GEORGII CHEYNÆI, M. D.

Coll. Reg. Med. *Edinb.* & Soc. Reg. *Lond.* Socij,

TRACTATUS

DE INFIRMORUM

SANITATE TUENDA,

VITAQUE

PRODUCENDA.

Libro ejuſdem Argumenti Anglicè Edito longè Auctior & Limatior.

Ἀσκήσις Τγιείης Ἀχοείη Τεφρῆς, Ἀοκνίη Πόνων. Hippocr.

Νήπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,
Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ. Heſiod.

At Imbecillis (quo in Numero magna pars Urbanorum omneſq; penè Cupidi Literarum ſunt) Obſervatio major neceſſaria eſt: ut quod vel Corporis, vel Loci, vel Studij Ratio detrahit, Cura reſtituat. Celſ.

LONDINI:

Impenſis GEO. STRAHAN, ad Inſigne *Pilæ Aureæ*, ex adverſo *Excambij Regalis*; & JACOBI LEAKE, Bibliopolæ *Bathonienſis*. MDCCXXVI.

a. 2193.

MVSEVM
BRITAN
NICVM

4 2h

Viro Admodum Honorabili

JOSEPHO JEKYLL,

EQUITI AURATO,

Archivorum Regiorum Custodi fidissimo,

Æqui Bonique Arbitro integerrimo,

Humani Generis amantissimo;

Hunc TRACTATUM,

Observantiæ & Gratitudinis suæ

Monimentum,

D. D. D.

Georgius Cheynæus.

PRÆFATIO.

IN *hujus Operis Editionibus quæ* Anglicanâ *Linguâ prodierunt lectores monui, id ampliſſimi Viri,* Archivorum Cuſtodis, *cujus Nomen in fronte præfert, juſſu ſuſceptum, ejus unius ut uſibus inſerviret, eumq; commoneret quâ Ratione inter arduà multipliciaq; & Laboris plenà quæ illi Reipublicæ Causâ ſunt obeunda Munera, Sanitatem, quantum res pateretur, firmam tueri poſſet, primò ſcriptum fuiſſe, ejus deinde Rogatu editum, eumq; in finem auctum itaq; immutatum fuiſſe ut pro illis quæ privatim unius ejus commodis proſpicerent, hîc illîc Regulæ latioris uſus ſubſtituerentur, quo pluribus prodeſſe poſſet quod vir humani generis amantiſſimus ſenſerat ſibi profuiſſe.*

Cui

Cui beneficentiſſimi Viri Deſiderio ego, & libenter, obſecutus ſum. Non defuere tamen qui, operis Utilitatem elevare cupientes, generalia præcepta de Sanitate tuendâ nulli privatim eſſe profutura affirmaverint, neq; quidquam ſalutare his de Rebus proferri poſſe niſi quod uniuſcujuſq; ſingularis Hominis propriæq; ejus Conſtitutionis habitâ Ratione eſſet prolatum. Quaſi vero ejuſdem Regionis Incolis, ejuſdem indolis Aërem ſpirantibus, eâdem victûs Ratione, iiſdem Corporis Exercitationibus, iiſdem Oblectamentis animi utentibus, quibuſq; totus Vitæ Color nequaquam diſſimilis ſit (ut Britannis, *quorum præcipuè causâ, hic tractatus eſt editus) immò verò & toti hominum, quâ patet, generi, plurima non eſſent communia quorum cautus legitimuſq; Uſus maximi eſt ad Sanitatem ſive conſervandam ſive inclinatam erigendam Momenti ; eaq; curiosâ Obſervatione & ſagaci Ratiocinio deprehendi non poſſent, deque iis ejuſmodi generalis Doctrina tradi quam haud magno Labore propriis quiſque ſuis Uſibus accommodare poterit. Quod & fieri poſſe crediderunt & factum exhibuerunt omnes Inſtitutionum Medicarum Scriptores ab* Hippocratis *ad noſtra uſque Tempora, pluresque item alij qui hoc ſpeciatim noſtri Operis Argumentum, ante Nos, tractarunt. Aiunt præterea, proprio cujuſque Morbi genio ita propriam ſuam & peculiarem Curationis Methodum eſſe accommodandam, ut ſupervacanèa ſint omnia generalia & communia, de iiſdem præcepta. Anne vero? Remiſſa*

missa & laxata Fibrarum Corporis Tensio, visco-jusque humorum lentor & ex his nata segnior eorundem circuitio & hujus proles Acor & acrimonia, annon omnibus Morbis diuturnis communia sunt? Temperantésne & Sobrij & Corporis exercitandi Studiosi his malis carebunt; an iisdem æque ac ignavi Homines Gulæque dediti obnoxii erunt? Morbo diuturno jam laborantibus nihilne in idoneâ Corporis Exercitatione & Temperantiâ præsidii erit; an continuatâ Ingluvie & Desidiâ, novi scilicet Fomitis appositione, æquâ felicitate Morbus extinguetur ac ejus Subtractione? Nihil ægrotanti aut ægrotaturo proderit Salubri noxium aërem commutare? Nihilne rectè ordinata somni & Vigiliæ, quietis Motûsque Tempora & Modus, Nihil Corporis implendi & evacuandi legitima Ratio, Nihil animi affectuum Moderamen Sanitati aut conservandæ aut redintegrandæ conducent? Annon infirmis, literarum Studio desidentibus, & sedentariam quâcunque de Causâ Vitam agentibus, *communis est Fibrarum laxitas & Humorum lentor aut etiam acrimonia? Quorum præcipuè Causâ vel ex* Anglici *Tractatûs proœmio vel ex ipso Opere boni hi viri rescire potuissent hæc mea monita edita fuisse. Et quæ pessimè affectis profutura esse ostendi, an mitius laborantibus inutilia erunt? Insuper audacter affirmo vix quidquam majoris momenti in singularibus Morbis utiliter præcipi, quod ex præceptis meis generalibus deduci nequeat.*

Alij

Alij ſunt quibus generalia præcepta, de conſervandâ Sanitate non diſplicent; ſed quos magnus ſcilicet inceſſit Metus ne Homines Oeconomiæ animalis fabricæque Corporis humani imperiti in iis ſibi ſuiſque propriis uſibus accommodandis periculosè errent. At hi poſtquam me præterquam de aëre Salubri eligendo, de nutrimento ſalubri temperanter ingerendo, Somno tempeſtivè capiendo, Corporis Exercitatione legitimè obeundâ, & evacuatione ad Naturæ Modum temperandâ, animique affectibus Moderandis nihil quidquam præcepiſſe; duaſque, nec plures, Medicamentorum formulas ſcripſiſſe, earumque adhibendarum Rationem plenè cautèque docuiſſe; cum hæc, inquam, ſecum reputaverint; eo, credo, ſe metu eximent. Nequaquam enim accuratâ fabricæ Corporis Notitiâ opus eſt ut inſtructus accedat qui hujuſmodi Præcepta in privatum Uſum convertere voluerit: neque inſignis alicujus erroris in iis adhibendis periculum imminet. Ea enim, ſi diſtinctè, plenè & dilucidè proponantur, quivis de plebe Vir mediocris prudentiæ æquè intelliget inque uſum ſuum æquâ felicitate arripiet, ac vel peritiſſimus Medicus. Imò, in Sanitate regendâ inque Morbis cùm præcavendis tùm abigendis, Cauſarum generalium & obviarum, manifeſtarumque & ſenſibilium qualitatum quàm ſubtiliter & ingeniosè circa Corporis fabricam humorumque ejus indolem & Compoſitionem exquiſitorum quibus induſtrii ſolerteſque viri philoſophiam magis excoluerunt

quàm

quàm Rem Medicam juverunt, majorem habendam esse Rationem, facilè agnoscent qui Philosophiam Usumque Medendi penitissimè callent.

Aliis denique videor multa esculentorum & potulentorum genera improbasse quæ viris prudentibus & expertis deprehensa sint non tantum innocua, sed & iis quæ ego laudavi præstantiora. His respondeo, nihil quidquam me docuisse aut faciendum, aut fugiendum nisi quod ex diutinâ & iteratâ Observatione Morbis diuturnis Consumptorum (ex quibus solis tuta hâc in re experimenta capiuntur) didicerim; Imò, hâc unâ Ratione adductum aliquid præcepisse, quod experientiâ edoctus utile illud & tutum deprehenderim, Phœnomenôn deinceps Causas quàm potui maximè probabiles ex Scientiâ naturali eâque præcipuè ejus parte quæ Corporis humani fabricam & vires exquirit collegisse: nullam autem praxeos Regulam ex mero soloque Ratiocinio deductam proposuisse: Verbo, Regulas tradidisse generales quæ longè pluribus convenirent; quæ enim paucis aliquot extra communem Naturæ ordinem propria & peculiaria sunt, hujus operis non est recensere aut respicere. Sed ut pleniùs huic Objectioni respondeam: 1. *Robustis, firmis, & integrâ Sanitate hominibus non aliam de Nutrimenti delectu Regulam propono aut proponendam esse censeo quam quæ à* Divo Paulo *aliâ Occasione tradita est;*

Quicquid, nempe, apponitur, ex eo comedito, nec ſollicitè inquirito. *Unum tantùm illi curent, ut temperanter edant &, ſi quid errent, in tutiorem ſaltem partem errent, & quod æquo minus quàm quod nimium eſt potiùs uſurpent.* 2. *Quibus corporis inſigni Robore propter laborioſum vitæ Inſtitutum opus eſt, iis valentiora Cibi Potûſque genera ex Animalium Carnibus & liquoribus Spirituoſis deſumpta quodammodo neceſſaria ſunt* : His *enim vires magnis Laboribus exantlandis neceſſariæ ſufficiuntur*, eaq; *viciſſim laborioſa Corporis Exercitatio ſatis domat Comminuitque, & è Corpore per Sudoris Vias eliminat, quo fit ut, nec Mole ſuâ nec Deleteriâ vi ut Corpori noceant ſatis amplum illis temporis ſpatium concedatur: Magnæ inſuper per Cutis poros factæ humorum abſumptioni neceſſe eſt ut Materia plenâ etiam Nutrimenti ingeſtione ſuppeditetur. At minùs exercitatis vitamque ſedentarium agentibus, eòque infirmis, fibrarumque remiſſarum laxitate laborantibus, quibuſque non Corporis Robore ſed animi Viribus, ingeniique Lumine, imperturbato Cerebro, Fibriſque expeditis nec inutili ſuperfluorum Humorum Pondere prægravatis ad intellectûs munera obeunda opus eſt, quibus denique a dolore immunibus eſſe ſatis eſt, & voluptatum exquiſitarum titillatione carere, dummodo & acerbas ſimul quibus ea ſolis redimitur pœnas effugiant, uſque adeo miſerandum non videtur*; His *victus tenuis, parcus, mitis, fibrarumque,*

etiam

etiam Infirmarum, viribus facilè resolubilis, necessarius est : & his *ego* solis *sequentia tractatûs nostri præcepta commendo. Imò, quamdiu quisquam consuetum plerisque hominibus Morem sequi, atque interim sic satis Commodè degere, & quamdiu illi in* Medicamentis *quidquam præsidii supereſt, nullam ego illi peculiarem aut quæ a receptâ vulgatâque Consuetudine in diversum abeat victûs Rationem suadeo. Postquam verò Medici Morbum ejus immedicabilem pronuntiârunt, nihilque jam a Medicamentis Auxilii Spondent : Non antè omnem omninò spem ponat consulo, quam &* hæc noſtra circa victum præcepta, *an quid lætius promittant expertus fuerit. Et verè quidem sanctèque affirmo vix quenquam mihi contigisse videre qui, illa accuratè obstirmatoque Animo secutus, non aut integræ Sanitati redditus sit, aut vitam saltem anteà miseram & vix tolerari dignam jam tolerabilem &, quamdiu in arcto tramite perrexerit nec voluptatum lenocinio in devium actus sit, sic satis commodam effecerit. Hæc in* pleriſque *cujuscunque Generis Morbis* diuturnis, omnibuſque inflammatoriis (*si modo æger nondùm penitùs fractus aut senio confectus quamdiu aliquid etiamnum virium supereſſet Medelam aggressus fuerit*) *Arthritide puta* (*Inflammatione nempe periodicâ*) *Rheumatismo calido, Erysipelate, Ophthalmiâ, Pleuritide, Peripneumoniâ, Hepatis, Vesicæ, Uterique Inflammationibus, in universis denique* Nervorum, *qui vocantur,*

Morbis prosuut. 3. *Illud pernego, ex Hominum integrâ firmâque sanitate fruentium, aut parùm modò ab eâ deficientium Experientiâ mearum circa victûs delectum Regularum Veritatem ex æquo bonoque æstimari posse. Non iniquiùs Aurificum at Pharmacopæorum delicatis Trutinulis ingentes Mercatorum Bilances Centupondiis expendendis factas Substituas. Natura quidem ita artifice manu Corpora nostra fabricavit, ejusque Fibras adeo elasticas & distractiles construxit, secretionisque Organæ tam commodè aptavit levioribus Oneribus rejiciendis, ut minùs gravia circa Victum errata non statim luamus, nec nisi frequenter repetitis hujusmodi Erroribus Fibræ ita debilitantur ut quovis vel minimo Excessu prægraventur, sive Copiâ peccetur sive valentiore Cibo aut Potione. Hujusmodi ego subtilibus Trutinulis multos jam annos Ciborum & Potionum, Momenta & pondera curiosè expendo; nec aliundè quàm ex* istâ obſervatione *collectas circa victum Regulas trado.* 4. *Denique Nutrimenti infirmis inepti indolem non ex eo solo æstimo quod Ventriculi Viribus difficulter in Chylum resolvatur; Sed præterea, & quidem præcipuè ex iis quibus, postquam ex Intestinis elapsum est, damnis Corpori nocet, dum humores aut incrassat aut inflammat, exilesque Fibras tenuesque Canaliculos aut erodit & disrumpit aut infarcit & obstruit eòque Morborum, quâ acutorum quâ diuturnorum fundamenta jacit, Verbo, salibus (præcipuè urinosis)*

simili-

ſimilibuſque concretis duris & deleteriis Corporis habitum replet, futurorum ita Morborum Semina congerens & accumulans.

Hinc quaſi manu ducor ut de ſalium Naturâ, generalia quædam adferam quibus illuſtrentur quæ paſſim in Scriptis meis Medicis de eorum in Corpore animato effectibus trado.

Cum videam aquam, lac, oleum, alioſque liquores aqueos, blandos, lenes, per animalium Canales, Tuboſque ex animalium Exuviis factos, multos annos, iiſdem illæſis, fluere poſſe; cùm acetum, é contra, muria, Spiritus ſive inflammabiles ſive urinoſi, & Aqua fortis brevi eoſdem erodant & exedant: cùmque Arthritidis & calculi dolores acutos, lancinantes, erodentes intueor, quarundam *Inflammationum Comitem acrem & corroſivum ardorem hincque natas Veſiculas, & quæ* omnes *Subſequitur Cuticulæ Deſquammationem; cum mecum reputo Morborum plerorumque acutorum Criſin fieri aut Sudore rancido fœtidoque, aut urinâ craſsâ, lateritiâ & lixiviosâ, alvi fœcibus nigris, viſcidis, putridis, aut lividis purpureiſve Maculis, Puſtulis, Ulceribus, Apoſtematis Artuum Articulorumve, aut Necroſi hujus aut illius Membri; Ichorem muriaticum, Ulcera erodentia, Porriginem, Deſquammationem, Scabiemque quæ Scorbutum, Scrophulam, Venereos, Cutaneoſque Morbos comitantur; Cùm fluores Salinos & Gypſeos, Calculos, aliaque concreta*

concreta dura perpendo quæ doloribus Arthriticis, Nephriticis, Ictericis, Colicis jam olim laborantes excernunt; Quæque aliis in Morbis deprehenduntur Viscerum obstructiones & induratos Nodos, in aliis excreta salsa muriatica, Ossium Cariem, Ligamentorum corruptam putredinem, & quæ plerisque in Morbis visuntur Causticæ & Deleteriæ cujusdem Materiæ Signa & Effectus: Hæc, inquam, dum mecum reputo, interimque adverto hujusmodi Morbos sæpiùs graviùsque cadere in superioris sortis Homines, in eos qui liberrimè sibi Carnis Potûsque Spirituosi usum pro Appetitûs Aviditate & Capacitate Ventriculi indulgent, qui Cibo potuque sapidissimo, imò acri, delectantur, in Luxuriosos & Desides, aut ex his Natos quanquam patrum quidem Vestigia minùs pressè legentes: cùm ex Philosophorum, præcipuè Chymicorum, Experimentis manifestum sit hujusmodi Cibum Potumque Salibus, præcipuèque volatilibus & urinosis Sulphureque his conjuncto & quod horum Compositionem ingreditur, abundare, quibus quidem solis gratum suum & pungentem Saporem debent: Cùm denique evidenter pateat omnium quæ Corpus humanum ingrediuntur & Morborum Causæ fieri possunt reliqua præter Cibum potumque ne vel decimam partem conficere. Ista omnia aliaque multa quæ diutina Morborum quibus Miserum Genus humanum affligitur Observatio suggerit, quæ tamen Brevitatis Studium, hîc omittere cogit, cùm Animo recolo interque se con-

confero ; Non possum non inde Colligere particulas quasdam duras, aculeatas, facilè concrescentes, quas Nutrimenta præcipuè in Corpus invexerunt, longè longèque maximam Materiæ Morbificæ partem constituere. Has autem particulas *Salium nomine intelligo, cum Salia nunquam non earum partem aliquam & quidem præcipuam conficiant,* easque *Morborum* Causas generaliores, maximèque obvias & manifestas *esse existimo. Facile est Viro Physicâ & Mathematicâ Scientia instructo, etiam Praxeos Medicæ minùs perito, ex ingeniosis Hypothesibus subtilibusque suis Cogitatis Systema quoddam Medicum, tanquam Araneæ Telam Contexere ; Neque ego hujusmodi Ingenii lusibus omnino ineptus videbor aut earum Rerum Ignorantiâ aliò deductus, illis qui Novam meam* Febrium Theoriam *legerint, quam admodum Juvenis scripsi. Ex eo autem Tramite ipsa me Experientia deduxit aut potius abripuit. Et verò nec ingenuum Virum, aucupandæ ex Ingenio Gloriolæ Causâ, hæc celare Veritatemque obnubilare, nec fidum Medicum, emenso jam quinquaginta annorum Stadio, istuc Ætatis aut suam & suorum aut quorumvis Ægrorum Salutem hujusmodi Theoreticis quisquiliis concredere, aut ejus sive conservandæ sive redintegrandæ fundamenta ullâ in Re ponere præterquam in fidâ & repetitâ* Experientia *&* Observatione. *Quibus congruere mihi videntur Causæ Morborum plerorumque a me jamjam assignatæ.*

Jam

Jam ſalis atque etiam Sulphuris (quod eſt luminis omnibus Corporibus miſtis irrititi & & implicati Vehiculum) Compoſitionem & inſigniores proprietates paulò explicatiùs tradere neque injucundum erit neque hujus tractatûs lectoribus inutile.

Salis *Nomine vulgaris loquendi Conſuetudo indicat Corpus quoddam durum & fragile, in Aquâ Solubile, & cùm ſolutum eſt, Guſtûs Organa Sapore ſuo validè afficiens, evaporatâ autem magnâ Aquæ parte in figuras regulares concreſcens planis ſuperficiebus terminatas & pellucidas, quas Salium Cryſtallos vocamus. Has Sal marinum ſive gemmeum cubicas exhibet, Vitriolum Rhomboideas, Nitrum Priſmaticas Hexagonas, aliæque ſalis Species alias.*

Ex Terræ Viſceribus effoditur Sal gemmeum; idem Aquâ maris dilutum ex eâdem denuò inſigni Copiâ excoquitur. Vitriolum, Alumen, ut & Sulphur vulgare, ex unâ eâdemque Minerâ educuntur. Ex omnibus plantis Salem elicimus, quam illæ ex Terrâ hauſerunt; nam nulla ferè Terræ Gleba invenitur quæ ſalem in ſe non contineat. Animalium etiam quæ ſcilicet plantas depaſcunt, humores Sale Scatent.

Nullus autem horum ſalium ita ſimplex eſt quin ignis vi reſolvi poſſit in partes minùs compo-

compoſitas. Hæ cum nullâ ignis ope ulteriùs reſolvi poſſunt, in aquâ tamen ſolubiles eſſe perſtant, eòque Salium Nomen retinent.

Priores Sales, compoſiti, concreti, ſalſi, medii vocantur ; poſteriores Simpliciores ſunt, & quaſi principia ex quibus priores coaluerunt.

Ex omni Sale foſſili diſtillato, poſt Aqueum quendam Vaporem pleriſque Corporibus communem, educitur Humor acidus, qui Ignis vi ſurſùm fertur & ex Vapore in liquorem frigore condenſatur. In Vaſis fundo manet Corpus ſiccum acris Saporis, quod ſi in aquam ferventem conjicias, altera ejus pars inſipida ac terrea fundum petit, alteram aqua combibit ; quæ ſi evaporetur, reſtat pulvis acrioris quàm prior ſaporis, cui ſi affundas Humorem acidum priùs eductum, eundem Salem quem jam in partes ſolveras ex hâc eorum Mixtione renaſci conſpicies.

Acidus Humor qui vi Ignis in ſublime fertur eòque volatilis dicitur, ſalem acidum continet, qui ab Aquâ cui permiſtus eſt nullâ Arte ſeparari poteſt, niſi eum liquorem affundas acri pulveri qui Ignis viribus reſiſtens in fundo vaſis reſtitit eòque fixus dicitur, aut Terræ alicui abſorbenti. Cum horum enim quovis in maſſam ſalinam concreſcit evaporatâ Aquâ. Pulvis ille acris Saporis & fixus, Sal alcalinus vocatur ; & Terræ abſorbentes ſa-

 lem

lem acidum eâdem de Causâ alcalinæ dicuntur. Subſtantia enim alcalina eſt quæ acidum Salem combibit.

Acidi igitur Salis particularum figuræ oculis conſpici nequeunt. Sed eorum effectibus, quibus omnia Alcalina Corpora penetrant, dividunt, & nonnunquam in particulas minimas diſſolvunt, maximè convenire videtur figura acutiſſimis angulis donata, qualis præcipuè eſt, Tetraëdra quatuor Triangulis æquilateris terminata.

Non tamen videtur Sal Acidum ab Alcalino ita ſeparari poſſe Ignis vi, quin aliquam ejus partem non contemnendam ſecum in auras evehat, partemque invicem ſui inſignem cum Terrâ Alcalinâ intimè miſtam in fundo Vaſis relinquat, cujus Reſpectu illius Terræ portio aliqua Salis Nomen retinet dum reliqua, acido penitùs orbata, Capitis mortui & Terræ damnatæ Nomen apud Chymicos adſciſcit.

Ex hâc Alcalinæ ſive Terreæ Subſtantiæ cum Acido miſturâ pendere videtur diverſitatis nonnihil quod inter Acida ex variis Salibus concretis educta intercedit : dum aliud Acidum, Salis ſcilicet Marini, Aurum intacto Argento ; aliud, nempe Nitri Acidum, intacto Auro Argentum, eorum autem utrumvis ferrum, Æs, Mercurium ſolvit.

Iſtæ

Iſta Alcalinarum aliquot partium cum acido commiſtio rectè ſatis colligi videtur ex eo quod diverſa Acida eidem Alcalinæ Subſtantiæ commiſta diverſos Sales concretos, & ſui quemque generis, efforment. Cum Sale enim Tartari Acidum Vitrioli Vitriolum, Nitri Nitrum, Salis Marini Sal Marinum conficit.

Idem, è contra, acidum cum diverſis Subſtantiis Alcalinis in Cryſtallos diverſæ figuræ concreſcit ut Tartarus Spiritu Nitri Solutus in Cryſtallos Teretes ; Æs eodem Spiritu ſolutum in priſmaticas Hexagonas ; Ferrum in quadrata irregularia ; Argentum in tenues lamellas coït.

Ex quibus Colligitur Salium concretorum figuras diverſas a Terræ ſive Subſtantiæ Alcalinæ variis figuris cum ſimplici acidorum figurâ combinatis provenire, cùm ipſorum acidorum Aliqualis Differentia ex alcalinâ Subſtantiâ illis conjunctâ pendere videatur, ut ſuprà monuimus.

Acidum ex totâ recentiorum obſervationum Serie videtur per univerſam undique terram (quatenùs ſaltem nos fodiendo pertingimus) diſperſum eſſe, ibique Terræ macræ, bitumini aut cuivis ſulphuri, aquæ denique ſe intimè unire. Variis enim in locis huic aut illi jam dictarum Subſtantiarum immiſtum deprehenditur.

PRÆFATIO.

Omni Sali fossili adhæret Sulphuris *aliquid, de cujus igitur Naturâ & Origine nonnihil dicendum videtur. Ingeniosè, me judice, Sagacissimus* Hombergius *subodoratus est Sulphur purum non aliud esse quam Luminis Materiam.* Neutoni *quidem observatio, quamcunque sciz. materiam Sulphuream Lumen quâvis non Sulphureâ validiùs pro densitatis suæ ratione refringere, avidiùs combibere, eoque intensiùs incalescere; & communis omnium Hominum observatio, Solam Sulphuream Materiam Ignis Pabulum esse, maximam* Sulphuris & Luminis *Affinitatem monstrant. At* Hombergius *Experimentis ostendit Auri saltem & Argenti Sulphur non aliud esse quàm merum lumen, cum ex Mercurio Igne diu excocto hæc Metalla confecerit nullâ Re ei admistâ præter meras particulas igneas.*

Idem ille expertissimus Chymicus quodvis aliarum Substantiarum Sulphur resolvit in aquam multam, Terræque & Salis pauxillum. Tali enim vehiculo Lumen gaudere videtur, illudque sibi efformare in plerisque omnibus Corporibus mistis.

Hoc Sulphur cùm, Fermentatione priùs attenuatum, postea in sublime fertur & dein Frigore concrescit, fit Spiritus inflammabilis; si Salibus forè orbatum ascendat; sin Salibus fœtum, fit Spiritus urinosus: quorum utervis,

cùm

cùm maximam ignearum particularum Vim ſibi arctiſſimè conjunctam retineat, Humores facilè inflammat, Fibraſque ſtimulat & adurit.

Imò univerſale illud Acidum (cùm Sulphuri ſe facillimè uniat illudque avidè amplectatur; & cum eo vel in Reſinam concreſcat vel in fumum & flammam abeat, prout utrumque purius eſt aut impurius, & prout lentiùs aut precipitantiùs commiſcentur; facilè in Aqua ſolvatur; Terræque ita intimè unitum deprehendatur ut difficulter, nec unquam penitùs, ab eâdem ſeparetur; cauſticâ denique ſuâ vi lumen incluſum prodat; nec unquam Sulphure in totum Orbatum conſpiciatur) videtur non longè diverſæ a Sulphure Naturæ eſſe; & fortè ex iisdem principiis diversâ proportione miſtis conflatur; in eo ſciz. Terra magis abundat, ut Aqua in Sulphure. Salis certè marini ſive gemmei, omnium Salium maxime Terrei, acidum, cujus Sulphur puriſſimum eſt & Metallico Sulphuri proximum, unum ex omnibus acidis Aurum, ſimpliciſſimum etiam Metallum, ſolvit.

Ex Terrâ igitur, Mercurio, Aquâ & Lumine omnia terreſtria Corpora compoſita eſſe videntur; cum præter Terram, Mercurium, Aquam, Salem, & Sulphur nihil aliud ex Corporum Diſſolutione emergat; Sal autem & Sulphur ex Aquâ, Terrâ & Lumine, conflata videantur. Ex his Lumen vix a motu ceſſat, Aqua & Mercurius maxime mobilia ſunt,

Lumi-

Luminisque Actioni facilè obsequuntur. Terra autem eidem Actioni validè obnititur, nec, nisi Lumini intimè unita, mobilis fit. Et Experimentis deprehendimus Terram maximæ Ignis nostri culinaris vi resistere nec in sublime ferri; Acidum autem facilè in Auras ascendere, Sulphur autem longè faciliùs, propter majorem sciz. Aquæ, mobilioris Elementi, quantitatem ejus quàm acidi compositionem ingredientem. Hac etiam de Causa fieri videtur quod quævis Corpora, imò Sal alcalinum fixum, Sulphuri intimè unita volatilia fiant. Et volatiles quidem Sales, urinosi sunt, hoc est, Oleo fætido permisti; & hos volatiles urinosos si fixis Salibus sui generis *admisceas, utrique sublimantur in salem volatilem concretum.*

Salem ex Terra Plantæ hauriunt, qui dum per eorum Vasa circulatur magnâ sui parte mutatur & in Nitrosum abit. Nitrum enim ex Solis Plantarum & Animalium iisdem vescentium partibus, denuò Terræ commistis, elicitur.

Plantas Animalia devorant, & in Nutrimentum suum vertunt, in iis omnis Sal, præter marinum, eorum insigni Calore Oleique sive Sulphuris Animalis intimâ Admistione in volatilem urinosum mutatur. Ex Animalium enim partibus educitur Sal Ammoniacum, hoc est, volatile urinosum Sali marino conjunctum.

Cùm

Cùm igitur animalis Vitæ actione Sales concreti Plantarum in volatiles urinosos abeant, Salisque volatilis Copia ex hoc Fonte ducta, satis sit omnibus Animalis Usibus; ea certè animalia quæ aliis Animalibus liberrimè vescuntur ex iisque multum Salem volatilem jam factum hauriunt, aut quæ ex Liquoribus fermentatis ejusdem Salis quantitate insigni humores suos imbuunt, nimio Sale volatili abundabunt; ex cujus Redundantiâ quæ quantaque Mala sequantur suprà indicavimus. Infirmis igitur, quorum Fibræ tenues facilè actione Salis urinosi eroduntur, conveniunt ea Nutrimenta quæ non nimium volatilis Salis in se continent. Talia autem sunt Plantæ aut Animalium juniorum Carnes; quæ ego omnibus vitam sanam agere volentibus Infirmis, ut optima Alimenta commendo. Omnibus autem Sedentariis Actionis Defectu & Fibræ infirmæ sunt, & Humores Stagnationi proximi; unde fit ut Sales facilè in majores moleculas concrescant & Humoribus quadantenùs putrescentibus, corrosivi evadant. Eadem etiam Alimenta Hominibus Morbo quovis inflammatorio laborantibus convenire facile est perspicere.

Imò, si verum est, ut vero non absimile videtur, Humores Corporis Animalis sani ante Mortem aut saltem Putrefactionem quibus Sales in Alcalinos & corrosivos mutantur, nec manifestè

manifestè Acidos esse nec Alcalinos; Certè, nec Acidi nec Alcalini Sales, sed soli concreti intra Corpus admittendi videntur, nisi corrigendi in alterutram Partem Excessûs Causâ id fiat. Et si Sedentariis Humores ad Aciditatem proclives sint, meliùs id vitium debitâ Corporis Actione corrigitur quàm Alcalini Salis ingestione; eo enim non magis Humores resolvuntur & attenuantur, quàm Fibræ eroduntur & deteruntur.

Non equidem credo eodem penitùs modo Rem transigi in Corporibus Animalium quo in Chymicorum Furnis transigitur; Aliquo tamen Modo illi analogo peragi non dubitandum est. Sales enim tam intra, quàm extra Animalium Corpora eâdem attractivâ vi pollent, eodemque Impetu diversa eorum Genera, cùm commiscentur, se mutuò amplectuntur. Certè igitur Stagnante aut tardissimè Moto Sanguine fient Salium Concretiones in Moleculas majores quam concrescere possent in sanguine debitâ cum Velocitate circumacto. E contra, si Sanguis nimiâ vi agitetur, Luminis sive Ignis Materia & Sali & præcipuè Sulphuri intimè commista, effracto ejus Carcere sive solutâ quadantenus (ut in Flammâ & eâ frictione fit qua quævis Corpora incalescunt) Sulphuris Compositione violentis Concussibus Salinarumque Particularum Impetu magnoque Momento, liberata avolabit, Sensumque Caloris nimii sive ardoris molesti excitabit. Hoc in Humoribus Sale volatili etiam

etiam parùm ſupra Modùm abundantibus accidet ; multò autem magis in iis Corporibus quorum Humores magnâ Spirituum & Salium volatilium, igne etiam Chymico Saturatorum, repleti ſunt ; quod & Ratio eventurum promittit & ipſa Experientia quotidie evenire oſtendit, cum ebrii tantopere incaleſcunt, & languidus Sanguinis Motus paucis volatilis alicujus Spiritûs Guttis ſtatim excitatur. At iſtâ Salium volatilium in Corpus Ingeſtione Occaſio præbetur novis Concretionibus & Moleculis Canales obſtructuris ; nimio enim illo Calore ipſi Sales volatiliores, & cum iis Sulphur, penitùs exhalantur, & relinquitur craſſior & magis terrea earum pars, qualis in Nodis Arthriticis & Nephriticorum Calculis cernitur, quorum utrique ex ipſo Sanguine per minima vaſcula circulante ſecernuntur, ut & ſalſuginoſa illa Materia quæ Morborum cutaneorum Fomes eſt. & Cauſa immediata & evidens.

Hoc aut Modo forſan non multùm diverſo fieri poſſunt duræ, acres, erodentes Concretiones Salinæ. Utcunque *autem fiant, eaſdem certè* fieri *Experientiâ deprehendimus, facilìùſque fieri in Corporibus inexercitatorum & Carnibus Animalium adultorum intemperantiùs veſcentium & Spirituoſos Liquores liberiùs bibentium ; exercitatis autem, temperantibus, & vegetabilibus ſolis aut non aliâ quàm juniorum Animalium Carne veſcentibus, potuque tenui & aqueo contentis, hujuſmodi Concretio-*

nes nullas aut quampauciſſimas naſci, Morboſque ex his natos nullos eſſe; imò & iis quibus ex contrariâ victûs Ratione geniti ſunt, adhibitâ hâc Temperante & Sobriâ, cùm Morbos genitos evaneſcere tùm duras, acres, erodentes & inflammatorias Concretiones ſalinas diſſolvi eòque Morborum Radices evelli. Ipſi autem Experientiæ nullus eſt qui non majorem Fidem adhibeat quàm vel accuratiſſimo Ratiocinio Philoſophico: fieri enim poteſt, ut vel accuratiſſimus Philoſophus in Cauſarum *Inveſtigatione aliquid omittat cujus tamen non contemnenda ſit vis in* Effectibus *producendis, ita ut cùm ad Experientiam ventum eſt non idem Effectus ſequatur quem Ratiocinium promiſerat: cum autem Effectum aliquem, poſitis certis quibuſdam Cauſis naſci, his ſublatis non naſci, frequenti & iteratâ Experientiâ conſpicimus; nullus jam dubitandi locus relinquitur. Ad Experientiam igitur provoco; ex qua cùm Regulas hoc Tractatu præſcriptas collegerim, nullus dubito ex eâdem denuò repetitâ earum Veritatem & Utilitatem omnibus manifeſtiorem futuram eſſe.*

In hac Editione, otium Nactus, ſingula recenſui, plurima adjeci, nihil autem immutavi, non enim ego Hypotheſes condidi Philoſophicas aut Mathematicas, ſed Naturam depinxi & Ægrorum Labores & Ærumnas Morborumque Symptomata a Principio ad finem Animo iterùm atq; iterùm revolvens, hinc præcepta deſcripſi;

de-

deinde ex Scientiæ naturalis principiis, non fictis, ſed Experimentorum Stabili fundamento innixis, quatenùs licuit explicui; Verbo, de Veritate Præceptorum hic traditorum & fide certâ perſuaſus, iis propriæ meæ Sanitatis Tutelam jamdudum, magno meo Commodo, concredidi; eâque meâ & multorum aliorum Experientiâ confirmatus, cum bono Deo, concredere pergam.

POSTSCRIPTUM.

HUIC de tuendâ Sanitate Tractatui alterum de Fibræ laxæ Morbis jamdudum ſcriptum ſubjunxi, propter Argumenti ſimilitudinem & quam ſibi mutuò fœnerantur Lucem. Utrumque autem Tractatum ex Anglicâ in Latinam Linguam vertendum commiſi JOANNI ROBERTSON, A. M. Viro Morum Integritate, Judicii Acumine, & Literarum Humaniorum Cognitione, pauciſſimis Secundo. Illi enim Sub Tecto meo, & Conſiliis meis, Scientiis Medicis Operam jamdudum Navanti, Idioma hiſce appropriatum magis erat familiare, & in Philoſophicis, Mathematicis & Humanioribus Literis recentiùs Verſato pura magis & prompta erat Lingua Latina, quàm mihi Ætate vergente & provectâ Viro, & Negotiis Domeſticis non vacuo. Ideoque ſi quid Elegantiæ in iis reperiatur id ei in totum tribuendum eſt; Sin

minùs aptè quidquam dictum fuerit mihi imputandum, quòd me volente ita fuerit scriptum.

Oblatam nunc primùm Occasionem hanc arripio publicè profitendi gratum meum Animum erga illustrem illam doctissimorum Virorum Societatem, *Collegium Regium Medicorum* EDINBURGENSIUM, cùm doctissimum integerrimumque & antiquis Moribus Virum JOANNEM DRUMMOND, M. D. ejus Collegii Præsidem meritissimum, veterem meum & dilectissimum Amicum, tùm reliquos doctos & honorandos Collegas, quòd me nec opinantem ultrò dignati sint in Societatem suam coöptare, missoque ad me publico Instrumento Factum id suum significare; cujus ego Honoris, propensique erga me & Amici illustrissimorum Virorum Animi nunquam immemor vivam.

Bathoniæ, Aug.
23. 1725.

ELEN-

ELENCHUS RERUM.

§. 1. *Ngreſſus Operis.* p. 1. *Faciliùs ſanitatem conſervari quàm amiſſam recuperari.* 2. *Quid authorem ad ſcribendum impulerit* ibid.

§. 2. *Ordo dicendorum* 3.

§. 3. *Quibus limitibus ſanitatis cura circumſcribi debeat.* 4. *Quàm grave piaculum ſit omnem ſanitatis curam omittere.*

§. 4. *Pauca quædam & dilucida, ſed latiſſimè patentia, ſanitatis Præcepta, in hoc Opere tradi.*

Cap. I. De Aëre.

§. 1. *Quanti ad Sanitatem Momenti ſit Aëris ejuſque Qualitatum Cognitio* p. 6.

§. 2. *Aëris*

Elenchus Rerum.

§. 2. *Aëris Qualitates quid inter se commune habeant* 7.

§. 3. *Quid Aër intra Animal efficiat* 8.

§. 4. *Qualis Aër sanitati maximè conducat* ibid. *Sicci humidique Aëris Effectus.* 9. *Lautior Victus & Potus spirituosior quomodo adversùs pestem valeant* 10.

§. 5. *Calidi frigidique Aëris Effectus.* 11. *Eorum insigniores, Interventu Humorum edi; & quomodo.* ibid. *Post acriorem Hyemem veris Adventum metuendum esse Infirmis* 13.

§. 6. *Gravis leviſque Aëris Effectus* ibid.

§. 7. *Effluvia Aëri permista quid efficiant* 15.

§. 8. *Corpora Infirmorum facilè Aëris Mutationibus affici.* ibid. *Imò etiam eorum Animos* 16. *Quare Asthmaticis quibusdam Aër crassus humidusque conveniat.* ibid. *At eorum plerisque frigidus & purus.* 17. *Insignem esse Aëris vim in Corpora humana, illiusque magnam habendam esse Rationem* ibid.

§. 9. *Infirmis qualis Aër conveniat.* 18. *Vaporibus & Humiditate, undecunque genitâ, plenus, quàm noxius sit.* ibid. *Aptissimus Domicilio locus qualis sit.* 19. *Aërem aromaticarum Herbarum Halitibus plenum maximè salubrem esse.* 21. *Salubriores esse & Plantas macro solo provenientes, & Animalium Carnes eisdem nutritorum* ibid.

§. 10. *Venti*

Elenchus Rerum.

§. 10. *Venti qui noxij, qui salubres.* 22. *Quibus præsidijs se contra Ventorum Noxas tueri possint Infirmi* 23.

§. 11. *Fumi magnis Urbibus imminentis Noxæ quomodo vitentur* 25.

§. 12. *Ædium sordes diligenter everrendas esse, magnamque Infirmis Munditiei Curam, & sanitatis Convictorum suorum Rationem esse habendam* 26.

Cap. II. De Cibo & Potu.

§. 1. *Si Alimenta nec Quantitate, nec Qualitate suâ Digestionis Vires superantia assumantur, sanitatem perstare illibatam.* 27. *Ex Alimenti nimiâ Quantitate pravoque Delectu pleraque Corporis Mala Morbosque oriri* ibid.

§. 2. *Animalia Mensis destinata quantâ Cura sint alenda* 28.

§. 3. *De Ciborum Delectu.* 29. *Unde idonei Nutrimenti Indicia sint sumenda.* ibid. *Quid Ciborum difficilioris Digestionis nomine significetur.* 30. *Tres de Ciborum Delectu Regulæ generales* ibid.

§. 4. *Regulæ speciales ex iis deductæ.* 32. (1) *Plantas & Animalia maturiùs adolescentia facilius digeri.* ibid. (2) *Animalia ejusdem speciei minora majoribus,* 33. (3) *Frugivora carnivoris facilius concoqui.* ibid. (4) *Pisces Animalibus terrestribus, marinos fluviatilibus dif-*

difficilioris esse Concoctionis. 34. (5) *Pinguia item & viscosa fibrosis, dura & sicca teneris & mollibus.* 35. (6) *Carnemque fuscam & rubicundam albidiore.* 36. (7) *Omnia denique acrioris saporis insipidis lenibusque* ibid.

§. 5. *Ex Gelatinâ è quocunque cibi Genere, excoctâ rectè sumi Indicia facilis aut difficilis ejus Coctionis* 37.

§. 6. *Enumeratio usitatiorum Alimentorum in Classes distributorum.* 38. *Quarum præcipuè Qualitatum Ratione ea Distributio fiat; facilis nempe Comminutionis supradictæ, minoris quem in sanguine excitant Æstûs, & Absentiæ particularum acrium & corrodentium* 39.

§. 7. *Harum Qualitatum Respectu commodius Nutrimentum suppeditare* (1) *Semina & Radices farinosas.* 41. (2) *Radices humidiores & Olera.* ibid. (3) *Lac merum; de cujus usu Cautiones quædam adduntur.* 42. (4) *Oleum, Butyrum, Caseum & Lacticinia.* 44. (5) *Animalium juniorum Carnes teneras & albas.* ibid. (6) *Domesticorum Animalium adultorum Carnes.* ibid. (7) *Ferinam.* 45. (8) *Piscium Carnem.* ibid. *De Piscibus in Genere.* ibid. *Eorum qui quibus præstent.* 46. *De Ferculis compositis* ibid.

§. 8. *Quædam Alimenta quorundam Hominum Ventriculis solutu facilia, pessimi tamen succi esse* 47. *Monitum quoddam etiam robustissimis utile* 48.

§. 9. *Optimas esse Ciborum præparationes simplicissimas.* 49. *Artificiosarum præparationum Noxæ* ibid.

§. 10. *De*

§. 10. *De Cibi Quantitate* 50.

§. 11. *Exempla Hominum longævorum temperanter viventium, & antiquorum & recentiorum* 51.

§. 12. *Cibi quantum Imbecillis conveniat.* 53. *Intemperantiæ Mala* ibid.

§. 13. *Plethoram Morborum Chronicorum Parentem esse, unde constet* 55.

§. 14. *Accurata Temperantia suadetur.* ibid. *Leves Errores quî corrigendi.* 56. *Rhabarbari præparatio Infirmis utilissima traditur* 57.

§. 15. *Regula quâ dignoscitur idonea cibi Quantitas à posteriore, sive ex Effectis* ibid.

§. 16. *Altera facilior, à priore* 59.

§. 17. *Summè noxiam esse Piscium & suillam Carnem* 60.

§. 18. *De potûs Delectu.* 61. *Aquam solam rectè potum dici.* 62. *Reliquas Potiones Pharmaca potius esse, aut Nutrimenta dilutiora.* ibid. *Potulentorum vulgarium ordinata Enumeratio.* 62. *Intemperantior Vini usus vituperatur.* 63. *Nequaquam necessarium esse Vinum.* 65. *Quàm salubre sit abstemium esse* ibid.

§. 19. *Vini & Spirituum ardentium pleniùs haustorum Noxæ* 66.

§. 20. *Intemperantem potationem subitò sine periculo abrumpi posse.* 69. *Quod & Ratione,* ibid. *& Experientiâ,* 71. *probatur.*

§. 21. *Unde*

§. 21. *Unde temperantem Victum primùm aggredientibus, non nunquam Animi dejectio & pituitæ Fluxus ſolito copioſior oriatur* 72.

§. 22. *Ventriculo Cibis prægravato malè ſuccurri Vini potatione liberaliore* 73.

§. 23. *Vina dilutiora valentioribus præſtare in uſum quotidianum* 75.

§. 24. *Vini ad Hilaritatem potatio cautior rariorque permittitur.* 77. *Communiores occaſiones bibendi Spiritus ardentes.* 78. *Ejuſmodi potationis Noxæ* 79.

§. 25. *De Potione nauticâ, noſtratibus* Punch *dictâ.* 81. *Ejus compoſiti Partes Examini ſubjiciuntur* ibid.

§. 26. *Cereviſiam valentiorem Infirmis ineptam eſſe* 85.

§. 27. *De Potu Theæ, Coffeæ, & Chocolatæ* 86.

§. 28. *De Tabaci Uſu & Abuſu* 92.

§. 29. *Potûs tenuioris Quantitas Infirmis conveniens.* 94. *Quo Tempore ea bibenda ſit* 96.

§. 30. *Medicamentum cardiacum urgente Neceſſitate adhibendum* 97.

Cap. III. De Somno & Vigiliâ.

§. 1. *Somni Neceſſitas & Uſus* 99.

Elenchus Rerum.

§. 2. *Somni ſtatim à Cœnâ aut paulò poſt initi Nocumenta.* 100. *Intempeſtivè dormientium & vigilantium pericula; eorumque Cauſæ* 101.

§. 3. *Vigiliarum nocturnarum Noxæ* 103.

§. 4. *Reſpondetur Objectioni à Ferarum Vigilijs nocturnis, & ſemeſtri quorundam Animalium ſomno* 106.

§. 5. *Matutini ſomni Mala* ibid.

§. 6. *Literarum præcipuè ſtudioſis Manè ſurgendum eſſe.* 18. *Quomodo illos Diei Tempora partiri deceat* ibid.

§. 7. *Ægrotantibus & Senibus longiorem ſomnum utiliorem eſſe* 109.

§. 8. *Supra dictorum Recapitulatio* ibid.

Cap. IV. De Motu & Quiete.

§. 1. *Hominibus, qualcs nunc ſunt, omninò neceſſariam eſſe Exercitationem Corporis* 116.

§. 2. *De Carnium Vinique Uſu Homnibus indulto.* 119. *Ejuſmodi Nutrimenti Effectus ex Corporis Fabricâ oſtenditur* 121.

§. 3. *Exercitationum varia Genera & Uſus* 122.

§. 4. *Exercitationis Utilitas ex Obſervatione oſtenditur* 124.

§. 5. *Quibus Infirmitatibus quæ Exercitia conveniant* 125.

§. 6 *Statis, quantùm licet, Temporibus Corpus exercitandum esse* 126.

§. 7. *Tres salutaris Exercitationis Leges.* 127 *Plenè exercitantibus curandum esse ut temperanter edant* 128.

§. 8. *Antiqua & sacra Institutio de Corpore frigidâ abluendo.* ibid. *Immersionis in Frigidam Commoda* ibid.

§. 9. *De recto Frigidarij Usu præcepta* 130.

§. 10. *Strigilis, sive scoparum setacearum, Usus in Cute fricandâ commendatur.* 131. *Etiam in Animalibus Mensæ destinatis* 133.

Cap. V. De Excretis & Retentis.

§. 1. *Evacuationum Causa & Necessitas* 134.

§. 2. *Alvi Fæces sanis quales esse debeant.* 135. *Quid paucæ duræque, quid multæ & liquidæ, de cujusque Valetudine prodant.* ibid. *Alimentorum difficilis Concoctionis, vis in irritandis Intestinis ex quorundam Medicamentorum effectibus ostenditur* 136.

§. 3. *Error Infirmorum macilentorum circa Victûs Rationem.* 137. *Macilentia quomodo rectè emendetur* 138.

§. 4. *Error Nutricum Matrumque circa Infantum Victum* 140.

§. 5. *Alvi Fœces liquidas copiosas, nimij aut pravi Nutrimenti ingesti certa signa esse.* 141. *Hypochondriacis & Hystericis quid ex Erroribus circa Victum Damni accidat.* 142. *Quo Modo ijs certissimè medeatur* 143.

§. 6. *Unde Curationis Morborum ex Intemperantiâ natorum Initia fieri deceat* ibid.

§. 7. *Quo Temporis Intervallo post Nutrimenti Ingestionem ejus Fœces ejiciantur.* 144. *Varietatis hâc in Re Causa.* 145. *Eodem Tempore ejusdem Pastûs Fœces & perspirabilem Materiam ejici.* 146. *Primæ Concoctionis Defectus à sequentibus non suppleri.* ibid. *Non postremò devorato Medicamento aut Alimento deberi præsentes Effectus* ibid.

§. 8. *Quædam Alimenta quanquàm Ventriculo gravia nihilominùs salubria esse* ibid.

§. 9. *De Urinâ optimâ.* 147. *De limpidâ, copiosâ, insulsâ* 148.

§. 10. *Differentia Urinæ Hypochondriacorum & Diabete laborantium* 149.

§. 11. *Urinæ Pellicula quid sit.* ibid. *De Urinâ turbidâ, cum sedimento lateritio.* 150. *De flammeâ, crassâ, turbidissimâ.* ibid. *De ferrugineâ, nigrâ, paucâ.* ibid. *De fuscâ, sanguineâ, lacteâ, &c.* 151.

§. 12. *De*

§. 12. *De Evacuatione quâdam & per Alvum & per Urinam, Infirmis propriâ.* ibid. *Unde ea proveniat* 152.

§. 13. *De insensili Transpiratione.* 153. *Magnum ejus benè regendæ Momentum ad conservandam sanitatem* ibid.

§. 14. *Frigus suscipere quid sit.* 154. *Suscepti Cura.* ibid. *Ejus Symptomatum Prophylaxis & Curatio* 155.

§. 15. *Quomodo Perspiratio libera & plena conservetur.* ibid. *Obstructæ Perspiratione Indicia.* 156. *Flatus ab obstructâ Perspiratione.* ibid. *Convulsionum Usus & Utilitas* ibid.

§. 16. *Pituitæ tenuis ex Oris & Faucium Glandulis Fluxus Infirmis proprius.* 157. *Ejus Historia.* 158. *Causa.* 159. *Monitum ex ejus Observatione deductum.* 160. *Flatus in Abdomine contenti quomodo Thoracis Partes afficiant.* 161. *Hujus Evacuationis Utilitas.* 162. *Eam Liquoribus spirituosis potis sisti, sed magno Ægri Incommodo.* ibid. *Quomodo hujusmodi Ægri tractandi sint.* ibid. *Istam Evacuationem nonnunquam mortiferam esse* 163.

Cap. VI. De Animi Affectibus.

§. 1. *Magnam esse Passionum Vim in Valetudine immutandâ* 164.

§. 2. *Animæ & Corporis Commercium quale sit* 165.

§. 3. *Quibus*

§. 3. *Quibus id Instrumentis excerceatur* 166.

§. 4. *Nervorum, qualis in Corpore cernitur, Dispositionem hujusmodi Commercio valdè favere.* 167. *Nervorum modulatam quandam & veluti musicam esse Tensionem.* ibid. *Musicæ Effectus in Passionibus & excitandis & mulcendis.* 168. *Insignes Sonorum Vires* ibid.

§. 5. *Omnem Motum à Spiritibus primò oriri* 169.

§. 6. *Spirituum ad se mutuò & omnium ad Deum Propensio, Corporum Attractioni analoga.* 170. *Ejus Propensionis Necessitas.* 171. *Ejus Reliquias & Vestigia in Hominibus etiam depravatis deprehendi* ibid.

§. 7. *Summæ Felicitatis & Miseriæ Natura ex prædictis deducta* 172.

§. 8. *Passionum Divisio in spirituales & animales.* 173. *In delectabiles & dolorificas.* 175. *In acutas & diuturnas* 176.

§. 9. *Ex Mœrore & Gaudio omnes Passionum in Corpus Effectus pendere.* ibid. *Quomodo ea Corpus afficiant* 177.

§. 10. *Unde constet hæc ita fieri.* 178. *Mœroris & Gaudii Continuatio quomodo fiat* ibid.

§. 11. *Ista omnia mediante Corde fieri.* ibid. *Circuitu Humorum Animi Perturbationibus affecto, quid inde Corpus patiatur* 179.

§. 12. *Amoris*

§. 12. *Amoris & Odii, Spei Metuſque, Iræ, Actionumque iſta ſequentium Effectus in Corpore* 181.

§. 13. *Effectus intenſæ Meditationis de Rebus quibuſvis* 183.

§. 14. *Vividæ & diutinæ de unâ aliquâ Re aut Rerum Specie Cogitationis Effectus in quibuſdam Inſanis* ibid.

§. 15. *Subitarum & vehementium Paſſionum Effectus.* 185. *Cur iratis nonnunquam vultus alternis rubeat & palleat* 187.

§ 16. *Diuturnarum & lentiorum Paſſionum Effectus* 188.

§. 17. *De Melancholiâ religiosâ dictâ* 189.

§. 18. *Vehementes & diuturnas Animi Perturbationes, Sanitatis conſervandæ Causâ, vitandas eſſe* 190.

§. 19. *Diverſi Paſſionum in diverſæ Fabricæ Corporibus Effectus.* 191. *Nervos Exercitatione Muneri ſuo aptiores reddi* 192.

§. 20. *Effrœnes Animi Affectus quâ præcipuè Ratione coërcendi ſint* clxxxv.

§. 21. *Caritatis ſive Amoris Divini Natura* clxxxvi.

§. 22. *Cur Deus præcipuo ſummoque Amore amandus ſit* clxxxvii.

§. 23. *Quis*

Elenchus Rerum.

§. 23. *Quis qualisque sui ipsius Amor licitus sit* clxxxviii.

§. 24. *Summam Hominis Felicitatem ab Amore Dei inseparabilem esse* clxxxix.

§. 25. *Quantum Amor Dei ad Animi Tranquillitatem, hæc ad Sanitatem Corporis conducat* cxc.

Cap. VII. Miscellanea.

§. 1. *Morborum acutorum & chronicorum Differentia.* 193. *Utrosque posse sanari* 194.

§. 2. *Cur Morbi chronici plerosque circa Annum Ætatis trigesimum quintum invadant; cur alios quosdam citiùs, alios seriùs* 197.

§. 3. *Scorbuti lata Dominatio.* 199. *Ejus Origo.* 200. *Notabile Scorbuti signum, Linguæ & Oris Immundities* 201.

§. 4. *Scorbutus* Britannis *endemius ex quibus Causis.* 202. *Cur tam pauci Scorbutici sanentur, etiamsi Scorbutus Morbus sanabilis sit.* 204. *Quibus Modis sanari possit* ibid.

§. 5. *Signa Fibrarum debilium & remissarum* 207.

§. 6. *Infirmas Mulieres Abortioni obnoxias esse.* 210. *Ejus præcavendi Methodus* 211

§ 7. *Infirmis magnam variarum Anni Tempestatum Rationem esse habendam.* 212. *Alimenta & Victûs Ratio cuique Tempestati apta* 213.

§. 8. *Vestitus Infirmis conveniens.* 215. *Inutile esse & noxium sudationis Remedium.* 217. *Vestitûs densioris Incommoda* 218.

§. 9. *Quantum prosit Capillos radere, Pedum Plantas scalpere, & Ungues resecare* ibid.

§. 10. *Erecto, quantum licet, situ legendum esse & scribendum* 221.

§. 11. *Obesis à Potu, quantum fieri potest, abstinendum esse* 223.

§. 12. *Senibus duo præcipuè observanda esse.* (1.) *Contra Cœli se ut muniant Inclementiam.* 224. (2.) *Ut labantibus paulatim Digestionis Viribus, simul etiam Alimenta facilioris Coctionis minoremque ejus Quantitatem usurpent* 225.

§. 13. *Vanam esse inconstantium & impatientium Hominum Spem, longos antiquosque Morbos illicò sanari posse.* 227. *Ex ipsâ Rei Naturâ ostenditur eorum Medelam longius Tempus postulare* 228.

§. 14. *Opium, magnum Dolorum Lenimen.* 231. *Ejus Operationis Modus.* 232. *Opium Fibras relaxare, unde colligatur.* 235. *Opium Diaphoresin excitare, Variolarum Eruptionem promovere, Appetitum prosternere, Catamenia & Lochia ciere, Calculum Fœtumque expellere eoque Parturientibus prodesse, Diarrhœam & Hypercatharsin sistere* ibid.

§. 15. *Opii præcipuum esse Usum in Dolore Colico, Nephritico & quocunque vehementi, in Partu difficili, Arthritide, Rheumatismo.* 236. *Quomodo*

modo in horum unoquoque ſit exhibendum. 237. *Non tantum eſſe ab Opio Periculi quantum vulgò creditur* 238.

§. 16. *Humores tenues fluidoſque conſervare, magnum eſſe Vitæ producendæ Artificium.* 239. *Temporis Tractu Corporis noſtri Fibras neceſſariò rigeſcere.* 240. *Cui tamen Incommodo in nobis ſitum eſſe ut occurramus, Humorum nempe Dilutione.* 241. *Senibus præcipuè hoc Artificio opus eſſe.* ibid. *Quid Vulgus pauperis Sanguinis nomine denotet.* 242. *Vera de hâc Re Doctrina.* ibid. *Sanguinis craſſi, viſcidique & acris, non tenuis & fluidi, magna eſſe Pericula.* ibid. *Temperantiæ Commoda & Intemperantiæ Incommoda ſummatim recenſentur* 244.

Concluſio.

Longè prudentiorem eſſe Virum temperantem & ſobrium luxurioſo 246.

ERRATA.

In Præfat.

Pag.	*Lin.*	*pro*	*lege*
3	2	viſcojuſque	viſcoſuſque
8	12	Organæ	Organa
16	28	forè	fortè
174	2	diveſtiſſimis	diverſiſſimis

In Tract. Nat. Fibr.

9	19	Rei	Re
15	14	rituntur	nituntur
ibid.	26	ratum	ratorum
22	14	Hæmorrhogiâ	Hæmorrhagiâ
57	19	eoripitur	corripitur
67	5	inferiorum	interiorum
74	1	dſcriptam	deſcriptam
ibid.	2	Infuos	Infuſo
89	2	idetur	videtur

DE
INFIRMORUM
SANITATE TUENDA
VITAQUE PRODUCENDA
TRACTATUS.

§. 1. VULGI Diverbium est; Hominem quadragenarium, nisi fatuus sit, *medicæ Artis* ita imperitum esse non posse ut, quid ad propriæ suæ sanitatis Conservationem fieri opus sit, nesciat. Æquo Jure dicerent, omnes Ætate provectos *Rerum* etiam *Divinarum* Scientiâ, non leviter imbutos reperiri. Quorum neutrum verè dici comprobant qui nunc sunt Hominum Mores; quibus nihil *Sanitate* contemptius, nihil neglectius est, si unam excipias *Salutem æternam*. Adversæ, fateor, Valetudinis incommoda ne-

mo non perſentiſcit: at commoda proſperæ quotuſquiſque juſto Pretio æſtimat! Ea tamen longè faciliùs *conſervatur* quàm amiſſa *reſtituitur*; cùm promptiùs *venienti occurratur Morbo* quàm longâ Morâ invaleſcenti *medeatur*. Cæterùm, *conſervandæ* Valetudinis *ipſi nos* Arbitri ſumus; *Suſtinendo* enim & *abſtinendo* res perficitur: Ad amiſſam verò *recipiendam* Viâ incertâ & impeditâ eundum eſt & quæ *Duce* egeat, qui an peritus, an fidus ſit prorsùs neſcimus, quique non niſi certâ Lege, & Mercede conductam Operam nobis ſuam locat.

Me quod attinet, quem infirma proprii Corporis è laxioribus coagmentati Fibris Compages *Juvantium* & *Lædentium* caro emptam ſcientiam tandem aliquatenùs edocuit; & cui diuturna Obſervatio omnigenorum Affectuum quibus laborantes *Bathoniam* noſtram, publicum *Britanniarum* Noſocomium, Valetudinis Causâ frequentant, Methodos quaſdam efficaciores ſuggeſſit quibus *minùs Viribus firmi* magiſque *Morbis*, præcipuè *Diuturnis, obnoxii* inſiſtentes *ſaniores degant Vitamque*, quoad fieri poſſit, *in longum producant*: non ignarus Malorum, miſeriſque ſuccurrendi cupidus, non meliùs mihi videbar poſſe collocare Horas aliquot ſubſecivas quàm ſi in unum Corpus colligerem Regulas, *Sanitatis conſervandæ & Vitæ producendæ* ſtudioſis, utiliter obſervandas; quantòque poſſem clariori Luce illuſtratas in

publicum

publicum darem, eorum Gratiâ quibus & istæ prodesse poterunt, neq; Locus, Tempus, Otium similibus investigandis opportuna obtigerunt.

§. 2. Quæ ne temerè coacerventur, sed, quantùm Rerum tractandarum Varietas patitur, Ordine tradantur; visum est sequentis Tractatûs Materiam in quasdam Classes disponere, Titulo *Rerum non naturalium* non Doctis tantùm sed & Vulgo notissimas: Quarum *primâ* ea complectar quæ de *Aëre* monenda habeo; *secundâ*, quæ de *Cibo & Potu*; *tertiâ*, quæ de *Somno & Vigiliâ*; *quartâ*, quæ ad *Motum* spectant *& Quietem*; *quintâ*, quæ ad *Excreta & Retenta*. In *sextâ*, quantùm ad Valetudinem immutandam *vehementiores & diuturniores Animi Affectus* valeant, altiùs repetitis Principiis, ostendam. His *septima* accedet earum Observationum quibus aptum satis Locum in præcedentibus non facilè invenias. Talem autem dicendorum Ordinem, utpote *commodum*, præ aliis plurimis delegi qui *elegantiores* fortasse non magnâ Animi Contentione possent excogitari.

§. 3. At cui hæc, inquies, Bono? Annon *miserè vivitur* (ut Proverbio vulgari efferunt) *cui medicè vivitur?* Verum profectò est, duram esse servitutem & quam vix Homo ingenuus ferat, *solicitâ nimiâque* Valetudinis Curâ detineri & minimo quovis Sanitatis Offendiculo terreri; quod est, ut Poeta loquitur, *Ne*

moriare mori. Imò, eam provinciam quam tenendam ſuadet Juſtitia, Humanitas aut Magnanimitas, Sanitatis (quæ, niſi honeſtis Uſibus impendatur, nullius pretii eſt) *accuratè* tuendæ Cauſâ omittere, *Viro*, præcipuèque *Chriſtiano*, prorſus indignum eſt. At contrà, *Intemperantiâ*, incauto Victu, immodiciſque nec Crimine vacantibus Animi Perturbationibus Leti ſponte ſuâ properantis incitare Curſum; *Gulæ* Gratiâ aut Voluptatis nobis cum Animalculorum abjectiſſimo quocunque communis, Dolores acres pati lentiſve Languoribus emori; *Luxûs* denique & *Libidinis* acerbis ultricibus Pœnis, Cruciatibus Martyrum haudquaquam mitioribus, nos objicere; tantùm infra *Hominis Dignitatem* ſubſidet quantùm à debitâ Domino noſtro DEO *Obſervantiâ* deficit. Niſi enim *mediocrem* ſaltem Gradum Sanitatis attigerimus, quî nobis metipſis aut Amicis jucundi aut utiles vivemus? Quomodo Ærumnarum humanarum Solatiis divinâ Clementiâ indultis fruemur? Quomodo Vitæ Officia DEO aut Homini præſtanda obibimus? Et verò qui petulanter manifeſta ſanitatis tuendæ Præcepta contemnit propriæ Mortis Reatu *vix* abſolvitur: qui obfirmato Animo aduſque extremum Vitæ Exitum, *omnino non.* Eſt autem hoc immane imprimis Flagitium; nec facilè alio quovis gravius læditur DEI Majeſtas. Proculcatur utique maximum ejus erga Homines Beneficium, temporaria, inquam, Vita futuræ feliciſſimæ adipiſcendæ unica Opportunitas:

deſeritur

deſcritur Statio quam tenendam nobis crediderat, eoque ipſi nos inepti reddimur in quibus peragantur quæ divina Providentia in nobis peragenda propoſuerat.

§. 4. CUM itaque Officii noſtri ſit *ſanitatem tueri*; ſupervacanea autem ſit omnis ejus *immodica* Cura: omiſsâ futilium Quæſtiuncularum ſubtilitate, *Præcepta quædam Regiminis ſalubris* perſpicua, nec ita magno Numero, proponam, latiſſimè tamen patentia, quibuſq; & *facilè* & magno ſuo Commodo quivis obſequatur. De quibus hoc in ipſo Limine monendum venit, ea magnam Partem eſſe etiam Officii noſtri erga DEUM Præcepta: ut eadem plerumq; ſunt Inſtrumenta præſentis & futuræ Felicitatis: uſque adeo verè dictum eſt, *Deum Piis ſpopondiſſe Bona cùm præſentis tùm futuri ſeculi.*

CAP. I.

CAP. I.

De AËRE.

§. 1. INEVITABILEM Aëris, ad Hominis omniumq; Animalium Vitam conſervandam, *Neceſſitatem* maximamque ejus Vim jamjam exponendam in *Valetudine* multis miriſque Modis immutandâ meditanti utiliſſima certè videbitur *Naturæ* & *proprietatum* ejus Fluidi *Effectuumque* ab iis pendentium aliqualis Cognitio; quâ ſcilicet inſtructo in promptu erit omnia *ſalubris* Aëris Commoda captare atque *inſalubris* Noxas evitare, quâtenus ſaltem cuique, per communem Rerum humanarum, & ſuarum privatam ſortem licebit.

§. 2. AER *purus & primigenius* eſt Fluidum ſummè *elaſticum*, & *grave* quidem ſed omni Humore Oculis noſtris obvio longè longèque levius. Non tamen nos merum hunc purumque Aërem ſpiramus, ſed multiplici Halituum, Vaporum omnigenûmque Effluviorum Varietate fœtum.

PRÆCI-

Præcipua Aëris, eique ex omnibus *certò* nobis cognitis Fluidis *propria*, Qualitas est *elastica Vis*. Quam illi notabilem & validam inesse demonstrant sexcenta Philosophorum Experimenta & Observationes notissimæ. Ea in *condensato* sive stipato Aëre maximè viget: in rariore & *expansiore* languet. Aërem autem *densat* propria ejus Gravitas & Frigus & quæcunque Vis comprimens: *expandit* Calor & omnis externa Causa Gravitatem ejus minuens. Licet Aër *Gravitate* reliquis Fluidis terrestribus cedat: cùm tamen ad magnam à Terrâ Distantiam extensus Amplitudine Levitatem pensat; eximios *Pondere* suo Effectus in omnia Corpora terrestria edit, inanimata, vegetabilia, animalia & in his (quod præcipuè attendimus) humana. Mediocris enim staturæ Homo nunc *quadragies mille* Librarum, nunc pondere decimâ prioris Parte minuto premitur, Indice Barometro. Aërem *Frigus* contrahit & condensat, *Calor* rarefacit & expandit. *Densioris* major, *rarioris* minor est, æquâ utriusque Mole, *Gravitas*: & Vis *elastica* pro Gravitatis Ratione major minorve. Unde *Frigus*, *Densitas*, *Gravitas*, *aucta elastica Vis* Aëris *ferè eadem* faciunt; ut, ex adverso, *Calor*, *Raritas*, *Levitas* & *Elastica Vis minuta* Effectibus *non multùm* differunt.

§. 3. Vi *sua Elasticâ* & *Gravitate* Aër in patentia Corporum animalium Cava se insinuat.

huat. Unde fit ut Infanti recens edito, cùm primùm Thoracem dilatat, Pulmo antea clausus & compactus, nunc distentus aperiatur, asperæ Arteriæ Ramis *eousque* deductis ut & Aëri in Vesiculas ultimos eorundem Ramusculos claudentes Aditus, simulque sanguini per intertextas Vesiculis Arteriolas Venulasque eum per Pulmonem derivantes indeque resorptum ad Cor referentes, liber Transitus pateat; quem quidem Pulmo sive *nimis* sive *non satis* distentus præcludit. Modum autem quo Aër sanguinem præterfluentem comminuit à sexcentis Scriptoribus expositum hîc describere nihil attinet. *Infirmis* satis erit nosse quis qualisque Aër iis maximè conveniat. De quo primùm generalià enarrabimus, deinde singularia quædam Monita subjiciemus. Obiter tamen notandum est, Aërem non *externâ* tantùm Pressione *sanguinem* commolere & conterere; sed præterea eidem *commistum*, (sive per Pulmonem ingrediatur, sive per Alimentorum Ductus, sive utrinque) per eosdem Canales protrusum, eisdem Cordis Arteriarumque Viribus compressum, elasticâ suâ Vi resilientem, Humorem viscidum diffringere, comminuere & fluxiliorem reddere, Modo forsan non dissimili ei quo *Guttæ vitreæ* inclusus diffracto ejus Apice totam violenter disjicit & in Pulverem redigit.

§. 4. SANITATI *conservandæ aptissimus* est Aër siccus, inter calidum & frigidum medius, quantùm

quantùm hæc Temperies ſinit elaſticus & gravis, Plantarum odoriferarum Effluviis modicè plenus, Herbarum noxiarum, Animalium, præcipuè mortuorum, omniumque Mineralium Halitibus, quâtenus licet, vacuus. *Siccus* admittendis intra ſe Corporis Vaporibus per Cutem & Pulmonem exhalantibus opportunus (quippe qui Humorem è quorumvis Corporum objectorum Superficie elicit & quaſi ſitiens exugit) eorundem Egreſſui favet, nedùm obſtat. *Humidus* contrà iiſdem obſtat non tantùm, ſed & Vapores quibus jam onuſtus eſt, non raro noxios, intra Corpus adigit: quibus ſi *Frigus* accedat Liquores ſummis Cutique proximis Canaliculis contentos incraſſans & tantùm non congelans, Aëris interim Humore Corporis Fibras longè validiùs laxante quàm Frigus eaſdem conſtringat, Perſpiratio impeditur; Succi extremis Vaſculis hærent aut ſaltem tardiùs expelluntur: unde Sanguinis Circuitui Obſtacula ponuntur, variæque animalis Oeconomiæ Perturbationes viſcidis ſuccis obſtructæque Perſpirationi debitæ oriuntur. Faciliùs autem Aër *humidus Infirmorum* quàm *Robuſtiorum* Corpora extrinſecùs ingreditur, quòd Squamularum Cuticulæ *Vis elaſtica* quâ Perſpirationis Meatuum Oſcula arctiùs contegunt in *Robuſtorum* Corporibus, *Infirmis* magnam partem perierit & elanguerit. Præterea *his*, cùm omnium Humorum Circuitio languidior ſit, etiam perſpirabilis Materia *tardiùs minoreque* cum *Impetu* prorumpit mi-

nùsque ideo Aëris Ingreſſui obſiſtit. Cum *robuſtis* contra validiùs exeat Aërique ingreſſuro per *eoſdem* Canales ipſo ſuo Flumine obſtet, aut per *Venulas* Ingreſſum quærenti cùm perſpirabilis Materia per *Arteriolas* egrediatur, etiam *Venulæ* aliàs Aditum daturæ, ab Arteriolis vicinis Materiâ perſpirabili turgidis compreſſæ, aut minùs aut omnino non pateant. *Arteriolas* autem & *Venulas* hîc intellige Vaſcula ab *illis ſecretoria*, aliaque in *has*, ab extrà patentia, *Uſu* (ſi talia reverâ exiſtant) *ſecretoriis contraria*. Hâc de Causâ *robuſti* & quicunque Potu ſpirituoſo hauſto *ad huc fervent*, *Frigus* non ſuſcipiunt. Eâdemque Ratione modicus Vini generoſi & Cibi lautioris Uſus contra *peſtilentis* Aëris Noxas tam potens Remedium invenitur; non tantùm propterea quod *Meticuloſis* (quibus à Peſte majus eſt Periculum) eorum uſu moderato *Animi addantur*; ſed præcipuè quod hac Ratione *Perſpirationis Fluxus* vegetus & plenus conſervetur. *Infirmis*, contrà, Aër *peſtiferus* faciliùs Corpus ſubingreditur. Imò, *quicunque* Aër Corpora *infirma* & *viſcidis acribuſque* Humoribus ex Alimento ſive *nimio* ſive *pravo*, ideoque *inconcocto*, genitis plena ingreditur, Materiam quæ *perſpirare debuerat* & Quantitate inſignem & acrem & vellicantem per Fibrillas adigit in omnia *Corporis Cava* & *Muſculorum Interſtitia*, Morborum *hypochondriacorum* & quorumcunque *nervinorum* ſeminium futuram. Pulmonem inſuper ingreſſus Aër

Vaporibus

Vaporibus repletus cùm ejus Fibras, non ſecus ac exteriores & cutaneas, remollit laxatque, tùm Perſpirationi per ejus Membranas obeſt: ſicco item & puro Aëre minùs elaſticus eo etiam debiliùs Sanguinem præterfluentem commolit & diffringit.

§. 5. CALORIS quidem & *Frigoris* ſatis inſignes Effectus in Animalium Corporibus conſpiciuntur; ſed plerique *Humorum Interventu* editi. Verum quidem eſt Frigus *intenſum* aut *derepente* invadens moleſto ſenſu Fibras ſtimulare & conſtringere: ſimiliaque facere, licet inæquali Vi, Aërem frigidum frigidamque Aquam prout huic aut illi te ſubitò immerſeris; eademque ab utrovis inſtare Mala ex longiore Morâ. *Adurens* etiam *intenſuſque* Calor eodem Modo irruens, eadem præſtat. Citra tamen Vehementiam jam dictam & *Modum ſervantia* Frigus Calorque ipſas Fibras *minùs* afficiunt, Viriumque ſuarum longè *maximam* Partem in Humores impendunt. Qui cùm *Frigore* concreſcunt Fibris graves incumbunt, earumque Concuſſibus cum non promoveantur, eaſdem delaſſant; eaque omnia fiunt quæ paulò ſuperiùs expoſuimus. Cùm, è contra, *Calore modico* Humores reſolvuntur, Fibras Onere levant, earum Impetui non nimis reſiſtunt, fluidiores facti per Canales faciliùs circumaguntur, minorique Operâ comminuuntur, & Perſpirabile promptiùs extruditur. *Intemperantior* ſi ſit Calor;

Humores plùs æquo rarefacti Canales nimis distendunt, Fibrarumque distractarum Interstitiis se insinuant, easque sic remollitas debilitant laxantque: ut omne durum Corpus Fluido eatenùs crasso ut ejus Poros facilè quidem subeat, non tamen eorundem Anguſtias eluctata dilabatur facilè, Mole augetur, molleſcit, Fluidique Indolem quadantenùs induit; Animalium scilicet & Plantarum Corpora laxioribus Poris aqueum quemcunque Humorem admittunt, nec tamen facilè dimittunt; Metalla autem, compactiora cùm sint, non nisi subtiliſſimum Fluidum, Mercurium puta aut Lumen sive Ignem, suscipiunt & ingressum tantisper retinent; qui tamen Ignis Metalla relaxans & distendens Corpora quævis animata Motûs sui Pernicitate priùs corrugata deinde dilacerata in Cinerem redigeret. Sic, inquam, remollitas Fibras Humores nimio Calore rarefacti relaxant; diffluente interim per ampliatos Cutis Poros non jam Vapore sed Liquore manifesto quem sudorem vocamus. Unde; Exercitatio ne ultra prima levis sudoris initia protrahatur, præceptum est. Quanquam tutiùs Exercitatione, quâ Fibræ constringuntur, quàm solo Aëris aut Ignis Calore, qui Fibras non contrahit, sudor dimanet: ut diversos quos Exercitationis & Ignis Calor Sensus excitant observanti manifestum erit. *Aliunde* etiam *Frigus* & *Calor* Corpora nostra tangunt; eodem tamen quem modò enarravimus Effectu. Aëris nempe Gravitate & Vi elasticâ

Calore

Calore imminutâ, Humorum contentique in iis Aëris Expanſioni (amotis jam Obſtaculis) Occaſio præbetur: ex quâ, cùm nimia eſt, Fibrarum diſtractarum Laxitas ſequitur. Iiſdem Qualitatibus Frigore auctis Humores comprimuntur &, ſi nimium eſt Frigus, congelantur & jam ante dicti Frigoris Effectus cernuntur. Ex dictis patet cur. *ſolutâ acri gelidâque Hyeme, & accedente Veris Tepore, tot Infirmi Pleuritide & Peripneumoniâ corripiantur.*

§. 6. GRAVITATEM & *Levitatem* Aëris eadem, quæ aucta & imminuta ejuſdem Vis elaſtica præſtat, in Corporibus noſtris efficere ſupra monuimus. Modicè autem gravem atque elaſticum laudavimus, quòd Aëre *leviore* minùſque elaſtico inertiùs premente rarefiant & expandantur Humores, Canales laxati debilitentur neque Humoribus, jam minùs fluxilibus, circumagendis ſufficiant: unde fatiſcentibus, inter alias, Pulmonis etiam Fibris nec ſatis diſtentis ejus Veſiculis, ſanguis minùs ſubtiliter comminutus lentè & ſegniter per eum tranſit, hinc autem moleſtus difficilis Reſpirationis ſenſus oboritur. *Graviore* è contra Aëre magiſque elaſtico validiùs quam par erat Pulmonis Canaliculos urgente eoſdemque contrahente ſimulque Veſiculas nimis inflante (quæ propterea ſanguinis Rivulos eas perreptantes in arctum cogunt) ſanguini per hujuſmodi Anguſtias non patet liber Tranſitus: unde iterum reſpirandi Difficultas & Præcordiorum Anxietas.

Anxietas. Perit nempe utrobique Æquilibrium; hîc Fibris, illîc Humoribus præponderantibus. *Hæc* ab *ultimis* & *extremis* Gravitatis & Levitatis Gradibus expectes. Nihil enim metuendum eſt quamdiu intra *certos quoſdam Limites* conſiſtunt eoſque robuſtis quidem Hominibus *oppidò laxos*, infirmioribus verò *arctiores* ſanè ſed *aliquouſque* tamen patentes. Intra hos Terminos variè mutatum Aëris pondus quantum ex unâ Parte Circuitui ſanguinis (hoc eſt, Vitæ) obeſt, tantùm ex alterâ eidem favet; Æquilibriumque conſervatur. Cùm enim auctum Canales anguſtat, Humores turgentes ſimul reprimit, eoſdemque fluxiliores reddit. Cùm verò, diminuto externi Aëris pondere, internus qui in Corpore eſt Humores expandit, eòque minus fluxiles reddit: ſimul etiam eâdemque de Causâ & Canales laxantur & Via Sanguini ſpumoſo, propterea que capaciorem Alveum poſcenti, amplior aperitur. Mitto intendi etiam Aëris Gravitate Cordis Vires, Levitate remitti. Hæc autem omnia attendenti clarè patebit minus à graviore Aëre quàm a leviore periculi imminere: cùm hîc ſpumoſior, expanſior, minuſque fluxilis Sanguis, remiſſiores Fibræ, inertior Cordis Vis, ſolâ laxiore Canalium Amplitudine penſentur; illîc, è contra, unam Canalium Anguſtiam penſent eorundem firmius Robur, auctior Cordis Vis ad Humores circumagendos, majorque horum Fluxilitas & contractius Volumen.

§. 7. Ef-

§. 7. EFFLUVIA *Aëri intermiſta* quod attinet: jam antè oſtendimus qui *aqueorum* Vaporum Effectus ſint. Neque his multùm diverſa faciunt maximæ PLANTARUM Partis & ſanorum ANIMALIUM Exhalationes. Noxiarum & putreſcentium Herbarum ut & morbidorum mortuorumque Animalium Halitus mera Venena ſunt, proque variâ ſuâ indole varios Morbos & in his ipſam Peſtem gignunt, Teſte omnium Gentium & ſeculorum Experientiâ. *Mineralium* Effluviorum *ſalſa* quidem ſanguinem penitùs diſſolvunt, omnia ſcorbuti mala ſymptomata pariunt, Laſſitudinem, erraticos Dolores, Pulſum inæqualem, Oris Fœtorem, liventes per Cutem Maculas, verbo, Cachexiam univerſalem. *Sulfurea* autem & *metallica* Hecticam Febrem, Aſthma, Atrophiam, Tremorem, Paralyſin, Paſſionem hypochondriacam, & hyſtericam, omneſque Nervorum laxorum Morbos. * Horum Veritatem abundè evincunt Metallarii, ſive effodiendis ſive fundendis purgandiſque Metallis detenti; quorum pleriſque miſeram Vitam jam dictorum aut conſimilium Morborum aliquis brevi abrumpit.

§. 8. VARIÆ Aëris Qualitates ita inſigniter Corpora noſtra afficiunt ut *infirmioribus*

---

* *Vide* Ramazzin. *de Morb. Artific.*

quibuſdam

quibuſdam leviſſimo ejus Frigore & Humiditate Perſpiratio valdè minuatur aut tantùm non penitùs obſtruatur, ſuccique coagulentur & lenteſcant. Imò nonnullis, quibus *ſingularis alicujus Membri* Fibræ, olim Vi Morbi debilitatæ, Vulnere laceratæ aut quâcunque de Causâ aliis reliqui Corporis infirmiores ſunt, cùm primùm Vapores circa Terræ ſuperficiem denſari cæperint, eo in Membro Dolores recrudeſcunt, *ingruentis Tempeſtatis prænuncii.* Similia patiuntur quibus *Clavi* aut *Calli* ambientibus Vaporibus, eorum non aliter quàm Ligni Cornuumve Fibris ſeſe inſinuantibus, tumefacti vicinoſque Nervos comprimentes eaſdem *præſagas* Moleſtias creant. Sunt & hypochondriaci quibus Cœlo ſereno ſerenus, nubilo nubilus etiam eſt Animus. *Aſthmaticis* quibuſdam Aër ſiccus & tenuis moleſtus eſt; craſſus humenſque, qualis eſt *Belgarum*, commodiſſimus: quorum *aliis* craſſa aliquot novi Chyli Recrementa videntur Viam ſibi aperuiſſe per Faucium & Laryngis Glandulas, quæ *humido* Aëre mollitæ patent, *ſicco* autem conſtrictæ clauſæque totum Onus in Pulmonem rejiciunt eidem ferendo imparem; unde Præfocationis Periculum imminet. Hi ſunt ex eorum Genere qui Aſthmate quem vocant *humoroſo* laborant. *Aliis nervoſo* dicto Aſthmate laborantibus Pulmonis Fibræ æquo rigidiores emolliente & laxante Aëris Humiditate indigent quo feliciùs ſuo Munere fungantur. *Pleriſque* tamen *Aſthmaticis* ſiccus, frigiduſq;

imò

imò gelidus, non tamen gelidiſſimus, Aër convenit. Talis enim validiſſimè viſcidum Sanguinem comminuit omnibuſque Reſpirationis Uſibus inſervit. Suſcepto Frigore aut Rheumatiſmo laborantium Sanguinem è ſectâ Venâ miſſum inſpicienti ſatis patebit, variis Aëris Qualitatibus immutari, imò & penitùs vitiari, poſſe Sanguinis omniumque Humorum animalium Craſin & Compagem. Metallariorum, præcipuè Mercurium Antimoniumque tractantium, Paralyſes, Vertigines & Affectiones Hypochondriacæ, aliique Nervorum Morbi ex tetris Exhalationibus orti, ſatis oſtendunt Aërem Adventitiis Qualitatibus infectum Nervos relaxare poſſe, eorumque Motus impedire, intercipere &, ut ita dicam, obſtruere. Colicus Dolor, Diarrhæa, Tuſſis, Phthiſis, ab Aëre humido & nitroſo orti morbi, evincunt ab eo inſigniora Viſcera Corporiſque Organa corrumpi vitiarique. Imò, cùm quovis Horæ Momento Aër in Corpora noſtra admittatur aut attrahatur ipſiſque Humoribus commiſceatur; pravæ quævis illius Qualitates Tractu Temporis funeſtis Perturbationibus Corporis Oeconomiam quatient. Cujuſvis igitur Hominis plurimùm intereſt curare quo qualique Aëre circumfuſus & dormiat & vigilet omniaque vitæ Munia obeat, qualemque (quod præcipuum eſt) inſpiret ad intimamque cum iis Humoribus ſuis, à quorum rectâ integrâque Conſtitutione vita & ſanitas magnam partem pendent, Miſtionem admit-

tat. Satis itaque mirari nequeo, *Britannis* noſtris, quibus omnes Vitæ commodè tranſigendæ, ne dicam Luxûs, Artes perſpectiſſimæ ſunt, adeo nullam ferè deligendi ſalubris Aëris curam inſediſſe.

§. 9. QUARE cùm Aër tanti ſit ad Sanitatem Momenti: gratum nos *Infirmis* facturos arbitramur ſi ejus Ratione quomodo illis vivendum ſit indicaverimus. *Imbecillis* omnibus Naturâque *infirmis* (hoc eſt, *Valetudinariis* quidem ſed nondum gravi aliquo aut notabili Morbo correptis) Aër exquirendus erit qualem jam ante deſcripſimus, *ſiccus* nempe, *tepidus*, quantùmque per Teporem licet *gravis* & *elaſticus*, omnibus *Mineralium quorumcunque*, *Animalium morbidorum & mortuorum*, *Plantarum noxiarum*, *putreſcentium & putridarum Effluviis* quàm fieri poterit vacuus. Quarum omnium Qualitatum Salubritatem ſupra expoſuimus. Sed ne *ſanorum* quidem Animalium *copioſiſſimis* Halitibus aut Plantarum *innocuarum plurimis* Vaporibus fœtus convenit, utpote Humiditate ſuâ noxius. Notiſſimum eſt exiguam Aëris Portionem, uno aliquo Animali eam ſpirante brevi effætam fieri & Reſpirationi ita prorsùs ineptam ut niſi novus in ejus Locum ſuccedat, Animal moriatur. In magnâ igitur *magnarum Urbium* frequentiâ Aër cùm aliis de Cauſis Reſpirationi ineptior eſt, tùm propter ipſam Hominum Multitudinem impotentior & ſanguini comminuendo

minuendo impar. Unde hypochondriaco Malo, Aſthmati & Cachexiæ *Urbani* opportuniores degunt omnibuſque Morbis à viſcido ſanguine ortis. Iiſdem ferè Incommodis obnoxii ſunt etiam *Ruris* Incolæ *ſylveſtribus* Locis habitantes. Inſigne hujus Rei Experimentum cæperunt primi aliquammultarum *Americæ* Regionum ſylvis obſitarum Coloni, Morte ſuâ humentis Aëris ſcelera luentes, qui non niſi longè latèque vaſtatis Igne ſylvis tandem innocuus & ſaluber factus eſt. Quod ingentem Aquæ Quantitatem Plantarum Nutrimento per eorundem Canales vehendo neceſſariam, poſtremò ultimis earundem Ramuſculis exhalantem conſideranti nequaquam mirum videbitur.

QUARE nullibi commodiùs habitatur quam in Regione *campeſtri* aut medio *Colliculi* Clivo, Solo *macro, tenero, minimèque pingui* aut bituminoſo, ſed *ſabuloſo* potiùs & Agricolarum Votis *minùs benignè* reſpondente. Soli verò Indolem ſatis oſtendunt Herbæ ſponte provenientes; certiùs autem Aqua inde ſcaturiens; quæ cùm dulcis, inſpida aut lenis eſt, leviſque, pura & tranſlucida, ſaluberrimi ſoli Indicia præbet. Quod *Villarum Fundamenta poſituris* notatu digniſſimum eſt, ut ſcilicet eas tali qualem jam deſcripſimus Loco ædificent, nec unquam *Montium Jugis* propriori, aut majori cuiquam *Flumini* aut *multæ Aquæ* undecunque *confluenti* (multò minus, *ſtagnanti*)

vicino, procul omni *Minerâ*, omnique *Palude* procul. Denique *Aquilonis*, *Cæciæque* horriferis Flatibus defendant oppositi ad septentriones Ortumque Solis æstivum *Colles* aut longiùs dissiti *Montes*: quos si Natura commodè sitos negaverit, Defectum Ars suppleat obtento Frigoribus *Nemoris* Vallo; nam *ingenti Sylvâ* nequaquam Opus est, quæ Vaporibus suis officeret Aëris Salubritati. Prope *Montium Cacumina* Vapores condensantur, quæ ideo perpetuis ferè Imbribus stillant, ita ut Monticolis supellex Mucore pereat hybernis præcipuè Mensibus. Nec infrequens est, in Montibus pluere aut ningere, cùm in vicinâ interim Regione inferiore Cœlum serenum sit. Montium etiam plerumque sinibus abditæ latent *Mineralium Fodinæ* noxiis suis Halitibus Sanitati damnosæ; aut Aqua pluvia collecta stagnat. Nubes enim, quæ vellerum specie Aëri, ad non magnam Altitudinem, innatant, non aliud sunt quàm Aqua rarefacta, quæ in celsiora Montium Cacumina impingens in Rorem Pluviamque condensatur & per Fissuras Hiatusque assiduè depluit in subjecta Receptacula. Et hæc Fontium Fluviorumque Origo est. Violentiùs insuper hîc *Venti* dominantur, quorum Vi Vapores validiùs impacti penitiùs Corpus subeunt, conspirante etiam perpetuo hujusmodi Ventorum Comite *Frigore* nocentiores majorique Damno inferendo pares. Omnis latior *Aquarum* Campus Vapores *nimios*: & *Stagna*, *Paludesque* etiam *putridos* mittunt.

mittunt. *Bituminoſum* & quodcunque pinguius ſolum (præcipuè nigri Coloris, qui hîc ex * Putredine naſci videtur) ſulfureis, ſive *mineralibus* ſive putridarum *Stirpium* aut *Animalium*, Halitibus vicinum Aërem inficit. Ejuſmodi autem Effluvia quàm noxia ſint & ſupra oſtendimus & nemini ferè ignotum eſt. *Macro* è contra, *teneroque* Solo, præcipuè *ſabuloſo*, & pauciores & minùs noxii Vapores exeunt, iique ferè Plantularum *odoriferarum* & *exſiccantium* (quales ſunt *Erica*, *Serpyllum*, *Tormentilla*, &c.) quæ his maximè Locis libenter proveniunt, ſuaveolentibus Halitibus medicati: qui & Cerebro Nerviſque gratiſſimi accedunt, Pulmoniſque Fibras leni ſuâ Titillatione inſpirati corroborant; & in Sanguinem etiam, trajectis (ut probabile ſit) ejus Membranis, recepti quovis cardiaco Medicamento *per Ventriculi Vias ingreſſo* ſubtiliores & defæcatiores, Temporis Diuturnitate magna Commoda, nullo in præſens damno, adferunt. Et, quod obiter notare liceat, *hujuſmodi Solo Plantæ* ſuccreſcunt, Infirmorum Stomachis aptiores aliis ejuſdem ſpeciei Solo *pingui* innutritis. *Hîc* teneriora dulcioraque Olera, Bulbi, Radices adoleſcunt. Idemque de *Animalium* minùs luxuriante talis ſoli Gramine paſtorum Carnibus verum eſſe omnes uno Ore fatentur. Imis autem *Vallibus* qui habi-

* Vide *Neuton. Optic. Lib.* II. *p.* III. *Prop.* 7.

tarent

tarent omnia perpetuò *humentis* nimiùmque *calentis* Aëris Incommoda experirentur. In Valles enim undique Aqua torrens defluit, aut ſubter Terram reptans ſtillat; ſtagnanſque Aër (liberis utique Ventorum Flatibus impervius) putreſcit: unde ſimul Fibræ remollitæ laxantur & Humores corrumpuntur.

§. 10. PROXIMUM eſt ut *Infirmi* à nocentioribus *Ventis* ſibi caveant. Aër enim vehementiùs commotus (qui Ventus eſt) validiùs quieſcente Vires ſuas exerit ſive noxias ſive ſalutares. *Frigus* præcipuè Aëris Motu intenditur; *Vaporeſque*, ut ſupra monuimus, altiùs in Corpora Animalium ſe penetrant. Omnibus ferè ſeptentrionalium Regionum Incolis Aquilonis Cæciæque Flatus (quippe qui Hyperboreæ æternæ Nivis Nitrum everrentes advehunt) acerbo & penetrabili Frigore metuendi ſunt. Zephyrus autem & Africus *Britannis*, omnibuſque occidentales *Europæ* Regiones incolentibus, Humiditate ſuâ graves ſunt. Immenſo enim Maris Æquore trajecto ad Oras noſtras appellunt Vaporibus onuſti. Extremum etiam orientale *Britanniæ* Litus, *Germanicum* Mare; & auſtralia *Europæ* propiùs accolentibus, Mediterraneum erit moleſtum: hoc, Auſtro; illud, Euro flante. Et reâpſe Venti ab Oriente, præcipuè æſtivo, flantes *Britannis* & frequentiores ſunt & nocentiores. Hyeme enim omnium Ventorum frigidiſſimi ſunt, quòd æternas borealium Regionum Nives verrant;

rant; Æstate, contrà, ardentissimi, quòd eas-dem Regiones, tùm Temporis perpetuo Sole calentes perflent. Et ab his ferè solis Plagis Venti spirant (cùm ver siccum est) ab ineunte Februario adusque Calendas Junias: ab oppositis, è contra, Plagis, cùm Pluvium est. Quod usque adeo constat ut per vernos Menses ex Vento circa Novilunii Tempora flante, Cœlum serenum ne & siccum, an, contrà, humidum nubilumque sit futurum, satis certò prænunciari possit, non inutili Infirmis Præsagio, quibus commodum erit (propter insignem Aëris in humana, & præcipuè imbecilla, Corpora) è cubiculis suis ad Orientem aut Septentrionem oppositis, sicco vere aut flante Cæciâ, in alia migrare Occidentem spectantia aut Meridiem: quod si minùs liceat, saltem Fenestras Frigoribus adversas quàm accuratissimè claudant aut rarissimè aperiant. Simili se Ratione tueri poterunt adversos austrinos & occidentales humidi Veris Flatus. Si quis verò Infirmus quâcunque Occasione Boreæ Frigoribus alserit; conveniet, illum primo quoque Tempore id Medicaminis, prævertendis Malis inde nascituris, adhibere quo postmodùm ostendetur præclusam perspirabili Halitui Viam denuò aperiri posse. Reliquis *Europæis* Eurus, Euronotus & Auster Siccitate suâ benigniores sunt. Et omnibus quidem mediterraneis Locis sicciores Venti spirant. *Infirmis* igitur cavendum est ne flanti *inimico Vento* se exponant: aut, si hoc vitari nequit, crassiore se

Vestitu

Veſtitu contra *Frigus* muniant. *Humiditati*, dùm *peregrè* ſunt, non ita facilè occurritur, quæ per ipſa etiam Veſtimenta Viam ſibi ad Cutem aperit, nulloque Artificio, aut non niſi laborioſo & moleſto, Pulmone arceri poteſt; ad quem tamen ſatis *quoad Frigus* temperatus Aër accedit, ſi per Nares ſolas admittatur. *Domi*, *Veſtitu* imprimis (ſed qui ſimul Corpus foveat & non prægravet, qualis ex Panno villoſo conficitur) Frigori reſiſtendum puto. Aſſueſcendum interim ut quàm minimo fieri poteſt Veſtitu Corpora noſtra modicè foveantur, & ne nimio Veſtium Calore continuo Sudore madeamus; quo Mala poſtmodùm recenſenda vitemus. *Humiditati* autem luculento *Foco* efficaciùs occurritur. Utroque tamen, & Veſtitu ſcilicet contra Frigus & Igne contra nimium Aëris Humorem, preſtantius ſupereſt Remedium. *Exercitatione* nempe Corporis, ne ejuſdem Humores *Frigore* concreſcant & ne *Fibræ* Humiditate mollitæ laxentur pari Felicitate efficitur. Ea autem cùm, pluvio, procelloſo aut quomodocunque inclementi Cœlo, ſub Dio peragi nequeat, Domi obeunda eſt. Domeſticarum vero Exercitationum longè commodiſſima eſt *Tudicularis Ludus*: quo nempe Pilarum eburnearum per æquam ampliſſimæ Menſæ circumvallatam Planitiem Bacillis protruſarum Occurſus eâ Arte regitur ut, alterâ per ambientis Aggeris Intervalla (ad hoc ipſum exſculpta) rejectâ & quaſi in Fugam actâ, altera victrix Campo dominetur

tut inani. Hic enim, nunc leniter obambulantibus nunc ſtantibus, cùm inferiorum Artuum omnes Fibræ per Vices tenſæ remiſſæque commodiſſimè exercentur; tùm Corpus totum concutitur Brachiaque frequenti Extenſione & Pilæ Propulſione, quanquam non validâ at penſitatâ tamen & accuratâ quæque omnes Nervos intendat, agitata ſenſim roborantur. Quibus ampla Ædium Moles obvenit, utinam illi ſpatioſius aliquod Triclinium ſaluberrimæ huic Exercitationi Palæſtram aſſignent: aut, ſi non adeſt, SALUTI Ædiculam ponere ne graventur.

§. 11. PRÆTER eos Halitus quibus vel Solis vel Ignis fortè ſubterranei Vi excitatis Aër ſcatet; *infirmis* LONDINI omniumque magnarum Urbium Incolis, quibus pro Ignis Fomite eſt aut *Gleba pinguis* & ſulphurea aut præcipuè *Carbo foſſilis*, diligenter quoque cavendum eſt à noxiis horum Effluviis hyberno Tempore totum circumcirca Aërem inſpiſſantibus nigrâque Caligine eorum Domicilia involventibus. Ea *Aſthmaticorum* imprimis Pulmonibus gravia ſunt, at omnibus quidem *Imbecillis* inimica. Quare illis ſuadeo, neglectis Urbis Deliciis hybernis, etiam illâ Tempeſtate Rure, quanquam minùs amæno ſalubriore tamen, habitent. Aut ſi omninò in Urbe, Negotiorum Causâ, morandum eſt; diligenter ſaltem *nocturni* Aëris Incommoda vitent; & *Veſperi*, Cubiculo concluſi, luculento Foco, ſuavibuſque Amicorum Confabulationibus Animum

 ſimul

ſimul oblectent Corpuſque incommodo Vaporum humentium & mineralibus Halitibus venenatorum Contagio eripiant.

§. 12. UNUM de Aëris *Puritate* monendum reſtat: ne ſcilicet quem Cœli Solique Ingenium ſalubrem purumque dederit *domeſticis Sordibus* inquinetur. Quare Ædes curiosè purgandæ ſunt Sordeſque procul everrendæ. Neque in propinquo fœdum Latrinæ Barathrum eſt defodiendum. Utq; puro ſalubriq; cum Aëre alia omnia pura ſalubriaque ad Sanitatem conſpirent: omnis Veſtis lintea ſæpiùs mutanda eſt, ne penitiùs inquinetur; omniſque vel levis Culcitræ & Stragulorum Mador, & Vapores Tabulato aut Pavimento recens abluto exhalantes cautè vitandi. Denique, *Infirmo ægrotare timenti* non *proprii* tantùm Corporis Curæ incumbendum eſt; ſed & *Familiares* & *Convictores* diligentiùs obſervandi: ut ſanis mundiſque ſolis aſſueſcat, atque ægrotantium & immundiorum Convictu abſtineat.

HÆC ſunt quæ de Aëris Qualitatibus maximoque ejus ad Valetudinem immutandam Momento *Infirmos* Sanitatis *tuendæ* cupidos monendos puto. Quorum diligentem Obſervationem ad hanc Rem magnam inſignemque Vim habere, quicunque volet (*cui* modò hâc Curâ *opus eſt*) ſuo Commodo experietur.

CAP. II.

CAP. II.

De CIBO & POTU.

§. 1. CIBUM Potumque iis Qualitatibus præditum eâque Mole definitum assumere qui ad Amussim conveniat Organorum coquentium & digerentium Viribus, quantivis Momenti est ad sanitatem tuendam Vitamque producendam. Determinatam enim *Nutrimenti* Quantitatem ad reparanda Vitæ *Dispendia* Corpora nostra exigunt. Inter *quæ duo* si justa observaretur Proportio, non temerè in acutos, vix unquam in diuturnos Morbos incideremus, neque eos nobis præcideremus Annos per quos ut Corpora nostra durarent ex naturali eorundem Compage datum est. At è *nimiâ Nutrimenti Quantitate* oritur *Humorum* Corporis *Lentor*, Molecularum nempe Organorum coctricium Vires superantium, & proinde minùs quàm par erat subactarum, nimia Magnitudo, Liquorum per Vasa minima Circuitioni obstans; quo fit ut illa tardiùs quàm Vitæ Usus postulant procedat, nonnunquam

& penitùs sistatur. *Minùs accurato Ciborum Delectu* præcipuè debetur illa *Salium acrium* & exedentium Congeries quâ ita vitiatur Humorum Indoles ut ipsos suos Canales deterant aut dirumpant. *Utrique* autem jam dictæ Causæ simulque *sedentariæ* Vitæ Ignaviæ acceptam ferimus *laxam* illam, effœtam & enervem *Segnitiem Fibrarum* Vi suâ elasticâ orbatarum, mille Malorum Fontem. Ecce *tres Morborum diuturnorum* sive chronicorum *effectrices Causas*, quæ novas indies novâque Facie Pestes gignunt.

§. 2. Quod ad Ciborum *Delectum* attinet; Carne plerumq; vesci solitis, quales sunt imprimis *Angli*, notandum veni ipsa Animalia quibus vescuntur non minùs Morbis ex pravo Victu, Senio, Epidemicis, aliisque Causis ortis obnoxia vivere quàm ipsos Homines; neque è morbidorum Animalium Carnibus salubrem posse parari Victum. Quare nec Animalium Mensis destinatorum Victûs Ratio negligenda videtur. *Londinenses* (atque idem necesse est aliis magnarum Urbium Incolis usu venire) Quadrupedibus saginatis Avibusque cohortalibus victitant. Quis autem sine Nauseâ videat quàm insalubri illa Animalia imò putrido vescantur Alimento, quàm fœtentibus habitent stabulis, quantâ Immunditiâ curentur! Crassi impurique Victus adusque Satietatem repetita & quotidiana Ingestio cum Immunditiâ juncta si humani Corporis succos putredine, imò ipsas Carnes Gangræna

grænâ corrumpant, quod certè omnibus manifestum est: annon eadem præstabunt in aliorum Animalium Corporibus; sicque Venenum nobis Nutrimenti Loco parabunt? Non multùm his diversa dici possent de Plantis Caloreartefacto ad præmaturam Maturitatem properatis. Qui igitur Carnibus vesci cupit salubribus, non aliâ promptiùs Ratione id assequetur quàm si Animalia nativæ eorum Libertati permittat, puro sub Aëre iisque in Locis ut vagentur quos Duce Naturâ affectant; ubi etiam Tecta aut Fruticeta aptè disposita à Cœli Inclementiâ tutum iis Perfugium præbeant.

§. 3. Sed ponamus Animalia sana: nihilo tamen minùs sanè vivere volentibus, præcipuè *Imbecillis* Delectus est habendus. Cujus, ut quod Res est dicam, *Norma certissima* ab ipsâ Animalium Naturâ & intimâ Fabricâ (quam tamen sola Experientia deprehendit) & privo cujusque Hominis Temperamento, Gustu & Consueto vescendi More, desumenda est. Ex tribus tamen quas jamjam tradam *Regulis* in omni Animalium ut & Vegetabilium Genere, haud magno Labore discernere licebit quæ faciliùs Ventriculi aliorumque Organorum Viribus, quæ difficiliùs solvantur in succum Corpori alendo idoneum; & proinde eorum unumquodque an *infirmo* Stomacho aptum sit an secùs.

Quæ autem de difficili quorundam Ciborum *Digestione* dicentur ita intelligi velim ut eâ Voce non Solutionis tantùm in Ventriculo Difficultas sed simul omnia comprehendantur funesta quæ hujusmodi Nutrimenta edunt Effecta à primo eorum in Corpus Ingressu adusque Exitum. Ea verò sunt; Vasorum conterentium (non Ventriculi tantùm & Intestinorum, sed & Arteriarum, Viscerumque omnium Sanguinem elaborantium aut quidquam è Sanguinis Massâ secernentium) Actioni naturali non cedere; eadem ad Actionem naturali vehementiorem stimulo suo impellere; Cohæsione suâ in Moles majores coalescere quæ Vascula minima, cùm transire non possint, obstruant, distendant, dirumpant; hisque omnibus Modis Fibras deterere, laxare, corrumpere, hoc est, Corporis Fabricam diruere. Hæc autem pati est ærumnosam & Morbis obnoxiam Vitam citâ Morte finire. E contrà, certo certius est, quantò magis Vires coctrices seu digerentes, hoc est, Fibrarum robur, Nutrimenta concoquenda & digerenda superent, tantò subtiliorem confici Chylum, liberiùs Humores per omnes Vasorum vel minimorum Anfractus vehi revehique, atque alacriorem esse Animum. Et hæc cùm fiunt, sanum & vegetum Corpus est. Promissarum autem Regularum

Prima est; *Molecularum cujusvis Corporis Cohæsionem validiorem esse pro majori Ratione*

Ratione Superficiei cujuſque Moleculæ ad Materiæ ſuæ Quantitatem: in plures enim Contactus venire amplâ ſuperficie comprehenſa quàm aliter formata Corpuſcula.

SECUNDA; *Quantò majori Momento duæ quævis Moleculæ in ſe invicem impingunt tantò firmiùs ea cohærere, ægriùſque divelli.*

TERTIA denique; *Salis Moleculas utpote duriſſimas, planis ſuperficiebus terminatas, & poſtquam omnem Formarum Varietatem induiſſe viſæ ſunt, priſtinæ tamen ſe ſuæ facilè reddentes Formæ interim invariatæ, quâcunq; aliâ Corporum Specie & firmiùs inter ſe unitæ cohærere, & divulſæ faciliùs, Occaſione datâ coaleſcere.* Planarum enim Superficierum Commoditate pluribus in Punctis ſe invicem contingere: Duritie ſuâ Figuram propriam tueri; unde Principia Corporum activa & Qualitatum activarum Fontes habentur: & cùm ad ſe mutuò propiùs acceſſerint majori quàm alia Corpora Vi in mutuos Amplexus ruere, majoreſque in Moles compingi. Hoc autem in Corporum animatorum ultimis minimiſque præcipuè Vaſculis accidit; quorum Anguſtiâ lentiſſimoque per ea Humorum Motu Occaſione datâ, Salis Particulæ concreſcunt, non aliter quàm per Lixivium diſperſæ, languente ejus Motu, in Cryſtallos ſe efformant.

§. 4. SED

§. 4. Sed hæc explicatiùs dicenda ſunt, aliæque Regulæ ex his ducendæ quotidiano Uſui accommodatiores & quæ propiùs Res ſingulares attingant. Ad has tradendas propero.

1. Cætera ſi ſint paria; Plantæ & Animalia *maturiùs adoleſcentia* Nutrimentum coctu *facilius* ſuppeditant. Talia ſunt Veris Munera Aſparagi, Fraga & acetariæ aliquot Herbæ, quæ Pyris, Pomis, Prunis, reliquiſque Autumni Donis faciliùs coneoquuntur Minùs enim Igne ſolari torrida, minùſque compactis Partibus ſunt, quæ ſcilicet remiſſiore Æſtûs Vi, hoc eſt, minore Velocitate coaluerunt, pauciores denique, imò nullos ferè Salis fixi & acris Particulas in ſe admiſerunt. In Animalium Genere, Gallinarum, Leporum, Ovium, Cuniculorum, aliorumque intra unum aut alterum Annum matureſcentium (hoc eſt, Generationi aptorum) Carnes, Boum, Equorum, Aſinorumque (nam & his veſci Fames aliquando cogit) Carnibus teneriores faciliùs in Chylum liquefiunt: minore enim Vi, ut jam dictum eſt, coaluerunt. De Plantis verò tardiùs matureſcentibus, ideoque ſolarium Radiorum Igne plenioribus, notare liceat, earum ſuccos, à Fermentatione, ſubtiliores majoriq; Copiâ vinoſos Spiritus dare; Uvas teſtor & Sambuci Baccas: Et de Animalibus ſeriùs adoleſcentibus, ex eorum Carnibus & Humoribus

fœtidiſſimum & raucidiſſimum urinarium ſalem elici.

2. CÆTERIS paribus, Quò *majorem in Molem pro ſpeciei ſuæ Modulo* excreverit unumquodque Animal aut Planta, eò *difficiliùs* concoquendum Alimentum præbent. Magna verbi gratiâ Cepa, magnum Pomum Pyrumvè minore ejuſdem ſpeciei difficiliùs diſſolvitur. Idemque dicendum eſt de majorum Boum Oviumque Carnibus Ratione minorum. Hoc autem non ideo tantùm fit quòd majorum firmiora ſunt Vaſa magiſque proinde elaſtica Particulaſque majori Vi adigentia; ſed præterea, quòd majorum Corporum Qualitates minorum ejuſdem Generis Qualitatibus intenſiores ſunt. Ignis, verbi causâ, major Igne duplò minore pluſquam duplo majorem fundit Calorem, & Vinum majore Dolio clauſum Vino ejuſdem ſpeciei minore Cado incluſo valentius eſt. Majorum itaque Animalium & Vegetantium ſuccos rancidiores eſſe nihil mirum.

3. CÆTERIS paribus, Animalia *frugivora* & *graminivora* carnivoris, & quæ *citiùs* quàm quæ tardiùs *matureſcentibus* ſive Plantis ſive Animalibus *veſcuntur*, item *Nutrimentum* Animalculis à Naturâ paratum, Lac nempe & Ova, ipſorum Animalium *Carnibus*, *faciliùs* concoquuntur. Quare Gallina & domeſtica & Indica, Perdix & Phaſiana Avis, Ana-

te, Anſere, Scolopace & Gallinagine (paluſtribus Avibus Animalcula è Limo ſuctu haurientibus) Boum item Oviumque Gramine paſtorum minore quàm in ſtabulis ſaginatorum Carnes Labore digeruntur. Carnivororum autem Animalium Carnes difficillimè concoqui illuſtri Accipitrum Exemplo clariſſimè oſtenditur. Ex hoc Avium Genere eximiâ Voracitate conſpicuo, cuivis edendi Ardore furenti, carnivoræ cujuſpiam Avis ut Milvi, Pici, Corvi cineritii, Carnem ſi exhibeas; avidè quidem illam vorabit, intactam tamen poſt aliquot Horas regeret etiamſi illam in Fruſtula priùs minutim concideras. Imò eandem illam Vomitu rejectam Carnem ſi denuò aliquoties ingeſſerit Fame coacta, iterum tamen iterumque eam evomet, nullâ utpote ejus Ventriculi Vi domabilem.

4. CÆTERIS paribus, *Piſcium* omniumque Animalium *marinorum*, quocunque tandem Nomine veniant, itemque *amphibiorum* Carnes terreſtrium Carnibus *difficiliùs* concoquuntur. Pleraque enim aut aliis marinis aut Animalium terreſtrium Cadaveribus ſubmerſis veſcuntur. Præterea, ſalſa quam incolunt Aqua majore Vi eorum Carnes compingit; quod nos ipſi frigidæ, etiam non ſalſæ ideoque non tam gravi, immerſi experimur. Et ſi qua Aquæ ſalſæ Portio, ut fieri neceſſe eſt, eorum Corpora ingrediatur, eorum ea ſalinariis ſuis ſpiculis Partes figit & indurat. Quâ poſteriore

fœtidiſſimum & raucidiſſimum urinarium ſalem elici.

2. CÆTERIS paribus, Quò *majorem in Molem pro ſpeciei ſuæ Modulo* excreverit unumquodque Animal aut Planta, eò *difficiliùs* concoquendum Alimentum præbent. Magna verbi gratiâ Cepa, magnum Pomum Pyrumve minore ejuſdem ſpeciei difficiliùs diſſolvitur. Idemque dicendum eſt de majorum Boum Oviumque Carnibus Ratione minorum. Hoc autem non ideo tantùm fit quòd majorum firmiora ſunt Vaſa magiſque proinde elaſtica Particulaſque majori Vi adigentia; ſed præterea, quòd majorum Corporum Qualitates minorum ejuſdem Generis Qualitatibus intenſiores ſunt. Ignis, verbi causâ, major Igne duplo minore pluſquam duplo majorem fundit Calorem, & Vinum majore Dolio clauſum Vino ejuſdem ſpeciei minore Cado incluſo valentius eſt. Majorum itaque Animaliumꝙ & Vegetantium ſuccos rancidiores eſſe nihil mirum.

3. CÆTERIS paribus, Animalia *frugivora* & *graminivora* carnivoris, & quæ *citiùs* quàm quæ tardiùs *matureſcentibus* ſive Plantis ſive Animalibus *veſcuntur*, item *Nutrimentum* Animalculis à Naturâ paratum, Lac nempe & Ova, ipſorum Animalium *Carnibus, faciliùs* concoquuntur. Quare Gallina & domeſtica & Indica, Perdix & Phaſiana Avis, Ana-

re, Anſere, Scolopace & Gallinagine (paluſtribus Avibus Animalcula è Limo ſuctu haurientibus) Boum item Oviumque Gramine paſtorum minore quàm in ſtabulis ſaginatorum Carnes Labore digeruntur. Carnivororum autem Animalium Carnes difficillimè concoqui illuſtri Accipitrum Exemplo clariſſimè oſtenditur. Ex hoc Avium Genere eximiâ Voracitate conſpicuo, cuivis edendi Ardore furenti, carnivoræ cujuſpiam Avis ut Milvi, Pici, Corvi cineritii, Carnem ſi exhibeas; avidè quidem illam vorabit, intactam tamen poſt aliquot Horas regeret etiamſi illam in Fruſtula priùs minutim concideras. Imò eandem illam Vomitu rejectam Carnem ſi denuò aliquoties ingeſſerit Fame coacta, iterum tamen iterumque eam evomet, nullâ utpote ejus Ventriculi Vi domabilem.

4. Cæteris paribus, *Piſcium* omniumque Animalium *marinorum*, quocunque tandem Nomine veniant, itemque *amphibiorum* Carnes terreſtrium Carnibus *difficiliùs* concoquuntur. Pleraque enim aut aliis marinis aut Animalium terreſtrium Cadaveribus ſubmerſis veſcuntur. Præterea, ſalſa quam incolunt Aqua majore Vi eorum Carnes compingit; quod nos ipſi frigidæ, etiam non ſalſæ idcoque non tam gravi, immerſi experimur. Et ſi qua Aquæ ſalſæ Portio, ut fieri neceſſe eſt, eorum Corpora ingrediatur, eorum ea ſalinariis ſuis ſpiculis Partes figit & indurat. Quâ poſteriore

riore de Causâ *marini* etiam fluviatilibus Piscibus coctu *duriores* sunt. Testudinem marinam terrestri difficilius concoqui experimur, ut & Acipenserem Rhombumque Trutta aut Percâ.

5. Cæteris paribus, Eæ Plantæ & Animalia quæ substantiâ sunt *oleosâ, pingui* & *viscosâ* iis quæ sicca, carnosâ & fibrosâ constant Materiâ *lentiùs* digeruntur. Oleosa enim, cùm Facultatis coctricis Vim eludunt tùm omni aliâ Materiâ præter salinam (observante summo Philosopho * Neutono) arctiore Complexu cohærent, Partibus nempe validiùs se invicem attrahentibus. His adde eorum mollem Humorem, Fibras Organorum tenaci Humectatione resolventem. Ipsa præterea Pinguedo Oleumque Vesiculis non facilè rumpendis concluſa est. Quare omne Nucum Genus per Intestina fere intactum labitur. Olivæ Pisis, Carnes pingues macris, Cyprinus, Tinca, Salmo, Anguilla, Rhombus, Asino, Asello molli, Truttâ, Percâ lentiùs concoquuntur. At contra si Alimenta quomodocunque *exsiccescunt* & *indurentur*, *difficiliùs* digerentur; ita ut Carnes aliàs tenerrimæ, Agnina, Vitulina, & Pullorum salitæ, Fumo induratæ, aut etiam Temporis diuturnitate siccatæ & rigentes, imò ipsa Vegetabilia condita, ne bubulæ quidem aut

* *Quæst.* 7. *ad Fin. Optic. Edit. Lib.* 2. *p.* 3. *prop.* 10.

ferinæ Carni Coctionis Difficultate cedant. Hâc de Causâ Fabæ, Pisa & Caseus, cùm Vetustate exaruerunt, iisdem novis & mollibus tanto coctu duriora sunt. Næ, tantâ indurandi Vi Ignis pollet ut ex ipsis teneris Vegetabilibus, evaporatâ humidiore Portione, substantiam excoquat Duritie vix Adamanti cedentem; Vitrum dico, quod ex Vegetabilium Salibus solis quanquam vulgò non conficiatur, confici tamen potest, nec unquam sine iis conficitur.

6. Cæteris paribus, Vegetantium Animaliumque substantia *albidior* fuscâ aut rubicundâ *tenerior* & Stomachi Viribus obsequentior est. Minoribus enim Partibus constant, minùsque sale urinario abundant priora posterioribus. Ut Rapum, Pastinaca alba, Battata, Sisaro, Betâ rubrâ & Pastinacâ tenuifoliâ: Gallina, Gallopavo, Phasianus, Anate, Anfere, Gallinagine, Scolopace: Asellus mollis, Perca, Solea, Passer, Halece, Salmone, Acipenfere, Scombro: Cuniculus, Agnus, Virulus toto Cervino Genere, facilius concoquuntur.

7. Denique; Cæteris paribus, Nutrimenta cùm ex Animalibus tùm è Vegetabilibus parata *pungente & aromatico Sapore* Linguam fortiter ferientia insipidis aut mitiore Sapore molliter gratis *difficilius* digeruntur. Sapidiora salibus magis fœta sunt, quod non nisi adultis aut serius matureſcentibus Animalibus contingit, ideoque Partes habent difficilius sejungendas.

riore de Causâ *marini* etiam fluviatilibus Piscibus coctu *duriores* sunt. Testudinem marinam terrestri difficilius concoqui experimur, ut & Acipenserem Rhombumque Trutta aut Perçâ.

5. Cæteris paribus, Eæ Plantæ & Animalia quæ substantiâ sunt *oleosâ, pingui & viscosâ* iis quæ sicca, carnosâ & fibrosâ constant Materiâ *lentiùs* digeruntur. Oleosa enim, cùm Facultatis coctricis Vim eludunt tùm omni aliâ Materiâ præter salinam (observante summo Philosopho * Neutono) arctiore Complexu cohærent, Partibus nempe validiùs se invicem attrahentibus. His adde eorum mollem Humorem, Fibras Organorum tenaci Humectatione resolventem. Ipsa præterea Pinguedo Oleumque Vesiculis non facilè rumpendis concluſa est. Quare omne Nucum Genus per Intestina fere intactum labitur. Olivæ Pisis, Carnes pingues macris, Cyprinus, Tinca, Salmo, Anguilla, Rhombus, Asino, Asello molli, Truttâ, Percâ lentiùs concoquuntur. At contra si Alimenta quomodocunque *exarescunt & indurentur, difficiliùs* digerentur; ita ut Carnes aliàs tenerrimæ, Agnina, Vitulina, & Pullorum salitæ, Fumo induratæ, aut etiam Temporis diuturnitate siccatæ & rigentes, imò ipsa Vegetabilia condita, ne bubulæ quidem aut

---

* *Quæst. 7. ad Fin. Optic. Edit. Lib. 2. p. 3. prop. 10.*

ferinæ Carni Coctionis Difficultate cedant. Hâc de Causâ Fabæ, Pisa & Caseus, cùm Vetustate exaruerunt, iisdem novis & mollibus tanto coctu duriora sunt. Næ, tantâ indurandi Vi Ignis pollet ut ex ipsis teneris Vegetabilibus, evaporatâ humidiore Portione, substantiam excoquat Duritie vix Adamanti cedentem; Vitrum dico, quod ex Vegetabilium Salibus solis quanquam vulgò non conficiatur, confici tamen potest, nec unquam sine iis conficitur.

6. Cæteris paribus, Vegetantium Animaliumque substantia *albidior* fuscâ aut rubicundâ *tenerior* & Stomachi Viribus obsequentior est. Minoribus enim Partibus constant, minùsque sale urinario abundant priora posterioribus. Ut Rapum, Pastinaca alba, Battata, Sisaro, Betâ rubrâ & Pastinacâ tenuifoliâ: Gallina, Gallopavo, Phasianus, Anate, Anſere, Gallinagine, Scolopace: Asellus mollis, Perca, Solea, Passer, Halece, Salmone, Acipensere, Scombro: Cuniculus, Agnus, Virulus toto Cervino Genere, facilius concoquuntur.

7. Denique; Cæteris paribus, Nutrimenta cùm ex Animalibus tùm è Vegetabilibus parata *pungente & aromatico Sapore* Linguam fortiter ferientia insipidis aut mitiore Sapore molliter gratis *difficilius* digeruntur. Sapidiora salibus magis fœta sunt, quod non nisi adultis aut serius matureſcentibus Animalibus contingit, ideoque Partes habent difficilius sejungendas.

riore de Causâ *marini* etiam fluviatilibus Piſcibus coctu *duriores* ſunt. Teſtudinem marinam terreſtri difficilius concoqui experimur, ut & Acipenſerem Rhombumque Trutta aut Perçâ.

5. Cæteris paribus, Eæ Plantæ & Animalia quæ ſubſtantiâ ſunt *oleosâ, pingui & viſcosâ* iis quæ ſicca, carnosâ & fibrosâ conſtant Materiâ *lentiùs* digeruntur. Oleoſa enim, cùm Facultatis coctricis Vim eludunt tùm omni aliâ Materiâ præter ſalinam (obſervante ſummo Philoſopho * Neutono) arctiore Complexu cohærent, Partibus nempe validiùs ſe invicem attrahentibus. His adde eorum mollem Humorem, Fibras Organorum tenaci Humectatione reſolventem. Ipſa præterea Pinguedo Oleumque Veſiculis non facilè rumpendis concluſa eſt. Quare omne Nucum Genus per Inteſtina fere intactum labitur. Olivæ Piſis, Carnes pingues macris, Cyprinus, Tinca, Salmo, Anguilla, Rhombus, Aſino, Aſello molli, Truttâ, Percâ lentiùs concoquuntur. At contra ſi Alimenta quomodocunque *exareſcunt & indurentur, difficiliùs* digerentur; ita ut Carnes aliàs tenerrimæ, Agnina, Vitulina, & Pullorum ſalitæ, Fumo induratæ, aut etiam Temporis diuturnitate ſiccatæ & rigentes, imò ipſa Vegetabilia condita, ne bubulæ quidem aut

---

* *Quæſt. 7. ad Fin. Optic. Edit. Lib. 2. P. 3. prop. 10.*

ferinæ Carni Coctionis Difficultate cedant. Hâc de Causâ Fabæ, Piſa & Caſeus, cùm Vetuſtate exaruerunt, iiſdem novis & mollibus tanto coctu duriora ſunt. Næ, tantâ indurandi Vi Ignis pollet ut ex ipſis teneris Vegetabilibus, evaporatâ humidiore Portione, ſubſtantiam excoquat Duritie vix Adamanti cedentem; Vitrum dico, quod ex Vegetabilium Salibus ſolis quanquam vulgò non conficiatur, confici tamen poteſt, nec unquam ſine iis conficitur.

6. Cæteris paribus, Vegetantium Animaliumque ſubſtantia *albidior* fuſcâ aut rubicundâ *tenerior* & Stomachi Viribus obſequentior eſt. Minoribus enim Partibus conſtant, minùſque ſale urinario abundant priora poſterioribus. Ut Rapum, Paſtinaca alba, Battata, Siſaro, Betâ rubrâ & Paſtinacâ tenuifoliâ: Gallina, Gallopavo, Phaſianus, Anate, Anſere, Gallinagine, Scolopace: Aſellus mollis, Perca, Solea, Paſſer, Halece, Salmone, Acipenſere, Scombro: Cuniculus, Agnus, Vitulus toto Cervino Genere, faciliùs concoquuntur.

7. Denique; Cæteris paribus, Nutrimenta cùm ex Animalibus tùm è Vegetabilibus parata *pungente & aromatico Sapore* Linguam fortiter ferientia inſipidis aut mitiore Sapore molliter gratis *difficiliùs* digeruntur. Sapidiora ſalibus magis fœta ſunt, quod non niſi adultis aut ſeriùs matureſcentibus Animalibus contingit, ideoque Partes habent difficiliùs ſejungendas.

das. Plantæ item aromaticæ ſolarium Radiorum Ignem majori Copiâ hauſtum retinent arctiùs, eoque (ſit Verbo Venia) ſolidi ſpiritus aut fixæ Flammæ fiunt: quarum quantum quis voraverit tantam Incendii Materiam paraverit quo ſeriùs ocyùs conflagratura eſt univerſa Corporis Fabrica.

§. 5. OMNES jam traditas Regulas unicâ Obſervatione illuſtremus ſimul & confirmemus. Chylus, unanimi omnium Conſenſu, non aliud eſt quàm ipſum Nutrimentum Ventriculi Viribus, cujuſcunque demùm eæ Generis ſint, in Liquorem quendam reſolutum, ei Coagulo quod ſive ex Vegetabilium ſive ex Animalium Partibus excoctum Gelatinam vocamus haud quaquam abſimilem, ſive Humoris utrobique cum ſolidioribus Partibus Admiſtionem ſpectes ſive coquentem Calorem (hoc tantùm intercedente diſcrimine quòd Calori Ventriculi, Ignis Calore longè impotentiori, accedant Liquorum penetrantium, Molituræ Dentium, Ventriculique ſive Attritionis ſeu mavis Volutationis omnia leniter commiſcentis auxiliares Copiæ) ſeu demùm utriuſque Liquoris, & Gelatinæ & Chyli, frigeſcentis Coagulationem. Tutò igitur colligere licet, Ex quibus Vegetabilibus aut Animalibus tenacior Gelatina excoquitur, ex iiſdem Chylum itidem lentiorem Ventriculi Viribus excoqui. Et ſi cui expiriri libeat quid ex Materiæ cujuſvis alimentariæ in Gelatinam coctæ Formâ & Specie

cie expectandum ſit, quî deinde Res ipſa Expectationi reſpondeat: *ille* præcipuè Regularum noſtrarum Veritatem ſentiet. Inveniet, verbi gratiâ è *Piſcibus* Gluten omnium tenaciſſimum lentiſſimumque excoqui: in Carnium etiam Jure, Humoris Evaporatione in Maſſam portabilem exſiccato, in Uſum extemporaneum ferventi Aquâ invicem in jus reſolvendam; deprehendet longè tenacius id eſſe quod ex Carne *bubulâ* excoquitur Coagulum quàm quod eodem Artificio ex *Vitulinâ* paratur. Similiaque, Comparatione in reliquis ſupra memoratis inſtitutâ, deprehendet.

§. 6. HARUM igitur generalium Regularum Ope, habitâ ſimul Temperamenti ſui & conſueti ſibi Victûs Ratione, quivis *Imbecillus*, Scientiarum ſtudio aut aliâ quâvis de Causâ *deſidem* agens Vitam, aut cui quâcunque demùm Occaſione *laxior* eſt *Fibrarum* Compages, Nutrimentum ſibi maximè conveniens ex omni Plantarum & Animalium Genere deligere poſſit. Quod tamen ſi minùs accurate aliquando fiat, tutò ſaltem errandum eſt. Id autem hoc in Negotio fit, ſi quæ certè inferiora ſunt Viribus noſtris coctricibus Alimenta adſumamus, iis autem quæ an eas ſuperaturæ ſint non certò ſcitur abſtineamus. Ut tamen quàm fieri poteſt minimè aberretur, uſitatiora Alimentorum Genera enumerabo in *Claſſes* quaſdam diſtributa, quarum *prioribus* quibuſque quæ recenſentur *facilioris* ſunt Digeſtionis quàm

quæ

das. Plantæ item aromaticæ ſolarium Radiorum Ignem majori Copiâ hauſtum retinent arctiùs, eoque (ſit Verbo Venia) ſolidi ſpiritus aut fixæ Flammæ fiunt: quarum quantum quis voraverit tantam Incendii Materiam paraverit quo ſeriùs ocyùs conflagratura eſt univerſa Corporis Fabrica.

§. 5. Omnes jam traditas Regulas unicâ Obſervatione illuſtremus ſimul & confirmemus. Chylus, unanimi omnium Conſenſu, non aliud eſt quàm ipſum Nutrimentum Ventriculi Viribus, cujuſcunque demùm eæ Generis ſint, in Liquorem quendam reſolutum, ei Coagulo quod ſive ex Vegetabilium ſive ex Animalium Partibus excoctum Gelatinam vocamus haud quaquam abſimilem, ſive Humoris utrobique cum ſolidioribus Partibus Admiſtionem ſpectes ſive coquentem Calorem (hoc tantùm intercedente diſcrimine quòd Calori Ventriculi, Ignis Calore longè impotentiori, accedant Liquorum penetrantium, Molituræ Dentium, Ventriculique ſive Attritionis ſeu mavis Volutationis omnia leniter commiſcentis auxiliares Copiæ) ſeu demùm utriuſque Liquoris, & Gelatinæ & Chyli, frigeſcentis Coagularionem. Tutò igitur colligere licet, Ex quibus Vegetabilibus aut Animalibus tenacior Gelatina excoquitur, ex iiſdem Chylum itidem lentiorem Ventriculi Viribus excoqui. Et ſi cui expiriri libeat quid ex Materiæ cujuſvis alimentariæ in Gelatinam coctæ Formâ & Specie

cie expectandum ſit, quî deinde Res ipſa Expectationi reſpondeat: *ille* præcipuè Regularum noſtrarum Veritatem ſentiet. Inveniet, verbi gratiâ è *Piſcibus* Gluten omnium tenaciſſimum lentiſſimumque excoqui: in Carnium etiam Jure, Humoris Evaporatione in Maſſam portabilem exſiccato, in Uſum extemporaneum ferventi Aquâ invicem in jus reſolvendam; deprehendet longè tenacius id eſſe quod ex Carne *bubulâ* excoquitur Coagulum quàm quod eodem Artificio ex *Vitulinâ* paratur. Similiaque, Comparatione in reliquis ſupra memoratis inſtitutâ, deprehendet.

§. 6. HARUM igitur generalium Regularum Ope, habitâ ſimul Temperamenti ſui & conſueti ſibi Victûs Ratione, quivis *Imbecillus*, Scientiarum ſtudio aut aliâ quâvis de Causâ *deſidem* agens Vitam, aut cui quâcunque demùm Occaſione *laxior* eſt *Fibrarum* Compages, Nutrimentum ſibi maximè conveniens ex omni Plantarum & Animalium Genere deligere poſſit. Quod tamen ſi minùs accurate aliquando fiat, tutò ſaltem errandum eſt. Id autem hoc in Negotio fit, ſi quæ certè inferiora ſunt Viribus noſtris coctricibus Alimenta adſumamus, iis autem quæ an eas ſuperaturæ ſint non certò ſcitur abſtineamus. Ut tamen quàm fieri poteſt minimè aberretur, uſitatiora Alimentorum Genera enumerabo in *Claſſes* quaſdam diſtributa, quarum *prioribus* quibuſque quæ recenſentur *facilioris* ſunt Digeſtionis quàm

quæ

das. Plantæ item aromaticæ ſolarium Radiorum Ignem majori Copiâ hauſtum retinent arctiùs, eoque (ſit Verbo Venia) ſolidi ſpiritus aut fixæ Flammæ fiunt: quarum quantum quis voraverit tantam Incendii Materiam paraverit quo ſeriùs ocyùs conflagratura eſt univerſa Corporis Fabrica.

§. 5. Omnes jam traditas Regulas unicâ Obſervatione illuſtremus ſimul & confirmemus. Chylus, unanimi omnium Conſenſu, non aliud eſt quàm ipſum Nutrimentum Ventriculi Viribus, cujuſcunque demùm ea Generis ſint, in Liquorem quendam reſolutum, ei Coagulo quod ſive ex Vegetabilium ſive ex Animalium Partibus excoctum Gelatinam vocamus haud quaquam abſimilem, ſive Humoris utrobique cum ſolidioribus Partibus Admiſtionem ſpectes ſive coquentem Calorem (hoc tantùm intercedente diſcrimine quòd Calori Ventriculi, Ignis Calore longè impotentiori, accedant Liquorum penetrantium, Molituræ Dentium, Ventriculique ſive Attritionis ſeu mavis Volutationis omnia leniter commiſcentis auxiliares Copiæ) ſeu demùm utriuſque Liquoris, & Gelatinæ & Chyli, frigeſcentis Coagularionem. Tutò igitur colligere licet, Ex quibus Vegetabilibus aut Animalibus tenacior Gelatina excoquitur, ex iiſdem Chylum itidem lentiorem Ventriculi Viribus excoqui. Et ſi cui expiriri libeat quid ex Materiæ cujuſvis alimentariæ in Gelatinam coctæ Formâ & Specie

cle expectandum sit, qui deinde Res ipsa Expectationi respondeat: *ille* præcipuè Regularum nostrarum Veritatem sentiet. Inveniet, verbi gratiâ è *Piscibus* Gluten omnium tenacissimum lentissimumque excoqui: in Carnium etiam Jure, Humoris Evaporatione in Massam portabilem exsiccato, in Usum extemporaneum ferventi Aquâ invicem in jus resolvendam; deprehendet longè tenacius id esse quod ex Carne *bubulâ* excoquitur Coagulum quàm quod eodem Artificio ex *Vitulinâ* paratur. Similiaque, Comparatione in reliquis supra memoratis institutâ, deprehendet.

§. 6. HARUM igitur generalium Regularum Ope, habitâ simul Temperamenti sui & consueti sibi Victûs Ratione, quivis *Imbecillus*, Scientiarum studio aut aliâ quâvis de Causâ *desidem* agens Vitam, aut cui quâcunque demùm Occasione *laxior* est *Fibrarum* Compages, Nutrimentum sibi maximè conveniens ex omni Plantarum & Animalium Genere deligere possit. Quod tamen si minùs accurate aliquando fiat, tutò saltem errandum est. Id autem hoc in Negotio fit, si quæ certè inferiora sunt Viribus nostris coctricibus Alimenta adsumamus, iis autem quæ an eas superaturæ sint non certò scitur abstineamus. Ut tamen quàm fieri potest minimè aberretur, usitatiora Alimentorum Genera enumerabo in *Classes* quasdam distributa, quarum *prioribus* quibusque quæ recensentur *facilioris* sunt Digestionis quam

quæ

quæ ſubſequentibus continentur, prout nempe mihi æſtimantur poſt frequenter repetita Experimenta non in proprio tantum meo Corpore cùm infirmiſſimum eſſet, ſed & in permultis aliis imbecilliſſimis, quibuſque Vires coctrices ferè perierant. Hîc etenim validorum & robuſtorum Experientia nullius Pretii eſt. Neque, ſi horum firmis validiſque Fibris firmiſſimi Cibi facilè digerantur, ideo Imbecillorum Vires iiſdem domandis pares ſunt: Ut tenerioris Trutinulæ Æquilibrium Granulo evertitur, quanquàm validius jugum Millepondiis librandis factum vix aliquot Unciæ alterutrinque additæ deprimant.

In Enumeratione verò Alimentorum Infirmis convenientium, non ſupra expoſitæ tantùm *Digeſtionis* Ratio habenda eſt, cujus ſcilicet Reſpectu alia faciliùs alia difficiliùs Ventriculi & Inteſtinorum Viribus ſubiguntur in Chylum lacteis Vaſculis ſubeundis aptum (quæ *prima Concoctio* dicitur) qui deinde in Sanguinis Canalibus ulteriùs comminuitur variiſque Humoribus quos Glandulæ hîc illîc diſperſæ ſecernunt ſuppeditandis inſervit, donec tandem in Corporis Nutrimentum aliquâ ſui Parte cedat (quæ omnia *ſecundariarum Coctionum* Nomine ſignificantur): non, inquam, hujus unius, ſed ſimul etiam *aliarum quarundam Alimenti Qualitatum* Ratio habenda eſt. Harum duæ ſunt præcipuæ. *Prima* eſt ea Facultas quâ alii Cibi minùs alii magis Corporum

rum noſtrorum *Humores ita accendunt Fibraſque irritant* ut, eorum Circuitu tumultuariâ cum Velocitate peracto, Globuli Sanguinis rubri, quibus admittendis Vaſculorum ampliora ſola naturaliter ſatis patent, in minimos etiam & exiliſſimos Canaliculos, Lymphæ tantùm aut Sero vehendo deſtinatos, adigantur. Unde *robuſtioribus* Febris aut Pulmonis aliûſve inſignioris Viſceris Inflammatio naſcitur: *aliquatenùs autem fractis*, inflammatorius aliquis Morbus è diuturnorum Genere, cujuſmodi ſunt Arthritis, Rheumatiſmus, Calculus, &c. His tamen gignendis plerumque non Sola iſta jam dicta Alimentorum Qualitas ſufficit; niſi adſit & *altera* illa ex duabus quas modò declarandas propoſuimus Ea verò eſt, *acidarum, acrium & corrodentium Particularum Copia*, quâ *Humores* his Alimentis infecti cùm ſcatent, *Fibras lacerant* atque adeò *debilitant & relaxant*. Tales ſunt Salis cujuſvis Generis acris ſeu aculeati Particulæ. Cùm itaque Corporis noſtri Diſpendia ſolo Nutrimento reparentur, ideoque paucorum Annorum ſpatio ferè totâ mutentur aut renoventur: utiliſſimum erit *Infirmis* ex ſequenti Tabula diſcere quibus præcipuè Alimentis adhibitis in quotidianum Uſum, Vitiis quibus Humores jam infecti ſunt medeatur aut eadem, ſi nondum invaſerint, vitentur, proba denique & idonea illis Craſis Corporis concilietur.

§. 7. Et

quæ ſubſequentibus continentur, prout nempe mihi æſtimantur poſt frequenter repetita Experimenta non in proprio tantum meo Corpore cùm infirmiſſimum eſſet, ſed & in permultis aliis imbecilliſſimis, quibuſque Vires coctrices ferè perierant. Hîc etenim validorum & robuſtorum Experientia nullius Pretii eſt. Neque, ſi horum firmis validiſque Fibris firmiſſimi Cibi facilè digerantur, ideo Imbecillorum Vires iiſdem domandis pares ſunt: Ut tenerioris Trutinulæ Æquilibrium Granulo evertitur, quanquàm validius jugum Millepondiis librandis factum vix aliquot Unciæ alterutrinque additæ deprimant.

In Enumeratione verò Alimentorum Infirmis conveniêntium, non ſupra expoſitæ tantùm *Digeſtionis* Ratio habenda eſt, cujus ſcilicet Reſpectu alia faciliùs alia difficiliùs Ventriculi & Inteſtinorum Viribus ſubiguntur in Chylum lacteis Vaſculis ſubeundis aptum (quæ *prima Concoctio* dicitur) qui deinde in Sanguinis Canalibus ulteriùs comminuitur variiſque Humoribus quos Glandulæ hîc illîc diſperſæ ſecernunt ſuppeditandis inſervit, donec tandem in Corporis Nutrimentum aliquâ ſui Parte cedat (quæ omnia *ſecundariarum Coctionum* Nomine ſignificantur): non, inquam, hujus unius, ſed ſimul etiam *aliarum quarundam Alimenti Qualitatum* Ratio habenda eſt. Harum duæ ſunt præcipuæ. *Prima* eſt ea Facultas quâ alii Cibi minùs alii magis Corporum

rum noſtrorum *Humores ita accendunt Fibraſque irritant* ut, eorum Circuitu tumultuariâ cum Velocitate peracto, Globuli Sanguinis rubri, quibus admittendis Vaſculorum ampliora ſola naturaliter ſatis patent, in minimos etiam & exiliſſimos Canaliculos, Lymphæ tantùm aut Sero vehendo deſtinatos, adigantur. Unde *robuſtioribus* Febris aut Pulmonis aliûſve inſignioris Viſceris Inflammatio naſcitur: *aliquatenùs autem fractis*, inflammatorius aliquis Morbus è diuturnorum Genere, cujuſmodi ſunt Arthritis, Rheumatiſmus, Calculus, &c. His tamen gignendis plerumque non Sola iſta jam dicta Alimentorum Qualitas ſufficit; niſi adſit & *altera* illa ex duabus quas modò declarandas propoſuimus. Ea verò eſt, *acidarum, acrium & corrodentium Particularum Copia*, quâ *Humores* his Alimentis infecti cùm ſcatent, *Fibras lacerant* atque adeò *debilitant & relaxant*. Tales ſunt Salis cujuſvis Generis acris ſeu aculeati Particulæ. Cùm itaque Corporis noſtri Diſpendia ſolo Nutrimento reparentur, ideoque paucorum Annorum ſpatio ferè totâ mutentur aut renoventur: utiliſſimum erit *Infirmis* ex ſequenti Tabula diſcere quibus præcipuè Alimentis adhibitis in quotidianum Uſum, Vitiis quibus Humores jam infecti ſunt medeatur aut eadem, ſi nondum invaſerint, vitentur, proba denique & idonea illis Craſis Corporis concilietur.

§. 7. 1. Et

§. 7. 1. Et primum quidem inter facilè concoquenda Alimenta Locum do Seminibus & Radicibus *farinoſæ Materiæ*; Tritico puta, Avenæ, Saguæ, Oryzæ, Hordeo, Milio, Secali, Piſo, Battato, Paſtinacæ, Fabæ, &c. & horum quidem priori cuique præ quibuſvis ſubſequentibus: quod de ſingulis etiam ſubſequentium Claſſium intellige. Farinoſa iſta præcipuèque Semina (Plantarum quaſi Ova, Nutrimento teneris Plantulis aptiſſimo fœta, ipſaſque illas Plantulas in ſe continentia) Oleribus, Fructibus & Radicibus ſucculentis, utpote crudioribus & Flatus facilè gignentibus, præfero. Blandiorem enim & temperatiorem Chylum præbent minimoque Ventriculi Labore in Liquorem, Potui commiſta, fatiſcunt. Quod monſtrat Infantum Pulticula, imbecillis eorum Ventriculis neutiquam gravis, Nutrimentum vix ipſi Lacti ſecundum.

2. Alterum à farinaceis Dignitatis Gradum tenent, me Judice, *Radices humidiores & Olera*; primùm *temperata*, ut Lactuca, Spinachia, Portulaca, Acetoſa, Braſſica, &c. deinde & *calidiora*, ut Apium celere, Naſturtium, Radicula, &c. Hæc *tenera* & Igne *cocta* crudis & adultis multum præſtant nec Flatus gignunt. Diluendis præcipuè & edulcorandis Humoribus inſerviunt: quare utilem omninò Operam Scorbuticis præſtant. Huic Claſſi omnes *Fructus* accenſe, ſed Igne coctos

pleroſque, & omnes modicè comeſtos. His Legibus uſurpata Vegetabilia quovis Carnium Genere minorem imbecillis Stomachis Moleſtiam creant.

3. QUIBUS Vires coctrices imbecilliſſimæ ſunt & Humores viſcidi, proximum ab his Locum dent *Nutrimento* à providâ Naturâ *junioribus Animalibus aſſignato.* Id autem Lac eſt, Mulierum, Aſinarum, Equarum, Vaccarum, Ovium, Caprarum, &c. Horum priora quæque poſterioribus tenuiora eſſe minùſque Coagulo & Oleo illo, quod Floris Lactis & Butyri Specie in omni Lacte conſpicitur, abundare exiſtimo; quâ ſolâ de Causâ alia aliis faciliùs digeri mihi videntur. Unico autem Incommodo Lactis Eſus, inter prima ſaltem Initia, obnoxium eſt. Periculum nempe imminet ne in *juſto tenacius* Coagulum in Ventriculo mutetur. *Juſto*, inquam, *tenacius:* nam acidis qui etiam ſanorum Ventriculis & Inteſtinis inſunt ſuccis, quæcunque Alimenta coagulari apta ſunt, in *tenerum & molle* Coagulum abeunt: ſi autem acidi iſti ſucci *plus æquo* abundent, in *tenax* etiam & *durum.* Quare ut morbosâ iſtâ Acidi Copiâ laborantibus Lac poſtmodùm conveniat, præter repetitam Vomitionem & Purgationem, farinaceorum priùs Vegetabilium aliquandiu continuatum Uſum præſcribo, quo acidi Humores edulcorentur. Horrenda enim ſymptomata ex Lactis intempeſtivo Uſu naſci poterunt,

poterunt, Ventriculo ſcilicet acidis abundante nec priùs purgato adhibiti. Nobilis quædam Fœmina Nephritide laborans Lacte plerumque veſcebatur. Ea tamen, ſtatim ab hauſto Lacte cùm Spiritûs Nitri viginti aut triginta Guttas Aquæ *Briſtolenſis* Calici inſtillatas ebibiſſet, vix Suffocationis Periculum effugit. Quidam etiam dum fœdas Venereæ Luis ſordes Mercurio incitante expueret, hauſto copiosè recenti & ab Uberibus calenti Lacte itidem penè ſuffocatus eſt. Et verò neuter evaſiſſet niſi Pituita, quâ utriuſque Ventriculus nimiâ abundabat, Coaguli Duritiei, ei commiſta, obſtitiſſet: quo factum eſt ut illud, dum evomeretur, Oeſophago ſe tanquam Formæ aut Matrici accommodaret, nec illùm obturaret. Neque diu eſt cum Vir cætera ſanus & robuſtus poto priùs liberaliter, non tamen ad Ebrietatem uſque, Vino *Burgundico* & *Campanienſi Gallico*, Hauſtu deinde pleniore recentis ab Ubere Lactis intra paucas Horas perierit. Acerbiora enim Vina ita Coagulum induraſſe videntur ut nullo Ventriculi Nixu per Oeſophagi cavum tranſadigi potuerit. Hujuſmodi Exemplis monemur ut talia in poſterum Incommoda præcaveamus. Hoc autem fit Ventriculi & Inteſtinorum Succos farinaceorum Eſu priùs leniendo (quorum inſuper Admiſtione fit ne, his etiam nondum ſatis lenitis, Coagulum juſto durius evadat) aut Lacti admiſcendo ſive Spiritûs Salis Ammoniaci aliquot Gutrulas; ſive Aquæ Pæoniæ compoſitæ Cochleario aut Sac-

chari denique Fruſto: horum enim quovis ejus Coagulatio impeditur.

4. Lacti ſuccedit *Oleum*, atque *recens Butyrum* & *Caſeus* è Lacte nata, & *Ova* illi congenera, varia denique è farinaceis, Lacte, Butyro, Ovis *compoſita*. Oleum tamen & Butyrum, ſi *liberiùs* utaris, nec facilè concoquuntur & viſcidos Humores gignunt; lenta enim & tenacia ſunt. Eadem puta de Caſeo qui Diuturnitate *Duritiem acremque* & *mordicantem Saporem* contraxit: multùm tamen Carnibus Digeſtionis Facilitate præcellunt hujuſmodi Alimenta, nec Infirmorum Stomachis æquè ac illæ gravia ſunt.

5. Proximum ab his Locum tenent *Animalium juniorum Carnes albæ & teneræ*; Gallinæ ſcilicet domeſticæ & Indicæ atque Phaſianæ Avis Pullorum, Cuniculi, Agnina, Vitulina, Hædina, Perdiculæ, &c: quæ quò juniores & teneriores ſunt & animali ſale magis vacuæ eò faciliùs digeruntur, blandiorem & fluidiorem Chylum præbent, minùſque Humores accendunt.

6. Huic proximus Alimentorum Ordo ex *eorundem Animalium, ſed adultorum* & Generationi aptorum, *Carnibus* deſumitur, & *omnium* quidem *manſuetorum* ſive domeſticorum, præter unum Porcum, quem ad ſequentem Claſſem refero.

7. Ea

7. Ea autem comprehendit omnem cùm *Volucrum* tùm *Quadrupedum Carnem* quæcunque *ferinæ* Nomine venit, ut Scolopacis, Gallinaginis minoris, Querquedulæ, Anatis, Anſeris, Leporis, Cervi, Damæ, Hirci, Apri, atque etiam Porci, domeſtici ſcilicet Apri, &c. Hæ Carnes cùm viſcidis Humoribus aut Sale volatili abundent, quanquam Fibras Corporis ad Vibrationem ſtimulent & athletici Roboris affatim ſuppeditent, Humores tamen accendunt & inviſcant, quibus Effectibus ſeriùs ocyùs pravas ſuas Qualitates produnt.

8. Quod ad *Piſcium* Genus attinet: Quanquam inter alios atque alios Piſces non parùm Diſcriminis intereſſe agnoſcam, & *fluviatiles* marinis longè longèque præſtare propter Cauſas ſupra aſſignatas; in Genere tamen Piſces *Infirmis* non convenire exiſtimo, cùm ſupra recenſitis Rationibus adductus tùm propterea quòd lentum imprimis viſcidumque eſſe omne ex Piſcium Carne Nutrimentum oſtendatur & tenaci eorum Jure & adhæreſcente eorum ſquamis, & non-ſquamoſorum Cuti, lentiſſimo Glutine quod præſertim in ſemiſiccis eſt conſpicuum; imprimis verò ex hoc pateat quòd lentiſſimum quodque Glutinis Genus in Artificum Uſum non ex Animalium terreſtrium ſed è Piſcium maximè Cadaveribus excoquatur. Minus interim veri ſolidique Nutrimenti præbent. Quod Eccleſia ſenſit cùm Piſces jeju-

jejunantibus & Corpus macerantibus præſcripſit. Non tamen *quorumcunque* Piſcium Carnem *quorumvis* Volucrium & Quadrupedum Carne coctu difficiliorem ſentio. Imò Aſelli mollis, Paſſeris, Soleæ, Percæ, Truttæ, Cammari, Aſtaci faciliùs quàm bubulam, ferinam, Porcinam, Querquedulæ, Anatis, Anſeris horumque ſimiles Carnes concoqui poſſi puto. Horum verò quàm Piſcium Carnes ſolidius & plenius Nutrimentum & plus athletici Roboris ſuppeditant. Si quem tamen aut Piſcium Eſus delectat aut iis veſci Neceſſitas cogit, ut ille minùs noxiis uti poſſit, Cammarum, Aſellum mollem, Paſſerem, Percam, Truttam, Soleam, Squatinam, Aſellum majorem, Aſtacum, Oſtreum, Cancrum, Rhombum, Salmonem, Halecem, Scombrum, Tincam, Cyprinum, Anguillam, Lampetram, Acipenſerem, &c. priorem quemque omnibus poſterioribus præferat.

Ferculorum ex variâ recenſitorum Combinatione compoſitorum facilior aut difficilior Concoctio ex ipſius Alimenti Naturâ pendens (nam de Condimentis poſtea dicetur) facilè colligitur Partium componentium Indole è præcedenti Indiculo cognitâ, & cujuſque Quantitate: ita ut nullo Labore hoc in Negotio pro ſe quiſque dijudicare poſſit, nec ulteriore noſtrâ Præceptione opus ſit.

§. 8. Unum

§. 8. UNUM tantùm hîc addere libet quo Virorum quorundam, cætera doctorum, ſive Errori medeatur, ſive pravo Ratiocinio nobis adverſanti occurratur. Illi ſcilicet, propterea quòd obſervârint vel ex aliis audierint Cibum aliquem qui difficilioris Digeſtionis cenſetur, ut bubulam Carnem, hujus aut illius Ventriculo minùs gravem incumbere faciliùſque concoqui quàm vitulinam, agninam aut aliam aliquam facilioris Coctionis vulgò habitam; ideo ſtatim concludunt pro nihilo habenda eſſe omnia generalia de Ciborum Delectu Præcepta, nec aliam hîc Regulam agnoſcunt quàm privatam cujuſque Experientiam. Demus hæc vera eſſe & huic aut illi, ex Aſſuetudine, coctu faciliorem eſſe bubulam quàm agninam. Et illud præterea largiamur, quorundam Ventriculorum ſuccis aliiſve Concoctionis Inſtrumentis (Attritio enim, quanquam inſignem in concoquendis Alimentis Vim habeat, non tamen ſola totum Negotium perficere poſſe videtur) ineſſe peculiare & privatum quiddam (ut Vitulorum Stomachis non tantùm vivis ſed & exſiccatis & deinde Aquâ maceratis exſtillat acidior quidam ſuccus Lacti coagulando aptiſſimus) & hujus majores eſſe in bubulâ, verbi gratiâ, quàm in agninâ reſolvendâ Vires. Hæc, inquam, *gratis* concedamus: At quid *unus & alter* contra denſa ex adverſo ſtantium *Agmina*, & *paucæ* Exceptiones contra *generalem* Regulam?

lam? Nam *universalem*, & quæ *nullas* patiatur Exceptiones tradendam non suscepimus. Sed esto, nec uni & alteri nec paucis sed plurimis istud accidat ut Cibos quosdam posterioribus locis à nobis positos faciliùs quàm qui prioribus recensentur, eorum Ventriculi in Chylum resolvant. At jam non semel monuimus non hujus tantùm Digestionis sed & aliarum præterea nec minoris Momenti Qualitatum in Ciborum salubrium Delectu Rationem esse habendam, præcipuè *Infirmis*, quorum Gratiâ hæc præcepta tradimus. Neque enim hæc eò spectant ut quid validis aut robustis faciendum sit aut omittendum doceamus. Oblatâ tamen Occasione, unum istud ne graventur etiam *robustissimi* a nobis Monitum didicisse. Quanquam scilicet validiora illa & opipara Alimenta Potusque spirituosus athleticis Viribus sustentandis utilia, imò necessaria, sint: non tamen aut athleticum Habitum & Robur utilia esse aut necessaria, aut periculo, eoque gravissimo, vacare. Aut enim Morbum acutum imminere qui Vitam iis derepentè præcidat, aut diuturnum tandem adfuturum, cujus sub Cruciatibus miserandum senium (si modò senium attigerint) exacturos qui cùm Juvenes essent quicquid juvenilis firmique Corporis Robur ferre poterat illi ferendum esse duxerant. Sapientissimi enim Regum dictum esse, *Validos validè plecti.*

§. 9. De

§. 9. De Alimentis *Arte coquinariâ* Ventriculo præparandis non est quòd multis edisseram. Assa & elixa *Imbecillis* conveniunt; nec, si sanam longamve Vitam ament, provectioris Coquorum Artis Experimenta capere volent. Salita coctu longè difficiliora ipsâ saliturâ redduntur; eorumque frequenti Usu Humores penitus vitiantur & scorbuticam Crasin acquirunt. Fumigatione Carnes ex se duræ duriores fiunt; Nitrumque & marinum Sal, quibus illæ salitæ erant, Salis volatilis, quod Fumus advehit, Additione in Ammoniacum transeunt, quo Corpora nostra sponte satis aut fortasse nimis replentur. Condita quæ vocant non nimio tantùm Acore suo Humores inficiunt, sed Aromatum præterea Ignibus incendunt. Aromata autem, quæ tam familiariter Coqui nunc tractant, libenter ego Pharmacopæorum Arculis concluderem Medici Jussu parcè illinc extrahenda; nec Culinæ crederem grata illa Venena quibus & Alimenta corrumpuntur & Sanitati non levia Damna inferuntur. Cupedias artefactas, opima Jura, acida acriaque Condimenta, Salsamenta, Artocreata & Fumigata, Gulæ Irritamenta Luxus invenit. Et ne fortè naturali Appetitu Judice edentibus non supra quàm par erat gravaretur Ventriculus, Artis Auxilia quæsita sunt, ne scilicet quidquam Sanitati convellendæ deesset! Quantò rectiùs cùm Appetitus defecerit, at satis interim Roboris in reliquo Corpore

 superst,

ſuperſit, Abſtinentiâ, ſuperflui Evacuatione, Labore & Exercitatione Corporis Fames vera & naturalis excitatur, quàm Condimentis & fallacibus culinariæ Artis Illecebris ſpuria & noxia invitatur? Appetitus certè, ſi cùm Morbo gravi extinctus fuerit medicis illum Auxiliis ciere liceat, cùm tamen ad mediocrem Vim ſuccreverit Naturæ Arbitrio omninò permittendus eſt, nec Condimentis nec Pharmacis aſſiduè prolectandus.

§. 10. PROXIMUM eſt ut de *Cibi Quantitate* dicamus quæ Viribus ſuſtinendis ſufficiat, non item obruendis. Ea quidem pro Ætatis, Sexûs, Temperamenti, Roboris Diſcrimine, Regionis Indole & Situ, Exercitationis deniq; aut Laboris Modo & Menſurâ varia eſt. Borealium noſtrarum Regionum Incolis, propter Corporum Robur & Proceritatem, Aërem frigidum Fibras intendentem proindeque Vires coctrices augentem, Laborem denique Carnes abſumentem, majores Alimenti ſuppetiæ neceſſariæ ſunt quàm gracilioribus calidiorum ad Auſtrum Regionum Habitatoribus; Adoleſcentibus item quàm adultis; & his quàm ſenio confectis. Sed omnibus omnium Generum Hominibus Victus mediocris & temperatus longè ſaluberrimus & ad Vitam producendam utiliſſimus eſt. Cui Modum Menſuramque præſcribam poſtquam Exemplis aliquot, è millenis quæ adferri poſſent non tam ſelectis quàm, quòd prima occurrerent, arreptis oſtendero

quid

quid Temperantia, præſertim Exercitatione adjuſta, præſtare queat.

§. 11. Vix credi poteſt quantillo Alimento, Cibi nempe, ſi *Caſſiano* Fides, Unciis duodecim in ſingulos Dies, *Chriſtiani* orientales in *Ægypti* & *Arabiæ* deſerta Loca *Ethnicorum* Injuriis compulſi, ſani Vitam multos in Annos extenderint, ſitim interim Aquâ purâ ſedantes. Ex iis D. *Antonius* Pane ſolo & Aquâ, niſi quòd ingraveſcente ſenio Oluſcula ſibi indulſerit, ad centeſimum & quintum Annum Vitam toleravit. *Jacobus* Eremita Annum attigit centeſimum & quartum: *Arſenius*, *Arcadii* Imperatoris Præceptor, centeſimum vigeſimum; hic autem Annos natus ſexaginta & quinque Eremum ingreſſus eſt. D. *Epiphanius* quindecim & centum Annos vixit: D. *Hieronymus* circiter centum: *Simeon Stylites* novem & centum: *Romualdus* centum & viginti. Et *Ludovicus Cornarus*, nobilis Venetus, nobis & Loco & Tempore propior, fruſtra adhibitis aliis Remediis & nullâ aliunde affulgente Vitæ ſpe, quadragenarius ingens Opus aggreſſus Temperantiæ tamen præſidio perfecit ut Annum centeſimum ſuperaverit integrâ fere Valetudine. Neque minùs mirandum eſt quanto cum Corporis Vigore & Robore Animique Tranquillitate & Alacritate multos Annos numeraverint ſobrii aliquammulti Boreales temperato Victui à primâ Puritiâ aſſueti. *Buchananus* noſter *Laurentii*

cujuſdam, Piſcatoris *Orcadenſis*, meminit qui pluſquam centenarius Uxorem duxit, & non niſi centum & quadraginta Annorum Oneri ſuccubuit, Temperantiâ & Labore ſuffultus. *Joannes Spotiſvodus* Archiepiſcopus Fani D. *Andreæ Kentigernum*, poſtea *Mongæ* Nomine apud noſtrates clarum (cuique Fontis celeberrimi in Agro *Eboracenſi* Aquam ſacravit Majorum noſtrorum Pietas) narrat Annos expleviſſe centum octoginta & quinque, neque poſt primam Adoleſcentiam Vinum aut Liquorem quemvis non tenuem deguſtaſſe, ſub Dio præterea nudoque in Solo cubuiſſe. Vivum etiam appello Teſtem *Vebbium* meum vegeto Corpore Animoque Virum Plantis Solis & Aquâ meracâ victitantem. De Medico *Croidonenſi* * aliàs dixi, cui poſtea à Lacte Cognomen adhæſit. Hic Solis Lactiçiniis paſtus *Herculei* Morbi Vires fregit qui illum aliquandiu miſeris Modis habuerat; deinde Annos quatuordecim illibata Sanitate tranſegit, tandemq; Caſu fortuito ſublatus eſt. *Henricus Jenkinſius* Piſcator centum & ſexaginta & novem Annos vidit Victu vulgari & acido (Verba ſunt optimi doctiſſimique Viri, D. *Tancredi Robinſon* Medicinæ Doctoris † de eo narrantis) hoc eſt, refrigerante, uſus Aëremque frigidum & ſerenum ſpirans, *Allertoniæ* ad *Sualam* Flu-

---

* Tract. de Arthrit. §. 64. † Act. Philoſ. Reg. Soc. Angl. Compend. v. iii. p. 308.

vium

vium in Comitatu *Eboracenſi*. Notiſſimus Anglis *Parrus* ſedecim tantùm Annis ab hoc detecit. Hic Caſeo, Lacte, Pane furfuraceo, Cereviſiâ tenui & Lactis ſero Vitam ſuſtinuerat; & per plures Annos duraviſſet niſi purum ſerenumque Ruris Aërem *Londinenſi* impuro & craſſo, ſimplicem, vulgarem & ruſticum Victum lautiore urbano, Serumque Lactis ſuum Vino non ſuo mutâſſet, Nobilis Angli Menſæ opimæ adhibitus, Hinc Oeconomia animalis turbata, Vires coctrices oppreſſæ & brevi ſubſecuta Mors. *Mart. Liſterus*, Medicus Scriptis ſuis Orbi erudito notiſſimus, octo Anglorum borealium * meminit, quorum qui pauciſſimos Annos, is centum; qui plurimos, centum & quadraginta vixerat. Omnes autem montoſi ejus Tractûs Incolas monet Victu uti minimè delicato. Et verò nulla Regio Vitæ prolongandæ aptior videtur iis Angliæ Locis ubi cum Solo cretaceo mobilis puruſque Aër ad Incolarum ſanitatem conſpirat, præcipuè ſi his addatur Victus temperatus cum debita Corporis Exercitatione.

§. 12. † ALIBI oſtendere conatus ſum quantum Alimenti ſatis ſit mediocris ſtaturæ Homini, Vitæ Genus minùs laborioſum ſectanti, ut vegetus ſanuſque vivat: octo nempe Carnium, & duodecim Panis reliquique Vege-

---

* Ibid. p. 108, 109. † Tract. de Arthrit. §. 29.

tabilis

tabilis Alimenti Unciæ, cum Vini unâ Libra in ſingulos Dies. Sed *parum firmæ Valetudinis* Hominibus & *Literarum ſtudio* aut quâcunque demùm Causâ *deſidentibus* aliquid etiam de hoc pauxillo minuendum eſt, ſi ſani & alacres vivere velint. Talibus enim minor Alimenti Copia ſufficit quàm Labore exercitis ſufficeret. Exercitationis enim Defectu cùm minùs perſpirent minùſque validè Alimenta ſubigant conterantque &, quod literato in Otio viventibus proprium eſt, Animi Intenſione plus Fibris decedat Firmitatis quàm Labore Corporis decederet: ſi liberiori Victui parùm modò indulgeant; laxantur iis Nervi, hebeſcit Stomachus, lenteſcunt omnes Corporis Humores. At cui ad Intellectûs Officia obeunda ſereno alacrique Animo opus eſt, ei omni Ope nitendum eſt ut valenti ſit Stomacho. In eo enim ſi cruda ſtabulari ſinat, obſcuris brevì Nebulis Mentis Arcem circumfuſam ſentiet. Hujus Præcepti parùm curioſæ fidæque Obſervationi Literatorum magna Pars ingentem Malorum Acervum in Hypochondriis natum, anxiumque & dejectum Animum debet, Triſtitiâ horrendiſque vanarum Imaginum Terriculamentis miſerrimis Modis diſcruciatum, alacri Gaudio, ipsâque meliorum Rerum ſpe, omni denique Malorum Solamine &, quæ ea ferat, Fortitudine, deſtitutum. His autem tantis ut occurratur Malis, *Mediocritate tantùm Victûs modicâque Corporis Exercitatione* opus eſt.

§. 13. Quæ

§. 13. Quæ autem his neglectis *Corporis Plenitudo* ſuccreſcit, Lentoris Humorum & Infarctionis Canaliculorum Parens; hanc diuturnorum omnium Morborum, præproperæ & infirmæ ſenectæ, Vitæque medio in Decurſu reciſæ Cauſam facilè agnoſcas, ſi attendas, *Evacuationum* maximè Uſu illos ſanari, hæc præcaveri. Venæ enim Sectione, Cucurbitulis, Veſicatoriis, Fonticulis, Catharticis, Emeticis, Sudorificis an non manifeſta ſit Evacuatio & ſupra Modum ingeſtorum Abſumptio? Sed & ipſius Abſtinentiæ, Exercitationis, Medicamentorum item alterantium, Cardiacorum nempe, Alexipharmacorum & Stomachicorum amaricantium Uſu hoc ferè aſſequimur, ut craſſiores Humores Attritu comminuti promptiùs è Corpore expellantur, quò eorum in Locum ſuccedat Succus novus diligenti Trituratione elaboratus, apta reficiendis Carnibus exhauſtis Materia. Evacuatio autem cùm Periculo non careat; eâ non indigere certè tutius eſt, ſed &, quod Ægris bene vertat, facilius. Quod enim Venæ Sectio, quod Cathartica, quod Hidrotica præſtant, idem in diuturnis Morbis (celeres enim lenta Medicamina antevertunt) præſtat per Quatriduum aut quinque Dies Cænâ abſtinuiſſe, Carnes non attigiſſe, Vino caruiſſe.

§. 14. Quare omnibus *ſedentariam, deſidem* & *Labore immunem* Vitam degentibus Auctor

Auctor ſum ut *parco eâtenus Victu* utàntur, quâtenus Corporis Viribus Animique Alacritati eundem non officere ſenſerint. Quod ſi illos Torpor, Inquietudo, Laboris Faſtidium invaſerint, aut inſomnes agantur Noctes; continuò *accuratiùs* abſtinendum eſt, Carnium nempe conſuetarum & Potûs meraci ſoliti dimidiâ tantùm Parte tamdiu utendum quoad Vires ſolitæ cum Alacritate reddantur: vel potiùs Cerealibus ſolis aliquamdiu Vinoque Aquâ copioſiore temperato vivendum. Imò ſi Sanitatis vegetique Senii Deſiderio tangantur; Legem ſibi ferant non violandam, ut tertio aut quarto quoque Die Carnibus abſtineant. Hoc autem ſi non liceat aut non placeat, Cathartico aliquo utantur ex eorum Genere quæ domeſtica aut familiaria vulgò audiunt, quæ nempe nec quotidiana Negotia impediant nec Victum ſolito accuratiorem poſtulent, quæque dùm noxios ſuccos ejiciunt ſimul Viſcerum Fibras roborent. Tales ſunt Pilulæ ex Aloë & Extractis amaris compoſitæ, noſtratibus *Scoticarum* Nomine notiſſimæ Numero ſex aut ſeptem; Pilularum Stomachicarum cum Gummi dictarum Semidrachma cui, ſi ſegniùs Munere ſuo fungatur, Diagridii tria quatuorve Grana admiſceantur; Pilularum Ruffi tantundem; Tincturæ Hieræ Picræ Unciæ duæ affuſâ Drachmâ Syrupi è Rhamno cathartico; Elixiris ſalutis duæ treſve Unciæ; aut, quod omnibus prætulerim, Pharmacum è Rhabarbaro hoc Artificio paratum.

RHA-

RHABARBARI lectiſſimi in Pulvetem triti duas cum dimidiâ Uncias, *Salis Abſinthii* unam Drachmam, *Corticum Malorum Aurantiorum* ſemunciam, *Coccinillæ* ſemidrachmam macera in *Spiritûs Oryzæ* Libris duabus, Loco tepenti, per totos duos Dies. Humorem colatum Phialæ vitreæ, diligenter deinde obturandæ, infuſum aſſerva.

CUJUS Cochlearia duo aut tria alternis Noctibus, aut quoties quidem commodum erit, epota, nullo ſolitorum Negotiorum Impedimento, magnum Sanitatis Munimen tutò adhibeas, ad maturumque, ſi opus ſit, ſenium continues. Verè enim *Verulamius* noſtras, " *Nihil magis conducit ad Sanitatem & Lon-* " *gævitatem quam crebræ & domeſticæ Pur-* " *gationes.*" Ut Verbo dicam, Literato Otio dediti & Chartis impalleſcentes omninò audiant *Carolum Scarburium* Equitem auratum Medicum Anglum his Verbis nobilem quandam Fœminam lepidè monentem, quæ firmam quidem Valetudinem, ſed quæ Luxum tamen Comitem pateretur, exoptabat; " *Aut minùs* " *opiparè tibi vivendum eſt, aut Corpus ple-* " *niùs exercendum, aut Pharmaca devoranda;* " *aut ægrotandum eſt.*"

§. 15. Qui de Sanitate ſcripſerunt plurimas tradiderunt Regulas quarum Ope quis dignoſcat *an nimiâ ſe Nutrimenti Copiâ impleverit*. Unica mihi videtur ſatis eſſe; ſi quis nempe, poſt Horam à Paſtu unam, Digeſtionis promovendæ Causâ, Otio aut amænioribus Colloquiis datam, Animi ſe Laboribus minùs aptum ſenſerit; nimiùm ſe aut Dapibus aut Poculis indulſiſſe ſciat. Quod de *iis* dictum volo quibus id Negotii datum eſt ut *Animum excolant*. Qui enim *Corporis Labore* Victum ſibi quærunt, neceſſe eſt etiam Corporis Rationem habeant, quod, ut Labori ſufficiat, uberius Nutrimentum poſtulat. Ad quam ſe Normam *Imbecilles*, præcipuéque *Literati*, ſi componerent; Morborum chronicorum Medela haudquaquam Medici Opem poſtularet. Neque, ſi non ultra *tertiam* Cibi ſui Partem è *Carnibus* peterent, *reliquas vegetabili* Alimento ſupplerent, & *Aquam* vel puram vel *Vini pauxillo* miſtam, aut *tenuiſſimam* & defæcatiſſimam *Cereviſiam* biberent, ipſe Appetitus ad peccandum alliceret. At luxurioſa Dapium Varietas, Luxuriæ Lena Ars coquinaria, Vinumque meracum identidem inter Fercula devoratum ita languentem excitant Stomachum: tenerâ Matrum Indulgentiâ & Perniciosâ Nutricularum in Cibis ingerendis Sedulitate, ita laxâ facti ſunt Ventriculi Cavitate à primâ uſque Infantiâ, ut lautiore in Re natis minùs tutum ſit *Appetitûs Arbitrio* ſe, in dimetiendâ Cibi Potûſque

tûsque Quantitate, credere. Quod tamen plerisque omnibus Usu venire stupendæ sanè Dementiæ Argumentum est. Credunt scilicet belli Homunculi Luxu Otioque & proinde laxissimâ enervis Corpusculi Compage diffluentes, posse se Condimentorum Aculeis Vinorumq; generosorum Fervoribus residem Ventriculum stimulare, urere, neque interim his Ignibus liquescere: cùm vix Robur Agricolarum, Artificumque Labor, Alimento tenui, simplici, è Vegetabilibus maximam Partem parato, ita terendo comminuendoque sufficiat ut maturam iis Senectutem vegetis sanisque attingere concedatur.

§. 16. Quando igitur Appetitui nulla Fides, Cibum vero & Potum Trutinâ quotidie expendere nimis laboriosæ & singularis Subtilitatis sit; *Regulam* exquiramus *minimè fallacem* quæ nec Appetitûs Fraudibus obnoxia sit nec Operositate suâ Tædium adferat. Ea autem est, *Oculo Judice carpere Cibum.* Deprehensâ enim vel Bilancis Auxilio vel repetitis Experimentis Carnium (in his quippe majus inest Periculum) sive Mole sive Buccellarum Numero, eâque Vini Quantitate quâ usi alaciores nos vegetioresque sensérimus Vitæque Muniis exequendis aptiores; non difficile erit in posterum eandem Quantitatem Oculo dimensam usurpare. Hâc Mensurâ utentes magna Imbecillorum pars invenient *non longè* se aberrare (*summâ* enim Accuratione non est

 opus)

opus) ſi Prandio non majorem Carnium Quantitatem adhibeant quàm Gallinæ utramque Alam, aut alterutram cum Coxa, ovillæ quod Carnis tribus coſtis incumbit, duo ex Armo aut Coxâ qualia elegantiores Cibicidæ diſtribuere ſolent Segmenta rejectis Membranis & Pinguedine; bubulæ tandem minorem etiam Quantitatem. De ſimilibus ſimilia dicta puta.

Carnium opipara Jura eaque Coagula quæ Gelatinæ vocantur quantum æquale ipſarum Carnium Pondus tantundem ferè Alimenti in ſe continere autumo, nihiloque faciliùs concoquendi. Tria aut quatuor eorum Cochlearia, qualia ſorberi ſolent, Unciæ Pondus explent, Buccellarum autem Carnis ferè duplus Numerus. Hæc *Vero propiora* ſunt: & *ſummam Accurationem* minùs neceſſariam credimus, quandoquidem ita fabricata ſunt Corpora noſtra ut quanquam à Vero *paullùm* aberremus, ſive Modum excedentes ſive ab eodem deficientes, non ideo ſtatim pereat Sanitas.

§. 17. Sed hîc, Occaſione datâ, de *Piſcium* & *ſuillâ Carne* Monitum addere liceat. Hâc *imbecilles*, præcipuè *literato in Otio* degentes, tanquam *Judæi* abſtineant. Nullum enim Animal fœdiore quam Sus ſe ingurgitat Alimento aut cutaneis Morbis opportunius vivit, nullius Caro Stomacho moleſtior incumbit, nullius denique ſucci rancidiores aut Putredini magis obnoxii ſunt. Quâ poſtremâ

de

de Causâ, * Peste aut quovis epidemico grassante Morbo, sapientiores quæque Gentes turpis hujus Animalis Genus Internecione delent, ut australiores Populi fervente Æstate Canum deleto fere Genere ab eorum rabie maleficâ sibi cavent. Neque de Piscibus pleriſque mitiùs censeo, iis præsertim quibus consuetum Habitaculum salsa Maris Aqua est, fluviatilis temporaneum tantùm Diverticulum Ovis tutò ponendis commodum. Hâc de Causâ cùm ex Particulis arctiùs cohærentibus coaluerint, difficiliùs digeruntur. Præterea, ut supra monui, Piscis Piscem & quodvis alterius Animalis Cadaver objectum vorat. Carnivora autem Animalia Mensis minùs apta sunt. Eorundem porro Humores Sale fœti sunt Sanguini humano turpiter fœdando & Morbis proinde diuturnis gignendis opportuno. Observantur item Piscium Esui plus æquo dediti Scorbuto aliisque quà cutaneis quà corrupto Sanguine cretis Morbis magis obnoxii esse. Et Piscibus quantùmvis recentibus pleniùs pasto intensior solitâ oboritur Sitis; Torporque obrepit solo Vino meraco ejusve Spiritu levandus (cujus Rei ita Usus invaluit ut in Proverbium abierit, *Pisces sine Vino Venenum*); insequenti deni-

---

* *Caro porcina in Peste præsentaneum Venenum est. Vide Em. Timonem de Peste, Anno* 1712. *Constantinopoli grassante, in Act. Philosoph.* N° 364. *pro Mense Jan. &c.* 1720.

que

que Nocte, non tantùm cùm Veſpere ſero ſed & ubi circa Meridiem peccatum eſt, inquietior & interruptus Somnus.

§. 18. Deinceps de Potu, alterâ Victûs Parte, dicamus, cujus præcipuus Uſus eſt Cibum diſſolvere & diluere, eique Vehiculi Loco eſſe ut Chylus ex utroque factus facilè per minutiſſimos quoſque Corporis Canaliculos tranſire poſſit, Salem præterea liquare & ſuperfluum extra Corpus per Urinæ Vias derivare. His Uſibus cùm *Aqua* optimè inſerviat; nullum certè *Aquâ* præſtantius Potûs Genus reperiri poteſt. Et reverâ, nihil quidquam, non dico Animalia reliqua, ſed ne vel ipſi Homines bibimus præter Aquam aut ſimplicem puramque aut varii Generis alienâ Materiâ vel à Naturâ vel ab Arte fœtam. Nam Mercurium, Aërem, Lucem (ſola præter Aquam ſimplicia Fluida) prædictis Uſibus omninò inepta experimur. Aqua igitur ſola *verè* Potûs Officia præſtat. Compoſiti autem illi Liquores qui Cereviſiæ, Vini aut alio quovis Nomine bibuntur, non tàm Potus quàm *dilutiora Nutrimenta*, aut *Medicamenta* calidiora ſive *cardiacâ* Aquæ permiſta, cenſenda ſunt. Pro variâ igitur *Materiæ admiſtæ Naturâ*, variâque ad Aquam, quâ temperatur, *Quantitatis* ejus Ratione plùs minùſve Sanitati aut proſunt aut obſunt varia Potûs Genera.

Quod itaque in Cibis ſupra factum eſt; nunc Potus uſitatiores eo Ordinè recenſeamus ut primo Loco veniant ſimpliciores & *Infirmis utiliores*, deinde *minùs nocentes*, ultimo denique illi qui, niſi parciſſimè adhibeantur, Infirmos *obruant* potiùs quàm ſuffulciant aut dejectos erigant. Eos autem earundem quas * ſupra in Cibis recenſendis reſpeximus Qualitatum Ratione habitâ diſtinguemus & ordinabimus. Hic ergo ſit Potulentorum Ordo *minimùm à vero aberrans*; nam ad Minutias uſque *accuratiſſimum* deſcribere nec Operæ Pretium eſt, nec forſan fieri poteſt. Aqua ſimplex & pura, Pulmentum dilutiſſimum ex Farinæ pauxillo Aquæ incocto, Ptiſana, Lactis Serum aut ſimplex aut Salviâ incoctâ vel Vini albi parvulâ admiſtâ Quantitate medicatum, Cereviſia tenuis, Hydromeli ſed ſimpliciſſimum nec Aromatis conditum, Vinum pomaceum & pyraceum tenue, Vinum *Rhenanum*, *Gallicum* rubellum vulgare, *Campanienſe Gallicum*, *Olyſipponenſe* album, *Burgundicum*, rubrum *Luſitanicum*, *Gallicum* rubrum auſtralibus Regionibus proveniens, rubrum *Olyſipponenſe*, album *Hiſpanicum*, montanum album vetus, *Maderenſe*, *Frontinianum*, *Cyprium*, *Tokæenſe*, Spiritus Cereviſiæ, Spiritus Vini dilutior, *Barbadenſis* Aqua,

---

* §. 6. Hujus.

Spiritus

Spiritus Vini iteratâ Deſtillatione depuratior, Aqua *Hungaritæ* Reginæ, &c. Ecce vulgatiora ex infinita pene Multitudine Potulentorum quæ nova indies Luxus excogitat. Ex his *Infirmi*, ſi Naturam vera monentem audiant, ſimpliciora quæque præ reliquis æſtiment. *Aquam*, procul omni Dubio, primam & præcipuam Hominibus Potionem Natura dedit, omnibus utique Potûs Officiis præſtandis unicè idoneam. Et O felicem Gentem humanam! ſi Aquam puram & innocuam bibentes omni mixto & factitio Potionum Genere, artificis Luxuriæ Invento, careremus. Magnâ cum Animi Voluptate obſervavi ſolam Aquam bibentes, quanquam Carnium Eſui liberiùs paulò indulgentes, vegetos benèque valentes, alacres & Dolore immunes maturum ſenium attigiſſe. *Aqua* una omnia Potus Munia adimplet: at Potulenta artefacta *Spiritibus fæta* quotidiano Uſui Natura non deſtinavit. Et fuit cùm ſolius Medici Arbitrio biberentur, à Pharmacopolis unis petenda, Laboris Lenimina, Imbecillitatis ſuſtentacula, languentis & dejecti Animi Solatia. Et æquo quidem Jure ageret qui fervidiſſima quævis eorum quæ hodièque in Pharmacopoliis aſſervantur Medicamenta Menſis adhiberet (& verò quibus tandem ſe Finibus continebit eorum Inſania qui jam Opio Hauſtus ſuos, hilaria inquam Pocula, ditant dicam an venenant!) ac qui *Vina* quæque generoſiora ipſumque *Vini Spiritum* (Aquâ quidem dilutum,

ſed

ſed tamen Vini ſpiritum) apertis Faucibus ingurgitant. *Vinum* beatioribus nunc Dierum Aquæ Vice eſt, eo ſcilicet ferè ſolo Alimenta temperant, vix Aquâ aut tenuiore quovis Potu deguſtato. Hinc Experientiâ Teſte inflammato Sanguine ampla Arthritidis, Calculi, Rheumatum, Febrium ardentium, Pleuritidum, Variolarum, Morbillorum Seges, pravorumque Affectuum Animi Rixis, Cædibus, impiis in Deum Convitiis furentis Fomes. Hinc Corporis Humores incraſſati & Ardore ſiccati, Fibræque torridæ & quaſi uſtulatæ Vitæque Functionibus peragendis impares. Nullâ autem Naturæ Neceſſitate hæc excuſari poſſunt. Quibus enim incorruptæ vigent Ventriculi Vires, his ad parandos, ut loquuntur, Spiritus nullo opus eſt Potu Spiritibus fœto: Qui enim hinc proveniunt Spiritus fugaciores ſunt quàm ut Vitæ Actionibus vegetis aut Animi, Rebus utilibus diuturnâ Meditatione inhærentis, neceſſariis Uſibus ſufficiant. Carnis benè digeſtæ pauxillum quiddam majorem gignit Spirituum utilium minimèque fugacium Copiam quàm decupla ſpirituoſi Liquoris Quantitas. Felices quibus, etſi lautiore in Re familiari natis, contigit Vinum ante virilem Ætatem & prudentiam aut omninò non aut quamminimum bibiſſe! ſive id ejus Odio à Ventriculi Palative Fabricâ pendenti, ſive Parentum Cautelæ, ſeu tandem benignæ illi Numinis Curæ quâ Rebus humanis proſpicit, acceptum referant. His compoſiti Animi Af-

fectus, Senſus integri, Rerum Imagines nitidiores, frænabiles Cupidines, illibata Sanitas fuere pro *Temperantiæ Mercede* fruſtrà aliunde expectandâ.

§. 19. VINI autem & *Spirituum pleniùs hauſtorum* multæ magnæque ſunt Noxæ. Vini Salibus & cauſticâ Qualitate Fibræ animales corrugantur, conſtringuntur & indurantur. Hinc fit ut, à Vino liberiùs poto, omnes ſenſibiles Evacuationes minuantur, uſque dum Ardor ab eo excitatus deferbuerit Fibræque ad ſolitum ſuum Tenſionis Gradum redierint: & quibus familiare eſt, propter cruda quibus eorum Ventriculi onerantur, multum aquei aut pituitoſi Humoris manè expuere, ut iis parùm aut nihil ejuſmodi Liquoris *fluat* primo poſtquam Potationi indulſerint Die, nec niſi magno Conatu & iteratâ Screatione denuò ut *liberè ejiciatur* effici poſſit. Hâc de Causâ in juniorum & alioqui ſanorum Febribus depuratoriis, cùm ad Criſin tendunt, Sanguine vapeſcente & Fibris multùm laxatis, Vini generoſioris Cyathis aliquot aut etiam pleniore Hauſtu Criſis promovetur: eâdemque Ope nocturni Sudores Febres intermittentes graviores ſubſequi ſoliti cohibentur. Et hæc *Sydenhamus* prudenter & ex Arte ſuaſit. Licet tamen Vinum laxatas *Ægrorum* Fibras aliquantùm intendendo proſit: *non ægrotantibus* tamen pleniùs hauſtum plùs obeſt Alimenta in Ventriculo indurando, quàm ejuſdem Fibras conſtringendo juvat.

Prop-

Propterea *Imbecillis* à largiore Vini Potatione Vires coctrices ſolito magis languent. Alimenta enim noſtra non aliud ſunt quàm aut Animalium aut Vegetabilium Fibrillæ; quæ Vino perfuſæ indurantur. Eoque magis illæ inanimatæ Fibræ Vino indurantur quàm animatæ Ventriculi Fibræ roborantur, quòd poſt paucas Horas & Alimenta & Vinum Stomacho ejiciantur, *hoc* tamen *illis* penitiùs commiſtum & eorum Subſtantiam intimam penetrans (cùm Ventriculi aliorumque Vaſorum ſuperficiem tantùm tangat) per ſequentes etiam ſecundarias Digeſtiones adhæreat nec illa uſquam deſerat. Unde ex Vini Actione Digeſtionis Impedimenta creſcunt ſupra ejus Adjumenta in Ratione Solidorum ad Superficies. Nullâ autem Re manifeſtiùs cernitur *immodicè hauſti Vini Noxa* quàm proſtrato Appetitu & Digeſtionis Imbecillitate illud ſubſequente; & vegetiore Appetitu validioreque Digeſtione Vina non bibentium. Concedo Vinum omnemque valentiorem Potionem *Robuſtis* Roboris athletici & Laboribus ferendis utilis Incrementa, in præſens ſaltem, adjicere. At nec ego *Artificibus* & *Operariis* præcepta trado, ſed *Imbecillis* & *Sedentariis*; & adventitio iſto Robore *Fibræ maturiùs deteruntur*, omniaque proinde Organa vitiantur; ut, circumpoſitâ Radicibus ſuis Calce, Arboris cujuſvis Fructus quidem maturantur, at Vires citiſſimè exhauriuntur. Quod ad *Spiritus* attinet; ii inſigni Vi cauſticâ pollent. Ani-

malium enim Fibras non ipsum Ferrum candens aut Lunare Causticum certiùs, quanquam citiùs, adurit aut corrumpit. Notum est quantâ Vi Fibras constringant in Sanguinis Fluxu sistendo. Depuratiore enim Vini Spiritu non minùs quàm Styptico quovis validissimo discissæ Venulæ aut Arteriolæ corrugatur Osculum: & Cutis tenera, derasâ Cuticulâ, non minùs Vini Spiritu quàm fervente Aqua aduritur. Neque Spiritus ardentes vinosi è Vegetabilibus educti, à volatibus ex Animalibus elicitis multùm differunt nisi Vis causticæ Intensione, & quod hi Salibus pungentibus, aculeatis, urentibus, illi Oleo inflammabili abundent, & *hi* propterea *illis* & citiùs & profundiùs urant: *urant*, inquam, non *ardeant*; nec enim inflammari possunt. Utriusque quidem Generis Spiritus repetita Destillatione depurati (quod vocant *rectificare*) facilè evaporantur, at diverso Modo; Vinosi nempe Flammæ Formâ, alteri specie Fumi relictâ merâ insipidâ Aquâ. Utrique igitur *cautè parcèque* usurpandi sunt, nec nisi Necessitate cogente; *non ad Sanitatem conservandam, sed ad instantem Mortem aut grave Periculum avertendum.* Non enim, cùm Spirituum aut Vini *intempestivè* aut *immodicâ* Copiâ adhibiti *Noxas* enumero, easque ex ipsâ Rei Naturâ inevitabiles esse ostendo, *Usum necessarium* improbo, sed *Abusum* vitupero.

§. 20. Qui

§. 20. QUI autem *intemperanti Liquorum ſpirituoſorum Potationi* aſſueverunt, *abſurdiſſimam Excuſationem* adferunt cur in eodem Tramite pergant; ne ſcilicet qui jam diu inolevit Mos non tutò relinqui poſſit, præcipuè ſi *ſtatim* relinquatur. At in Flumen delapſum & jamjam ſubmergendum aut quem Flammæ mox voraturæ ſint, ſi apud amicum Hominem, illum inde erepturum, de *Periculo ſubitæ Mutationis* ſeriò caventem audieris, ridebiſne? Aqua, fateor, aut Ignis citiùs, at neutrum igneis hiſce Poculis certiùs, Annos miſero Mortali præcidet. Fatalibus autem illis Potationibus ſiquid ſubeſt Mali, ſiquid ſanitati adverſum, ſiquid Corporis Humores corruptu-rum: quid, quæſo, nocet creſcenti Malo vel *ſubitò* poſuiſſe Obicem? Morbo acuto correptus *non ceſſat* malis ſuis Poculis valedicere quantùmvis aliàs dilectis. *Hîc* tamen, ſi uſpiam, ſubitæ Mutationis non tantùm majora eſſent Mala, ſed & præſentiùs inſtaret Periculum. Cùm enim hoc in Caſu omnes Corporis Humores impenſè ferveant, Mutationes & faciliùs fiunt, & minores plus Periculi adferunt. Præterea ſi *Fomite Morbi ſubtracto* Fatum impendeat, eodem *liberiùs appoſito* non longè utiq; diſtabit. At quid, quæſo, illud eſt quod tàm ægrè ferunt ſibi eripi? Nimiumne & noxium, an ſecùs? Si *nimium* eſt, ſi *nocet*; *quid ceſſant* Circæa Pocula *ocyùs* deponere? Aut ſi illos *ludit amabilis Inſania* bibendi; nè ſaltem gra-

graventur ea ſibi ab amico Monitore è Manibus excuti. Si *neque* nimium eſt *neque* noxium: non *id* illis ego invideo, aut Præcepta noſtra extorquent. Iterum tamen iterumque moneo ne *Cupidinem* ſibi ſuam *Neceſſitatis* ſpecie imponere patiantur; nec quod Gulæ aut, ut molliſſimè dicam, Genio datur, id ſanitatis Causâ fieri ſe ſibi perſuadere ſinant. Sunt qui non ritè intellectam Hippocratis Sententiam noſtræ adverſari credant. Cùm enim divinum Senem de ſubitâ *ab altero ad alterum Extremum* Mutatione caventem audiunt, Re non penſitatâ ſtatim omnem & præcipuè citam Mutationem horrent. At non ego cuiquam ſuadeo ut a *pleniſſimo* Victu & quotidianâ nimii Cibi Potûſque Ingurgitatione, continuò ad Victum *exquiſitè tenuem* & *Jejunium* tranſeat. Neque ego majoris aut magis ſubitæ Mutationis, etiam Morborum jam genitorum *primas Impreſſiones ſuſtinentibus*, & quaſi præviis futuræ Pugnæ Velitationibus laceſſitis Auctor ſum, quàm ſit idem ille Hippocrates ægrotare periclitantibus quidem ſed *in præſens vegetiſſimis & ſaniſſimis*, cum athleticum Corporis Habitum *non cunctanter* ſolvi præcipit. Et cùm, eodem Autore, Valetudo uno in Loco aut Gradu conſiſtere nequeat; viderint ſtrenui Potores, atque etiam odioſi illi & ignominioſi *furtivi Bibaculi*, clàm nulloque Teſte pergræcantes, utrum continuatâ Intemperantiâ ſuâ an maturo ad Temperantiam Reditu veriſimilius ſit in melius mutatum iri

eorum

eorum Sortem. Minimè profectò dubitandum est *certam* quandam esse & *determinatam* Cibi Potûsq; Quantitatem cuicunque cujusvis Hominis Virium & Sanitatis Gradui *congruentem*. *Hanc* qui deprehensam diligenter *observat*; ille verè temperans est dicendus, ille Sanitatem diutissimè tuebitur. Qui ejus Limites *excedit* ille impari Congressu Vires suas cum fortiore Hoste committit, cui necesse est ut tandem succumbant. Qui ab hâc *deficiunt*, certè contra Sanitatem peccant. At hi ita pauci sunt, iique aut *omnium Rerum* præ Tristitiâ & Desperatione, aut *terrestrium omnium* præ cœlestium Ardore ita incurioſi & negligentes, ut inutiliter omnino illis de Sanitate Præcepta traderentur, præcipuè quæ *curandi Corporis* Modum docerent.

E x dictis satis elucere puto *infirmo* eos uti *Ratiocinio* qui, sive suo sive alieno Luxui patrocinantes, magna intemperantem Victûs Rationem in temperantiorem mutantibus Pericula imminere crepant. Sed & *Rei Veritas* malè constat. *Quoscunq;* enim mihi videre contigit relictâ diutinâ comessandi Consuetudine (neque verò contemnendus est eorum Numerus) Temperantiæ Legibus derepentè se addicere; audacter affirmo, eorum *nulli* inde Mali quidquam accidisse; multa autem è contra Bona redundasse. *Viribus penitùs fracti* Vitam ulteriùs producebant, & Morbos insanabiles faciliùs tolerabant quàm quisquam Medicorum illis spondere

dere ſuſtinuiſſet. At *quibus aliquid ſupererat Virium*, ii meliùs meliuſque ſe habebant tandemque propoſitum ſibi Finem aſſequebantur. At unde quæſo Periculum imminet? Non enim ego *tam inſignem omnibus* Mutationem ſuadeo, nec *Vinoſis omnimodam* à Vino Abſtinentiam impero. Unam enim Vini Libram in ſingulos Dies conceſſi. Quæ ſi *Cupidini* non ſufficit, ad *Sanitatem* tamen *quantumvis Compotationi aſſuetis* ſatis eſt. *Imbecillis* autem & *Literarum cupidis*, qui Compotationibus *non* aſſueverint ſatis erit inter prandendum tribus Aquæ Poculis Vini pauxillum admiſcuiſſe. A Prandio autem totidem Vini meri Cyathi ſufficient; nec quartum attingent ſi *Gulielmum Templium* doctum illum Equitem noſtratem audiant, ſapienter ſobrièque dicere ſolitum; Primum meâ, alterum Amicorum Gratiâ ſicco Calicem, tertium in Uſum Lætitiæ; quartum non, niſi Inimicis gratum facturus, attingam: multò minùs ſi *Eubulum* qui, *Athenæo* Autore, primum Cratera Sanitati, ſecundum Voluptati & Amori, tertium Somno, quartum Injuriæ dicabat.

§. 21. FIERI quidem poteſt ut inter temperantis Victûs *Initia*, ſubtracto Pabulo ſolito, *aliquot Dies* Spirituum, quam vocant, Inopiâ, ſive Animo dejecti langueant. Hujuſmodi autem Languorem vix Morbi Nomine dignum cenſeo qui & in præſens Patientiâ levior fit, & Sanitate, Indolentiâ, Animique Alacritate

tate brevi ſecuturis abundè penſâtur. Tacèd cos Gulæ Tyrannidi ereptos liberam & quæ ingenuos Viros deceat Vitam vivere. Imò, *tenuiſſimum* ex ſolo Lacte & farinaceis Victum aggredientibus (ſi periculoſi Morbi imminentis Causâ id ſubitò faciant) primis fere *Menſibus* accidit ut Pituita ſolito copioſior è Narium Fauciumque Glandulis fluat. At non iſtam Lac aut tenuis Victus *genuit*: ſed, remiſſis paulùm Fibris ab illâ Tenſione quam pro earum Viribus & Cohæſione nimiam efficiebat quotidianus Vini & generoſi cujuſvis Potûs Stimulus, jam *genitæ*, & in Sanguine *latenti*, illumque vitianti liberior & patentior *Exitus aperitur* ut è Corpore protrudatur. Ita enim facta ſunt Corpora noſtra ut, cùm Arbitrio ſuo permittuntur, nec illorum Fibræ Vini & Potûs ſpirituoſi ſtimulo non naturali concitantur & ab Officio identidem retrahuntur, ex ipsâ Fabricæ Corporis Vi & Motu neceſſario illinc pendente Humores per Glandulas quaſque patentiores, præſertim quas emunctorias vocant deſæcentur & purificentur. Hanc autem rectiùs *Morbi Criſin* quàm *Morbum* dicas. At cùm ex tenui & moderato Victu, atque Exercitatione nunquam non illi conjungendâ, ſenſim creſcat & indies augeatur ſolidum & *durabile Corpori Robur*, *Animoque* ſtabilis & *mutari neſcia Alacritas*, pro *fulgurante* illo & *ocyſſimè tranſeunte Gaudio* dicam, an grato Delirio, & fallace, *brevìque pereunte Virium Emicatione*, quæ Vina dant:

Malum illud neque grave neque diutinum, certâ meliorum Rerum ſpe fulti, haud difficulter ferent. Nonnunquam & Paroxyſmi Arthritici aut Nephritici, non longè *utcunque* diſtantis, Acceſſum maturat ſoliti Victûs plenioris in temperantem, calidioris & exſiccantis in humectantem & refrigerantem Mutatio. Hæc propter jamjam traditas Cauſas fiunt, at nullo cum Ægri Damno: nam & minùs acerbo tunc Dolore premetur & ſolito facilior liberiorque è Corpore Exitus Materiæ morbificæ patebit, Morbi jam diu repoſitus Fomes ſubtrahetur, & novus aut nequaquam aut quàm minimâ Quantitate accumulabitur.

§. 22. Circa legitimum Potûs Uſum graviter errant qui *Ventriculo* plus æquo Cibis *onuſto Suppetias* ferre ſatagunt *Vino pleniùs ingeſto*. Quo nihil uſquam infeliciùs excogitatum eſt. Igni ſcilicet per ſe ſatis æſtuanti, frigidam iſti ſuffundunt. Vinum enim aliàque hujus Generis Potulenta non minore quàm Cibi firmiores Labore digeruntur. Quod *non Imbecilles tantùm* experiuntur, ſed & *vegeti firmique*, qui Aquam puram aut Cereviſiam tenuem bibentes Cibos ferè duplo plures commodè digerunt quàm iidem ipſi Vini Potationi indulgentes. Hoc ſi cui dubium eſt, Experientiâ edoctus credat. Aqua autem quantum Vino & Potulentis ſpirituoſis præſtet vel hinc elucet; quòd illa omni Alimentorum Generi diſſolvendo utiliſſimum Auxilium adferat, his, è contra

è contra, Edulia plurima indurata diſſolventi cuivis Vi fortiùs reſiſtant, nedum eorum Ope diſſolvantur. Cujus diſparis Efficaciæ illuſtriſſimum Exemplum Sal erit, facilè Aquâ, Spiritibus difficillimè ſolubilis. Salis autem imprimis Viribus Corporis animati Fibræ deteruntur, ut ſuperiùs docuimus. Experientiam denique conſulamus. Vidimus qui, dum Vino Cibos diluerent, & languidiùs eſuirent & ægriùs concoquerent, poſtquam Vinum Aquâ tepenti mutâſſent & vehementer eſuriviſſe & validè concoxiſſe; unde prius macilentos deinceps nitidiuſculos evaſiſſe. Fateor Potiones valentiores Calore ſuo Coctionis Organa ſtimulando & proinde Humorum Velocitatem augendo Viſcerumque Actiones urgendo, incumbens Onus majore cum præſentis Alacritatis ſenſu excutere. At, ut provenientia inde Ventriculo Damna taceam qui ſupra Vires ſuas operari coactus eo ipſo magnopere deteritur & conſumitur, Alimenta indigeſta per Viſcera & Carnes diſtributa Colicis Doloribus, Febribus aut diuturnis Morbis Materiam parant.

§. 23. EUNDEM Errorem graviùs errant qui *fervidiſſima quæque Vina*, è montanis præcipuè Regionibus delata, *tenuioribus præferunt*; neſcio quâ Ratione inducti: nam eam quæ Vulgo ſuadet ſpiritûs Vini quotidianam Ingurgitationem (quod ſcilicet inde citiùs inebrientur) nobilibus Viris placere, vix ſalvâ iis debitâ Obſervantiâ licet ſuſpicari. Tenuiorum

certè Vinorum Dotes ſunt, Humores *moderatiùs* accendere, Ventriculum *leniùs* affligere, hilarium Colloquiorum Delicias *tardiùs* eripere, *ſeriùs* denique Furores aut Somnum inducere. In his præterea ſi nimius fueris, *minùs* ægrotabis, *citiùſque* convaleſces. At vix mihi perſuadeo ſtrenuorum Compotorum vel ſtrenuiſſimo periculoſum hoc de quo monuimus Comporationis Genus *ſtatim ab Initio* placuiſſe. Nam, ut *nemo repentè fuit turpiſſimus*, in tenuioribus Vinis prima Tyrocinia poſuiſſe videntur, quorum fractis Viribus Ventriculo ſtimulando jam imparium, majora auſi ſunt & fortiſſimo quoque Vino, atque illo etiam quem igneis Telis artifices Chymicorum Manus armavere, devicto, cùm vetus Orbis pluribus Triumphis non ſufficeret, de novo Hoſtem ſibi quærunt acerrimum, molli licet *Barbadenſis Aquæ* Nomine fallacem. Quo omnium immaniſſimo domito, ipſi tandem Heroes fatiſcunt, longoque Bello confecti Fatis omnia vincentibus cedunt. Sed ut in regravi ſeriò dicam, Quibuſcunque aut Sanitas aut Vita Curæ eſt, *prima* venenati Calicis Deſideria horreant. Niſi enim *maturè* caveant, eò tandem devenient ut ab illo precariam ſuam Vitam pendere ſentiant, nonniſi Stygiis hiſce Poculis ſuffulciendam. At cùm eò ventum eſt ut ſine hujuſmodi Adminiculis Vita tolerari nequeat, miſerum Mortalem *mortuis* meritò accenſeas, *Morti* utique *propinquum*, & ſibi, Amicis, Reipublicæ *inutilem*. *Immodicum*

cum tamen & *quotidianum* generoſioris Vini Spirituumque ardentium Uſum dum improbo, non is mihi Animus eſt ut quibus in Morbis *utilem* præſtant Operam (articularis putà Morbi Fomite Viſceribus incurſante, aut languentibus Cordis Viribus, aut colico vexante Dolore) ea miſeris Ægris *Medico Arbitro* hauriendà durus pernegem. Ridiculum enim eſſet, *ne moriare mori.* Nec cùm *tenuioris* Vini bibendi Auctor ſum, *immaturum* & *omphacinum* laudo. Ratione tamen perſuaſus & Experientiâ edoctus ratum habeo *tenuiora* Vina, maturis tamen Uvis expreſſa & vetera, ſive Hilaritatem Conviviorum ſpectes ſive Corporis ſanitatem, *valentioribus* & fervidioribus in *quotidianum* Uſum multùm præſtare. Quæ poſteriora, cui Sanitas Curæ eſt, niſi copioſiore Aquâ temperata non aliàs deguſtabit quàm cùm *Medicamentorum cardiacorum* Nomine *Medici Juſſu* bibenda venient.

§. 24. Neque *tetricorum* Numero cenſeri velim *innocuam Hilaritatem averſantium.* Compotatiunculas & Convivia Animos exhilarantia, Familiaritatem conciliantia vel augentia, Vinumque

Quod Curas abigat, quod cum Spe divite manet
In Venas Animumque —— &
—— *Muto quod Verba miniſtret,*

Nequaquam improbo. Quinimo,—— *Recepto*
Dulce mihi furere eſt Amico.

Quibus

Quibus enim quotidiana Temperantia Præsidio est, ii *levibus nec frequentibus* Erroribus minùs læduntur, si tamen statim ad Ingenium redeant, solitamque Temperantiam colant, & jamjam nascitura Mala *severiore mox subsequenti* Abstinentiâ coërceant. At *bibace* Homine, *continuâ* Crapulâ gravi quid odiosius aut contemptius! Quod Opprobrium si solis *Nebulonibus* cætera etiam impuris dici posset, Reprehensione non profuturâ abstinerem. Procellam Imperio tuo parituram expectes, si tales benè monentem audituros speres. Sed populare Vitium jampridem *omnium Ordinum* Hominibus placet: neque infimam solùm Plebeculam tenet, sed & elegantiores, Ingenio præcellentes, & (quod fallò dictum maximopere cuperem) cum honestis Matronis teneras etiam Virgines, omnes cætera probos. Quæ cùm ita sint, eorum Commodis consulturus mihi videor si, repetitis primâ ab Origine Mali Progressibus, pessimi Facti Flagitia & noxas apertiùs & quasi Digito monstravero.

Nunc colicus Dolor, hystericus Affectus aut hypochondriacum Malum; nunc Res adversæ & Infortunia, Filii putà immaturum Fatum, vel Amicus Morte ereptus, obstetricante Nutriculâ aut ipsâ Obstetrice, vel quâvis è Viciniâ Aniculâ medicastrâ, gravem hanc Pestem peperunt. Languenti scilicet *aliquot* Spiritûs volatilis Guttæ, aut Cardiacæ Aquæ pauxillum è *Pharmacopolio* adfertur; quæ *Medicamenti* Nomine innocua

nocua videntur. Placent: & *integer Cyathus* petitur. Deinde *non unus* ſufficit: *ſine Modo* ardentes Spiritus infunduntur. Tandemq; miſer Mortalis obſcœnam ſuam Cupidinem profiteri non auſus, cùm dura interim eidem indulgendi Neceſſitas indies creſcens premat, hinc & inde mille Cruciatibus Intemperantiæ Pœnas luit. Et cùm ex ipſo, quod putant, Medicamine novus Morbis Fomes reponatur; violentioribus hyſtericis Paroxyſmis, Tremoribus & Spaſmis Neceſſitas *liberioris* & *plenioris* Spirituum Potationis *in immenſum* augetur, donec tandem amicus Hydrops, Atrophia, colliquans Diarrhæa, Febris aut Phrenitis, gratâ Sævitie infelicem Animam ærumnoſo Carcere eductam liberet. Quoties mihi magnâ cum Animi Ægritudine videre contigit Viros cæteroquin prudentes proboſque durâ hâc Compede vinctos, non niſi omnipotentis Dei Gratiâ, aut Morte ſolvendos. Rationi etenim non parent, Medicorum Præcepta non curant, Experientiæ Fidem derogant, & ne Deum quidem audiunt Ebrioſis æternum è Cœlis Exilium denunciantem. Si faſcinantia iſta Pocula per *inſigne aliquod Temporis Spatium* illis mederentur, eſſet quo aliquatenùs excuſari poſſent. Sed contrà, in poſterum graviora *hâc ipſâ de Causâ* patiuntur Mala. *Breviſſimum* quidem per Tempus devoratum Venenum Medicamenti Officio fungitur, Dolores *differens* quos poſtmodum *cum Fœnore reducat*, Momenta Horis penſaturum, Morbumque

bumque tandem insanabilem effecturum. Languorem diximus vix Morbi Nomen mereri. Si tamen impatientius feratur, alia ab *his* Medicamina Ars suppeditabit modò non defuerint Naturæ Vires: quæ si defuerint irrito Conatu Medelam adhibere, hoc est, mortuos suscitare satagemus. Corporis Exercitatione, Abstinentiâ, Evacuatione idoneâ tolerabile certè evadit Malum, aliquando & sanatur. Ad Spirituum Auxilia qui confugit, turpiter Stationem deserit victasque dat Morbo Manus: & ne quidquam ab his Boni sibi expectandum putet, vix majore Periculo sciat ab Arsenici Opiive Buccellis ingestis Malorum Medelam sperari. Neque *Medicamenti* assumpti Nomine aut Prætextu se tuebitur. Cardiaca enim Medicamentorum Numero *vix* censenda sunt. Morbos enim iis non *debellamus* sed eorum Interventu *Inducias* paciscimur quò *validioribus* postmodum Copiis illos adoriamur, Medicamentis putà illis radicitùs evellendis accommodis. Inertium igitur istorum Medicaminum *repetito* Usu, nisi summa urgeat Necessitas, abstinendum censeo. Aliis enim Auxiliis effici posse ut hystericis hypochondriacisque Malis detenti eâtenus saltem convalescant ut Vitam facilè tolerent, modò Dicto obedientes sint neque alio quopiam insanabili Morbo teneantur, expertus credo. Hæc de Re tàm gravi dicenda putavi: de tàm inamænâ plura dicere piget.

§. 25. Prox-

§. 25. Proximum Infamiæ Locum tenet *Potio illa, Vini vicaria,* ex Vini Spiritu, immaturorum aut etiam agreſtium Limonum Aurantiorumq; Malorum Succo, & Saccharo, Aquæ confuſis malè coaleſcens. Quorum unumquodque, ſi unam Aquam excipias, Valetudinariis & Infirmis inimicum eſt & inſalubre. Vini &, quem ejus Loco ſubſtituunt, Oryzæ, Sacchari, Hordeique Spiritum Vi Ignis è Plantarum Succis fermentatis elicimus, quas aut calidiores ad Auſtrum Regiones miſerunt, aut quæ maximas in noſtris Solis Ardores paſſæ ſunt. De Igne autem obſervabile eſt, cujuſcunque Corporis Meatibus ita ſe inſinuaverit ut illud in minutiſſimas Partes diſcerpſerit, his illum indivulſum Comitem hærere, omnia quæ deinde attigerit urere, rodere, deterere. Id docet Spirituum, præſertim ab Alembico recentium, igneus planè & Linguam adurens Sapor: idem, calcarius Lapis in Calcem redactus, qui etiam *Aquæ* in quâ deferbuit tantâ Copiâ Ignes ſuos immiſcet, ut *eam* poſtea exſiccandis humidis Ulceribus ſive epotam ſive exteriùs affuſam, feliciter adhibeamus. Quanquam verò Ignis aliqua Pars è Corporibus quæ occupavit Temporis Diuturnitate evolet, manet tamen Portio major, *Aquâ* neutiquam expellenda, *quæ* exiles Corporum Meatus qui Ignem jam admiſerunt cùm præ Particularum ſuarum Mole ſubire nequeat, eidem illinc fugando non ſufficit. Manifeſtiùs autem ſeſe

oſtendent indomabiles planè ardentium Spirituum Ignes, contemplanti Partes ex quibus coaluerunt. Eæ ſunt Sal ſubtiliſſimus Oleumque puriſſimum minimèque ponderoſum. Quorum ille duriſſimus & ſolidiſſimus, adeoque Igni diutiùs retinendo aptior; hoc autem cùm Igni concipiendo alio quovis Corpore opportunius eſt, tùm Salem Aquæ, Ignem extruſuræ, nudis Amplexibus arcet. Admiſſum igitur Ignem Spiritus tenaciter retinent. Quantam autem ejus Portionem dum diſtillantur admittant vel hinc patet quòd repetitis Diſtillationibus in merum Ignem mutentur, in Auras ſuo ſe Fervore diſſipantem. Alteram jam Compoſiti Partem videamus, Limonum nempe aut Malorum aureorum ſuccum. Ea autem *immatura* colliguntur, non aliâ ſcilicet Conditione ad noſtras Regiones ſine Putredinis Vitio deferenda. Quod & Ratio ſuadet & idoneorum Teſtium conſentientes Voces confirmant. Aureum enim Colorem quo ſe Oculis commendant non maturanti Soli debent, ſed eum, Loco clauſo in Acervos congeſta, tabeſcentia contrahunt. Tales autem Succi Omphacio, Agreſtâ, Groſſularum aut Acetoſæ ſuccis quî præſtantiores ſunt? Si Palato gratiùs ſapiant; certè non efficaciùs Spirituum Ardorem reſtinguunt. Iſti autem poſteriores infirmis Viſceribus quàm conveniant experti dicant. Profectò omnes Succi acidi Fermentationi ciendæ idonei, *Imbecillis* noxii ſunt; quorum in Ventriculo & Inteſtinis Cibis ſemicrudis occurren-

tes

tes colluctantur. Vehementiore interim fermentantium Collisione Vapores acres excitati, undique Exitum sibi quærentes, omnia Viscera Corporisque Cava replent & distendunt, ampla Morborum Nervos lacessentium Materies. Ipsis etiam *Americæ* Incolis, qui non nisi matura Limonia Aurantiaque Mala Poculis suis miscent, quibusque immodicus Cœli Ardor liberiorem Potationem, Vinique Inopia funestum hunc potum necessaria fecerunt, quæ non Morborum Monstra inde oriuntur? Paralysis, spasmus omneque convulsivorum Morborum Agmen, & præcipuè popularis iis in Regionibus Colica Pictonum, brevi paucorum Dierum spatio Vitæ stamina præcidens. Hujusmodi Morbis correpti singulare Remedium experiuntur Aquas calidas *Bathoniæ* scaturientes; quò, si per Morbi Celeritatem liceat, omnes advolant. Istîc, quæ de *Americanorum* Ægritudinibus narravi ex ipsis Ægris didici; quibus suffragantur ejusdem Regionis Medicorum Testimonia, uno Ore hæc Mala Liquoris quem nunc vituperamus aliorumque spirituosorum Potationi imputantium. Si quis verò, ut de hoc obiter moneam, acidis succis impensè delectetur; Vini Aceto, utpote minùs noxio, omninò utatur. Et si *Romanorum*, sapientissimæ Gentis, Auctoritate moveatur, eorum Exemplo Acida parcissimè usurpet, nec nisi Condimenti & gratioris Saporis Causâ, ubi ab eorum minimâ Quantitate minimum etiam Periculi erit. Est & ubi

pauxillum acidi proderit: *Romani* enim Milites magno Sanitatis Adjumento, Aquam quam bibebant Aceti modico exacuebant ne ſegnis intra Viſcera ſtagnaret; Putredinem, Febrem, Peſtem eâdem etiam Operâ præcaventes. Eodem Conſilio antiquiores Medici Oxycratum & Oxymel Ægris propinabant, Pharmaca nempe Aceto, Melle aut Aquâ temperato conſtantia. Acida enim non, niſi adjuncto quod eorum Vires frænaret Ferociamque mulceret, in Corpora Hominum admittebant. Saccharum, Salem ſcilicet ex Arundine excoctum, quoſcunque Sanitatis Cura tenet parciùs Alimentis ſuis immiſcebunt, eorum memores quæ de Salis Naturâ ſupra monuimus; maxime verò qui experti ſunt Dulcia omnia Ventriculi Vim obtundere &, ut appoſitè *Horatius, ſe in Bilem vertere*; hoc eſt, lentum acremque Humorem in Ventriculo gignere Vomitu tandem, Valetudinis Causâ, rejiciendum. Supereſt Aqua; innocua quidem illa, at impar Venenis quibus infecta eſt Remedium. Horreant igitur funeſta Pocula omnes Infirmi & quoſcunque tangit Valetudinis Cura; aut parciſſimè omnino adhibeant, ſic enim minùs nocebunt. Quædam nempe Venena ſunt quæ Quantitate ſuâ præcipuè nocent. Firmiter valentibus, nondumque Intemperantiâ fractis omnis Cautela ſuperflua *videtur*: quare nec hos, nec quibus Voluptates quocunque demùm pretio emptæ placent, inutiliter monendo Operam perdo. Talibus Voluptatum

abjectis

abjectis turpibuſque Sectatoribus ſolis hæc pocula conveniunt, uno hoc Nomine expetenda quod quibuſvis aliis celeriùs, unoque quaſi ictu & vehementiùs Compotores ebrioſiſſimâ Ebrietate inebrient, diutiſſimè ſopitos detineant, omnibuſque Animi Facultatibus Corporiſque Membris ſomno devinctis, ſtupidâ ignavos Mortales Indolentiâ beent, Opio ſomniferâ ſua Qualitate & Actionis Modo, Arſenico deleteriâ Vi ſimillima : Mortales, inquam, cætera ignavos ; magnanimo tamen bibendi Ardore vel * nobiliſſimi noſtri Comici Thraſoni æquiparandos qui mediâ inter Tela Vini Cratera amplexus, conſtanti firmoque Animo pronunciabat,

Audeo, potandi Causâ, Mortem inſtantem
ſpernere,
Audeo jamjam periturus, dulci Nectare
prolui.

§ 26. CEREVISIA, præter tenuem Menſæ utilem, non niſi Operariis & robuſtis Agreſtibus in Deliciis eſt. *Galli* ſarcaſticè *Hordei Jus* appellant. Et credo equidem infirmum Stomachum non difficiliùs concoquere porcinæ Carnis Jus Piſis incoctum, familiare

* Ducis *Buckingamienſis*, in lepidiſſimâ Comœdiâ *Anglice* ſcriptâ, quam *Recitantes* inſcripſit.

noſtra

noſtratibus Ferculum, quàm crapulariam illam *Notingamenſium* & *Eboracenſium* Cereviſiam viſco haud multò minùs lentam : Cocta enim Emplaſtrum fit tenaciſſimè adhærens, diſtractis Muſculorum Tendinibus roborandis commodiſſimum. *Infirmi* igitur primariâ quam vocant Cereviſiâ *prorsùs* abſtineant, Vini ſuo Modulo contenti. Tenuem etiam vitent niſi diligenter coctam, accuratè defæcatâm & vetuſtate pellucentem. Cui enim hæ Conditiones deſunt per totum Alimentorum Ductum fermentans, Cava Corporis Vaporibus replet miris poſtmodùm Morborum Machinis infirmam Compagem, vix ferendâ cum violentiâ, concuſſuris.

§. 27. POSTQUAM exoticarum Mercium Affluentiâ Luxus ad ſummum Culmen provectus eſt, invaluit per omnes ferè Europæ Regiones Mos bibendi *Theæ* Herbæ Infuſum, Fabæq; *Meccanæ*, quam *Coffeam* vocant, Decoctum ; & Pulmentum quoddam ſorbendi, quod *Chocolatam* vocant, ex *Americanæ* cujuſdam Nucis Farinâ Aquæ incoctâ confectum. Quem Morem quidam magni Nominis Medici omnibus Diris devovent, alii contra ſummis Laudibus efferunt. Ego nec magnæ Laudis nec maximi Vituperii Rem eſſe exiſtimo. Tutò enim quis ſe conſuetudini inolitæ accommodare poterit ; modò ne in licitis nimius ſit.

Meccanæ Arboris Fructus toſtus (toſti enim pulverem decoquunt) vulgaris Fabæ toſtæ Virtutibus non longè diſtat; niſi quòd Ventriculum minùs gravet, gratiùſque aliquanto ſapiat. Decocti ejus quatuor aut ſex Unciæ epotæ Ventriculum nimiâ *Pituita humentem* & laxatum, aut *humentiore Aëre* obtuſum, plurimùm juvant, nedùm lædunt. Sed bis terve de Die, quâcunque Aëris Temperie illud potitare non minùs noxium eſt, ſiccis præſertim & macilentis, quàm tantundem Aquæ quæ Calcem vivam extinxerat ebibere noceret. Et *Turcarum* quidem, quibus tàm hoc Decoctum quàm Opium Vini Spiritûs Vicem ſupplet, intemperantiùs eo abutentium Exemplo vix ſe tuebuntur. Hoc enim illi Delictum non impunè ferunt, iiſdem, quibus noſtri â Spiritus Vini pleniore Ingurgitatione laborant, Morbis obnoxii, Stupori, Paralyſi, Nervorum Inertiæ; parique, quo apud nos ebrioſi, Contemptu à ſobriis & temperantibus Viris excipiuntur. Coffeam quidem ſolo abſorbentis & ſiccantis Medicamenti Nomine commendo. *Infirmioribus* tamen, quibuſque *Ventriculum moleſtiore Vellicatione laceſſit*, Autor ſum ut Lactis pauxillum illi admiſceant, Vires ejus temperaturum, ne ſtatim toto ſuo Impetu in debiles teneroſque Stomachi Villos incurrens violentiore eas, quàm cui ferendo ſint, Ictu concutiat, ſed leniter & pedetentim agendo tutiùs gratiùſque medeatur.

medeatur. Non aliâ de Causâ (quod, Occasione datâ, monuisse non ingratum erit) præstat Vinum Aquâ *jam dilutum* bibere quàm, Merum cùm biberis, *deinde* hauſtâ Aquâ restinguere: Hostem nempe Agri tui Depopulatione penitùs prohibere quàm inceptam jam Vastationem coërcere. Vinum enim jam deglutitum avidiùs Ventriculus purum merumque combibit quàm ut seriùs adveniente Aquæ Ope ejici possit.

Theæ utimur aut *viridi* Folio, aut *fusco* quam Boheam appellant. *Jacobus Cuningamius*, Medicus doctus & curiosus Rerum Observator plures Annos apud *Sinenses* commoratus, * refert, utrumque ex eodem Frutice colligi, neque multùm diversâ Anni Tempestate: fuscum, prima nempe Fruticis Germina, ineunte Vere; viride, eodem procedente & ad Æstatem inclinante: illud Loco umbroso arescere, hoc Igne siccari. Sed non hoc solo Discrimine *Boheam* à viridi *Theam* differre censeo: *Boheam* enim *non integram* puramque ad nos afferri, sed succo quodam alieno sive Plantæ sive Minerali imbutam, cujusmodi ille est quem Terram (non vero tamen Nomine) *Japonicam* dicimus. Id suadet mollis & dulcis *Boheæ* Sapor, & quod Stomacho alterâ

---

* Motti Comp. Act. Philos. Reg. Soc. Anglican. Part IV. p. 180.

gravior

graviori incumbat. Quare illam nihili facio præ viridi; cujus Decoctum, si tenue nec fervidum bibatur & Lactis pauxillo mistum Jentaculi Loco, plurimùm Infirmis conducere existimo ad diluendas hesterni Cibi Reliquias, Alimentorum Ductus sordibus purgandos, Salemque scorbuticum & urinarium eliminandum. A pleniore etiam prandio si cui Ventriculus gravetur, aut post aliquot Horas sitiat, nullo Potûs Genere commodiùs Coctionem Cibi promovebit, Ventriculum levabit, Sitimque restinguet, quam hoc viridis Theæ, aut Limonii Aurantiive Mali, non tamen decorticati, Infuso. Quibus molliores *infirmæque Fibræ* sunt à liberiore aut hujus aut Coffeæ Usu, aut animo concidunt aut Tremore, corripiuntur; vel *nimiâ* scilicet Aquæ fervidioris *Copiâ* Ventriculi primùm deinde & reliqui Corporis Fibras resolvente, vel ipsis Pharmacis easdem plus æquo irritantibus. Iis *illi* tanquam Vini Spiritu abstineant, aut saltem ea temperantiùs usurpent. Nihilominùs, vulgato eorum Usui imputantium Scorbuti, hypochondriacorum Affectuum aut Dejectionis Animi latiùs nostris quàm Majorum nostrorum Temporibus grassantem pestem, Sententiæ non accedo. Causam illi Effectibus omnino imparem assignant & Naturâ disjunctam. Quis nescit Aquam tepidam Ventriculi & Fibrarum Infirmitate laborantibus concoquendi Vires augere, saltem coquendorum Massam dissolvendo dimidiatum tantùm Laborem iis relin-

quere ? Hoc certè unico Medicamine pluries vidi erectam eorum Stomachi languentem Vim quibus Aquæ chalybeatæ frigidæ, Stomachica amara, Cardiaca & Vini Spiritus nocuerant, nedum profuerant. Thea autem Potus quid eſt, niſi Aqua cui infuſa eſt innocua plantula ! Innocua, inquam, nam Guſtu deprehendimus nihil illi venenatum, deleterium, acre aut erodens ineſſe. Et Gentium, Regiones dimidiâ Europâ non contractiores unde nobis Thea advehitur incolentium, Teſtimonio & Experientiæ ſi qua Fides ; nihil illa nocet ; è contra verò Coctionem & inſenſilem Tranſpirationem plurimùm promovet, omneſque Corporis Humores attenuat. Nam Mucus illis lentior nullus gignitur, nunquam excreant, nec obſtructâ perſpirabili Materiâ oriundis Morbis laborant. Quòd verò ejus *Calore humido* Stomachi & Inteſtinorum Villos reſolvi cauſantur, nullius Ponderis eſt. Niſi enim Sanguine humano ferventior bibatur, *Calore* non nocebit. Et balnearios ſervos novimus per plures quotidiè Horas omni ferè Anni Tempeſtate Thermis immerſos nihil inde Damni ſentire, niſi Sitis hinc ortæ reſtinguendæ Causâ largiùs ſe Poculis invitent. Utut ſit, Theæ Potores moneo ne eam Sanguine multò calentiorem bibant ; quò Virtutibus ejus quibuſcunque pollet fruantur Noxamque, ſi qua ineſt, evitent.

Quod ad Pulmentum illud attinet è Nuce *Cacoâ* confectum illud Ventriculo gravius &, si Vaniliæ admistæ sint, calidius existimo quàm ut *Infirmis* conveniat. Jampridem monui omne Nucum Genus, Pinguedine & Tenacitate suâ tutum, intactum ferè per Intestina elabi. Et quanquam in Farinam redactæ & Aquâ dilutæ tenuiorum suarum Particularum aliquid per lacteas Venas Sanguini immittant: non tamen ea infirmorum Ventriculis inest Vis quæ eorum Lentori domando & Nutrimento copiosiori indidem eliciendo, aut ea Vasis Sanguinis Firmitudo quæ jam elicito, si modò elici possit, satis frangendo & attenuando par sit. Audivi qui dicerent hoc sibi Pulmento Appetitum excitari. Profectò non absimile vero est, eum qui vigenti Appetitu jentaverit, eodem, nisi quidem jentaverit intemperantiùs, non multò languidiore pransurum etiam. Sed qui mane languebat si ab assumpto Pulmento sub Prandii Tempus excitari dicunt Appetitum, id non alio Modo fieri existimo quàm quo Vinum acrius aut acescentes in Ventriculo Humores Vellicatione suâ, non veram & naturalem Famem excitant, sed falsâ ejus imagine ludunt. Omnia enim oleosa & pinguia, quale est Nucum Genus, Stomachum valdè obtundunt, nedum excitant: in eo tamen acescentia eundem, eo ferè quo vera Fames Ritu, vellicantia stimulant. *Robustis* quidem hic Potus, sive Cibum ap-

pellare mavis, utilis Nutrimenti omnia Munia implet: quibus etiam in colicis & nephriticis Doloribus Medicamenti anodyni Loco esse poterit, ut qui Lentore suo salsos acresque irritantes Humores irretitos obtundat, quò commodiùs per idoneos Exitus vegeto Viscerum Impetu utraque *simul* ejiciantur. Tenacior autem cùm sit quàm qui tenerioribus *Infirmorum* Fibris subigi queat, *his* nec Cibo neque Medicinæ utilem putò. *Imbecillis* (quod, quia magni Momenti Res est, iterare liceat) farinacea apprimè conveniunt, Pisum, Faba, Milium, Avena, Hordeum, Secale, Triticum & hujus Generis alia, quorum aliquo Aquæ aut Lacti incocto commodissimè & *jentent* & *cœnent*.

§. 28. QUANDOQUIDEM in Plantarum alio Cœlo provenientium apud nostrates Usum Sermo incidit, de *Tabaco* hîc, etsi Loco forsan non suo, Verbulum addamus. Herbam quæ plerisque, mediæ præsertim & inferioris sortis, Hominibus in Deliciis est, *frigidis* tantùm *humidisque* Corporibus *seroque nimio differtis* utilem credo: quibus Tussi, Destillatione, Catarrho, Asthmate laborantibus, Dentium Dolore amentibus, lippientibus, aut, Ventriculo nimiam & Aquæ propiorem Lympham fundente, languidiùs esurientibus Tabaci Fumus suctus ipsave Herba masticata, Corpus Pituitâ frigidâ omnique superfluo Humore evacuando, non parùm Levaminis adfert.

fert. Caveant interim nè fortè deglutito temerè Fumo aut Succo, intempeſtivâ Vomitione aut Alvi Purgatione totiuſque Corporis vehementiore Commotione gravius ſibi Malum accerſant. Scio eſſe qui exinde talia non patiantur quique Tabaci ſucco deglutito *leniter* ſibi Alvum cient. At cui ignotum eſt Medicamenta quævis vel efficaciſſima, imò ipſa Venena (*Mithridatem* teſtor) iiſdem *aſſuetos* non commovere? Neque ſiccato jam, ut par erat, Corpore novum inutilis Humoris Fomitem bibendo ſuppleant: Aquâ tantùm Fauces colluant quam deinde expuant. *Siccis* autem, *macilentis*, *hecticis* hæc eadem ſummopere officiunt. Boni enim utiliſque Humoris pauxillum illud quod ſupererat penitùs exhauriendo, Sanguinem ſponte ſuâ juſto calidiorem accendunt, Fibraſque exſiccant; &, quod maximi Momenti eſt, Salivam Ciborum Digeſtioni omninò neceſſariam inutiliter abſumunt. His non multùm diverſa præſtant Tabaci Folia minutim conciſa Naribus indita. Pituitam enim Cerebro Oculiſque gravem futuram *occupant*, & per Naſi Glandulas deducunt. Ridiculum autem Morem, ptarmicum ex Tabaco paratum Pulverem identidem inſufflandi deindeque emungendi, quàm viſu fœdum tàm Corpori, præcipuèque Oculis, noxium, *honeſtis* omittendum cenſeo. Ventriculum autem ſi obſcœnus ille è Naribus Mucus Tabaci Pulvere ſordidus ingrediatur (quod è Fide dignis audivi qui ſe eum non minimâ Quantitate

Vomitu

Vomitu poſt diuturnam Nauſeam rejeciſſe affirmabant) certè illum cùm aliàs, tùm narcoticâ ſuâ Facultate maximè offendet.

§. 29. PROUT ſupra, de eâ Cibi Quantitate, quæ Valetudini conſervandæ, aut diuturno Morbo jam affectæ recuperandæ, idonea eſt, determinandâ monui: nunc *quantum*, in eundem ſcopum collimanti, *bibendum ſit* docebo. Etſi cùm Cibi tùm Potûs Quantitas pro variâ cujuſque Ætate, Mole, Craſi, Corporis Exercitatione, Regionumque & Tempeſtatum Diverſitate, varia etiam ſit oportet: cùm tamen *Infirmis ſolis* ſcribam, ideo & Cibi *iis* convenientis pondus præſcripſi, & *Potûs mediocriter fortis* Menſuram diariam unius Libræ anguſtis Limitibus concluſi (de quo etiam tantillo, ſenio confectis & jam Morbo occupatis demendum eſt aliquid) nunc *Aquam tenueſque* alios *Liquores* admenſurus: quorum, etſi Qualitate innocuorum, *Quantitatis* tamen Ratio aliqua eſt habenda. Ea enim ſi *nimia* ſit, Vaſa Corporis ultra Modum naturalem diſtendens, ſimulque laxans, tenuiores & Nutrimento aptiores Chyli Partes non paucas per Urinæ Vias defert, fortè aliquid etiam ſolidi per Cutis Poros amandat, cùm utramque iſtam ſecretionem liberiore Potatione augeri ſentiamus; poſtmodùm, ſi in Errore pergatur, craſſioribus etiam ſanguinis & Chyli Particulis Meatus, ſolis minutioribus deſtinatos, apertura, Tumori Corporis & ſeu Obeſitati ſeu Obeſitatis

tis ſpeciei falſæ Occaſionem datura. Si è contra debito parcior ſit, Cibo diluendo Chyloque, per Vaſcula minutiora fluxuro, fluxili efficiendo non ſufficiet. Ut igitur *Cibo congruentem Potûs Quantitatem* æquiùs æſtimem, de Cibo paucula repetenda ſunt. Id primùm mihi ſumo, Imbecillos, Moniti ſupra traditi memores, aſſis & elixis ſolis (omiſſis ſalſamentis, acrioribus Condimentis aliiſque Irritamentis Luxuriæ Sitim naturali majorem excitantibus) contentos vivere. Sed inter aſſa etiam & elixa, Ratione Potûs paululum quiddam intereſt. Carnes enim Elixatione non parùm divitis & luxuriantis ſucci ſui deperdunt. Proinde minùs nutriunt; ſed teneriores cùm ſint faciliùs concoquuntur & in Chylum fatiſcunt, Liquoris interim addititii minûs indigæ. Qui igitur adultorum Animalium ſolidioribus Carnibus, bubulâ, verbi gratiâ, aut vervecinâ delectantur, Coctione eas domando Stomachi ſui Quieti conſulant. Tenerioribus Carnibus contenti, quales ſunt Pullorum, Agnina, Vitulina, tutò earum Aſſatione Palato ſuo gratificentur, aut languentem Appetitum gratiore Aſſorum ſapore excitent. Quantum autem Humoris Aſſatione deceſſerit, tantundem largiore Potûs Copiâ accedat neceſſe eſt; quò aridiores Carnium Fibræ Humorem avidè imbibentes Diſſolutioni opportuniores fiant. Sic igitur paratis Cibis victitantium, nec Fines Quantitati ſuperiùs præſcriptos excedentium ut generaliter dicam,

præter

præter Vini Libram jam conceſſam, aliæ duæ Aquæ aut tenuioris cujuſvis Liquoris Libræ ſi accedant (habitâ interim Ratione Differentiæ quæ inter aſſa & elixa intercedit) Sanitati optimè conſultum erit. Ita enim Cibi, ſeſquilibram ſcilicet non ſuperantis, duplâ Potûs Quantitate temperati quod ſupereſt à Fœcibus per Alvum ejectis, ſatis fluidum fiet ut per minimum quemque Canalem fluat cujus modo Capacitas Diametro Particulæ ſolidæ paullo major ſit; qui Fluiditatis Chyli Scopus eſt & Finis. Quare *infirmo Ventriculo* aut *Laxitate Fibrarum* laborantibus ſuadeo, Vinum jam dictâ Aquæ Quantitate temperent, tepentis nempe & in quâ Panis Cruſtulum uſtulatum maceretur. Cujus itidem majorem Partem non inter prandendum, ſed à Prandio, bibant. Tenuior enim & ſubtilior Chyli Portio, non magnâ Liquidi Copiâ indigens, facliùs inter Digeſtionis Initia per inferius Ventriculi Os elapſa Viam ſibi per lactea Vaſa aperiet. Craſſiori tamen, in Stomacho diutiùs commoranti, pleniore Humoris Quantitate opus erit ut comminuta & fluxilis facta eaſdem ineat Vias. Cui autem dudùm paſto Ventriculus gravatus nauſeat, difficiles Ructus emittit, Cardialgiam patitur aut Oſcitationes ciet; is Aquâ potiùs tepenti, ſive infuſâ Theâ ſive non infuſâ, Cibum diluens Coctionem promoveat: immò, ſi increverit Moleſtia, Chamæmeli potiùs aut Cardui Benedicti Decocto epoto, laborantem Stomachum Vomitione exoneret;

exoneret; quàm Spirituum ardentium infelici utatur Operâ, quâ irritatæ Ventriculi & Inteſtinorum Fibræ, præſenti quidem cum Levamine, ſed nimio Labore defatigatæ, Onus ſuum excutient, crudum tamen, & Tormina Alvi Colicoſque Dolores daturum, & cùm Vaſa Sanguinis ingredietur, ſiquidem ſatis attenuari nequeat, Laſſitudine, Animi Dejectione, & pungente Rheumatico Dolore moleſtum futurum.

§. 30. Si cui tamen incautiùs & minùs accuratâ Temperantiâ viventi eò Res reciderit ut *cardiaco Medicamento omninò Opus ſit*, quò jam præſentia Mala eluctetur, Animi Deliquia aut Dejectionem, Nauſeamve: ſi cui etiam *Salutis Impendio* libuerit Animi Alacritatem & vividam Ingenii Vim per *pauculas* aliquot Horas duraturam, oblatâ aliquando *Rei benè gerendæ* Occaſione, redimere: quocunque demùm Caſu cardiacum Medicamentum, ſive *commodè*, ſive *licitò* adhiberi poſſit; illi jam deſcribendum expertus commendo, ad omnia utile. Quod ſi cui forſan æquo *fervidius* videatur, is ſciat ejuſmodi Medicamenta nuſquam exhibenda videri niſi ubi *calidioribus* opus eſt.

Aquæ *Florum Chamæmeli ſimplicis* Uncias ſex; *Aquæ Gentianæ compoſitæ* Seſcunciam; *Aquæ Abſinthii compoſitæ* tantundem; *Spiritus Lavendulæ compoſiti*;

positi; *Sp. Salis Volatilis Oleosi, Tincturæ Castorei, Gummi Ammoniaci* in *Aquâ* aliqua *simplici* (*Pulegii* verbi gratia) soluti, singulorum duas Drachmas; *Tincturæ Serpentariæ Virginianæ* & *Specierum Diambræ*, utriusque Drachmam; *Oleorum* Chymicorum *Lavendulæ, Juniperi*, & *Nucis moschatæ*, cujusque Guttas decem cùm *Vitello Ovi* conquassatas quò arctiùs prædictis cohæreant; ista, inquam, commisce.

COCHLEARIA duo, tria, aut quatuor, prout Res exegerit, bibantur. *Asæ fœtidæ* semidrachmam & *Caphuræ* tantundem, cui hæc placent, in jam dicto Medicamento, Linteolo involuta maceret.

CAP. III.

CAP. III.

De SOMNO & VIGILIA.

§. 1. UT omnia Corpora mutuâ in ſe invicem Actione atteruntur & abſumuntur: ita Animalium Corpora, cùm externâ ambientium Vi, tùm præcipuè internis ſuis Motibus detrita, & quod detritum eſt foràs dimittentia, inceſſanter diffluunt. Cui Diſpendio reparando provida Natura Somni placidam Quietem attribuit. Quàm enim neceſſarii ſunt Vigiliæ Labores Vitæ Negotiis obeundis, & Nutrimento parando & aſſumendo, tàm utile eſt Somni tranquillum Otium Partibus detritis reparandis, turbatis reconcinnandis, Nutrimento apponendo, & Labore amiſſis reſtituendis, Sanguini elaborando & perficiendo, & variorum Humorum ex eo ſecretorum eam Copiam parando quæ & reficiendo Corpori & ſuſtinendis ſecuturæ Vigiliæ Impendiis ſatis ſit, nervinis denique Fibris per

Vigiliam Labore remiſſis denuò intendendis, Humorique ad hoc neceſſario (ſive Spiritus appellare libet animales ſive Liquorem nervinum) elaborando & iiſdem illinendo. Quo tam multiplici ſecundariarum Concoctionum Officio occupatam *Naturâm ad diverſa & Tempori aliena Munera invitam diſtrahere*, quantùm Sanitati obſit nemo non videt.

§. 2. Hoc tamen tantum & tam ægrè reſarciendum Damnum adfert liberè & *luxuriosè* cœnaſſe, aut maturiùs *à Cœnâ* decubuiſſe. Quare *imbecillis* ſuadeo aut *omninò non*, aut Herbis, Cerealibus aliiſque *facilè concoquendis* ut cœnent, idque aliquot ante Somni Tempus Horis. Certum enim eſt (niſi Morbus jam occupaverit, quaſvis, quovis Tempore, Functiones animales turbaturus) Somnum eâtenus placidum mollemque futurum, Corpuſque refecturum, quâtenus Alimentorum Ductus ab Officio ſuo vacui, nullique moleſtæ Irritationi obnoxii, conquieſcent. *Gravem* quidem Soporem aliquando onuſtus Ventriculus inducit: *dulcem, quietum*, & qui feſſa Membra reficiat, non item. Laxiora etenim per Somnum lacteorum Vaſculorum Ora, etiam ſemicruda Alimenta (neque enim tantâ dormientis & quieſcentis Stomachus, quantâ vigilantis & ſe commoventis Vi Cibum coquit) ingredientur, Morborum Semina, cùm poſtmodùm difficillimè conterantur, futura. Si cui igitur Somnus inquietus & per Intervalla abruptus

abruptus vexatum Corpuſculum gravet potiùs quàm reficiat; neque interim Morbo quoquam manifeſto detineatur; Ventriculo ſe id debere Moleſtiæ ſciat aut Inteſtinis, ſemicrudis Nutrimenti Reliquiis aut Cholerâ, quam vocant, Chylo nempe viſcido Bili inerti commiſto, indeque ortis Flatibus, diſtentis & irritatis. Hæc ſentiunt qui hypochondriaco Malo imputant inſomnes Noctes, aut interruptum, nec niſi partitis Vicibus captatum Somnum Corpus minimè reficientem. Quales, de variis Rebus interrogatos ut *Mali Cauſam* deprehenderem, nunquam non reperi circa *Victum* vel ipſo illo Die quem inſomnis Nox inſecuta eſt vel aliquo qui non diu præceſſerat, inſigniter peccâſſe; aut pravo ſcilicet, aut nimio, aut intempeſtivo Cibo Potuve deliquiſſe.

Sæpe ego hypochondriacis & hyſtericis, eorum Sortem miſeratus, vidi poſt Noctem inſomnem, irrequietâ de Latere in Latus Volutatione conſumptam, mane tandem Somnum fatigatis obrepſiſſe: quo excuſſo graves, delaſſati, minimèque refecti querebantur Incubo ſe preſſos, fatigatoſque non aliter languere quàm ſi per Noctem Verberibus & Calcaribus excepti Seſſorem, Equi More, paſſi fuiſſent: Anima fætebat, Lingua albicabat, ructabant, oſcitabant, tuſſiebant, ſcreabant, nonnunquam & vomituriebant, inertes ſocordeſque per totum Diem Cibum faſtidiebant. Sero tamen Veſpere tandem erecti & eſurientes, variâ

variâ Cænâ Potuque ſpirituoſo paululùm refecti, alacres vividique, Vigiliis ad multùm Noctis productis, poſtremò decumbebant ; eadem omnia eodemque Ordine denuò paſſuri. Benignus ſcilicet novi Cibi Succus Potuſque ſpirituoſus languentes primùm Ventriculi Fibras, Nervorumque ejus Interventu reliquos deinde totius Corporis Villos lenitur ſtimulans, ſemianimem Hominem Alacritate perfundebat : qui tamen, poſt aliquot Horas, crudis priorum Ferculorum Reliquiis aceſcentibus penitiùs miſtus & contaminatus, acriùs vellicando (non tamen ſemper câ Acredine quæ Tactui ſenſibilis Dolorem manifeſtum crearet) Ventriculi & Inteſtinorum Fibras iiſque connexas alias, Somnum arcebat, donec tandem defatigatum ſopor gravis occuparet. Hinc ulteriùs provectus corruptus Chylus, intraque *Vaſa ſanguinis* receptus, etiamnùm manifeſtè acidus, (quod licet in ſanos vix cadat, infirmis tamen, Bileque elaboratâ & copiosâ quæ acidum ſubigat defectis plerumque accidit) ibidemque fermenteſcens, *eaque* (& præcipuè per Pulmonem, infirmum Viſcus &, auctâ quomodocunque Sanguinis Mole, facilè nimio Oneri obnoxium, reptantia) diſtendens & irritans, Flatus, Incubum, Convulſiones, & hos ſubſequentem Animi Dejectionem Torporemque parit. Tot igitur undequaque Remoris injectis, Ciborum Digeſtionem non ante Veſperam inſequentem perfici (*quouſque*, inquam, *licet*, perfici) proſtratumque *eouſque* jacere Appetitum,

Appetitum, nihil mirum. Reviviſcenti tamen Appetitui, & Doloris Tædio impulſi, & Voluptatis Lenocinio ducti, liberiùs indulgentes eadem Veſtigia premunt in eundemque Orbem redeunt. Fatui! qui ſi Rationi obtemperantes paucos aliquot Dies incœnati aut cerealia aliave levia cœnati, maturè decumberent (forti interim Animo, ſi quid inter Novationis Initia non aſſuetis moleſtum acciderit, id ferentes); commodioribus Horis, nec languidè, eſurirent; brevique *Salernitanorum* Moniti Veritatem experti faterentur. Id autem hujuſmodi eſt;

Somnus ut ſit levis, ſit tibi Cœna brevis.

§. 3. In hoc præterea graviter peccatur quòd *ſomno opportuna Tempora Vigiliis dantur, & Vigiliarum Laboribus dicata, ſomno pereunt.* Naturæ enim Indicia qui ſequi velint, *nocturnum* Tempus *ſomno*, *Vigiliæ diurnas* Horas impendent; quæ ſi inverſo Ordine uſurpent, non impunè ferent, *infirmi* præcipuè, *quibus ea nocent quæ robuſtiores non offendunt*, imò ab illis *ne ſentiuntur quidem.* Vapores enim & Exhalationes quos Solis Calor diurnis Horis in altum ſublatos & rarefactos innocuos præſtat, accedente nocturno Frigore condenſati decidunt in Terram, lentèque per Noctem totam diſtillant. Perſpirabilis illi Materiæ liberum per Cutis poros Exitum prohibent, quam interim intempeſtivè *Vigilantium*

tium Motus excitant protrúduntq; ad minima uſque Vaſcula, ibi eo Frigore conſtipandam & coacervandam, Materiem Febri ſuffecturam, aut ſaltem Fibras oneratas reſoluturam, forte & exiliores rupturam ; quod Nutricibus accidere ſolet & quibuſvis ad Ægrorum Lectulos vigilare ſolitis, qui plerique Hydrope tentantur, aliquam multi pereunt. Obſtructâ ſcilicet perſpirabili Materiâ, ſeroſa Sanguinis Pars & Quantitate augetur & lenta acriſque fit ; unde exiliſſima Vaſcula lymphatica diſtendit, exedit, rumpit & Hydropem gignit. Et ſupra monui Corpora noſtra Vapores cujuſcunque Generis per Aërem natantes, ſive noxios, ſive ſalubres, attrahere, intrò rapere & per patentes in Cute Meatus quaſi haurire, aut potiùs eos ſe intra Corpus per hoc Ductus inſinuare & adigere ; cùm interim Corporis Machina perſpirabilem Materiam, quantùm per ambientia Corpora licet, foràs propellat, Effluviorumque Nebulâ, bullientis Aquæ Vaporibus tenuiore quidem at cætera non abſimili, ſe circundet. Hæc attendenti, ab Aëre nocturno frigido & humente, perſpirabili Materiæ Exitum præcludente, intraque Corpus ſeſe inſinuante, tantum Malorum Agmen infirmis inſtare comparebit, ut nihilo magis Sanitati aut Longævitati obſit ebrium, ſi modò *maturè*, decubuiſſe (ſtrenuos Compotores teſtor) quam Vigilias *in multam Noctem*, quanquàm ſobrios, protraxiſſe. Iſta qui caverit Pericula maturèque cubitum iverit, Somno ad Horas Meridici proximas producto

non

non indigebit; aut eidem ſuperfluò ſi indulſerit, cùm utilis eſſe deſierit ideo jam noxium ſentiet. Quem enim non Neceſſitas dulcem placidumque indulſerit, ſed luxurioſum ſuaſerit blandiens Stragulorum Calor & Mollities, ille tabeſcentes quaſi Fibras emollit atque enervat, & ſupra quam Uſus poſtulabat irrigatas nimio Humore gravat hebetatque. Qui Conticinii Tempora Vigiliæ dederit neque ante Matutinas Horas decubuerit, is neque exhauſtas fractaſque Vires modico Somno reficere poterit, & ſomni Finem in Tempora minimè opportuna conjiciet. Cùm enim eouſqùe Digeſtiones proceſſerint ut jam copioſiùs accumulata perſpirabilis Materia liberiorem (quem ſolus Somnus concedit) patentioremque ſibi Exitum poſtulet, & *aſſueta quaſi expectet*; ea impedita Fibras impari Onere premit, quæ hinc diſtentæ, laxatæ & fatigatæ difficiliùs exonerantur reficiunturque, aliâ perſpirabilis Materiæ Particulâ alii Exitum quem ſimul plures affectant intercludente. Et niſi ante meridianas Horas quietus & mollior Somnus Corpus refecerit, minimùm profectò proderit interruptus ille, & ſuſpenſus, quem ſolum concedet *ingreſſum jam clarum Mane Feneſtras* omnes undique *anguſtas extendens* moleſto *Lumine Rimas*, & circumſonans undequaque Hominum Negotiis ſuis intentorum ſtrepitus; multòque minùs veternoſus ille ſopor cui ſuccumbunt, exhauſtis Viribus, delaſſatæ, diſtractæ, Onerique ferendo impares Fibræ.

§. 4. NIHIL igitur apertiùs Natura indicat, quàm *Vigiliæ Diem Lumenque, Somno Noctis Silentia obſcuramque Umbram convenire*; non læti tantùm *Solis Splendoris* ad obeunda Vitæ Munia omninò neceſſarii, ſed & maximè *Salubritatis* Ratione habitâ. Infirmioribus, fateor, quibuſdam Animalculis, Gliri putà, Hirundini, Veſpertilioni, aliiſque non ſufficit cujuſque Diei Vigilias excipiens alterna Noctis Quies: ſed integris etiam per Hyemem Menſibus ad idoneam ſive Requiem ſive Somnum opus eſt: niſi, quod vero ſimilius eſt, non tàm dormiendi quâm vitandæ Cœli Inclementiæ Causâ ſecedunt, ſomnus autem, cùm ad fallenda longi Otii Tædia tùm præcipuè ne eorum Corpora tunc Temporis nihiladmittentia Nutrimenti Actionibus vegetioris Vitæ abſumerentur, indultus eſt. Robuſtiora autem Ferarum Genera ipſam Noctem inſomnem agunt, cùmque omnia apud Homines ſilent horrendis illa Rugitibus terrificiſque Ululatibus Predæ intenta Sylvas latè implent. Meticuloſus etiam Lepus, ab Inſidiis ſibi cavens, Noctu Gramina depaſcitur. Huc *ea* impellit dira Neceſſitas, hiſque ferendis provida Natura *illa Animalia* adaptavit. Ego *Homines, eoſq; imbecilles*, quid *illis* conveniat doceo: nam *robuſtos* & *quibuſlibet duris ferendis pares* non moror.

§. 5. INFIRMIS itaque Vitam *gravioribus* Morbis vacuam ad maturum ſenium extendere cupi-

cupientibus ſuadeo deciduos Nocte Vapores, nocturnas Lucubrationes & quaſcunq; demùm *intempeſtas* Vigilias quantâ poterunt Curâ devitent : Æſtate paulo poſt ſolis Occaſum, Horâ ſcilicet veſpertinâ octavâ, nonâ aut decimâ eant cubitum ; Hyeme ante Diluculum, quartâ, quintâ aut ſextâ matutinâ reſurgant. Sic octo plùs minùs Horas ſomno dabunt ; quod cuivis nullo Morbo acuto nulloque diuturni Morbi Paroxyſmo detento ſatis eſt. Parcè enim ſobrièque viventes brevior Somnus reficit, qui illos, contra quàm Luxui indulgentibus accidit, ſuavis occupat, continuus nec interruptus fovet recreatq;, alacres demùm vegetoſque ad Vitæ Officiæ dimittit. Pro Quantitate ſcilicet Cibi Potûſque ingeſti brevior molliorque aut productior & gravior Somnus eſt. At immodico indulgere Somno, ut jam dictum eſt, aut *ceſſantes* tepido ſe Stragulis coopertos fovere Nido *Imbecilles*, quid aliud eſt quam laxatis enervatiſque Fibris, indeque inſpiſſatis Humoribus, Corporis ſui Machinam diruere ! Libero apertoque Aëre, Lecto exilientem illicò ſe circumdare, eſt quaſi Frigidario ſe immergere, quo Circuitus Humorum promovetur Fibræque firmantur quæ, mollibus calidiſque Stragulis diutiùs involutæ, nimio Humore maceratæ mollitæque reſolverentur. Erectus etiam Corporis Situs, Actio item & Labor (poſtquam ſufficiente ſomno Corpus refectum eſt & Labori aptatum) plurimùm prodeſt, Perſpirationem augendo &

craſſiora etiam Excrementa Expulſioni præparando & Expulſionem eorundem ſolicitando. Hæc oſtendit vegetior maturè ſurgentibus quàm manè pigrè ſtertentibus Appetitus. His adde puri benignique Aëris matutini ſalubrem Influxum, noxiorum Noctis Vaporum Receſſum, omniaque Exortu ſuo exhilarantem novum ſolem, qui vivo cuncta Calore fovens novo Cor Robore firmat totamque Corporis Machinam Vigore replet.

§. 6. LITERARUM imprimis ſtudioſis *Amica Muſis Aurora* convenit; quo præcipuè Tempore vigent Animi Facultates, Corpuſque moderato Somno inſtauratum ad omnia Menti debita Miniſteria obeunda alacre promptumque adſtat, Cerebrum ſerenum & expeditum, ſopitæque Animi Perturbationes, non ampliùs fervente Digeſtionis Opere à Paſtu plerumque Mentis Aciem obtundente Infirmorumque Spiritus conturbante, Intellectui ad ſua ſe Munera accingenti favent.

INFIRMI igitur Literarum amantes nocturnis Chartis ne impalleſcant, ſed primo Mane experrecti ſtudiis incumbant &, ut benè cœptum Opus feliciter progreſſum ad bonum Exitum ducatur, cùm paulo ante Meridiem leviter jentârint, ea repetant, quouſque Vires Spirituſque commodè ſufficient eouſque perduraturi, ad ſecundam ſcilicet tertiamve à Meridie Horam. Unâ deinde Horulâ Ambulationi,

tioni, Equitationi aut leniori cuivis nec vehementi Corporis Agitationi datâ, poſtquam parumper quieverint Prandium aggrediantur, Paſtum quanquam Jentaculo pleniorem, temperatum tamen & Regulis jam traditis coërcitum. Reliquum deinde Diei Amœnitati ſacrum partim hilaribus Colloquiis relaxandi Animi Causâ terant, partim, repetitâ Exercitatione, Saluti Corporis tribuant, omiſsâ omni intenſiore Cogitatione. Poſtremò, maturè decumbant poſtquam Prandium, ſi libuerit, Aquæ Poculo diluerint, aut Vini albi, Hiſpanici, verbi gratiâ, Aquâ copioſiore temperati Lactiſque calentis Sero deliniti Hauſtulo; quod & Perſpirationi promovendæ inſuper conducet.

§. 7. UNICUM ſupereſt de Somno monendum: *Jam ægrotantibus*, ſcilicet, *Senioque onuſtis* longiorem in Lecto Moram neceſſariam eſſe. *Ægrotis* enim inquietior & interruptus Somnus, cùm *Tranquillitate* non poſſit *productiore Temporis Spatio* ut proſit curandum eſt. *Senibus* eadem Damna eodem Artificio penſanda. Rigidioribus præterea & exſuccis eorum Fibris pleniori Somno remolliendis & humectandis, proſtrato Corporis ſitu tepidoque Stragulorum Fotu allaborandum eſt.

§. 8. UT ſuprâ dictorum *Summam* paucis comprehendam; Somni Ratio his contineri videtur.

videtur. *Somnus* eſt plena & integra omnium Functionum & Motuum voluntariorum Ceſſatio, eorum Organis *reparandis* Vigiliæque Diſpendiis *reſarciendis* accommodata. Eò autem *magis* Somno *reficimur* & recentamur quò *minùs* ille Rerum Imaginibus Animique Affectibus per Inſomnia *turbatur*, Organorumque corporeorum Animæ Facultatibus inſervientium Uſu *impeditur*. Somnus temporaria Mors *dicitur*, & quodammodo *eſt*. Per Somnum enim quietum & altum *ſpiritualis* noſtri Pars ab *animali* liberata & quaſi ſejuncta eſſe videtur; idque eo, ut probabile fit, ſapienti Conſilio ut, ceſſantibus Mentis Operationibus, ſolidæ Corporis Partes, quæ dum agunt & moventur non ita commodè reſarciri queunt, per Quietem nutriantur, augeſcant, & quod inter vigilandum & agendum deperdiderant nunc recipiant reparentque. Solidæ *Alimenti Partes* non aliud ſunt quàm exiliſſimæ Animalium Vegetabiliumque comeſtorum contritæ *Fibrillæ*, *Membranulæ*, *Vaſculorum Annelli*, variique Generis *Fragmenta Oleo*, *Sali* & *Aquæ* commiſta & confuſa; quæ per Animalis *nutriendi* Canales quoſcunque omnia in omnes Partes feruntur, ut alibi aliæ Particulæ, magnâ Varietate Humori nutritio innatantes, Rimæ alicui obturandæ aut Defectui cuicunque ſupplendo, *adhæreſcant*, & quodam quaſi Glutine *appoſitæ affigantur*. Hæc autem tam commodè tamque examuſſim fieri non poſſunt Organis per Vigiliam *Actiones*

ſuas

ſuas obeuntibus ac per altum Somnum ceſſantibus & *quieſcentibus*. Vigiliæ igitur Tempore Fibræ *deteruntur*, Somni Tempore *reſarciuntur*. Quare ut iſta *Tempora* neceſſariò *alterna* ſunt, & propter *diverſos Fines* inſtituta ſunt Somnus & Vigilia, ita *diverſos* & *contrarias ferè* eſſe omnes hujus & illius *Circumſtantias* convenit. Hinc, ut id obiter moneam, elucet nullos per Somnum gigni *Spiritus animales* ſive Fluidum voluntariis vitalibuſque Motibus peragendis per Nervorum Canales fluxurum; neque quidem *aliud quidquam* peragi quàm *Fibrarum* Redintegrationem, Reconcinnationem, novamque Tenſionem & quaſi Modulationem. Si enim *ſubtile* aliquod Fluidum *ſecernendum*, eſſet, ſatis patet id æquè commodè, imò forſan commodiùs Secretionis Organa *ſeparare* poſſe Corpore per Vigiliam *moto*, quàm per Somnum *quieſcente*; quod Tempus *jam ſecretæ* & preparatæ Materiæ *Appoſitioni* aptius eſt: ut Antlia non minùs commodè Nave progrediente quàm ad Anchoram ſtante exercetur; licet ad Carinam *reficiendam* eâ quieſcente & fixa opus ſit. Corporis autem Noſtri Diſpendiis reparandis *Quietem* omninò neceſſariam eſſe uſque adeò verum eſt ut quos Somnus fugit, illi *quieſcendo*, Corpus *immobile* detinendo, Animæque Operationes quantùm pote *ſopiendo* Somnum, quâ licet, imitati non parùm reficiantur. His ſic expoſitis ſatis patet Corporis Fibras, ut commodè refici poſſint,

ſint, *Situ* per Somnum maximè naturali & proclivi, eo ſcilicet quo earundem Tenſio maximè *remittitur*, ponendas eſſe; cùm *tenſis* & diſtractis, ut per Vigiliam fit, non æquâ Commoditate Nutrimentum aut *apponatur* aut *adhæreat*. Hâc de Causâ Opium aliaque *ſomnifera* Medicamenta ut Somnum inducere poſſint, priùs neceſſe eſt ut Fibras nimis tenſas *eatenùs* relaxent quatenùs relaxari ſolent ut reſarciri poſſint Nutrimenti Appoſitione. Eâdemque Ratione quivis *Dolor*, aut *Spaſmus*, aut difficilis & moleſtus Corporis ſitus, qualis eſt ſtantis & (ſi dormire velit) ſedentis etiam, mollem ſomnum, & quæ Membra foveat Quietem impedit. Qui temperanter ſobrièque vivunt & æquales præter propter Nutrimenti Quantitates quotidiè aſſumunt idque ſtatis Horis, illis ſtatâ etiam quotidie Horâ veſperâ (niſi extrinſecùs Impedimenti aliquid incidat) *Concoctionis Munere defunctis* commodum erit ire cubitum; nec tamen maturiùs, eoque imperfecto, aut ſolito breviore poſt Cibationem Tempore. Abſonum enim videtur *crudos* Humores Materiæ nutritivæ *jam coctæ* permiſcere & confundere: quod tamen neceſſe eſt accidere niſi Concoctionis Opus magnâ ex Parte jam peractum ſit priuſquam appetat Somnus, Tempus nempe Nutritionis & Inſtaurationis: cujus cùm jam *Materia parata* eſt *Organaque* ad Opus ſuum *rite diſpoſita*, non minorem *eâ interturbatâ* Vim Naturæ inferas quàm *inhibitâ Alvi Fæcum aut Urinæ Expul-*

ſione,

ſione, cùm aut hæc aut illæ Vaſa Copiâ ſuâ ad Expulſionem ſtimulant.

Jam cùm manifeſtum ſit Rorem craſſum, gravem, denſum, putridum noctu deſtillare; (Solis enim vegeto Calore ob omni Corpore humido excitantur Vapores in mediam Aëris Regionem, ibidemque ſuſpenſi detinentur ad ejus uſque Occaſum; quò fit ut *diurnis* Horis quàm *nocturnis*, præcipuè primarum Vigiliarum, *Aër ſit purior*, *ſiccior*, *ſalubrior*) Somnus diurnus nocturnæque Vigiliæ neceſſariò Perſpirationis ſolitum Tenorem conturbabunt, ejuſque Materiam *excrementitiam* Nutritionis *alibili* Materiæ permiſcebunt & confundent, impeditam ſcilicet & repulſam; quam tamen *ſuo* Tempore *juſtâque* Quantitate extra Corpus efferri majoris eſt ad Sanitatem Momenti quàm ſimul & *Urinam* & *Alvi Fæces* debitò Ordine expelli.

Ex iſtâ autem Conturbatione fit ut *Infirmi* Somno tempeſtivo prohibiti toties *oſcitent* & *pandiculentur*, Vellicatione nempe & Irritatione perſpirabilis Halitûs obſtructi, omnes Corporis Muſculi ad Spaſmos & Tremores excitantur, quibus ejus Expulſio promoveatur per Cutem. Cùm autem Vaporum craſſiſſimi & graviſſimi, ideoque maximè noxii, ii ſint qui ad minimam Altitudinem elevantur celerrimèque & *citiſſimè* deſcendunt, omneſque Exhalationes *tùm* decidere incipiant cùm ſolis

Calor tantus esse desierit ut earum Gravitati æquipolleat : manifestum est nullum *hyberni* Diei Tempus alterâ aut tertiâ ab Occasu Solis Horâ, nullum *æstivi* ipso Crepusculi Tempore Infirmis magis periculosum esse & noxium. Æstivi enim Solis Ardoribus ipsi etiam animales sales putridæque quævis & tetræ *Exhalationes*, aliaque Morborum, etiam pestilentium, Semina in Aërem elevantur ; quæ tamen, cùm *Gravitate* præcellant, paulò post ejus Occasum necessariò decidunt : cùm, è contrà, hyberni Calor modicus non nisi *aqueis Vaporibus* excitandis par sit, quæ, cùm *leviores* sint, & altiùs ascendunt & decidunt *lentiùs*, nec ut alteræ illæ *Exhalationes* ita noxiæ sunt. Et hâc præcipuè de Causâ *vesperæ*, post intensos in calidioribus Regionibus *Ardores*, Horæ tam noxiæ imò pestiferæ deprehenduntur. Rore enim *Cælo sereno* cadente, non minùs quàm Aurâ marinâ frigidâ, *incautos* urunt : nullus enim paulò *prudentior*, qui modò *sui Juris* sit, illi se Periculo objicit. Ex his perspicuè deducitur Æquitas atque Utilitas *Consilii Infirmis* superiùs dati ; ut nempe Æstate paulò post Solis occasum eant cubitum, at Hyeme octavâ aut nonâ Horâ Vespertinâ. *Hæc* nempe Tempora toto *reliquo* Die plura intentant Infirmis Pericula, contra quæ tepido se Lecti Fotu munire prodest. Hinc etiam Ratio redditur vulgaris Observationis, *Paucarum* nempè mediam Noctem *præcedentium* quàm *bis tot* Horarum eam

subse-

ſubſequentium Somno Corpus magis refici: non utique propter *tempeſtivam tantùm* Requiem, *ſed &*, quod Rei Caput eſt, propter majora *illius* Temporis Pericula cautè & prudenter vitata, quæ Horis antelucanis jam præterierunt.

LEVIA forſan hæc *Validis* & *Robuſtis* videbuntur, quos ſcilicet minuta & exilia non tangunt. At *Infirmis*, qui, ut ſubtiliores Trutinulæ, paulo Momento huc illuc impelluntur, *graviora* Pericula adferunt frequentes circa has etiam *Minutias* Errores.

CAP. IV.

De MOTU & QUIETE.

§. 1. PROXIMUM eſt ut de Motu & Quiete dicamus, quorum commoda Inſtitutio non minoris ferè ad *Vitam ſanam* Momenti eſt, quàm ad *ipſam Vitam* Nutrimentum.

AN ea fuerit primis noſtris Parentibus, priuſquàm Peccato ſuo omnium DEI Donorum Jacturam fecerant, Corporis Fabrica, Poſteris etiam, ſi in Fide ſuâ erga DEUM perſtitiſſent, permanſura, quæ ſedentariam & contemplativam Vitam ſinè Incommodo perferre potuiſſet; uti inutilis, ita etiam, ut nunc ſunt Res humanæ, difficillimæ Diſquiſitionis Quæſtio eſt. Priſtinum enim illum ex hodierno Rerum Ordine nullâ certâ Ratione colligimus. Nam ut primorum Hominum Indoles Animique Facultates in deterius mutatæ

tâtæ manifestò apparent : ita non obscuriora se produnt Indicia mutatæ simul Naturæ cùm omnium terrenorum Corporum tùm præcipuè Animalium Plantarumque ab eâ quâ tùm præcellebant cùm DEUS omnia sua Opera integra & perfecta pronunciavit. Ne ipsa quidem cœlestia Corpora, quatenùs nostris Usibus inserviunt, magnæ illius Vicissitudinis Noxam evasisse videntur. Cujus Rei idoneum profectò Testem habemus Divum illum *Paulum* qui in interiora Cœli Adyta admissus multa inenarrabilia audivit, viditque. Is, *omnia creata*, * prodit, *Inertiæ & Corruptelæ non suâ sponte mancipata, Vi ipsis illatæ ingemiscere, in eamque Instaurationem sui eluctari quæ adornandæ reducum à terreno Exilio Hominum, Filiorum* DEO *Patre dignorum, Pompæ destinatur*. Utcunque verò hæc fuerint ; his DEI ad *Adamum* Verbis, † *In Sudore Vultûs tui comedes Panem*, non tam *Pœna* irrogari videtur quàm *salutaris Exercitatio* imperari, occursurum Morbis, Rebus jam novatis, orituris Remedium, Fructûsque venenati ex infelici, si qua usquam, Arbore decerpti præsens Antidotum. Hoc mihi suadet *inevitabilis Exercitationis Necessitas*, quam nisi adhibeas frustra vegetum firmumque & perennaturum Corporis Robur expectes. Quamùmvis enim accuratè delecto

* Rom. viii. † Gen. iii. 19.

Alimento

Alimento quantùmvis temperanter te nutrias, quâcunque Evacuatione cùm Modum exceſſeris oppreſſum Corpus exoneraveris, quòcunque demùm te vertas; ea tamen eſt humani Corporis Fabrica & Diſpoſitio ut, *niſi Exercitatione ejus Fibras intendas Humoreſque comminuas*, hi lenteſcant, illæ laxatæ reſolvantur. Artuum denique Juncturæ & Cardines niſi frequenti Rotatione eorundem Volubilitas conſervetur, rigeſcent, Mucuſque iis lubricandis deſtinatus in lentiſſimum Gluten abibit. Hinc Morbis diuturnis Materia, fractumque & enerve Senium, ſi tamen Senii Tempora non antevertat Mors. Neq; ſolùm *frigido* craſſoque ſub *Aëre craſſoque Cibo* viventibus; ſed & clementiſſimo *puriſſimoq; Cœlo* tenuique & *facilè concoquendo Victu* fruentibus Agitatio Corporis neceſſaria eſt. Si enim Aëris Calor tantus ſit ut, ſine Exercitationis Auxilio, amplæ Perſpirationi excitandæ ſufficiat, Sudorem profectò inducet, eoque Fibras laxabit & Humores inſpiſſabit. Cui utrique Malo occurret Exercitatio, commodo tamen Tempore, dum ſcilicet, Mane & Veſpere, frigido propior Aër tepet, obeunda. Et quanquam Victus tenuis ad prohibendam Sanguinis Ineraſſationem vel maximè conducat, niſi tamen Subſidio veniat Exercitatio, non omnia ſolus poterit; nec ad fatiſcentium Otio Fibrarum Intenſionem quidquam, præter impedimenti Amotionem, confert. Nec ſi *junctis Viribus* concurrant Cœli clemens

clemens moderatuſque Calor Victuſque tenuis, ſine Exercitatione debitam Artuum Cardinibus Mobilitatem conſervabunt.

§. 2. VERISIMILLIMUM mihi videtur Animalium Carnibus Potuque Arte facto Hominibus, quales primitùs conſtituti fuerunt, non licuiſſe veſci; quibus ſcilicet Plantas in Victum conceſſas fuiſſe accepimus à ſacro Scriptore nullam interim *illorum* Mentionem faciente. Hominum Ventriculi non iis pollent Viribus quibus Animalium Prædâ viventium; nec, ſi Naturam Ducem ſequantur, eâ ſunt Voracitate quæ ſolis Carnibus ſatiatur, aut aliud quàm Aquam ſitiunt; nec ita duro crudelique Animo à Naturâ inſtructi ut immiſericordes ferique Animalia ſibi quadantenus cognata jugulent, lanient, eviſcerent. Mitiùs certè ſentiebat primævum Hominum Genus: neque priùs eò Feritatis provecti videntur quàm omni Scelerum Fœditate contaminati Labem contraxerant non niſi Diluvio eluendam. Quâ facinoroſorum Hominum Stirpe recisâ ne nova Progenies, auctâ cum Annis Nequitiâ, eadem quæ priores impia molirentur; contracta novem decemve Sæculorum Prolixitate, Vitam humanam Deus intra unius Centuriæ anguſtos Limites concluſit, denuò brevioribus Terminis circumſcribendam. *Eâ Cauſâ videtur* ſapientiſſimus omnium Rerum Adminiſtrator, efficaciſſimum Vitæ Filo reſcindendo Inſtrumentum,

mentum, Animalium Carnes, Vinum & deinceps invenienda Luxûs Irritamenta, gratasque Venena, obduratis vitiati Generis humani Affectibus indulsisse ; non interim nescius quæ ignavis & luxuriosis Voluptatem, sed Vitæ insidiosam, afferrent, ab his diligentissimè sibi cauturos probos prudentesque qui domitis & pacatis Animi sui Affectibus frænatoque Appetitu & DEO se placere scirent & Felicitati suæ commodissimè prospicere. *Eâ certè Occasione* ex sacris Scriptoribus discimus & concessum Hominibus Carne vesci & Vinum eosdem bibisse : postquam scilicet Experientia monstraverat non solo moderato Victu (qualis erat primorum Hominum solis Plantis viventium) coërceri posse tam longævam Improbitatem, nec Sceleratorum Artes Incrementi Modum habituras nisi, contractis Vitæ Terminis, Opportunitas simul in Nequitiâ proficiendi tolleretur. Non nego difficillimum esse, nec possibile quidem ut nunc Res sunt, Animalculorum quorundum, Plantarum nempe Foliis, Fructibus, Radicibus insidentium & nidulantium, Vitæ parcere, nisi omni omninò Nutrimento abstineamus. Sed, præter ea quæ de primigeniâ Rerum Facie penitùs mutatâ jam dixi, meminisse convenit aliud esse Animalis Vitam alioquin in plures Annos duraturam volentes scientesque rescindere ut malæ Fami Cupidinique nostræ indulgeamus ; longè aliud inevitabili Casu Animalcula brevioris Ævi, trimestria puta

puta aût ſemeſtria, Animâque vix, eâ quæ Plantis infuſa eſt, nobiliore prædita opprimere. Utcunque ſit, ſive verum Conjecturâ attigimus, ſive aberratum longiùs eſt: hoc ſaltem Oeconomiæ animalis & Fabricæ humanæ peritis, eorumque quæ ſobriè viventibus quæque rursùm liberiùs evagantibus accidunt non ignaris, obſcurum eſſe nequit; pleniore *Carnium* Uſu, *Vinique* & aliorum Liquorum *artefactorum* Potu copioſiore, *vehementioribus* Affectibus Animum conturbari, *Infirmorumque* Corpora *diuturnis Morbis* fracta graviter moleſtèque Senii Tædia perferre, ſi tamen couſque perdurent neque priùs Vitæ Filum Intemperantiâ abruperint. Cujus Veritatis ſupra omnes alios illuſtrem imprimis Teſtem habemus *Cornarum*. *Robuſtum* quidem *firmumque* à primâ Origine Corpus quanquam iſtiuſmodi Victûs Impetum *diu* ferat; & Operariis, duro ſimul Labore Victum quærentibus durumque Cibum digerentibus, Carnium Eſus Potuſque generoſus quodam Modo neceſſarius ſit, quo nempe *temporariæ Vires inſignes* ſuppeditantur: *celeriùs* tamen etiam horum Fibræ validis hujuſmodi Motibus deteruntur Corporiſque tota Machina frangitur; & *Imbecilles* præcipuè, nec eadem ferre poſſunt; nec, ſi poſſent, lacertoſo illo & ad Labores infracto Robore egent, quibus quippe ea Fibrarum Firmitas ſufficit quæ, modicâ Exercitatione adjuta, tantum Alimenti concoquat, quantum Vitæ *ſanæ* ſatis eſt, non

quanto Athletis ad *Curſum Luctamve* eſt opus.

§. 3. DEAMBULATIONE, Equitatione, Vectatione, Geſtatione, Tripudiis, Curſu, Globorum, Pilæ, Rudium Ludo, Saltu, Foſſione, ſexcentis aliis Modus *totum* ſimul Corpus, aut privatim aliqua ejus *Pars plùs minùſve* exercetur.

EXERCITATIONUM toti in commune Corpori ſalubriter utilium *Deambulatio* ineruditæ, nec Artibus inſtructæ Naturæ, prima placet: nec commodiorem Ars ſubſtituere poſſet, niſi infirma Corpora priùs ambulando laſſata & exhauſta deficerent quàm quantum Sanitati ſatis ſit agitentur.

QUARE *Equitationi* Palmam do, quâ minimo Labore Viriumque Diſpendio Sanitati proſpicitur. Totam ea Corporis Machinam concutiendo Tranſpirationi egregiè favet, Secretiones promovet, omneſque Fibrillas leni Vellicatione ad Contractionem impulſas firmat roboratque, aſpirante interim Opemque ferente Aëre qui ſubinde novus variuſque (celeriùs præſertim & inæquali ſolo, nunc Collibus ſurgente, nunc in Planitiem ſubſidente, vectis) nunquam non Villos ſtimulat novaſq; in Contractiones ſolicitat; dum ſimul, quod magni ad Sanitatem Momenti eſt, Animus amænâ

amænâ Ruris Varietate delinitus Tranquillitate perfunditur.

EQUO regendo aut Imperitiâ aut Infirmitate inidonei *Curru vehantur*. *Vectio* enim claudis, Viribus fractis, decrepitis Senibus, Puerisque Habenarum impotentibus apprimè convenit.

HÆC usitatiora sunt Exercitationis Genera toti Corpori communia; quæ saltem Infirmis conveniunt. Cursus enim & Saltus Robustis magis congruunt. Et de Gestatione eadem dicenda essent quæ de Vectione sunt dicta.

DOMESTICA Exercitia, inclementi Cœlo, campestrium Locum rectè tenent. Tùm enim Reticula palmarem Pilam jactare, aut Clavâ eburneam, quam * supra laudavimus, pulsare expedit. Alioquin Aëre quantum per Tempestatem licet fruendum est, qui Exercitationi commodè auxiliares Copias submittit.

QUANTA autem sit Exercitationis in firmando Corpore utilitas *Pueri* docent, Naturâ Duce Cursui, Saltui, Luctæ, omni denique laboriosæ Exercitationi ad Lassitudinem usque ita avidè dediti ut desidere domique se continere illis instar omnis supplicii sit. Quæ pro-

* Cap. I. §. 10.

fectò ſapienti Natura Conſilio inſtituit. Sic enim imbecilles eorum Artus ſenſim roborantur & ad omnem Motûs Varietatem faciles redduntur; ſanguis aliique Corporis Humores nec lenteſcunt nec ſtagnant nec aliàs corrumpuntur, perſpirabilis Materia copiosè liberèque per Meatus ſuos tranſmittitur, Fibræ denique ad præſtitutos ſibi Expanſionis Terminos, vegeto interim Motu confirmatæ, tutò maturèque exporriguntur.

§. 4. NEQUE minore *Infirmorum* Emolumento obſervare licet *quid Operariorum Labor ſingulis Artubus Roboris adferat.* Iis enim, quamvis *alia* Membra gracilia ſint, quæ tamen proprio ſibi Opere *exercent* toroſa nervoſaque fiunt. Vide Lecticarum Geſtatoribus quæ *Crura* & *Femora*, qui Remigibus *Lacerti* quàm lata *Pectora*, quàm validi Bajulis *Humeri*, quàm muſculoſum *Dorſum* firmique *Lumbi!* Clarâ Voce eloqui *Pulmonem* confirmat & *Ventriculi* Concoctionem promovet. Verbo, cuivis *Membro exercitatiori* copioſior & elaboratior Sanguis Spirituſque ſubtilior plenius Nutrimentum Vireſque firmiores adfert. Ea etiam eſt Corporis Fabrica & *Aſſuetudinis* Vis ut ſiquis quò ducendus ſit Humor, ſive nutritius Succus alliciendus, ſive noxius eliminandus Latex, id *Exercitatio* præſtet, & per Vias *notas* faciliùs fluat Liquor. Ungues ſæpe reſecti promptiùs ſuccreſcunt. Capilli frequenter tonſi firmiores impigrè ſtirpes Radicibus ſuis emittunt.

emittunt. Perſpirabilem Materiam per Urinæ Vias, imò per Alvum facilè ducas. Auctâ iterùm Perſpiratione parcior Urina fluit, ſtipatur Alvus. Cujuſvis denique Functionis animalis Organum *moderato* congruoque Labore firmatur; *nimio* perit & labefactatur.

§. 5. HÆC intuens, *Aſthmate* (non tamen ſiccо & convulſivo) *Pulmoniſque* Imbecillate laborantibus ſuadeo *clarâ Voce* loquantur, ſine Vociferatione tamen, & per Loca leniter *acclivia* deambulent, identidem (monente notabili reſpirandi Difficultate) Gradum ſiſtentes; producto paulatim Exercitationis Tempore & accelerato Gradu donec *aſſueti* majora & Loci & Temporis Spatia tutò aggrediantur.

ÆGRIUS *concoquentibus* Cibos, *Capitiſque* Dolore à *Ventriculi* & Inteſtinorum Vitio (ut plerumque fit) orto laborantibus, omnibus denique Fibrarum laxarum inerti Mollitie languentibus *Equitationem* commendo frequentem puro ſiccoque ſub Aëre, & quotidie, ſi fieri poſſit, alio atque alio:

NEPHRITICIS Doloribus & *Calculo* afflictis *Vectationem* per aſpera Viarum:

RHEUMATISMO obnoxiis, *Pilâ* ad pleniorem ſudoris Manationem ludere, ſtatimque cùm deſierint Lectum petere ubi *Sudationi* faveant

faveant Liquorem quemvis tenuem calidum liberè bibentes, cujus ſingulis Hauſtibus Spiritûs Cornu cervini aut Ammoniaci Salis decem Guttas inſtillaverint.

LACERTORUM *Crurumque* Infirmitati *Pilâ palmari & pedali* optimè medetur.

PODAGRA detentis commodè paroxyſmi *differuntur Equitatione & Vectatione; poſt* Paroxyſmum *Deambulatione* per aſperum & inæquale Solum promptiſſimè ad liberum Crurum Uſum reditur.

§. 6. INFIRMIS omnibus, præcipuè *Literarum ſtudioſis* aliiſque ſedentariis, Gentium orientalium Exemplo (quibus manuarium aliquod Artificium exercere inter Religionis Officia eſt, non minùs quàm ſtatis Temporibus Peregrinationes ſuſcipere) Religio ſit Exercitationis *ſtata Tempora* neglexiſſe: *Stata*, inquam, *Tempora*, non incurioſiùs quàm religioſi Cultûs, Refectionis, Somnique Horas ſervanda. Tres ad minimum quotidie Horas (quibus vacat) Equitationi, aut duas Deambulationi dent; partim ante Prandii Tempus Appetitui excitando, partim ante Somni Horam Digeſtioni promovendæ. Occupatioribus cùm quod velint non liceat illi quod poſſunt volant, omnemque exercitandi Corporis Opportunitatem arripiant.

§. 7. TRES

§. 7. TRES præterea *Leges* ſunt Exercitii ſalutariter obeundi.

UNA eſt ut Ventriculo non turgente peragatur, Tempore nempe omni medicinali Operi commodo. Sic enim, Digeſtione perfectâ, jam cocta Naturæque Ordine ad Ejectionem præparata, opitulante Exercitatione faciliùs commodiùſque eliminabuntur: cùm contrà, pleno Stomacho, cruda præmaturè in Vaſa Sanguinis protruderentur, ſecretio perturbata præcipitaretur &, cum ſuperfluis, utiles etiam Succi projicerentur.

ALTERA eſt, ne uſque ad Laſſitudinem, Animi Dejectionem, aut ultra prima levis Sudoris Initia protrahatur: ne fortè Fibras reſolvat deteratque quod iiſdem roborandis deſtinabatur; Vireſque frangat, nedum reficiat, Oeconomiamque animalem turbet, importunè adhibita, ſaluberrima aliàs Medicina.

TERTIÒ denique, Exercitatione ſi incalueris, eâdem finitâ à ſubitâ Refrigeratione omni Ope tibi cave, Cubiculoque aut commodo quocunque Loco, Cœli frigidi Inclementiam vita, ne in Corpus inanitum nitroſæ Aëris Particulæ ſe inſinuantes Humores accendant & Deſtillationem, Rheumatiſmum aut Febrim gignant.

DILIGENTER

DILIGENTER interim (quod *quartæ* Legis Vice esse poterit) hîc advertendum est, Exercitationem, nisi *Temperantiæ* conjunctam, ita nihil prodesse ut potiùs oblit. Appetitui enim quem *illa* excitaverit nisi *hanc* Moderatricem ponas, Fibras jam levatas novo Onere premes, & in vacuatos Canales semiconfectum Alimentum præcipitantiùs se intrudet. Sed hæc suprà plenè tractata ulteriùs prosequi supersedeo.

§. 8. CUM de Exercitatione loquor, commodum erit ut de *Corporis in Aquam frigidam Immersione* paucis dicam, quòd similia iis quæ Exercitatio præstet.

HANC dilectæ quondam Genti suæ à DEO per summum Legum latorem *Mosen* imperatam, CHRISTIQUE deinde sequacibus, trinæ Immersionis sacro Ritu in Ecclesiam introducendis, præscriptam, eodem utrobique DEI Spiritu Auctore qui & hîc & ubicunque humani Generis Res agitur Officium nostrum cùm Felicitate *nostrâ* arctè conjungit: hunc, inquam, Morem, tanto Imperio sancitum, tamque salubrem, exoleviſſe impensè miror. Quod ad multiplicia ejus Commoda respicienti jure mirari videbor.

PRIMÒ, Quantum *liber perspirabilis Halitûs Egressus* ad Sanitatem integram conferat jam-

jamdudum omnibus notum eſt. Neque ignotum eſſe poteſt frequenti Corporis *Ablutione* Meatuum ejus Egeſtioni dicatorum Oſcula mundari, pingueſque ex denſatis Corporis Effluviis coactas Sordes, Exitum illi præcludentes, abſtergi.

Deinde, *Sanguinem* indéque genitos Humores pleno, *libero* nec impedito *Circuitu* per minimos quoſque Meatus ſuos *ferri referrique*, maximi eſſe ad Sanitatem & Longævitatem Momenti quis neſcit! At hunc Circuitum *Immerſio in frigidam* immane quantum promovet. Vivido enim primùm Ictûs Impetu ingentique Aquæ Pondere Vaſa omnia exteriora conſtricta corrugataque Sanguinem pleno Alveo versùs Cor propellunt, qui deinde (auctis jam hinc Cordis Viribus) pari Rapiditate recurrens, jamque omnem quamcunque Arteriolis minimis (quæ præcipuè Obturationi obnoxiæ ſunt) hærentem eaſque obſtruentem Lentorem Momento ſuo ſuperans eundem protrudit, plenumque & liberum per univerſi Corporis Canales Circuitum abſolvit.

Tertiò denique, *Infirmis* nihil æquè nocet, aut Exercitationis Commoda præripit, ac *nitroſas humenteſque* per *Aërem* natantes Moleculas intra Corpora ſua recipere, quod *Frigus ſuſcipere* vocant. Cui Malo nihil potentiùs obſiſtit *Immerſione in frigidam*. Et Ratio enim & Experientia teſtatur, attenuatis priùs

tatione Humoribus confirmatiſque Fibris, ſi *ita* præparatum Corpus frigidæ immergatur, tàm citato Curſu circumagi Sanguinem ut & noxios quoſcunque jam ingreſſos intrave ſe genitos Humores facilè expellat &, cùm copioſæ hinc provenientis Tranſpirationis Effluxu tùm conſtrictis frigidæ Vi Cutis Fibris, ſquamuliſque Epidermidem conſtituentibus purgatis compactiſque, omnem deinceps ingreſſuris Aditum præcludat.

§. 9. QUARE omnibus *Infirmis* (quibus ſaltem id licet) ſuadeo, commodo aliquo Ædium ſuarum Loco *Frigidarium* ædificent, aut *defodiant* potiùs (ipſo profectò Triclinio aut Cubiculo non minùs utilem Ædificii Partem) cui certum ſit ſe immergere bidui, tridui, aut quatridui ad ſummum Intervallo, tam per Hyemem quam per Æſtatem. Quibus id, quâcunque de Causâ, non licet, ii quoties commodè poſſunt Fluvio, Lacui aut cuivis Aquæ vivæ ſe immergant.

CAVENDUM interea ne Frigidarii intempeſtivus Uſus noceat. In Paroxyſmis enim Morbi diuturni, Arteriâ celeriùs pulſante, Ventriculo crudis Cibi Reliquiis aut quâvis impurâ Colluvie onuſto, & Capite dolente, omninò illo abſtinendum eſt. Nec, ſi Pulmonem, Ventriculum aliudve ſingulare Viſcus Morbus *privatim* occupaverit, Frigidarium proderit: imò *infirmum* Membrum reliqua Immerſione

Immerſione *confirmata*, validiùs prement, opprimentque.

CURANDUM inſuper ut debitâ cum Cautelâ præſtantiſſimum Remedium adhibeatur. Quare imprimis videndum ne nimiâ ſub Aquâ Morâ, aut ſæpiùs repetitâ Immerſione algeant, rigeantque. Hyeme item Frigidarium egreſſi, ſtatim atque Veſtimenta induerint Corporis Exercitationi ſe dedant.

INFIRMI ante ingreſſum Caput Aquâ perfundant; ſaltem humenti Spongiâ lavent.

VULGATUM denique Morem temerarium *præcipitandi* ſe in Aquam non probo, quòd vehementi nimis Ictu hinc infirmorum Corpora conquaſſentur, Periculumque immineat ne aliquis è minoribus Canaliculus accelerato repentè Sanguinis Motu dirumpatur. Præſtat, Fune de Laqueari pendente Manu prehenſo, quantocyùs Gradibus ad Frigidarii Fundum deſcendere, dein flexis Genibus Caput profundiùs ſubmergere, idemque, poſt breviſſimam Moram, reſpirandi Causâ exerere; poſt ſecundam denique aut tertiam Immerſionem egreſſos craſſo Linteo ſiccari, fricari, ſtrigile diſtringi, indui.

§. 10. DE *Strigilis* (quo Nomine ſignare liceat *ſetaceas Scopas* Corpori fricando adhibitas, Inſtrumentum Strigili Veterum Uſu non

 abſimile,

abſimile, quantùmvis Fabricâ diverſum) de *Strigilis*, inquam, eximio Uſu in Fibris leniter ſtimulandis, Humorum Circuitione accelerandâ & Halitûs perſpirabilis Egreſſu promovendo aliquid ſuprà de Exercitatione dictis ſubnectendum eſt. Nemo neſcit *Equus* Strigili ſtudiosè diſtrictus quàm lævis, toroſus, agiliſque, quàm alacer, quàm vividus; quàm contrà horridus, ſtrigoſus atque iners degat quem Strigilis non fricuerit: ut videatur Equus ſemipaſtus, ſedulò tamen diſtrictus, alio plenè paſto, ſed incompto, longè habitior. Strigilis nempe Operâ leniter ſtimulantur Cutis & Cuti proximæ Fibræ; unde Perſpiratioaugetur, Humorumq; Corporis Recrementa, Sanguinis per minimas Arteriolas Venulaſq; Circuitioni obſtantia, expelluntur. Iiſdem illis Arteriolis Venuliſq; Humore copioſo ſic repletis Muſculi, qui *illis* magnam Partem conſtant, & toroſiores & Motibus validioribus pernicioribuſque apti fiunt. Eoſdem ab iiſdem Cauſis Effectus in aliis Animalibus meritò expectes quos in Equo cernis. Et Homo ſi eâdem Curâ tractetur eadem inde Commoda capiet. Imbecilli igitur & ſedentarii, præcipuè quibus Paralyſeos Periculum imminet, aliorum Exercitiorum inevitabilem quandoque Defectum rectè ſupplebunt, totum Corpus, maximèque Artus, per Horæ circiter Dimidium manè & veſperè, craſſioribus aſperioribuſque Linteis ſetaceoque Strigili ut rubeant fricando. Imò etſi Exercitatione liberè & quoties libet fruantur; magno tamen

tamen ſuo Commodo & hujuſmodi *ſimul* Frictionem tuendæ Sanitati adhibebunt.

OMNE inſuper Quadrupedum Genus *quorum Carnes Menſis deſtinantur Strigili* diligenter diſtrictum, eaſdem ſucculentiores, Guſtui ſuaviores, Morborumque Contagio liberiores, hoc eſt, magis ſalubres & Nutrimento bono multoque plenos præberet. In *Volucribus*, quorum magna Pars Corporis Ablutione ſummopere delectatur, eadem præſtaret *Immerſio in frigidam*. Et hæc miror elegantiores & erudito Luxu Viros non vidiſſe, aut viſa in Uſum ſuum non arripuiſſe.

EX præſcriptis Motui Legibus, Quietis Tempora Modumque intelligere non erit difficile.

CAP.

CAP. V.

De EXCRETIS & RETENTIS.

§. 1. CUM non tota *Alimenti* humani Materia Corpori nutriendo apta ſit; neque tanta *Humoris* Copia Sanguini utilis ſit quanta Alimento concoquendo Chyloque inde Confecto in Vaſa Sanguinis deducendo neceſſaria eſt; nec denique fieri poſſit ut Vitæ Actiones peragantur quin continuò à Canalibus omnibuſve ſolidis Corporis Partibus *Ramenta* deterantur, & fluentes per eoſdem Humores (ſive quod Corruptioni obnoxii ſint ſeu quia non quicunque per minimos etiam Canales tranſiverunt protinus in Materiam Nutritioni idoneam redigi poſſunt) perenni Purgatione egeant: *tribus* præcipuè Modis Natura ſuperfluorum Egeſtionem molita eſt. Per *Alvum* ſcilicet Ciborum Fœces ſive Chyli Recrementa, per *Veſicam* inutilis Sanguinis Liquor, per innumeros denique *Meatus in Cutem patentes* detrita

detrita Fibris Ramenta Succorumque è Sanguine colatorum Purgamenta ejiciuntur. Ut autem Sanitas conſtet Vitaque, quantum fas eſt, in longum producatur, ſingula hæc debito Modo, Quantitate & Tempore, certâque Lege excernenda ſunt.

§. 2. ALVI *Fæces* neque fluidæ neque duræ, ſed mediæ inter utrumque extremum Denſitatis è ſanorum Corporibus exeunt. Veriùſque quàm elegantiùs dictum eſt; Oportet Sanorum Sedes eſſe figuratas.

QUIBUS ſtipatâ Alvo, *paucæ duræque* excernuntur, iis aut nimio Labore Corpus exaruit; aut Potu generoſo pleniore incaluit; aut ſeveriori Jejunio maceratis parùm ſupereſt dejiciendum; aut Digeſtionis Vis languet; aut periſtalticus Inteſtinorum Motus ceſſat, quo fit ut Chylus lacteorum Ductuum Oſculis diutiùs objectus per illa quicquid in ſe Humoris eſt tranſmittat, Fœceſque, non niſi exuccas & arentes, deponat.

QUI *liquidiores magnâque Copiâ* detrudunt, ii Alimentis aut Naturâ ſuâ aut nimiâ Quantitate Ventriculi Vires ſuperantibus veſcuntur. Crudi hinc geniti Chyli Copia major quàm quæ lacteis Ductibus inferri poſſit, intra Inteſtina aceſcens & fermentata, Pharmaci Ritu illa ad ſui Expulſionem ſtimulat, tandemque cum Fœcibus dejicitur. Infirmis *Bubulâ, Porcinâ,*

cinâ, Piſciumve, Carne, Artocreate, variis Ferculis Arte coquinariâ *confuſis*, aliove quocunque Nutrimento Ventriculi Viribus *indomabili* pleniùs paſtis ſolenne eſt ſemicrudum Chylum per Inteſtina ſe præcipitem dare, *quæ* deinde gravia Tormina Colicique Dolores excruciant, languente interim profundèque dejecto Animo. Cibus enim, ſive durus frangique contumax, ſive diſſimilium Commiſtione in Fermentationem pronus, conſpirante etiam ſuo Pondere, à Stomacho ad Recti uſque Inteſtini extremum Finem omnes Fibras vellicans, alibilis ſucci vix pauxillâ Portione in Chyli Ductus ad nutriendum Corpus admiſsâ, totus ferè crudus effluit: neque *hujuſmodi* Victu Corpus magis reficitur (imò minùs, ut mox oſtendam) quàm vel *parciſſimo*. Hoc tamen Diſcriminis intereſt quòd Alimento *copioſo* inutiliter ingeſto Ventriculus & Inteſtina affligantur, reliquumque Corpus & Partium Conſenſu, & non ſatis ſubacti Chyli Renixu in Canalium eum comminuere molientium Latera, paria patiatur.

QUARE ex Fœcum Conſiſtentiâ certò dignoſcitur an eam tantùm, ejuſque Generis, Alimenti Quantitatem adhibuerimus quæ Corporis Uſui ſatis ſit nec Digeſtionis Viribus major; an Modum ſuperaverimus. Et tantam profecto Vim habet ad *irritanda Inteſtina* quodcunque Digeſtionis Vi indomabile eſt, ut non aliâ de Causâ putem *Peruanum* Corticem, nimiâ

nimiâ Quantitate *Infirmioribus* exhibitum, Alvum ciere ; Mercuriumque, ſive devoratum ſive Cuti affricatum, ſæpe effræni Alvi Purgatione præcipitem ſibi Exitum quærere neque ſalivæ Profluvium excitare ; quàm quòd nimiâ nec Ventriculi Fibrarumque Viribus reſpondente Quantitate peccatum ſit. Suâ enim Naturâ *Peruanus* Cortex aſtringit, Mercurius patentes Glandularum ſalivalium Exitus petit. Imò ipſum Diaſcordium Theriacamque Andromachi ſæpè vidi Alvum ſolvere *Infirmis* quibuſque *Scrofula* Viſcera occupaverat. Quo damno iſthæc Medicamenta minimè noxia ſunt cùm *minore* Quantitate exhibentur. Et Morbis Mercurio ſanabilibus tutiùs mederi, ſi *lentiùs*, à *parvis* Initiis, *ſenſim* augendo Medicamenti Doſin, progrediaris, multiplici certâq; Experientiâ edoctus probè ſcio.

§. 3. A Præsenti Argumento nòn alienum erit funeſtum quorundam Errorem notare qui *infirmi*, *macri*, *ſtrigoſique* cùm ſint omni Ope nituntur ut *obeſuli* & *habitiores* fiant. Quod ut aſſequantur Cibi alibili Succo ditiſſimi Potûſq; cujuſvis generoſiſſimi magnâ ſe Copiâ ingurgitant ; neſcii hoc ipſo augeri Morbum quo ipſi tanquam Medicamento eundem abigere ſatagunt. Illis enim rubella Sanguinis Portio minor viſcidiorque eſt & Seroſa Pars liquidior atque aquoſior (hoc eſt, ipſe Sanguis tabet macetque) Soli-

dæque Fibræ torpent reſolutæ. Cùm autem pro Sanguinis Craſi Fibrarumque Robore valeant aut langueant coctrices Vires ; tali in Corpore neceſſariò invalidæ erunt, nec *tali, tantoque* Alimento frangendo, comminuendo, accuratè miſcendo pares ; Chylumque Nutritioni ineptum conficient, qui propterea aut totus per Alvum præcipitabitur ; aut ſi qua ejus Portio Canales Sanguinis ingrediatur, craſſior cùm ſit quàm quæ Sanguini probè commiſceri in eundemque cum illo Liquorem coaleſcere poſſit plurimùmque ab illâ *Tenuitate* & *Fluiditate* deficiat quæ neceſſaria eſt ut *minimos* Corporis Canaliculos ſubingredi queat, eos nempe qui *Nutritivæ Materiæ* advehendæ inſerviunt (cùm enim *minimæ* quæque Corporis Particulæ nutriantur *minimis* etiam Canaliculis Nutrimentum advehi neceſſe eſt) per Urinæ, Sudoris, alioſque Meatus diffluet ; miſerumque Animal *ipsâ Copiâ egenum* media inter Fercula *Fame* enecabitur. In eo igitur iſti peccant quòd Viribus ſuis ſuperiora Alimenta ingerant ; cùm tamen Cibo levi, tenero, refrigerante, molli, aut qui à Naturâ aut ab Arte Chyli Similitudinem Indolemque *jam* habeat, veſci deberent ; (Lacticinia, dico, Ova, Juſcula tenuiora, & coacta quas Gelatinas vocant, Oryzam, Hordeum, Triticum, reliquaque Cerealia, Volucrumque & Quadrupedum juniorum ſalubrique Nutrimento paſtorum Carnes albas teneraſque) omniaque præterea Alimenta ſua

ſufficiente

ſufficiente Aquæ aut *tenuioris* cujuſvis Potionis Copiâ ita *diluere* ut in Ventriculo & Inteſtinis *ſatis comminui* poſſint. Ego hujuſmodi Moretum, feliciſſimo cum Succeſſu, ſoleo commendare macilentis.

Gelatinæ *ſimplicis è Cornibus Cervorum, è Vitulorum Cruribus, & è Medullâ Palmæ Indicæ fariniferæ Saguâ dictâ* excoctæ, *Floris Lactis, Vnique albi* mollioris quale ex Inſulâ *Palmâ* adfertur, uniuſcujuſque Selibra ; *Cremonis* quantum exprimitur ſex *Piſtaciis* totidemque optimis (quales ad *Jordanem* Fluvium proveniunt) *Amygdalis* contuſis ; *Sacchari* & *Cinnamoni* aut *myriſticæ Nucis* quantum ad conciliandum gratum Saporem ſatis eſt : hæc, inquam, omnia commiſceantur, lenique Calore, quo penitiùs coeant recoquantur.

Et *hi* etiam Cibi quantumvis facilè concoquantur, non tamen ad *Satietatem* uſque ingerendi ſunt ; ſed *exiguis* Portionibus ideoque *ſæpiùs* iterandis, nec niſi *Fame ſolicitante* comedendi. His ſi Exercitatio *moderata* accedat, *habitius* fiet Corpus, ſed *nondùm robuſtum*, & *Caro* gignetur, ſed *mollis*. Cùm tamen eò Res devenerit facilè *firmantur* Fibræ ſolidiore *& valentiore* Cibo Potuque generoſiore &, quæ hæc frangat & comminuat, Exercitatione *validiore*. Ad quæ tamen non protinùs ſed lentè & *pedetentim* eſt progrediendum.

diendum. Hanc Methodum & Ratio ſuadet: nihil enim non *penitùs* coctum & digeſtum Animalis Corpus nutrit: & Obſervatio inſuper & Experientia fulcit. Sic enim Plantis ſuccreſcit quotannis nova quaſi Cutis, mollis laxaque & Morâ induranda. Sic Equiſones peritiores, macilentos Equos tractant; eòque (quod mireris) ſtrigoſum, anhelum, marcentem & jam tabeſcentem Equum breviore Temporis Spatio obeſum, nitidum alacremque Veterinarius dabit, quàm vel expertiſſimus Medicus Hominem. Non tamen diſſimulandum eſt, vix tantam Humorum Corruptionem Fibrarumque ſolidarum Diſſolutionem in *Pecora* cadere quanta in *Homines* cadit, *Gulæ dedita Animalia.*

§. 4. EUNDEM Errorem errant Nutrices Matreſque in *nutriendis Infantibus*: quorum magna Pars non aliâ de Causâ Torminibus, Coli Intemperie, Diarrhæâ, duro Alvi Tumore, Suffocatione, Flatibus, Morbiſque convulſivis excruciatur; quàm quod Nutrices Matreſque, ipſæ Gulæ deditiſſimæ, Alumnorum etiam ſuorum *nimiâ lautioris Cibi Potûſque generoſi Copiâ* infirmos Ventriculos diſtendant, eòque Vires obruant. Nam quid, quæſo, Alvi Fœces viſcoſæ, cineritii Coloris, hoc eſt, Chylo plenæ, nigricantes item & bilioſæ, Inteſtinorum Murmura & undantes Motus, Strangulationis Senſus, Flatuſque, Infantibus familiaria ſignificant, niſi *crudum* & *ſemiconfectum*

fectum ex ſuperfluo nimioque Alimento Chylum? Quod ex ipsâ præterea Horum Morborum *Curatione* manifeſtum eſt. Concharum enim Pulvere acidos Ventriculi & Inteſtinorum Succos abſorbente, Clyſmatis, Fontanellis, Veſicatoriis crudos nimioſq; Humores educentibus, Rhabarbaro quod vacuat ſimul & Inteſtina roborat, ſimiliumque eadem præſtantium conſtanti Uſu, Alimento denique *facilè* concoquendo *& parciùs* ingeſto tota Res perficitur. Et cùm reliqua Animalia, Naturam Ducem ſecuta, Fœtibus ſuis invitis ſuperflua Nutrimenta non ingerant: præſtaret Homines *eorum* imitari Sobrietatem quàm ſupervacaneâ Curâ noxiâque Diligentiâ Infantes vexare, Morbiſque obrutos peſſundare.

§. 5. Sæpe *Infirmos* & *ſedentarios*, præcipuè *literato in Otio ſegneſcentes* audivi de Capitis Dolore, Nauſeâ, Alvi Torminibus, Coli Doloribus, Flatibus, Animiq; Dejectione querentes; cùm interim *ſobrios* ſe & *temperantes*, imò *abſtemios* profiterentur. Diligentiore tamen Examine inſtituto nunquam non deprehendi *ſobriis illis* Alvi Fœces *copioſas* & *liquidas* dejici, certiſſimo mihi Argumento *plus* eos Alimenti ingeſſiſſe quàm quod vel concoqui poſſet vel Corpori nutriendo ſufficeret. Nam, procul omni Dubio, parcè ſobrièque viventibus Fœces modicæ Spiſſitudinis, aut etiam craſſæ & duræ ſunt.

Ridiculè

Ridiculè planè Hypochondriaci, Hyſtericæ aliique Infirmi adeo languere ſe queruntur ut jamjam Animo defecturi videantur ; nec tamen ceſſant opipara robuſtaque Alimenta devorare, Potuque generoſo, imò & Aquis Cardiacis, ſe proluere : quo illi Morbi Fomite perpetuo, quam Medicinam putabant, graviùs affliguntur. Non diffiteor *recentem* è generoſo Alimento confectum Chylum, aceſcentibus Ventriculi & Inteſtinorum Humoribus miſtum, poſſe eorundem Vellicationem *aliquandiu* obtundere ſuoque Calore ita Corpus fovere ut Sanguinis Circuitio pauliſper promoveatur, ſicque Doloribus ut dentur ad Tempus Induciæ ; itemque Operculi inſtar noxios Ventriculi Halitus comprimere *ne Caput Nervorumque in Cerebro Originem tentent*. Nam *Cerebrum* non tantùm Multitudine Nervorum Stomacho intextorum *Ventriculi* Mala ſentire ; aut *hôc* ſive Cibo ſive Flatibus turgido, pleniore Sanguinis Rivo *illud* peti, repleri, diſtendi conſtat : ſed & Halitibus ſubtiliſſimis quos Abdomen, Humorum fermentantium & putreſcentium ſpurciſſimâ Colluvie (gravi illius Corporis Regionis, cùm nudatur, Odore tetroque ipſius Oris Animæque Fœtore, ſe prodente) differtum, per medium Pulmonem fortiùſque obſtantia Cranii inferioris Oſſa nequaquam tenuia evibrat atque validè ejaculatur : talibus, inquam, Halitibus Cerebrum Nervoſque tentari non ignorant quibus *perſpecta eſt* ſubtilis

tilis ſupra quàm facile *credi* poſſet Natura Effluviorum cùm omnium tùm præcipuè è *fermentantibus* & *putreſcentibus* Corporibus, maximè *animalibus*, emicantium. Sed *temporaneum* Remedium Malum poſtmodùm auget. Sicut enim in Cloacam quæ pura & dulcia projicis, ea ipſa deinde corrupta Fœtorem augent : non aliter Ventriculo & Inteſtinis impuris Humoribus repletis accidit, ut quæ ſana & ſalubria exceperint, non ſine Contagii Labe dimittant. Quare, *valere cupientibus*, cùm *hâc non ſuccedat*, *aliâ aggrediendum eſt Viâ*. Cloaca nempe primùm evacuanda eſt, deinde omnis Sordibus Aditus præcludendus : hoc eſt, Abdominis primùm Colluvies Vomitu Alvique Dejectione purganda eſt, deinceps Gulæ invigilandum ne nova impurarum Sordium Materia ſubingrediatur. Quod ſine *Labore* peragi non poſſe fatendum eſt, ſed quem forti Animo toleratum non deficiet *Merces*, ſuavis puta Vitæ Tranquillitas & à *ſuprà memoratis* Morbis Immunitas, qui Gulam non frœnantibus cùm accidunt vix aliam agnoſcunt Cauſam quàm Intemperantiam ignavamque Deſidiam.

§. 6. Qui ſemel tantùm de Die & *temperanter* Carne veſcuntur, ſemel etiam *quotidiè* illis familiare eſt Alvum dejicere. Qui *ſæpiùs* Ventris Onus deponunt, aliquâ Temperantiæ Fines tranſgrediuntur. Qui Nervorum aut quibuſvis diuturnis Morbis mederi ſatagunt

parciſſimo

parciſſimo utantur Victu neceſſe eſt : quare illis *alternis* tantùm Diebus Alvus movetur, ejuſque *adſtrictæ* Moleſtia forſan ferenda eſt. Quamdiu enim ſoluta illis *Alvus* fluit, fruſtra laxatas *Corporis* Fibras contrahere aut confirmare nituntur ; cùm unde orta eſt prima Mali Labes *indidem* Medela inchoanda ſit exinde per reliquum Corpus diffundenda ſicut contorto ab alterâ Extremitate Reſti ſenſim Plicæ aut Rugæ ad alteram uſque propagantur. *Facilis* eſt Medicamentis Aditus ad Ventriculi Inteſtinorumque Fibras, ad reliquas *difficilior* & per Circuitus atque Ambages longior. Cumque *Fibrarum* Relaxatio, Infirmitas, & Vis elaſticæ Defectus Origo ſit omnium qui *Nervini* dicuntur, Morbi, *his* nulla niſi quibus *Fibræ* contrahuntur, ſtipantur, & roborantur Medicamenta proderunt. Ea autem quoſcunque *primos illibatis ſuis Viribus* contigerint, Ventriculi ſcilicet & Inteſtinorum, Villos validiùs corrugabunt & firmabunt. Verbo, qui non priùs confirmato Stomacho atque Inteſtinis, Nervorum Morbos arcere ſperat, idem à Citharæ Fidibus Aquâ maceratis & flaccidis validos Tremores & canorum liquidumque Sonum expectet.

§. 7. Experientia & Obſervatione mihi compertum eſt, *ſemel de Die* Alvum exonerantibus Cibi Recrementa *tertio* poſtquam aſſumptus fuerit Die per inferiora expelli : *alternis* tantùm Diebus eo ſe levantibus Onere, non

*

non niſi *ſexto*. Quod de *Infirmioribus*, *ut omnia ferè noſtra*, dictum puta. Nam quibus præ *Fibrarum Robore* citatior eſt Alvus, ii *Bidui* aut etiam *minore* Intervallo à Cibo quovis comeſto ejus Fœcem deponunt. Curioſi hæc vera experientur devoratâ quâvis Nuce lævi quæ intacta tranſeat per Inteſtina, nec illa irritet. Hujus Varietatis *Cauſa* eſt quòd quo minor fuerit Alimenti Quantitas eo diutiùs lacteorum Oſculis objicitur, cùm minore ſuo Pondere Inteſtina minùs premat: quare hæc illud arctiùs amplectuntur & non niſi *penitùs* digeſtum *omnique ſuo Humore* ſpoliatum dimittunt: unde *Temperantibus aridior* Alvus; *Intemperantibus* verò, contrariâ de Causâ, Alimentorum Progreſſus *acceleratur*: unde illis perpetua Inteſtinorum *Lævitas*; quâ nihil quidquam manifeſtiùs Intemperantiam indicat. Præterea temperanter viventibus & ſemel tantùm de Die Carne veſcentibus ſæpè obſervavi accidere, ſi quando plenior Paſtus Stomacho moleſtior fuiſſet, licet per inſequens Biduum & Animo & Corpore optimè ſe habuerint, ut *tertio* demùm Die quo plenioris Cibationis Recrementa per Alvum ſecedebant *Animo dejicerentur*, *Flatibus diſtenderentur*, *Oculi caligarent*, *Caput gravaretur*, *Inteſtina Colicis*, *totumque Corpus Rheumaticis Doloribus urgeretur*. Unde colligere licet,

(1.) EODEM *Temporis Spatio Alimenta* in Chylum Sanguinemq; redacta minimos Corporis Canales ingredi, indeque perſpirabilis Halitûs Specie exire, *quo* eorundem *Recrementa* per Inteſtina vecta Ano ejiciuntur.

(2.) VERISSIMUM eſſe Medicorum Axioma; *Primæ Concoctionis Errores ſubſequentibus non emendari* (niſi fortè ſequenti Articulo dicenda generali Regulæ Limites ponere videantur): indigeſtus enim Cibus, cùm tranſpiraret, moleſtior fuit quàm cùm Stomacho gravis incumberet.

(3.) HOMINUM *Vulgus* egregiè *falli* cùm quæ patiuntur *Mala*, Malorumque quæ ſentiunt *Solamina*, Alimento aut Medicamento *proximé deglutito* accepta referunt. Imò Coli, verbi gratiâ, Intemperie laboranti per duos treſve Dies tenui Victu utendum eſt priùs quàm inſigne & manifeſtum aliquod Morbi Levamen à Temperantiâ ſentiat; quod quidem non maturiùs eſt expectandum quàm id elapſum fuerit Intervallum poſt quod ei redire ſolet Alvi exonerandæ Cupido.

§. 8. QUÆDAM Alimentorum Genera, nonnunquam *Ventriculo & Inteſtinis gravia* & moleſta dum primam Concoctionem ſubeunt, *poſterioribus* tamen *facilè* cedentia, tutiſſimè comeduntur. Talia ſunt Lacticinia, Caſeus,

Caſeus, Ova, Cerealia, Oluſcula, quæ (etſi Arte culinariâ optimè præparata & debitâ Quantitate aſſumpta) fieri poteſt ut *quorundam*, præcipuè *Carnium Eſui aſſuetorum*, Stomachis graviora ſint & Flatibus Inteſtina repleant. Sed huic Malo Remedium adfert *Aquæ* Potatio. Nec hujuſmodi Alimentorum Partes ita firmiter cohærent aut Sale urinario abundant quin aqueo Humore competenter dilutæ & in tenuiſſimas quibus conſtant Particulas comminutæ etiam anguſtiſſimos Corporis Canales facilè ſubeant Viribuſque coctricibus, ſi vel pauxillæ ſuperſint, obſequantur, ideôque Chylum tenuem, fluidum, lenemque præbeant, ſecundariis Concoctionibus domabilem, ſalutarem, nec diuturnorum Morborum Seminibus fœtum. Et Flatus inde geniti cùm Spiculis Salis non inſtruantur, qualibus illi muniuntur qui è Carnibus Potuque ſpirituoſo exhalant, non magis puro quem ſpiramus Aëre nocebunt.

§. 9. ALTERA Evacuationis Materia *Urina* eſt: quæ qualis, quantâ, quâque Lege excernatur etſi vulgò minùs accuratè attendamus; non minima tamen inde Lux effulget, Sanitatis Statui dignoſcendo & Nutrimenti Menſuræ Modoque juſto deprehendendo utilis.

URINA *citrini* Coloris, à cujus mediâ Profunditate ad Fundum uſque Sedimentum *læve*, Figurâ Coni cujus Vertex ſurſum ſpectat

 dependet,

dependet, quæque Potûs Dodranti *Quantitate* reſpondet, optima eſt, Alimentumque juſtâ Proportione adhibitum accuratè digeſtum eſſe, neque crudis Corpus Humoribus repleri, oſtendit. Talis eſt eorum Urina qui Temperantiæ & debitæ Exercitationis Beneficio, integrâ Sanitate fruuntur.

E Contra, liberiùs viventibus pleniùſque paſtis, Urinæ pallentis, pellucidæ nec ſalſæ copioſa Excretio planè indicat perſpirabilem Materiam intra Corpus detineri ; Chylum minùs accuratè comminutum & ſecundariis Coctionibus minùs elaboratum in Canalibus anguſtioribus hærere, *liquidiorum* Humorum imperfectam Secretionem fieri, Salis denique urinarii craſſiores nec ſatis fractas Moles aut Sanguini ſtrictiùs uniri aut in Carnis ſolidæ Interſtitiis incommodè ſubſiſtere. Quem conturbatum Oeconomiæ animalis Statum ſequuntur Animi dejectio, extremorum Membrorum Algores, Cephalalgiæ, Dolores aliâ atque aliâ Parte rheumatici, Coli & reliquorum Inteſtinorum Tormina. Hujuſmodi Urinæ Profluvio *moderando* conducit, cubitum ituros compoſiti Pulveris è Chelis Cancrorum aut Confectionis Kermeſinæ aut Raleianæ parvâ Quantitate deglutitâ, Vinum album multâ Aquâ dilutum Lactiſque calentis ſero medicatum (Poſſetam vocant) plenis Poculis bibere, obſtructæ Perſpirationis denuò redintegrandæ Cauſâ. Morbis autem poſtmodum

modum *ſecuturis* ut occurratur, temperantiùs in poſterum vivendum eſt & Corporis Exercitationi vacandum.

§. 10. HIC non pigebit Differentiam notare quæ inter *Hypochondriacorum* aut *Hyſtericarum* Urinam intercedit atque eam quam profundunt qui vero laborant *Diabete*; *cujus* Morbi Metu non rarò terrentur meticuloſi quidam Homines *priore illo* detenti. Utrorumque Urina, primo ſaltem Aſpectu, ſimilis eſt; utrobique par Animi Dejectio. Sed *Diabete* laborantibus perpetua Sitis, Arteriæ frequens & debilis Pulſus eſt, Urinæque dulcis & mellei ferè Saporis diuturnius & copioſius Profluvium ita nonnunquam immane ut paucorum Dierum Spatio miſero Ægro Vires, exhauſto Corpore, ſuccumbant. *Hypochondriacis* autem & *Hyſtericis* nulla aut minima Sitis, nec Pulſus frequens, ſed contrà nimis rarus debiliſque, Profluvium citò, ſive ultrò ſive diaphoretico aliquo Medicamento, ſiſtitur, extrema denique Corporis Membra frigent quod *Diabete* languentibus non accidit.

§. 11. TENUIS illa & *ſubcærula* aut *verſicolor* Pellicula quæ Urinæ *Scorbuticorum* aut *Cachecticorum*, Olei aut Pinguedinis inſtar, quandoque innatat, Salis Particulis conſtat ad eundem Modum congregatis quo in Lixiviorum, ad Cryſtallos formandos frigido

gido in Loco ſepoſitorum, Superficie non diſſimilis Membranula contexitur.

SUNT quos non parùm terret Urina *turbida* & Sedimentum præbens *interciſum Laterumque Ramentis ſimile.* Qualis etſi Sanguinem Particulis Salis craſſis, crudâque Materiâ repletum oſtendat : cùm tamen eadem *extra Corpus protrudi* ſimul manifeſtè monſtret ; perplacere debet (talia enim excerni quàm intùs coàcervari ſatius eſt) ; & Urinæ limpidæ Profluvium ſecuta, Morborum alioquin inde naſciturorum Metu Ægrum liberat. Præterea *Sanctorius* monuit & Experientia confirmat, pleriſque omnibus *Viris* menſtruo ferè Intervallo hujuſmodi Urinæ Profluvium accidere ad inſtar menſtruæ *Mulierum* Evacuationis ſanguineæ.

QUI *flammei* Coloris, *craſſam* & *turbidiſſimam* Urinam *parvâ Quantitate* meiunt, iis Sanguis Potûs ſpirituoſi aut Carnis Sale juſto copioſiore accenſus æſtuat. Quare illis à Carnium Eſu illicò temperandum eſt Vinumque Aquâ non modicè diluendum : niſi ardenti acuto aut ancipiti & periculoſo è diuturnorum Genere Morbo ſe corripi pro nihilo habeant.

PESSIMÆ omnium Significationis eſt Urina *ferruginea* aut *ſubnigra, exiguæ Quantitatis nihil Sedimenti* dimittens. Hæc in *Morbis acutis*

acutis ſummam Cruditatem, Inflammationem maximam & Gangrenæ Periculo non vacantem, & labantem Onerique ſuccumbentem Naturam oſtendit. *Nullo* autem *conſpicuo* aut *evidenti Morbo* detentorum Vires coctrices languidiſſimas eſſe, crudiſſimâ Materiâ omnia repleri, Partes Sanguinem componentes indivulſo Nexu cohærere, torpeſcere deniq; animales quaſcunq; Functiones. Quò cum perventum eſt, forti fideliq; Medici Operâ *omnino* opus eſt: neq; tùm Ægrotus, ſi ſapiat, *ſibi ſoli* fidat, præcipuè ſi diutino Luxui & Intemperantiæ prægreſſæ hæc debeantur Mala.

De Urinâ *fuſcâ, ſanguineâ, lacteâ, purulentâ, Pelliculas, Ramenta, Membranulas, Sabulumve* vehente nihil hîc dicendum puto. Talem eſſe *Nephriticorum* & *Calculo* laborantium Urinam omnes nôrunt, quod Sabulum ipſum, deraſa Vaſis Ramenta, diruptis Calculo Canalibus erumpens Sanguis, Puſque Ulcere effluens ſatis oſtendunt.

§. 12. Accidit etiam quibuſdam *Fibrarum Flaccidítate infirmis* Evacuatio quædam & per *Alvum* & per *Urinam* à vulgaribus Medicinæ Scriptoribus minùs obſervata, non modicâ tamen Formidine Ægrorum Animos implens. *Albam*, dico, *pellucentem* & *viſcidam* Materiam, Gelatinæ æmulam, cum Fœcibus uſquè ejectam, nunc majore nunc minore Quantitate; & *album, lacteum, lentum*

tum Urinæ Sedimentum Cremori aut *Puri* perfectè cocto non abſimile. Falli mihi videntur qui inteſtinorum aut Renum *Ulceri* hæc imputant, quod ſuſpicati Animo dejecti parùm abeſt ut in Morbum quem horrent ipſo ejus Horrore incidant. Certò tamen conſtat *neutrobique* Ulceri aut Puri Locum eſſe. Dolor acutus & vehemens, cum Ardore & diverſi Coloris Pure Ulcus manifeſtè produnt. Horum tamen *nullum hîc* invenias, aut ſi quem Dolorem, minimè tamen inſignem, nullos Ardores hecticos internorum Ulcerum perpetuos Comites, nullum admiſtum Sanguinem Saniemve, aut Fœtorem Putredinis Indicem. Præterea, hæc *frigidis* accidunt, *Paralyticis*, quibuſque *Laxitate Fibrarum* Arteria debiliter pultat omneſque animales Functiones languent, Hominibus ſcilicet Inflammationi minimè obnoxiis. Ex quibus patet ulceri hæc Mala non deberi.

QUOD per *Alvum* excernitur aut *Chyli* Portio eſt, Infarctu aliquot Lacteorum, Ingreſſu in Sanguinis Canales prohibita, aut *Mucus* Inteſtinis lubricandis deſtinatus ſive nimiâ Quantitate ſecretus ſive Glandularum illud ſeparantium Obſtructione collectus & per Intervalla, ubi Copia ejus increverit, Viam ſibi aperiens. Quorum utrumvis, Humoris Parte longiore Morâ & Inteſtinorum Calore abſumptâ, denſatur, tandemq; vermiculari eorundem Motu cum Fœcibus exprimitur. Ad eundem ferè

Modum

Modum quo intemperantiùs viventibus (quibus viſcidorum præcipuè Humorum Secretio augetur) Glandularum circa Os, Fauces & Laryngem ſitarum Liquores Frigore concreſcentes hærent primò, deinde viſcidi lentiq; exſcreantur.

Lactea pariter Materia quam dixi in *Urinâ* colligi, non aliud eſt quàm *Mucus* Urinæ Canalibus & Receptaculo lubricandis factus, nimiâ propter Glandularum Laxitatem Copiâ excretus.

Neque aliter utriq; huic Malo quàm aliis quibuſvis Fibrarum laxarum Morbis medendum eſt, accuratâ nempe Victûs Ratione & Medicamentis aſtringentibus & corroborantibus.

§. 13. Tertio Modo Corpus evacuatur *inſenſibili Halitu perſpirante*. Hujus Quantitati accuratiùs ponderandæ aptatam *Sanctorius* penſilem ſellam excogitavit; ingenioſum quidem Inventum & *Medicis* apprimè utile, cujus ſcilicet Ope hujus Evacuationis Naturam omniaque Accidentia minutiùs inveſtigent Ægrorumque Commodo addiſcant; Uſui tamen quotidiano *quorumvis Hominum* minùs aptum, quippe quod non ſine laboriosâ Moleſtiâ majorique Animi Attentione & Temporis Diſpendio quàm occupatioribus liceat aut cuiquam ferè libeat, poſſit adhiberi. Majoris interim ad Sanitatem Momenti eſt libera & plena Materiæ perſpirabilis quàm Fœcum ſimul & Urinæ Evacuatio; cùm illa hanc

utramque in calidioribus Regionibus Quantitate longè ſuperet, in frigidioribus æquet aut minimùm ſuperetur, ejuſque Obſtructio *multorum* acutorum & diuturnorum Morborum Causa, & diuturnorum *ferè omnium* perpetuus Comes ſit.

§. 14. Doctissimus Medicus & diligens Rerum naturalium Obſervator *Jacobus Keilius* in *Medicinâ* ſuâ *Staticâ Britannicâ* irrefragabilibus Argumentis oſtendit Frigus ſuceptum non aliud eſſe quàm humidum nitroſumque Aërem magnâ Copiâ per Tranſpirationis Meatulos intra Corpus admiſſum, qui Sanguinem ſpiſſando (quod Sanguinis poſt ſuſceptum Frigus Miſſio oſtendit) indeque non perſpirabilis tantùm Materiæ ſed & liquidiorum quorumcunque Humorum Secretionem impediendo, brevi toto Corpore Turbas Febriculamque excitat &, niſi principio obſtes, Phthiſeos, inſigniorum Viſcerum Obſtructionis, Cachexiæque Fundamenta ponit.

Infirmioribus igitur & *Valetudinariis* diligenter curandum eſt ne Frigus ſuſcipiant: Quòd ſi quo Infortunio hoc Malum *occupaverit*; ut, priùs quàm altiores egerit Radices, extirpetur allaborandum. Et Morbo quidem cognito Remedium facilè deprehenditur, quod hujuſmodi eſt. Æger cubitum iturus *compoſiti Pulveris è Chelis Cancrorum* Scrupulo ſuperbibat *Liquoris* cujuſvis *tenuis calentis* (qua-

lem

lem profluente Urinâ limpidâ commendavimus) Hauſtus aliquot, admiſtis cuique *Spiritûs Cornu cervini* decem Guttis, Perſpirationis inſtaurandæ Causâ. Mane, ſi opus ſit, eadem repetat, Lectoque ſe contineat uſquedùm Onere ſe levatum ſentiat. Caveat tamen ne, laxatis jam Sudatione Fibris, frigidi Aëris Acceſſu Malum recrudeſcat. Quare, non niſi Veſtibus ſolito denſioribus munitus, eum ingrediatur. Deinde per Biduum Triduumve tenuiore Victu utatur (Cerealibus, Sorbitionibus, Pulli Carne) Potuque tepente. Verbo, ſuſcepto Frigore non aliter quàm invadente Febriculâ Corpus curandum eſt. Quàm Viam inſiſtentibus rarò Tuſſis aut Sputum ſupervenit. Si tamen ſupervenerit, *Gummi Ammoniaci* Semunciâ, duabus *Aquæ Hordei* Libris ſolutâ, aut *Sacchari cryſtallini* pauxillo *Olei Amygdalarum dulcium* ſoluto, multò faciliùs, tutiùs & efficaciùs ejiciuntur aſperæ Arteriæ hærentiâ, quàm *Balſamis, Linctibus* ſimilibuſque vulgò uſitatis; quæ Ventriculo moleſta ſunt, & Concoctionem impediendo graviora arceſſunt Mala quàm quibus profligandis adhibentur.

§. 15. Nulla *certiùs* Ratione perſpirabilis Materiæ Evacuatio tanta taliſque conſervatur qualem bona Valetudo poſtulat quàm *temperanti Victu* (quo ſcilicet tantum, neque amplius, Nutrimenti in Ventriculum detruditur quàm cui ad debitam Fluiditatem redigendo ille ſufficit, quantumque Corpori reparando

satis est) *moderatâ Exercitatione, Frigidarii Strigilisque commodo Usu*; de quibus omnibus jam supra dictum est.

Obstructum nec liberè fluentem *perspirabilem Halitum* ostendunt Tendinum Subsultus, Jactatio Corporis per Lectum, Volutatio de Latere in Latus, Irrequies denique omnis & Membrorum inde orta Gravitas, Torpor & Lassitudo matutina, Oscitatio, Pandiculatio, Ructus crudus aut multus, Tormina, Dolores Colici, Animique Dejectio. Hæc enim, sive intemperanti Victui, sive Frigori susceptо, sive Animi Mærori Originem suam debeant, Perspirationem continuò impediunt. Quibus itaque quantocyùs obviam eundum est leni primò Alvi subductione, deinde Victu parciore & Corporis Agitatione solitâ majore.

Flatuum magnam Partem obstructæ Perspirationi deberi *Sanctorius* liquidò ostendit. *Oscitatio* & *Pandiculatio* Musculorum Convulsiones sunt perspirabilis Halitûs obstructi Irritatione excitatæ, quibus ille excutitur; ut *omne* quidem *Convulsionis Genus* provido & sapienti Naturæ Instituto, noxiis quâ Vaporibus, quâ Humoribus, *quibusvis* denique *molestis* è Corpore *propellendis* accommodatum est. *Tussis* enim, Diaphragmatis & Musculorum intercostalium, aliorumque Respirationi inservientium reciprocis Convulsionibus Pituitam viscidam, aut mordicantem, aut quidvis Laryngi,

Laryngi, aut aſperæ Arteriæ moleſtum, rejicit. *Vomitus* irritatis & convulſis Abdominis Muſculis & Diaphragmate Ventriculo moleſta, aliquando & Renibus graves Calculos, expellit. Puerperæ eorundem Muſculorum, & Matricis fortè ipſius, Convulſionibus *Fœtum excludunt*. *Sternutatione* & Naſi Glandulæ exonerantur & omnes ſuperiores Corporis Partes quaſſatæ, hærentia Fibris ſuis noxia quæcunque faciliùs excutiunt. *Horrores* ingruente Frigore aut Morbo oborti Perſpirationi impeditæ ſuccurrunt. *Riſus*, ſaluberrimum profecto Exercitationis Genus, totum Corporis Truncum concutiens, quibuſcunque Moleculis ſeu Fibrillæ onerantur, ſeu Canaliculi obturantur, eas tremulâ Vibratione projicit. Contorſiones denique & Contractiones cùm Infantum tùm Adultorum, præcipuè *Epilepticorum*, *Hypochondriacorum* & *Hyſtericarum*, ad quæ ſignificanda generale *Convulſionis* Nomen Vulgaris Uſus reſtrixit; quid aliud eſſe putes quam Spaſmos violentiores & quaſi laborioſam Luctam omnium quotquot ſunt Corporis Muſculorum acrium Halituum & Vaporum è quâcunque Cavitate & Interſtitio Expulſionem ſummo Niſu omnique Ope molientium?

§. 16. PRÆTER jam dictas *omnibus communes*, accidit etiam quibuſdam *ſumma Fibrarum Laxitate* laborantibus *privata* quædam Evacuatio Humoris cujuſdam tenuis, ex Oris, Faucium, Oeſophagi & ipſis etiam Ventriculi

triculi Glandulis per Os ſe reddentis; quam noſtratium aliqui *Sputationem nervinam aut ſcorbuticam* vocare ſolent. Hæc Quantitate ſuâ nonnunquam Salivationem Mercurio excitatam æmulatur, Infirmiſque nonnullis Tabis Metum incutit, cùm tamen nihil minùs indicet. Cujus Rei ut Cauſam inquiramus, recolendum eſt, quibuſdam *Paralyſi altiùs tactis*, præſertim Ætate provectioribus, Salivam ex Ore per Mentum Pectuſque defluere, & tantâ quidem Copiâ ut ne loquí quidem iis liberum ſit niſi inanito priùs Ore abſtersâque Linteolo Salivâ. Adeòque aliquibus penitùs fractis, hujuſmodi Humor ſcatet ut leviſſimâ quâcunque de Causâ ſive Gaudium ſive Mærorem excitante per Oculos etiam fluat Lachrymarum Specie, quas Suſpiria, Singultuſque, Lachrymarum perpetui ferè Comites & *Aſſuetudine* iiſdem conjuncti, ſequuntur. *Fatuorum* præterea & Mentis inopum quoddam Genus, quibus à * Sputi Profluvio apud noſtrates Nomen eſt, & *Hypochondriacorum* ii quos ſumma Morbi Vis pervicaci *Moroſitate* aut *Stupore* urget, plerique denique *Fibrarum inſigni Laxitate* laborantes, hujuſmodi Profluvio plùs minùs obnoxii degunt, præcipuè poſtquam Gulæ (quod non rarò fit) aliquantiſper indulſerint. *Laxatis* igitur *reſolutiſque Fibris* manifeſtum eſt ſalivarium hoc

* Drivellers.

Pro-

Profluvium oriri. *Jam antè* oſtendi nimium aut difficilè concoquendum Nutrimentum, *Fibrarum Remiſſione Imbecillis* in Chylum lentum, viſcidum, craſſum verti, cujus Partes craſſiſſimas Lacteorum Oſculis majores in Cavitate Inteſtinorum putreſcentes & fermentatas Flatus, Tormina, Colique Intemperiem gignere, tandemque Acore ſuo adinſtar Medicamenti cathartici vellicante Viam ſibi per Anum aperire. *Nunc* animadvertendum eſt, eam Chyli Portionem *viſcidam* quæ Lactea primùm (viſcidior autem Infirmorum quàm Robuſtiorum Lactea ingreditur Vaſa, propter conſtrictiora *his* quàm *illis* eorundem Oſcula) & deinceps Sanguinis Canales ſubintrat, cùm tamen illi penitiùs miſceri nequeat aut eouſque comminui ut per minimas Arteriolas & perſpirabilis Materiæ Meatulos exiliſſimos commodè tranſire poſſit, neceſſariò cogi in *laxiores* Aditus Glandularum *lentioribus* Humoribus à Sanguine ſecernendis aſſignatarum. Tales autem imprimis ſunt *ſalivariæ Fauciumque Glandulæ* prædicti Profluvii Scaturigines.

Revera, quod Ratio expectandum ſuadet Obſervatio manifeſtò oſtendit, *Infirmis* ſcilicet continuato per aliquod Tempus intemperante Victu univerſas Corporis *Glandulas minoraque Vaſcula* intumeſcere & obſtrui; quibus Nervos vicinos & alios Canaliculos adjacentes prementibus (quâ Preſſione & Fibrarum vibrans vege-

vegetuſque Motus ſiſtitur & Fluidorum Circuitus impeditur) Inertiam, Stuporem reliquaque quotquot ſunt ſua Mala debent. Omnium autem maximè tument laxiores & patentiores, ideòque faciliùs cedentes, Glandulæ Humores viſcidos ſecernentes. Quâ de Causâ ut *Baglivius* Os Linguamque in acutis accuratè inſpicienda eſſe, quò Stomachi, Inteſtinorum, Viſcerumque Conditio innoteſcat ego in diuturnis Morbis non ipſos tantùm Oculos, ſed & Carunculas lachrymales Oculis adjacentes diligenter obſervandas eſſe moneo. Nam non ſolum Oculorum Languor & retuſa Acies peſſimi Ominis ſunt, ſed & lachrymalis Caruncula in majore Oculi Cantho ſita ſi tumeat ſolitoque durior majorque videatur, Fibrarum Laxitatem Functionumque naturalium Debilitatem incauto Victui debitam arguit. Quod mihi *Experientiâ* compertiſſimum eſt, cuicunque tandem Cauſæ ejus Carunculæ Tumor debeatur, ſive Glandulæ veræ lachrymali reliquiſque Orbitam Oculi obſidentibus tenaciore & copioſiore Humore infarctis, eòque Oculum ipſum vicinamque Carunculam extrorsùm trudentibus, ſive privatis ipſius Carunculæ minutiſſimis, ſed accuratam *oculatiſſimi Morgagni* Indaginem non fugientibus Glandulis, pariter affectis eademque efficientibus. Iſtiuſmodi Corporum vicinorum in opticum Nervum præcipuè, deinde & in alias Oculi Partes Preſſuræ referenda eſt Hypochondriacis & Hyſtericis familiaris Confuſio, Obſcuritas

ſcuritas & Hebetudo Visûs, Oculiſque oberrantes Atomi, Muſcæ, Maculæ. Hæc niſi *Oculi privatim ex evidente aliquâ Causâ ſingulari* patiantur; *lachrymali* Carunculâ intumeſcente aut protrusâ Glandulas *quaſvis* per Corporis *ſuperiora* diſperſas itidem Humoribus ex intemperanti Victu viſcidis infarctas tumere, tutò concluditur. Ex iis *Salivariæ* Oris, Faucium & Oeſophagi diſtentæ, vicinos Nervos comprimendo varièque afficiendo, nunc ſuffocationis aut Strangulationis moleſto ſenſu torquent, nunc inani Deglutitionis Actione ludunt, frequentibuſque Querelis Occaſionem præbent. Crudi præterea Humores Flatuſque Ventriculum, Inteſtina, totumque Abdominis Cavum diſtendentes, Diaphragmatis obſiſtendo Contractioni Reſpirationem impediunt; unde, conturbatis omnibus Thoracis Partibus præcipuèque Nervis irritatis, conſpirante etiam Oeſophagi Anguſtiâ & Contractione, neque Aëri Ingreſſus neque Flatibus Exitus conceditur; eòque jam dictis aliiſque mille Malis miſer torquetur, quorum dilucidæ Expoſitioni hoc Loci immorari non convenit. De Viâ enim diverti ut monerem quantas & quàm funeſtas Turbas excitare poſſunt minora Corporis Vaſcula, imprimis vero Glandulæ, Humoribus viſcidis diſtenta.

Nunc ad eorundem *Evacuationem* revertamur, *naturalem* nempe *Salivationem*, quæ profectò (ut & tenacioris Pituitæ *Screatus*,

Tussis nervosæ Nomine notus, & *Tussis Puerorum convulsiva*) non aliud est quàm Naturæ Fibrarum Onera excutere molientis Conatus, & *criticus* quidem, si prudenter tractetur, futurus, nec præsentem solùm Paroxysmum soluturus, sed & liberum Sanguinis Circuitum & perspirabilis Halitûs Effluxum, ablatis eorundem Obicibus, instauraturus, accedente insuper, perpetuo Sanitatis Comite, Animi Alacritate.

Ineptissime quidam *Spiritibus* ardentibus & *Cardiacis* hunc Fluxum *sistere* Animumque dejectum erigere satagunt. Isti, occlusis ad Tempus Glandularum Emissariis, *Evacuationem* quidem sistunt, sed *criticam*, quæ *sisti non debuit*, inclusamque Materiam magis condensant & includentes Canales ulteriùs distendunt; unde & Incommoda crescunt & Periculum.

Alii *generoso Nutrimento* liberiùs se ingurgitant, sanatumque credunt Morbum cùm recentis spirituosi Chyli suavi Fotu refecti tantisper vigent valentque; neque sentiunt se Morbo novum Fomitem suppeditâsse, & quod jam pro Medicamento habent mox se Venenum experturos.

Importune hic omnis Medela adhibetur. Naturæ enim Res permittenda est; nec Evacuatio hæc *critica* aut promovenda aut retardanda est. Corpus tantummodò interim sustinen-

ſtinendum eſt Cibo leviore, facilè concoquendo, Potuque non ſpirituoſo & ardente, ſed tenui, utroque parcè eâque Quantitate adhibito cui pares ſint languidiores jam Ventriculi Vires. Sic demùm purgatis Humoribus crudâque ſui Parte per opportunas Glandulas emunctis, liberatiſque Preſſu Canalibus, quò per eoſdem idonei Liquores inoffenſi fluant, Flatibuſque antea intercluſus nunc pateſcat Exitus, Salivatio ſenſim imminuta poſtremò ſponte deſinet. Eâ demùm *jamjam deſiturâ* (nec antè) commodum erit leni Vomitorio lentas Pituitæ Reliquias Ventriculo everrere Flatuſque Interſtitiis Fibrarum incluſos exprimere; mitique poſtea & Stomacho grato purgatorio Medicamento Inteſtina & abſtergere & roborare. His ritè adminiſtratis Æger & Dolore & Onere levabitur, Sanguini per ſuos Canales Circuitus & perſpirabili Materiæ Exitus patebit, & expedito jam Cerebro, cum Fibrarum Tenſione Corpori Sanitas Animoque Alacritas redibit.

Non tamen diſſimulandum puto, ut Natura exhauſta & debilitata, vehementis graviſq; Morbi ſive acuti ſive longi Criſi non rarò ſuccumbit, hujuſmodi Sputationem aliquoties non niſi Ægri Morte fuiſſe finitam; quod Hydropicis & Diabete inveterato laborantibus pariter nonnunquam accidit, ita nempe penitùs diſſolutâ Sanguinis Craſi, rubra ejuſdem Portione in merum Gluten coactâ & ſerosâ

in acre Lixivium degenerante, ut ſcorbutica hæc ejus Diſpoſitio nullis Medicamentis ſanabilis ſit, nullâque Arte diſſociatorum Unio redintegrari poſſit.

CAP. VI.

De Animi Affectibus, *ſive* Paſſionibus.

§. 1. INSTITUTO ab Initio Ordine nunc ad Paſſionum Doctrinam tradendam deducor, non integram tamen & totam, ſed decerptas * hinc inde aliquot ejus Portiones, quæ ſcilicet utiliores ſint ad commonſtrandum, *quantum Animi Affectus* in *immutandâ variè Corporis Valetudine Vitâque aut producendâ aut abbreviandâ poſſint*. Longè autem *majora* hâc in Re *poſſunt* quàm Hominum Vulgus videat. Quæ autem de iis tradenda habeo ut

* His ſimilia plurima vide in noſtris *Princip. Philoſoph. Relig. Revelat.*

clariùs

clariùs intelligantur, primò Veritates aliquot adducam quibus, tanquam Fundamentis, ea ſuperſtruentur.

§. 2. Ut *Corporum* Motus eorumque in ſe invicem Actiones Deum Naturæ Conditorem Legibus certis, Naturæ vulgò dictis, definiviſſe apud omnes in confeſſo eſt: utque eundem analogas *Spiritibus* Leges ſtatuiſſe vix dubitari poteſt: Sic Spirituum Corporumque *Commercia*, Actioneſque & Paſſiones *mutuæ* à determinatis etiam Legibus à Deo primum inſtitutis totæ certè pendent; harumque Obſervatione conſtat Animæ Corporiſque Commercium & arctus ille Nexus quo, altero affecto, alterum ſimul afficitur. *Hæ* autem quæ qualeſque ſint ſolâ particularium Actionum Eventuumque, ſive Phænomenῶn, Obſervatione dignoſcitur: uti variis inſtitutis circa Res *ſingulares* Experimentis, *generales* Motûs Leges Corporibus datæ, deprehenſæ ſunt. Id certè conſtat, quemcunque Corporis Nervum ſi ferias, *congruentem* ejus *Motui Senſum* in Animâ ſimul excitari: & pleraſque ſi non omnes, Animæ Cogitationes, ſed proculdubio omnes ejus *Paſſiones* ſubſequi *correſpondentem* corporeæ alicujus Partis *Motum*. His interveni-entibus *Corporis ſui* Motibus variis, Anima humana cum omnibus *Rebus externis*, ſive ea Corpora mundana ſive alii Spiritus ſint, Commercia habet: quemadmodum inter Urbis obſeſſæ Præfectum & Exercitûs Obſidionem

ſidionem ſoluturi Ducem quovis Signo, de quo modò inter eos convenerit, quid alter ab altero fieri cupiat ſatis oſtenditur; utque Cryptographi, Ope Abaci privatas eorum elementares Notulas exhibentis, Epiſtolas invicem miſſas, aliàs inexplicabiles clarè intelligunt.

§. 3. Hoc autem Corporis Animæque Commercium *Nervorum* præcipuè Miniſterio exercetur. Cerebro enim, *Nervorum Origini* unde illi, ut à Radice Ramuli, ad exteriores omnes Corporis Partes diſperguntur *Anima aſſidet*; quaſi Citharædum grandiori cuidam Organo muſico ritè modulato incluſum concipias, Clavicularum duplice Serie inſtructo, *internâ* alterâ, alterâ *externâ*, quarum Ope *ille incluſus, aliique circumſtantes*, alternis pſallerent, Moduloſque concinentes reſponderent. Manifeſtum eſt, Claviculis illis *internis* reſpondere internas Nervorum Extremitates, quibus tactis Anima *Motum Corpori impertit*; *externis* externos eorundem Fines, quibus titillatis Corpus Motuum ſive intra ſe ortorum ſive extrinſecùs impreſſorum *ſenſum ad Animam tranſmittit*. In omni itaque Paſſione duo quaſi Gradus conſiderandi veniunt: primus, cùm Anima ab Objectis externis *afficitur*; ſecundus, cùm hic Affectus in Corpus repercutitur illudque *afficit*. Et hic *corporeus Affectus ex Animi Affectu reſultans quis qualiſque ſit* quibuſque Modis *Valetudinem* immutet, nobis præcipuè quærendum eſt.

§. 4. Cum

§. 4. CUM autem Corpus animatum Organo muſico contulimus, non tam Similitudine Rem illuſtrâſſe quàm ipſam Rei Naturam quadantenùs declarâſſe videri debemus. Mirabilem illam Nervorum à Cerebro & ſpinali Medullâ hinc inde *multis quaſi Portis exeuntium* Contextionem aſpice, per omnia Corporis Viſcera & Artus continuam, & mirè variatas earundem inter ſe *Combinationes*. Plures vide Nervos è *diverſiſſimis* Locis ortos in *unum* Truncum connexos; hunc autem Truncum in plures iterum Ramos diviſum, quorum quiſque non *ab uno* aliquo radicalium derivatus eſt ſed ex *aliquot ſingulorum Fibrillis* collectus; ita ut ad omnem Corporis Partem, ſi non ex *omni* Cerebri Medullæque ſpinalis Parte, ex *pluribus* ſaltem eorum Locis Nervi concurrant, Animæ Imperia eò deferentes, & de Rebus externis ipſiuſque Corporis Statu Nuncium ad eandem referentes. Hæc, inquam, attentus intuere; & fatebere, concuſſo uno aliquo Nervo facilè etiam *Cognatione* & *Loco* proximos ſimul concuti; imò Motum aliqualem & quaſi evaneſcentem aduſque extrema Syſtematis Nervorum univerſi Confinia propagari poſſe; aut potiùs hæc non poſſe non evenire.

SUNT autem Corporis Nervi ad *muſicos* quoſdam Tonos, in variis quidem Corporibus varios, ita contenſi & modulati, ut ad conſonos

hos Fidium aut Tibiarum Tonos toti contremant atque oscillent. Pro Fibrarum verò Oscillatione vividâ aut languente viget languetve animalis Vita, ipsumque Animal gaudet mæretve.

Hæc consideranti nequaquam intellectu difficile erit mœstorum *Animos musicis Modulis* erigi, imo hærentes extremis *Corporis* Vasculis lentos Humores pernicibus Fibrillarum vibrantium quasi Talitris commolitos contritosque ad pristinam suam Fluiditatem redigi, indèque expulsos aliis à Tergo urgentibus Humoribus Locum cedere, neque ultrà libero Sanguinis Circuitui obstare. Canoris autem Fidibus aut frequentiùs repetitis earundem Pulsibus si justo vehementiores excitentur Nervorum Fibrillarumque Corporis Vibrationes, quod sine earundem aliquali Divulsione fieri nequit; effusiore primùm Gaudio, mox Musicæ Tædio & tantillâ Lassitudine sive Ignaviâ ad Tristitiam vergente corripimur. Neque desunt Citharædis sui Moduli quibus vividè oscillantes Corporis Fibras languidiore Vibratione imbuant & quasi Contagio inficiant; nec, quibus earundem celerrimas acerrimasque derepentè concitent Vibrationes, Iræque *simul* & Furoris horrendos Motus.

Tantum autem posse Chordarum Musicarum Tremores in excitandis similibus *homotonorum Nervorum Fibrarumque animalium* Vibra-

Vibrationibus ille ſaltem non mirabitur cui notum eſt ampliſſimum quemvis firmiſſimèque conſtructum *Fornicem* ad *reſpondentis Tono ſuo* muſicæ Chordulæ Pulſum, aut etiam Vocis humanæ Cantum, *totum quantus eſt contremere* &, ſi fortiùs urgeas, *reboare*, ſimulque impoſitam Molem vel vaſtiſſimam ad ſumma uſque Culmina concutere. Neq; ignobile Virium Soni harmonici Argumentum eſt, Vocis humanæ modulato Cantui *accinere* vicina *omnia ſonora* Corpora ; eâdemque Tonum aliquem fortiùs proferente vitreum *ejuſdem Toni* Calicem *retinnire*, & ſi inſtes longiùſque canoram Vocem protrahas, *diſſilire*. Nunc unde divertimus eò redeamus.

§. 5. Corpora quidem nihil *agunt*, & quæ *agere videntur* Actionem tantùm aliunde communicatam per ſe tranſmittunt aliòque transferunt. Spiritibus, è contrà, ineſt Facultas *activa*, movens, ſuique potens ; quâ ſe dirigunt, ſuaſque Actiones, pro variis intra ſe ortis Cogitationibus Rerumque externarum Circumſtantiis, determinant definiuntque. Quod verum eſſe *ex ipſo Corporum Motu* evincitur : quem nec ab ipſis Corporibus oriri, & quotidie tamen de novo produci, tàm evidens eſt quàm quod evidentiſſimum. Unde autem novum recentemque Motum niſi à Spiritibus deduces ? Sed hoc omnibus vel mediocriter doctis in confeſſo eſt ; nec qui veræ Philoſophiæ vel prima Elementa

aſpexit, id negat. Si cui tamen pulcherrimâ & ſolidiſſimâ de *hâc Animi Facultate* ejuſque Proprietate, quæ *Libertas* eſt, Doctrinâ ſe erudire placeat, ille clariſſimi noſtri *Clarkii*, acerrimo Judicio Viri, gravia ſimul & ſubtilia ſcripta perlegat, *Commercium* nempe *Epiſtolicum* cum celeberrimo *Leibnitio*, & *Animadverſiones* in *Diſquiſitionem* quandam de *Libertate Humanâ* eidem Tractatui cum aliquot ejuſdem Argumenti *Epiſtolis reſponſoriis* ſubnexas.

§. 6. PRÆTEREA, ut Corporibus ineſt Gravitas ſive *Attractionis* Vis, quâ in mutuos Amplexus feruntur, & minora quæque majus aliquod ambientia verſus ejus Centrum tendunt : ita Spiritibus inditum eſt Principium quoddam huic *analogum* quo, Impedimentis remotis, illi *ſe mutuò appeterent* & complecterentur, omneſque ad *Conditorem ſuum* (*eorum* Centrum, Fontem & Originem & quaſi Petram ex quâ exciſi ſunt) non ſegniùs tenderent quàm Planetæ ad Solem omnes & quiſque ad quemque gravitat. Eſtque hoc ſpiritualis Mundi, ut illud materialis, firmiſſimum Ligamentum, ſacris Scriptoribus *Charitatis Vinculum* appellatum. Tale certè intimæ Spirituum Naturæ & imis quaſi Medullis hærere Principium, manifeſtum eſt, ſi quid veri in ſe habeat *analogica* à Corporum ad Spirituum Naturam Ratiocinatio. Eſt autem *Analogia*, ſi verum fateri volumus,

mus, unicum veræ Scientiæ Fundamentum ; *nobis* ſaltem, quibus pauci tantùm totius Catenæ Annuli, aut disjectæ aliquot univerſi Syſtematis mundani Particulæ, ſub Conſpectum cadunt, quibuſque propterea ex *viſorum* Indole *inviſibilium* Natura colligenda eſt. Neque putandum eſt beneficentiſſimum Rerum Conditorem, qui non alio certè Animo Subſtantias Intellectu præditas creavit quàm ut ſummâ quam capere poſſent Felicitate bearet, eas tamen nudas & indefenſas tot undique circumſtantium Rerum creatarum Blanditiis eaſdem à ſeipſo allicientibus expoſuiſſe, non addito interim earum Naturæ *Momento* quodam quo verſus *eum ipſum* vergerent & Vi omnem Vim externam ſuperante inclinarentur ; cùm *ille* iis omnis Felicitatis veræ unicus Fons & Origo ſit. Imò ne *nobis* quidem, etſi à recto Naturæ Tramite devii erraverimus, &, quemadmodum Magnete tactum Ferramentum alieno Situ diutiùs detentum Mundi Cardines ægrè jam invalidèque requirit, ſic nobis primæva Virtus magnam, ah ! Partem elanguerit atq; obruta ſit ; ne *nobis*, inquam, ſic mutatis omnes hujus Propenſionis *Reliquiæ* perierunt. Quid *conſcii Animi Stimuli*, *immortalis Vitæ flagrans Deſiderium*, *totalis Abolitionis Horror*, *Honoris & Famæ apud Poſteros Ardor immanis* ? Quid *Cultus* ab omnibus Hominibus, quibus modò Humanitatis aliquid ſupereſt, *Numini* cuidam, ſæpè quidem vano

fictoque ſed tamen *Numini* redditus? Quid hæc ſunt, niſi hærentia humanis Animis *Veſtigia* naturalis illius ad DEUM *Præponderationis*, & indivulſæ cum illo Conjunctionis æternæque in illo Requiei anhelans Cupido? Quid illa omnibus obſervata Humanitas ſivè Philanthropia? quid illa *Reverentia* quâ *eximios proboſque* Viros, etiam *fictos* Poetarum Heroas, proſequimur? Quid, inquam, illa ſunt, niſi primitùs intertextæ Animorum noſtrorum Fabricæ *Charitatis* quâ *congeneres* Animas, præcipuè *eximiâ Virtute* nobiles amplectimur, Reliquiæ? Et hæ quidem tale ineſſe nobis quale deſcripſimus Principium *ex Effectis* oſtendunt; ut analogica ab aliarum Rerum Naturâ Ratiocinatio, & Naturæ divinæ ejuſque Proprietatum Conſideratio idem *ex Cauſis* monſtrant. Qui ſacris Scriptoribus, de Deo ex ejuſdem Inſtitutione docentibus, Fidem adhibent, iis de hoc Principio ne vel minimum Dubium hærebit. * *Moſen* illi audient de Lege Cordibus noſtris inſculpto, & D. *Paulum* de hâc Charitate univerſali tanquam de † ſupremo Perfectionis humanæ Culmine, loquentem.

§. 7. Ex dictis (ut Rem ſcitu digniſſimam obiter moneamus) elucet *ſummæ Spirituum Felicitatis ſummæque Miſeriæ Natura.* Nam

* Deut. xxx. 14. † 1 Cor. xiii. ult.

ſi

ſi Spirituum Naturæ inſita ſit, infinitam quaſi Vim habens, Propenſio & Momentum quo illi ad divinam ſuam Originem tendunt eique Divinæ Subſtantiæ Loco (ſi tàm audaci Figurâ uti concedatur) unde formati ſunt denuò inſeri anxiè efflagitant atque ardent ; igitur, indivulsâ tandem Unione illi coaleſcere, illis *ſupremus Felicitatis Apex* ; ad hanc Unionem aliquouſque provehi, *aliquis* etiam *Felicitatis Gradus* eſt. Eâ ad extremum, ſine Reunionis ſpe, divelli, in *infimum Miſeriæ* Barathrum detrudi ; ab eâ longiùs recedere, *Miſeriæ appropinquare* eſt.

Hujus autem Coalitionis & Divulſionis *Inſtrumenta* ſunt, ea *Bonitas* & *Malitia* quæ *morales* dicuntur, Morum nempe Integritas & Nequitia.

§. 8. Jam ſupra traditam Doctrinam ad *Vitæ humanæ Uſum* traducamus ; & quâ potiſſimùm Ratione imminentia nobis ab infrœnatis Animi Affectibus & violentis Perturbationibus, non *ſanæ* tantùm *longæque* ſed & *jucundæ, ſuavis, beataque Vitæ* (quæ illa longè amabilior eſt) Reſpectu, Pericula devitentur, doceamus. Quod ut dilucidiùs fiat primò ex prædictis, aliquot magè principales Animi Affectuum *Diviſiones*, quæque mox dicendis, ut intelligantur, Viam muniant, ſunt deducendæ.

Et

Et primò, Siquidem Homo ex duobus Principiis Naturâ diveſtiſſimis conflatus eſt, Animâ ſcilicet & Corpore; & quæ hæc duo afficiunt Res externæ duûm item Generum ſunt, Spiritus nempe & Materia: duplici igitur Reſpectu Paſſiones in *Spirituales* & *Animales* poſſunt dividi. *Eſſe* autem ſive in Rerum Naturâ exiſtere, Paſſiones *purè ſpirituales*, quibus Spiritus a Spiritibus afficiuntur, nemo negabit qui & Spiritus *eſſe* & in ſe invicem abſque corporeorum Organorum Interventu & Miniſterio *agere poſſe* non negaverit. Hujus forte Speciei erat D. *Pauli* Extaſis in tertium Cœlum rapti, ipſo, an Corporis Interventu an ſecùs miranda illa cœleſtia cerneret, neſciente; hujuſmodi, Moſis cum Deo Commercium, quem *coràm* vidiſſe dicitur. Talis etiam Gratiæ Divinæ in Hominum Animos Influxus. Imò *aliter* Animam *aliter* Corpus ſimul affici poſſe, & *hoc* dolente & laborante (*i. e.* ea patiente quæ cum patitur, communi Naturæ Ordine, *Animus* dolet) *illam* leni Tranquillitate frui aut etiam Gaudio perfundi (proindeque *non omnia* Animi Senſa à Corpore pendere, ſive Spiritum à Re ſpirituali aut *non corporeâ* affici poſſe) non tantùm quibus *Chriſtianæ* Religionis Dogmata placent, agnoſcunt; ſed & ipſi *Stoicæ* Philoſophiæ Cultores magno Conſenſu affirmant, hocque Fundamentum magnæ Parti Philoſo-

Philoſophiæ ſuæ ſubſternunt. E contrà, *Rerum minimè ſpiritualium* Paſſiones *eſſe* concedent quicunque Bruta aliùd quàm mera Automata exiſtimant. *Mixtas* dari Paſſiones ex Corporum & Spirituum Commercio ortas ipſe Homo ſatis evincit ex Animâ & Corpore compoſitus, cujus nunc Animam, Corpus, nunc Corpus Anima afficit. *Sunt* igitur Paſſiones cùm ſpirituales tùm animales. *Spiritualem* Paſſionem voco omnem Senſum in Animâ ab Objectis externis, ſive materialibus corporeorum Organorum Interventu, ſive ſpiritualibus nullo interveniente excitatum. *Animalem* autem, omnem Effectum in Corpore editum, ſive à Spiritibus ſive à Corporibus tanquam Cauſis proximis & immediatis. In hâc tamen Diviſione, *Paſſionis* Nomen latiùs patet quàm cùm ſolis Animi Affectibus ſignificandis adhibetur; hos tamen, etiam hoc Significatu, ſub ſe complectitur.

Secundo, Cûm quævis Objecta externa aut *Boni* aut *Mali* Speciem noſtri Reſpectu induere poſſint; Objectorum Ratione Paſſiones, cum ſpirituales tùm animales rectè dividuntur in *delectabiles* & *dolorificas*: ad quarum Claſſium alterutram omnis omninò Paſſio refertur. Quare quotquot ſunt ad *Gaudium* & *Mœrorem* ſive Triſtitiam reduci poſſunt, tanquam ad ſumma Genera ſub quæ *Spes* & *Timor*, *Amor* & *Odium* reliquæque

quæque ex his compositæ, Ratione saltem Effectuum quos Animi Passiones in Corpore edunt, facilè rediguntur; quippe Minutias non excutio. Neque enim accuratum de Passionum Naturâ Tractatum conscribo; sed generalia quædam de iis Theoremata tanquam Fundamenta pono postea dicendorum de Affectuum Animi Momento ad Valetudinem Corporis immutandam.

Tertio denique Passiones Ratione vehementiæ suæ *citò transeuntis*, aut tardæ sed *continuatæ* Actionis, diversorumque hinc natorum in Corpore Effectuum & Perturbationum, in *acutas* & longas seu *chronicas* dividuntur non minùs commodè quàm ipsi Morbi, nec dispari de Causâ.

§. 9. Omnes Animi Affectus *delectabiles* ad *Gaudium*, omnes *dolorificas* ad *Mœrorem* jamjam reduximus. Et verò quævis Passio, utcunque composita, *Gaudii præcipuè aut Mœroris* quem adfert Momento Corpus afficit. *His* igitur eorumque *in Corpus Effectibus* enarratis omnium Passionum *Vires præcipuæ ad Valetudinem immutandam* exponi videntur.

Ex supra dictis satis patet Nervorum Interventu omne Animæ Corporisque Commercium exerceri. Illi autem ut, integrâ Sanitate, liberè, Motuque *eorundem Tensioni*

(non

non aliter quàm in Instrumenti musici Fidibus fieri observamus) *congruo*, & proinde *harmonico* ex ipsius Rei Naturâ dicendo, vibrant contremuntque, eoque ipso motu Indolentiæ saltem aut Tranquillitatis (sive *Alacritatem* potiùs appellare libet illam ad Gaudium Propensionem quæ ex integrâ bonâque Valetudine nascitur) Sensum Animæ imprimunt: & gratâ Titillatione *suaviter nec immodicè* stimulati, *Gaudii* etiam; at ipsâ hâc Titillatione crescente, in Vibrationes coactæ *celeriùs* reciprocantes quàm eorum *Tensio* aut musicus Tonus ferat, *Doloris* molestum creant sensum. Ut, inquam, hæc a Corpore & Nervorum Motu Anima patitur: sic, cùm *reciprocum* sit Commercium atque, ut inter Corpora sola, ita & inter Animam & Corpus *Actioni Reactio æqualis* sit, Anima *Tranquillitate* & *Indolentiâ* fruens, *congruas*, *Harmonicas* & quasi musicas in Nervis Vibrationes excitat. Quæ cùm Oeconomiæ animalis Functionibus *ritè* peragendis ab ipso Naturæ Authore *aptissimæ* constitutæ sint, iis Sanitas optimè conservatur & diutissimè durat, hoc est Vita longissimè protrahitur. Sed *Gaudio* moderato tacta eadem Vibrationes *aliquantùm accelerat*: unde fit ut animales Functiones interea *vegetiùs vividiùsque* peragantur, Nervi tamen sensim *deterantur*, Gaudioque *continuo*, aut etiam brevi transeunte, si modò *nimio*, citiùs absumantur Nervi reliquæque Corporis Fibræ; hoc est Vita brevior reddatur, eòque brevior quò effusius impensiusque Gaudium est. Anima autem *Mœrore* & Tristitiâ obruta Nervos ita *violenter concutit & contrahit* ut iis crispatis & corrugatis

rugatis omnia animalis Oeconomiæ Munia conturbet, Humores cogat, concludat, liberoque Diffluxu prohibeat, Sanguinis denique Circuitionem retardet, nonnunquam & penitùs sistat.

§. 10. Hæc ita fieri, Animamque in Corpus & Corpus in Animam *reciprocè* agere, idque eâ Lege ut, quicunque corporearum Partium Motus Animam certâ quâdam Passione afficit, eundem *vicissim* in corpore Motum Anima excitet cùm *simili Passione* afficitur, undecunque tandem ea oriatur, sive Cogitationi soli sive corporeo cuipiam debeatur Motui: Hæc, inquam, ita fieri, cùm certâ *Observatione* constat, tùm ex universali illâ Actionum tàm spiritualium quàm corporearum Lege deducitur, *Actioni* nempe *æqualem semper & contrariam esse Reactionem.* Hinc fit ut obortum Animæ *ex corporeis Motibus Gaudium* illa in Corpus *repercutiat retorqueatque*, inde denuò in ipsam mox *refluxurum*, sicque *reciprocis Fluctibus* quasi elasticâ quâdam utriusque substantiæ, & corporeæ & spiritualis, Facultate excitatis, producendum & in longum protrahendum. Eadem cogita de *Gaudio in ipsâ Animâ primitùs orto:* & similia de *Mœroris* Conservatione tantò pertinaciùs durantis quantò per eum Fibræ Corporis tensiores & rigidiores sunt statûsque sui tenaciores.

§. 11. Omnia autem supradicta, *mediante Corde* fieri videntur. Est enim hoc præcipuum vitalis Facultatis Instrumentum; concurruntque ad illud & Partes vicinas quibus Præcordiorum

Nomen

Nomen eſt, magnum *Nervorum* undique eò tendentium Agmen. Cujus Rei non leve etiam Argumentum habemus omnium nobis notarum Gentium Dialectis, hoc eſt, *communi Hominum Senſu*, Gaudio, Triſtitiæ, reliquiſque Paſſionibus *Cor*, & apud Poëtas *Præcordia*, tanquam propriam Sedem tribui. Jam, *auctis Animi Gaudio Cordis Viribus*, Sanguinis omniumque quotquot ſunt Humorum Circuitio acceleratur. Quo fit ut ipſi fortiùs contriti ſubtiliùs attenuentur, faciliùs minimos quoſcunque Canaliculos ſubeant eoſdemque pertranſeant. Hinc per intima Viſcera blandus & amabilis Calor, *quaſi corporeum quoddam Gaudium*, perſentitur. Et Corpus, quod mœſto ſemianime eſt, nunc penitùs animatum omnibus ſuis Particulis Atomiſque vivit, viget, ſentit, exultat. Membra ad primum Animæ Nutum Aurâ leviora moventur; & fiunt quæcunque in ſano valentique Homine fieri convenit.

EX adverſo, *cohibitis Mœrore Cordis Viribus, preſſiſque & contractis ejuſdem Habenis Nervis*, omnia rigent torpentque: & abolitâ jam elaſticâ Vi validiſque reciprocis Motibus Concuſſibuſque inde oriri ſolitis, *rigidorum* vixque ſe commoveri patientium, aut ſi Loco ſuo dimoveantur in eundem redire vix potentium Organorum Arbitrio Vita regenda permittitur. Hinc Sanguis validâ Cordis Vi quaſi *explodi* ſolitus, eò jam rigente vix *evomitur* in Arteriam itidem rigentem & per breviſſima Intervalla oſcillantem: quod ex *frequenti, parvo, duroque* ejus Pulſu innoteſcit.

Humores igitur, ceſſante latiùs excurrentis Oſcillationis elaſticâ Vi, non ſatis comminuti *lenteſcunt*, viſcidique facti minimis Canalibus *hærent*; unde *Obſtructiones*, tenuiorumque Liquorum *prohibita Secretio & Expulſio*. Inhibitâ autem Lymphæ ſecretione *Ariditas* totius Corporis & *Sitis* mœſtis familiaris. Iſta etiam *Sitis*, ut & *Inappetentia* Cibi, ceſſanti Salivæ & Humoris Ventriculi Secretioni magnam Partem debetur. Obſtructâ perſpirabili Materiâ Fibræ onerantur, *Corpuſque* cùm hâc de Causâ tùm Defectu vividæ vegetæque earundem Vibrationis, *grave ſentitur*, & difficulter mobile *torpeſcit* atque *ignavum* fit. Eſt autem *Ignavia* nihil aliud quàm *Senſus Laſſitudinis internæ*, ſive Organorum vitalis Functionis Nervorumque ad illa pertingentium. Et Laſſitudinis Senſus omnem *nimiam Fibrarum Contractionem* ſequitur: Rigentium verò Fibrarum magna eſt *Contractio*. Impedito denique Humorum libero per *minima* Vaſa Circuitu, & per *majora* tantùm continuato, hæc duo oriuntur. Primò Corpus, cujus intima Penetralia atque Adyta Gaudium *animaverat*, jam magnâ ſui Parte, per quam nempe vitalium Humorum Circuitus non celebratur, *exanimatum* languet, *corporeumque quendam Mœrorem mæret*. Secundò, Lentus viſcoſuſque Sanguis per inertem *Pulmonem* invalidè propulſus, eidem copioſiùs quàm par erat *hæret* & *coacervatur*, còque magis quòd ſegniùs etiam Diaphragma atque Intercoſtales Muſculi Reſpirationi inſervientes jam moventur ad eum Aëris Ope comminuendum & protrudendum;

dendum: quippe *hi* Muſculi Nervis *præcordialibus* (detur *commodo* hîc Nomini Venia) excitantur; illi autem præ cæteris ceſſant. At ſic hærens Sanguis Copiæ & Gravitatis ſuæ Stimulo identidem prædictos Nervos Muſculoſque ad vehementem *Inſpirationem* faciendam irritat, quæ, cum Expiratione ſubſequente, *Suſpirium, Gemitumve* conſtituit.

§. 12. His principalibus Animi *Paſſionibus* vulgò annumerantur ejus *Actiones* quædam *internæ*, *Amor* nempe & *Odium*: quæ non aliud ſunt quàm Voluntatis, Deſiderii aut *Facultatis activæ* ſupra memoratæ Motus primi, ſimplices, interni. Quamprimùm enim quidpiam Intellectui ſub Boni aut Mali Specie exhibetur; ſtatim Mens *illud Cogitatione* amplectitur ſibique *quantùm poteſt*, conjungit, *hoc* averſatur fugitque. Ita ſcilicet *generalem* Boni Malive Ideam amamus aut odimus: ita Viros bonos Loco aut Tempore *diſtantes* colimus, maloſque & improbos deteſtamur; aliiſque rebus ad nos *minùs* pertinentibus afficimur. Horum Actuum nulli inſignes conſpiciuntur in Corpore Effectus; horum, inquam, Actuum *ſimplicium* & *in ſe* ſpectatorum. Enimverò cùm alicujus Boni aut Mali *propiorem* ad noſmetipſos noſtraſque Res contemplamur Relationem; aliter atq; aliter pro ejus Relationis Naturâ Anima commovetur. Cum ſcilicet Bonum tanquam à nobis *poſſidendum ſpectamus*, Gaudio exultamus ejuſdem Generis cum Gaudio ex *ipsâ Poſſeſſione* orto, ſed inferioris Gradûs. Similia de Malo *imminente* puta. Agnoſciſne *hîc Spem Metumque*,

Metumque, & mixtam eorum Naturam partim ad Intellectum ſpectantem, partim ad eam Animæ Facultatem quæ, Guſtui analoga, Voluptatis & Doloris ſeu Gaudii Triſtitiæque Sedes eſt, & quam *Fruitivam* dicere poſſis?

EX Conſideratione autem *Impedimentorum* Boni Poſſeſſioni obſtantium, *Pugnæque* & *Luctæ* ad ea amovenda ſuſcipiendæ, aut contrà ad inſtans irruenſque Malum propellendum ſubeundæ, accenditur Voluntas, *activa Animæ Facultas*, ad *Actiones* his efficiendis neceſſarias exerendas. Hic Animi ad Pugnam accenſi Ardor, *Ira* dicitur; utiliſſimum maximèque neceſſarium ejus Propugnaculum. *Ea* autem cùm *Corporis* plerumque Membris depugnet, Anima *irata* ſive ad propellenda Mala Bonique fruendi Obſtacula amovenda ſe accingens, omnia Corporis Membra ad vegetas ſtrenuaſque Actiones exercendas *parat*. Id autem conſequitur, omnes ejus *Fibras intendendo Sanguiniſque Circuitum accelerando*. Quare Irâ Corpus febrili More *fervet*.

SI Boni *futura* Poſſeſſio à nobis non pendeat; Expectatione *Anxietas* Præcordia invadit. Eſt autem Anxietas *alterna* Præcordiorum Conſtrictio & Relaxatio, alternis *Spei Metûſque* (quibus comprehenduntur, ut ex nuper dictis de mixtâ earum Naturâ patet, *Gaudii* etiam & *Mœroris*) Motibus & Effectibus debita, & *incipienti* Voluntatis Motui qualem jam Iræ Comitem deſcripſimus; quem *mox reprimit* iſta Cogitatio, futura, hoc

hoc Casu, à nobis non pendere, solamque Expectationem nobis relinqui.

§. 13. UNUM præterea supereſſe video Modum quo Anima Corpus afficit. Is eſt *intenſa Meditatio*, ſeu Speculationem aut Contemplationem eum appellare mavis. Eâ Mentis Actione videntur Nervi non tàm *intendi* aut *conſtringi* quàm in *eodem ſitu* diutiuſculè *detineri*; neque tàm Oeconomia animalis *conturbari* quàm vitalis Facultas *impediri* aut potiùs *non juvari* & vitalis Animæ in Corpus Influxus quadantenùs *ſuſpendi* & *interrumpi*, quippe cui impendendæ illa *aliàs occupata* non vacat. Hinc imminutum ex aſſiduâ Contemplatione Corporis *Robur* & *Incrementum*, Cibi Potûſque Appetitus *languens*, Digeſtio *debilis*, & *crudorum* Humorum Generatio, *externorum* Senſuum minùs exercitatorum Hebetudo, Vultûs *Pallor*, Corporis *Macies* & ad Motum *Deſidia*; deficientibus etiam debitis Fibrarum Vibrationibus & Concuſſibus, Sanguineque interim pleniore Rivo ad Caput *fluente nec illinc remiſſo*, Vaſorum Capitis *Repletio* ejuſque *Gravedo*.

§. 14. HÆC ex intensâ Cogitatione *communiter & univerſim* ſpectatâ oriuntur; & *Literarum ſtudioſis* plerumque accidunt. Sed ponamus alicujus Animum in ſingulari aliquâ Ideâ aut particulari Idearum Specie ſive *Sponte* hærere ſive *invitum* detineri (quod *Amantibus* præcipuè accidit & cujuſvis Rei *immodicâ Cupidine* abreptis, ſive *Spe* erectis, ſive *Deſperatione* & *Mœrore*

rore dejectis); & quid inde ſequatur videamus. Quandoquidem nervinarum Cerebri Fibrillarum *Ope* cogitamus; hoc eſt, omnem Cogitationem comitatur *Nervorum* ad Initia ſua in Cerebro *Motus* aliquis determinatus; frequenter repetitâ aliquâ Cogitatione Motum Nervorum eidem connexum frequenter item rëiterari neceſſe eſt. Ex Actione autem frequenter iteratâ Habitus, ſive agendi facilitas ſequitur: hoc eſt, & Actionis obeundæ *Idea* diſtinctiſſima & clariſſima in Mente formatur, & *Organa* illi Actioni exercendæ inſervientia (quæ hoc Caſu *Nervi* ſunt) conſuetos Motus *facillimè repetunt* ad leviſſimum Mentis Nutum; imò communibus vitalis Motûs Impulſibus leviter commoti Nervi facile in eum ſe ſtatum componunt in quem *frequenti* Mentis Actione componi iis *familiare* eſt. Hinc fit ut Idea aliqua frequenti ejus Contemplatione Menti familiaris facta, ſæpè nobis *non id agentibus* ſe objiciat, non *Mentis* Actione ſed *Corporei Organi* Motu excitata. Illi autem Ideæ ſi *conjunctiſſima* ſit effuſi Gaudii, acerbi Mœroris, Iræ, Furoris, aut cujuſvis Animi Perturbationis Species, *illi* obortæ & *hæc* ſimul individuum ſe Comitem adjungit. Quare nonnullos *olim* impenſiore Gaudio diutiùs perfuſos aut Mœrore obrutos, Amore, Odio aut Irâ agitatos; ſi Objecti quod horum affectuum aliquem excitaverat ſpeciem *reſuſcites*; non aliter, longè jam longèque *remoto* commoveri videas, quàm olim eodem tùm *præſenti* commoti ſunt. Quod cùm adſtantibus *ſine Cauſâ idoneâ* fieri videatur, his illi *inſanire*, nec immeritò, putantur. Magnum ſic inſanientium

Numerum

Numerum oſtentat magnificum illud Maniacorum Hoſpitium *Londinenſe* cui à *Bethlemâ* Oppido Nomen fecerunt. Hîc Homines benè multos videre eſt, *cætera ſanos*, quorum quemvis, injectâ *certæ cujuſdam Rei* Mentione, aut Gaudio exultare, aut Triſtitiâ dejici, aut Irâ furere, aut alio quodam Modo Mente moveri, hujuſmodi Spectaculis inaſſuetus mirabitur. Aliis una aliqua *Idea* aut Idearum cognatarum *Claſſis* ita Mentem occupavit ut totas Horas, imò Dies, conſtanti & immobili Obtutu Oculos in unum Locum defigant, & ſui & circumſtantium immemores; quaſi totam Idearum Seriem Morbi Vis *deleverit* aut ad Tempus ſaltem *obleverit*, unâ aliquâ exceptâ aut Ideâ aut Idearum Claſſe, quam igitur non immeritò colligimus reliquis, etiam dùm manerent, multùm ſupereminuiſſe. Quid autem continua & diuturna cujuſvis Corporis partis, non *exilis tantùm Nervuli* ſed & *totius alicujus Artûs*, in eodem Situ Detentio efficere valeat, ex *Indorum* Superſtitione patet; apud quos *Faquieris* dictis Mos eſt alteram aut utramque Manum erectam flexo Cubito per plures Annos de Situ ſuo non dimovere; quo fit ut Tractu Temporis rigeſcat, nec flecti etiam à volentibus poſſit.

§ 15. Animi Affectus jam ſupra diviſimus in *acutos* & *diuturnos*; familiaribus ſcilicet Morborum Nominibus eos, cùm cognominum Morborum Cauſæ fiunt; inſignientes. *Acuti* igitur, hoc eſt, magni ſubitique Animi affectus, ejuſdem Generis, hoc eſt, acutos, Morbos gignunt. *Subitò* ſcilicet & *derepentè* incitatâ Fibrarum

Oſcillatione, Humores improviſo Impetui cùm non ilicò cedant, pro auctâ Circuitûs eorum Velocitate, quæ à *ſenſim* creſcente illarum Momento erat expectanda, repentina *omnis* Motûs Inhibitio & Humorum Stagnatio, quæ *Mors* eſt, ſequitur. Et licet *paulo remiſſiora* ſint hæc omnia, *magna* ſaltem orietur animalis Oeconomiæ Perturbatio, quæ nec ſubitæ Mortis periculo vacabit; &, ſi illud effugiatur, *graviter* tamen conquaſſata Corporis Fabrica Rimas aget *non facilè* in poſterum reſarciendas. *Mærorem* autem ſubitum hæc omnia tantò faciliùs conſequentur quantò arctiùs eo Affectu Corporis totius Fibræ, præſertim Nervi per præcordia diſtributi, eorumque Interventu ipſa Præcordia, conſtringuntur.

NOTABILE violentæ hujus Conſtrictionis & ſubſequentis Rigoris Exemplum præbet *Conſternatorum Horror*, quo *hic* totus contremit, *ille* Loco ſe movere neſcit, & *eſt qui* (ſit Honos Auribus) Alvum ſubitò & *violenter* dejicit. Per *Capitis* præcipuè *Cutem* Rigor ſentitur: nam conterritis Capilli, ſi non *ſteterint*, ſtare tamen *videntur*, erectis ſcilicet eorum ſaltem Truncis quouſque Cuti inhærent. *Tam arctè* autem quandoque Pili Contractione Cutis conſtringuntur ut omne illis Nutrimentum penitùs *intercludatur* ſubitò, & *jam ingreſſum* eorum Fibræ magnam partem exprimere videantur, unde, cùm exaruerint, pro Capillis *Cani* fiunt; quod nonnullis vehementi Terrore perculſis anguſto unius Noctis Spatio accidiſſe *fertur*, & Tempo-

ris

ris Morâ pleriſque Senibus, aridis ſcilicet & rigentibus, accidere *omnes nôrunt*.

Nec diverſi ſunt *Gaudij ſubiti* & vehementis Effectus, cùm ex *ſimilibus* Cauſis oriantur. Quæ de *ſincero* Gaudio ſi verè dici poſſunt; de *perturbato* certè & *Timoris* de amittendo Bono poſſeſſo aut mox poſſidendo, hoc eſt, *Anxietatis* aut *Iræ* pleno negari non poteſt Morborum *acutorum*, ſaltem *Febriculæ*, parentem fieri illi in proclivi eſſe. Ipſa enim *Anxietas* & *Ira*, temporanea *Febris* utraque eſt. Et ſi quem *violentior Ira* incenderit aut *moleſtior Anxietas* vexatum torſerit, non ille profectò febriente *leviùs*, aut *aliter*, ægrotat, & omnibus periculis à *fervente* Sanguine per *firmiùs tenſos* Corporis Canales, Torrentis More, ruente (qualis eſt *Febrientium*) metuendis opportunus, non minùs periclitatur. Et, ut notabile aliquod Febris Symptoma commemoremus, non pluribus fortaſſe *Febris*, quàm *Ira*, *Phrenitidis* Cauſa extitit.

Observatu dignum eſt, quibuſdam Irâ exæſtuantibus per Vices *Rubore igneo* Genas totumque vultum infici, & *Pallore lurido* Ora occupari. Hoc autem non niſi *magnum* aliquod & *ſummè periculoſum* Facinus Animo agitantibus accidit; quibus *jam* triſtis periculi Species præcordia Frigore conglaciat Vitamque & vitalis Humoris Curſum ſufflaminat, *mox* amabilis Forma Boni novos ad audendum & conandum Animos addit. Ex *Metu* autem & *Mærore* Circuitûs

cuitûs Humorum Retardationem & conſequentem *Pallorem*, ex *Audaciâ* & *Spe* exundantem Sanguinis Rivum ejuſque Effectum *Vultûs Ruborem*, jam ante deduximus.

§ 16. DIUTURNARUM autem, interimque *mitiorum*, Animi Perturbationum Soboles ſunt *diuturni* itidem Morbi: nam *& levium* & *citò tranſeuntium* nulli ſunt *illuſtres* aut notatu digni Effectus.

MÆROR quomodo Corpus ita affligat ut, ſi *jam morbidum* non agnoſcas, *Morborum* tamen diuturnorum *Seminibus* mox pullulaturis abundè conſitum faſſurus ſis, ex antè dictis facilè colligitur.

EX *aſſiduo* autem *nimioque Gaudio*, diverſiſſimâ Radice, ſimiles Fructus quî naſcantur nec ita promptè intelligitur & propterea pleniùs id exponere Operæ pretium erit. Oſtendimus, *Gaudio moderato* Animam tenente, Corporis Fibras iis Vibrationibus concuti quæ vitali Facultati juvandæ Vitæque & Sanitati conſervandæ *apprimè conveniunt: effuſiore* autem Gaudio (quod ferè *Triſtitia*, tanquam Umbra Corpus, ſubſequitur) eaſdem Vibrationes *longiùs excurrere*, ut Fidium vehementiùs impulſarum Excurſiones latiores ſunt: quæ tamen vibrationum Excurſio non de *majoribus* Fibris, ſed de ultimis *minimiſque Fibrillis* eſt intelligenda. Ad hunc Modum divulſis ſupra quàm par erat Fibrillis Vaſculorum Latera conſtituentibus, inter

ter earum duas quaſque contiguas infinita *Interſtitiola* aperientur, alternis ſcilicet per ſingulas Vibrationes hiantia & occluſa. Per *illa* autem fieri non poteſt quin exhalet *nimiâ* Copiâ quodcunque in totâ Humorum Congerie tenuiſſimum & *ſubtiliſſimum* eſt; non *perſpirabilis* tantùm Materia ad Ejectionem parata, cujus Evacuatio *Sanitati conducit* & modico Gaudio non aliter quàm moderatâ Exercitatione promovetur; ſed *ille* etiam, prædicto fortè paulò *craſſior*, Liquor qui Fibris, & præcipuè Nervorum, humectandis earumque *Mobilitati* & *elaſticæ Vi* conſervandæ neceſſarius eſt, & *ille* quo ipſæ deperditæ Motu vitali & Exercitio Fibrarum Partes *reſarciuntur*, hoc eſt, Corpus *nutritur*: nam non Sanguine *rubro*, ſed ſubtilius elaborato inde educto *Liquore albicante* Corpus nutriri vix jam unus & alter ſupereſt qui neget. Ad hæc, ita mutatis nimiâ illâ Vibrationum Excurſione particularum ex quibus Fibrillæ conſtant *Contactibus* ut ad *præcisè eoſdem* redire non poſſint neque per novos & *præcipitanter* factos *priſtinâ cum Firmitate* cohæreant, vides Fibras *laxari* earumque, hoc eſt, Corporis ex iiſdem compoſiti, Robur *debilitari*. Ex *laxatis* verò, *debilitatis*, & *Vi elaſticâ* aut Humore ad ejus Conſervationem neceſſario *deſtitutis* Fibris omne Morborum *diuturnorum* Genus ſequi, facile eſt perſpicere.

§ 17. DIUTURNIS Animi affectibus meritò accenſetur quæ *religioſa Melancholia* appellatur. Ea eſt Hominis Infortuniis fracti propterea-

que

tereaque *Animo dejecti*, aut corporearum Voluptatum *Tædio affecti*, Rerumque terreſtrium *Jacturam* cœleſtis & ex *verâ* Religione ſinceris ejus Cultoribus naſci ſoliti Gaudii Fruitione *ſarcire* aventis *Mœror*. Iſte quidem affectus circa *Religionem* verſatur, ſed Hominis *verè pij* non eſt. Neque aliud eſt quàm *Morbus corporeus* ex Humorum *Lentore* & Fibrarum *Remiſſione* ortus, & *Triſtitia* Animi inde nata. Quâ affecti non *ideò* verè pij dicendi ſunt: imò Rerum divinarum imperiti, nec veræ Religionis Præceptis obtemperare edocti, & quò ſe vertant neſcij, fluctuant *incerti*; *indociles*, *ſuperſtitioſi* & *meticuloſi* fiunt; nonnunquam & ad ultimam *Deſperationem* rediguntur.

§ 18. JAM ſupra monuimus Animam *communi Senſorio*, tanquam Citharædum Organo muſico, aſſidere; & *Clavicularum Organi* Loco eſſe *Nervorum principia*, *Chordarum* Vice *ipſos Nervos*; quibus ſi *juſta ſua Tenſio* aliæque Conditiones requiſitæ conſtent, *rectè* omnia atque Ordine intra Animal fieri; illis autem *laxatis*, *remiſſis*, *effractis*, *contraria* omnia evenire. Ex dictis autem facilè colligitur Animi Affectuum in turbandâ Corporis Oeconomiâ *Vis inſignis*.

QUARE omnibus, & præcipuè *Infirmis*, *Valetudinariis*, *Sedentariis* & *Literarum Studio* ſe dedentibus omnis Animi *Perturbatio* ſive *vehemens* ſive *diuturna* non minore Curâ vitanda eſt quàm immodica Cibi generoſi & potûs ſpirituoſi

ſpirituoſi Ingeſtio : ſi vel *Mentem* ſanam, vel ſanum *Corpus*, vel liberam integramque *Ingenij Vim* conſervare cupiant. Cùmque monſtratum ſit à *vehementibus ſubitiſque* quàm à *lentioribus* quanquam diuturnis Animi perturbationibus *majus* magiſque præceps Periculum imminere : conſequens eſt, diligentiùs etiam ab *illis* quàm ab *his* Viro prudenti, cuique Sanitas Curæ eſt, cavendum eſſe.

§ 19. Ut verò pateat quid pro *variâ Hominum Indole & Fabricâ* Animi affectus in Corpore efficere poſſint, ſequentium Obſervationum Ratio eſt habenda.

Quibus *tenues* quidem, ſed *expeditæ*, multùmque *Vi elaſticâ* pollentes Fibræ ſunt, ii *acutiſſimè* ſentiunt ; cùm eorum Nervi etiam *minore* Vi impulſi *vividiùs* tremant. Tales ſunt qui Phantaſiâ ſive imaginandi Facultate excellunt, ut *Genus irritabile Vatum*. Iſtâ autem Facultate præſtantibus cùm Senſuum Objecta *vividiores ſui Imagines* imprimant, *majoreque voluptate* Organa titillent ; *Senſuum* ideò Voluptatibus illi præ aliis quibuſcunque dediti ſunt, impenſiùſque *Bacchum Venerem*que colunt. At ſi Senij prima Tempora (quod tamen eorum paucis accidit) attingant ; *juvenilis Ætatis* Gaudia & Voluptates, *iſtius* Doloribus & Cruciatibus abundè penſabunt.

Qui *rigidioribus minùſque mobilibus*, cæterùm *ſanis integriſque* Fibris ſunt, *minùs vividè acutèque*

tamen nisi fiat, agitato earum Violentiâ Homine, *Corpus* (*infirmior* nempe Compositi pars) *facessat* & Ruinâ tandem immani *ruat* necesse est. Unum hîc Præsidium in *Religionis* Præceptis est, quibus *omnium affectuum Loco* DEI *Amor esse* jubetur. Quod & *Rationi maximè consentaneum esse*, & (quod magis paradoxum est & Vulgi Opinioni adversum) *Sanitati conducere* & Oeconomiæ animalis Turbis sedandis mirificè conferre, jam monstrare aggredior.

§ 21. CARITATEM, sive *Amorem divinum*, suprà ostendimus Corporum mutuæ *Attractioni analogam* esse. Est enim nihil aliud quàm Inclinatio quædam & *Propensio* omnibus Spiritibus à summo Rerum Opifice Deo, cùm primitùs eos conderet, indita quâ continuò tendunt & annituntur, ut cum Objectis amari dignissimis, ipso nempe Deo aliisque Spiritibus puris, sive nondum contaminatis sive à Sordibus suis repurgatis, uniri jungique possint, & amotis Obstaculis reverâ unirentur. Istud quidem principium in *lapso* Homine, Ruinæ ejus quasi *Ruderibus obrutum*, Rerum corporearum undique nos circumstantium & ad se trahentium *Actione contrariâ* illud ita impediente & quasi suffocante ut eòusque tantùm ejus Vis sentiatur ut id *non penitùs perîsse* scias, & quò susciteur & vigeat eâ *Violentiâ* ut opus sit quâ Scriptores sacri Regnum Cœlorum capi docent; hoc, inquam, Statu ista Charitas *spiritualis quædam Passio* (prout passiones *vulgò* enumerantur) dici potest;

quam-

quamdiu ſcilicet *Niſus* potiùs eſt & prima Voluntatis ad *Caritatem ſuſcitandam propenſio*, quàm *ipſa Caritas*. Cùm tamen ad *integram* ſuam Vim & Vigorem ſuccreverit, primam ſe & *principem* eſſe Animæ *Facultatem* oſtendit, aut præcipuam ejus *Actionem* (ut ſuprâ Amorem & Odium non *Paſſiones* ſed Animæ *Actiones* eſſe monuimus) quâ, *ſponte ſuâ* nec Intellectûs Operatione excitata, agit inque ſuum Objectum fertur. Sicut Lapis Muri partem conſtituens, aliis Lapidibus circumpoſitis compreſſus, Calce agglutinatus & undique attractus, in Terram decidere nequit aut ullis innatam ſuam Gravitatem Signis prodere : ita Anima humana *lapſa*, Rebus ſenſibilibus immerſa, Ignorantiæ & proterviæ ſuæ Compedibus vincta, Satanæ, Mundi, Carniſque Illecebris abrepta, quò minus iſtud innatum ſibi Principium ullâ ſatis *illuſtri Actionum Serie evidenter* prodat (quanquam ſupereſſe aliquot *non obſcura ejus Indicia* ſuprà oſtendimus) impeditur, uſque dum, *illuſtrato* divinitùs clarâ Luce *Intellectu*, & *Voluntate* cælitùs *excitatâ*, tandem ſui Juris facta id exerere valeat. Tum Nexibus quibus priùs detinebatur ſoluta & quaſi in vacuo conſtituta ad Fontem & Originem ſuam aſcendit, ut Aquila in ſublime fertur. Caritas igitur *quid ſit* vidimus ; nunc *quâ Causâ* in DEUM *præcipuè* feratur videamus.

§ 22. AMORIS certè proprium & peculiare Objectum eſt *Pulcritudo*, non minùs quàm Viſus Lumen. Deformitas enim, quâ talis, amari

 nequit

nequit. At *Pulcritudo* quid est nisi concinnus *Ordo* sive *Proportio* aut *Analogia?* Et cùm pro Pulcritudinis suæ Gradu unaquæque Res amabilis sit: DEUS certè, cujus *infinita* est pulcritudo & consummata Perfectio, *summo* & *intensissimo* Amore; Res autem creatæ, *pro suo quæque Pulcritudinis Modulo plùs minùsve*, amandæ sunt. Cùm verò *Finitum*, si cùm *Infinito* comparaveris, evanescat & *instar nihili* sit; *unum* autem sit infinitè Bonum & perfectum, nec *plura* esse possint; alia enim Bona finita sint, hoc est, institutâ Comparatione, nihil: necessariò sequitur, secundum æternas & immutabiles Proportionis aut Analogiæ Leges, *unum supremum* Bonum *infinitè* perfectum Amore amandum esse, eo quo in alias Res ferimur *infinitè superiore*; sive, quod eodem redit, DEUM Essentiæ nostræ Fontem & Originem Amore *infinito*, alias Res quascunque & in his *nosmetipsos*, Amoris Gradu *finitæ* earum Naturæ *congruente* & qui, cum illo altero si conferatur, omnino *nullus videri* possit, esse amandas. Ipsam Rei Veritatem vides Geometrarum Demonstrationibus non minùs evidentem; quicquid sui ipsius & sensualium Voluptatum amantissimi sentiant aut contra crepent.

§ 23. NON tamen hæc ita intelligi velim quasi ego putem DEUM Amore *reverâ infinito proque suâ Dignitate* â nobis amari posse, aut Res creatas, quarum Numero ipsi comprehendimur, Amore *reâpse nullo* amandas esse; cùm suum cuique pro pulcritudinis Gradu Amoris

Modulum

Modulum deberi docuerim. *Hoc tantùm volo*; Ad Amoris divini celsissimum Culmen totis nostris viribus nobis *annitendum* esse ut ascendamus: nos interim ipsos aliaque finita *debito* Amoris Gradu prosequi licere. Est enim pravus quidam & *improbus*, est & *qui culpari nequit* nostri Rerumque nobis utilium Amor. Si enim non alio Amoris Gradu nosmet prosequamur quàm quo nos dignatur Deus *justus* & *omniscius*, *æquissimus Rerum Æstimator*, aut quo nos ipsi *Proximum* diligimus; Deum interim Amore, quantum in nobis est, summâ ejus Perfectione digno amantes, nempe infinito, hoc est, *indies crescente nec Finem aut Limitem agnoscente*: His, inquam, Legibus finitus *nostrûm ipsorum Amor neutiquam culpabilis* est, quippe Loco quem nos in Rerum Ordine tenemus debitâ Proportione admensus. Similia de *aliarum* præter DEUM & *nos ipsos* Rerum Amore cogita.

§ 24. ETSI ex ipsâ hâc Demonstratione sequatur Deum *propter se solum* infinitamque suam Perfectionem infinitè amandum esse, omissâ *omnium aliarum* Rerum, etiam *Beatitudinis nostræ* ex ejus Fruitione & cum illo Unione ortæ, Ratione & Respectu, sive ab his abstrahendo, ut Logici loquuntur: Ex ipsâ tamen *Rei Naturâ* hæc duo, DEI scilicet Amor & nostra Felicitas *indivulso Nexu* cohærent; nec fieri potest ut qui Deum amat

non

non etiam ſummè felix & beatus ſit. Quod ut manifeſtius fiat, *Voluptatis*, cujus ſummus Gradus *Felicitas* eſt, Naturam videamus. Ut Voluptas *corporea*, ſive quam Anima *ex Unione ſuâ cum Corpore* percipit, ex *Motu* oritur quem Corpora externa Organis noſtris imprimunt *Nervorum Tenſioni congruo*, tali nempe qui maximas eorum Vibrationes, Oſcillationes aut Tremores excitat quos quidem ſine Divulſionis (qui *Doloris* ſenſum creat) Periculo ferre poſſunt, quique propterea commenſuratus aut *harmonicus* dici poteſt: Ita *Animæ* Voluptas, quam ſcilicet *ſine Corporis Interventu* percipit ex *Pulcritudinis* (quæ tota in *Symmetriâ, Proportione* & quaſi *Harmoniâ* ſita eſt) *Senſu* oritur; quæ & *Intellectui* perplacet, & ad quam *Voluntas* ſive activa Animæ Facultas ut illâ frui poſſit, totis ſuis Viribus contendit & annititur. Cùm autem Pulcritudinis *Fruitio* in ejus *Amore* & *Intuitione* ſive *Contemplatione* conſiſtat, & Fruitionis Effectus *Voluptas* ſit: *ſumma* certè Voluptas, ſive *Felicitas ſumma* in Boni aut *infinitæ* Pulcritudinis, quæ Dei ſolius eſt, *Amore* & *Intuitione* conſiſtet. Unde manifeſtè ſequitur Dei *Amorem* à *Felicitate* & *Beatitudine*, ex ipſâ Rei Naturâ, *inſeparabilem* eſſe.

§ 25. Exponamus porrò quid ad *ſanitatem Corporis* Amor divinus conferat. Cujus Conſideratio etſi primâ Fronte cum ſa-

nitatis

nitatis Curâ nihil commune habere videatur: quæ tamen de ea tradidimus si firmiter *Animo hæreant* Actionumque nostrarum *Norma fiant*; & *Morbis avertendis* & *Sanitati tuendæ Vitæque producendæ* ita conducere invenientur, ut *nihil quidquam omnium Rerum* efficaciùs.

Si enim, Rem quamque pro Dignitate suâ amantes, Deum unicè & *infinito*, cæteras Res *nullo* (saltem qui ad Dei Amorem collatus nullus sit) Amore prosequeremur; *simplex* & *unica* nos Cura teneret, omniaque nostra Cogitata, Dicta, Facta eò unicè collimarent ut Deum unum impensiùs & porrò impensiùs diligeremus. Hinc omni *anxiâ* de Rebus quibuscunque *solicitudine* liberaremur. Est autem ea *solicita* & *anxia* de Rebus externis *Cura* magno Animis nostris Cruciatui. At Animi *Vexatio* & *Anxietas* plurimorum *Morborum* Origo ex supradictis facilè conspicitur.

Deinde cùm Amor *Morum* Amantis cum Amati Moribus *Similitudinem* gignat; si Deum infinitè *perfectum* intensissimo Amore diligeremus; totis nostris Viribus ad ejus Perfectionum *Imitationem* nos componeremus. Unde Odium, Malitia, Luxus, Libido, Ignavia, aliaque *Mentis Vitia Morborum Corporis fœcundi Fontes* exaresceren t.

Denique

Denique, cùm Amor divinus Mentem non tantùm *Celsitudine* quâdam & *Nobilitate* illustret, sed & *exquisitissimâ Voluptate* & *Gaudio* perfundat; (Deo enim, si sacro Vati credimus, adest *Plenitudo Gaudii* eique à dextrâ adfluunt *perennia* Voluptatum *Flumina*) cùmque quantò *impensiùs amamus* tantò magis *crescat Felicitas* nostra: Dei certe Amatores *Gaudio inenarrabiliter sereno & tranquillo* beantur. *Quo* efficacius nullum vel Cogitatione fingi potest *Sanitatis tuendæ Vitæque producendæ Adjumentum.*

CAP. VII.

Ea complexum, quæ, etsi præcedentibus Capitibus non poterant servatis Methodi Legibus comprehendi, Infirmorum *tamen* Sanitatis conservandæ studiosorum *interest scire.*

§. 1. CUM in superioribus Morborum *diuturnorum* frequens & iterata, & *acutorum* etiam aliquoties Mentio facta sit; *Infirmis* me gratum facturum puto si horum atque illorum *Differentiam* & utrorumque *Indolem* atque *Ingenium* apertè ostendero. ACUTI igitur ij Morbi vocantur qui breviore Tempore Stadium suum decurrunt, vehementioribus Symptomatis Naturam acriùs impugnant, citòque finiuntur aut salutari Crisi aut Morte: unde etiam *celeres, breveſque* nominantur. Hi *quadraginta* Dierum Terminum non excedunt: Qui enim hos Limites superant jam *diuturni* fiunt, qui & *chronici, longi* & *tardi* dicuntur; tardiùs scilicet progredientes, mitioribus Symptomatis remissiùs instantes, nec nisi Temporis Diuturnitate jugulantes.

Non tamen *ſine Fine* excurrunt, Modum quippe & Terminum habituri ex ipſo Naturæ Ordine & animalis Machinæ Fabricâ, *niſi novus* ſemper ijſdem Fomes ſuppeditaretur. Idoneis enim Medicamentis commodoque Victûs Regimine *lenti* Humores magnopere *attenuari*, & *flacceſcentibus* Fibris *Robur* non pœnitendum reddi poſſet, ſanitaſque Ægris, non minùs *tardis* quàm *acutis* Morbis laborantibus, ſperari. At hæc cum non niſi Temporis Diuturnitate, diligenti Curâ, magnâ Cautelâ, Tolerantiâ invictâ, Perſeverantiâ conſtanti, ſeveriore denique & diuturniore Abſtinentiæ Inſtituto quàm cui ferendo Hominum *plerique* Animo pares ſint: Cùm, inquam, non aliter hæc effici poſſint, Viâ autem tot támque aſperis ſentibus obſitâ ad ſanitatem redire, *luxurioſis Gulæque deditis* nequaquam placeat; nunc *Medicis* vulgò exprobrant, *Morbis acutis unam Naturam mederi, diuturnorum nulla inveniri Remedia.*

CUJUS duplicis *Calumniæ* æqua eſt utriuſque Partis *Falſitas*. In *acutis* enim Morbis prudenti Artis Præceptorum uſu ſymptomata mitigantur, Ægrorumque Dolores leniuntur: Imo, Medicus quò Natura vergat cùm perſpexerit, ejus ſigna ſecutus, auxiliares ei Copias ſubmittit, Obſtacula tollit, Victoriamque & de Morbo Triumphum (qui Criſis eſt) nonnunquam *certum maturat*, aliquando

aliquando *tutum* facit *aliàs ancipitem* futurum. Et hæc quidem Medici fidum Auxilium præstat cùm Naturæ, hoc est, ipsius Corporis Fabricæ *satis Virium & Firmitatis* supereſt ad Morbum eliminandum: Et hæ verò *si deficiant*, Ægroque *omninò* moriendum sit; favente tamen Medico, minùs saltem sævientibus Doloribus moritur, fortè & penitùs sopitis lenitisque non tàm moritur quàm *obdormiscit ille* cui, abnuente Opem suam Medico, Mortis Horror *Dolore* cumulandus, aut medios forsan inter *Cruciatus* erat pereundum.

Morbis verò *tardis venientibus si occurratur*, ante scilicet quàm insigniorum Viscerum aliquod defecerit, aut altiorem Labem contraxerit; fidi ac periti, sagacisque Medici Consilio eorum *pleroſque* profligari posse certum est. Quod si minùs succesſerit, id ipsi profectò *Ægro* vitio dandum est, uni certæ ad salutem viæ insistere *aut nolenti* aut, Animi Infirmitate, *impotenti*. Non nego Morborum chronicorum *nonnullis*, neglectis scilicet inter Initia & pro nihilo habitis, nunc autem longâ Morâ invalescentibus, *serò* Medicinam & *fruſtra* parari; *alios* autem, quibus *à parentibus hauſtis* ipsa prima Ægrorum Vitæ stamina vitiata & corrupta sunt, *immedicabiles* esse, neque aliud Ægris spei supereſſe præter aliquale *Dolorum Lenimen*.

Quo Casu magna prudentiæ pars est scire quid Natura ferat aut fieri patiatur, suoque Sanitatis Modulo, quantum scilicet prava à primâ Origine Dispositio permittit, contentum vivere. *Istud* tamen affirmare non dubito, Regularum Monitorumque hoc Tractatu traditorum fideli & constanti Observatione quoscunque ferè diuturnos Morbos, etiam ferociſſimos, ita *deliniri mulcerique* posse, ut Vita, *gravioribus* Doloribus vacua, saltem *tolerabilis* fiat; quo majus quidquam ab Arte, hoc in Casu, sperare non licet: Eos autem quibus, nondùm corrupto aut penitiùs saltem tacto nobiliorum viscerum aliquo, *tempestiva* adhibita est Medela, *ab imis etiam Radicibus posse evelli.*

Sed Artis patrocinio satis jam datum est. Ad rem revertamur. *Acuti* Morbi *signum* certissimum est, *frequentior* quàm sanis esse solet Arteriæ *Pulsus*; *tardi* è contra, *rarior*: *ille* enim rapidè & celeriter Corporis Fabricam diruit; *hic* subruit tardiùs. *Chronicis* quidem Morbis sui sunt quandoque *paroxysmi acutorum æmuli*; præcipuè ubi jam Fatum misero Ægro imminet. Et *acutorum* aliquammulti *in chronicos desinunt*. Supratradito autem signo non tantùm *ipsi Morbi* discriminantur, sed & chronicæ, ut ita dicam, in acutis *Intermissionis* aut *Remissionis*, & acutæ in chronicis *Exacerbationis* Tempora innotescent.

§. 2. Sunt

§. 2. SUNT qui *Pueritiæ* & *Adoleſcentiæ* Tempora illibatâ ferè ſanitate tranſigunt, quos tamen *in ipſo virilis Ætatis Flore*, circa Annum ſcilicet Ætatis plùs minùs *triceſimum quintum*, *chronici Morbi* occupant, & aut paucorum Annorum ſpatio jugulant, aut per reliquum deinceps Vitæ Curriculum acerbis Doloribus affligunt vexantque. Tabes putà *nonnullos* eo Ætatis perimit. *Aliis* Calculus, articularis Morbus, Rheumatiſmus, Scorbutus, Hydrops, Scroſula, Morbique cutanei, *tùm primùm oboriuntur*, aut cùm priùs incertis ſe prodiderint ſignis, eo primùm Tempore *vigent* propriamque ſuam Ideam ſeu Typum aſſumunt. Hæc eò ſic evenire eſt credibile quòd Fibræ, ex iiſque contextæ Membranæ Canales Humorum conſtituentes, quàm diu ad totam ſuam Amplitudinem nondùm explicatæ & diſtentæ Humores etiam vehunt *minùs vitiatos*, tenuiores, fluidiores, mitioreſque; pauxillum illud acris ſalis quo contaminati ſunt Humores, Vellicatione ſuâ Membranas irritans, fortiores tantùm & vividiores Tremores & Vibrationes excitat, quibus earum Plicæ Rugulæque evolvuntur & diſtenduntur (nam *adoleſcere* non aliud eſt quàm complicata in Animalculo ſeminali Vaſcula explicari, diſtendi, Humoribus repleri; cui ſimillimum quidpiam in Plantarum ſeminibus Oculo manifeſtè patet)

patet) & ſi quæ craſſiores Moleculæ Canales obſtructuræ Humoribus inſunt, Canalium cedentium ulteriore ſemper Extenſione earum Vis eluditur. Vaſcula autem cùm quantùm extendi poſſunt extenta ſunt & Homo extremum *Augmenti Terminum* attigit (quod circa vigeſimum quintum Ætatis Annum plerumque contingit) auctâ ſalis acris & Copiâ & Acrimoniâ, neque Canaliculis ultrà cedentibus, eorum Fibrillæ *tum primùm* exedi corrumpique incipiunt. *Tractu* deinde *Temporis* ſalſis illis Humoribus ad ſummum Acrimoniæ Gradum pedetentim quaſi maturatis, ſucci ulteriùs vitiati minora primùm Vaſcula *corrodunt*, *deinde* etiam majora vaſa *labefactant*, aut *penitus conſumunt*, conſpirantibus Obſtructionibus hîc illîc factis ab auctâ Grumulorum, in viſcidioribus jam Humoribus, & Mole & Numero. Ex quo Progreſſu lentè & *gradatim* facto, fit ut *non ſtatim* à conſiſtente Corporis Augmento, ſed (ſi *jamjam enumeratorum* Temporis ad hæc efficienda requiſiti *Intervallorum ſummam* colligas) *aliquot poſt Annis* (plerumque circa trigeſimum quintum, ut ſupra monuimus) horum Morborum *notabiliores Aggreſſiones* obſerventur.

QUIBUS prima Labes *à Parentibus traducta* penitiùs hæret, atque infirmior Corporis Compages eſt, eos *maturiùs* hæc Ma-

la

la occupant. Quibus *lenior* eſt Labes, & firmior Partium Fabrica, ii Pugnam *diutiùs* ſuſtinent *ſeriùſque* victi ſuccumbunt. Sed maximæ Hominum Parti hujuſmodi Morbis obnoxiorum primi eorum notabiles Inſultus ultrà ſæpiùs nominatum trigeſimum quintum Annum *non differuntur*. Et de *Tabe* ſpeciatim vulgaris Obſervatio eſt, eâ conſumptos *ante* Annum Ætatis trigeſimum ſextum *tabeſcere cœpiſſe*.

§. 3. DIUTURNORUM Morborum nullus aut latiùs patet aut pertinaciùs hæret aut majorum pluriumve Malorum *Britannis* noſtris Origo eſt, quàm ille Morbus, Morborum potiùs Cohors dicendus, *Teutonico* Nomini infenſiſſimus Hoſtis & *Teutonicâ Scorbuti* Appellatione notiſſimus. Vix unum & alterum reperias Morbum è *diuturnorum* Genere cui non ſcorbutica Cachexia aut Ortum dederit, aut illi conjunctiſſima amplas graviorum ſymptomatum ſuppetias ſubminiſtret. *Huic* plerumque meritò imputes Hydropem poſt Ætatem adultam ingruentem, Diabeten, Aſthma, Atrophiam, Tabem, Paralyſin, Colici Doloris, Diarrhœæ, Arthritidis & Rheumatiſmi, Ulcerumque varia Genera, ipſumque forſan Cancrum, fœdos pleroſque Cutis Morbos, debilem Concoctionem, infirmam Conſtitutionem, Melancholiam Hypochondriacorum, & quoſcunque ferè Nervorum Morbos,

Morbos, qui quot quámque variis Modis miſerum Ægrum excrucient experti uni nôrunt. Verbo, cuivis ferè è diuturnorum Agmine aut laxiùs aut arctiùs conjuncta eſt iſta Peſtis.

ENDEMIUS autem hic Morbus ex *endemiis* Cauſis naſcitur, liberiore nempe *Carnis Potûſque fortioris* & fermentantis Uſu, *ſedentario* Vitæ Genere, Exercitiique Defectu, *nitrosâ* Aëris Inſulæ noſtræ *Humiditate*, indeque ortâ Cœli *Inclementiâ* & Tempeſtatum *Inconſtantiâ*. Hæ Cauſæ *quomodo* Effectum iſtum gignant (quanquam ſimile quidpiam jam ſupra factum eſt) paucis enarrabo, ut quæ ad hanc Rem ſpectant uno Conſpectu exhibeam. Ex Animalium Carnibus potuque generoſo non parcè per longum Annorum Tractum devorato neceſſe eſt Corporis Humores *multo ſale* abundare; cujus Particulæ minimæ, Corpore *parùm agitato*, facilè in *Moleculas* majores coibunt; quarum Magnitudine auctâ majoreque inde natâ *Acrimoniâ*, diffringentur Sanguinis Globuli, quo ille partim in *Coagulum tenax lentumque*, partim in *acre ſerum* faceſſet, quorum altero *Fibræ erodentur*, altero *Canales* quique minimi & præcipuè Glandularum, aut penitùs aut magnâ quiſque ſui parte *obſtruentur*; unde Nervorum Oſcillatio ſive *Vibratio*, quocunque in Loco à Vaſculis diſtentis duriùs arctiúſque premuntur,

muntur, *interrupta*, sistetur aut saltem turbabitur; magnæque per totum Corpus Turbæ concitabuntur.

Generalis autem ista Cachexia *varijs Symptomatis* se ostendet pro variâ Partium Ægri Corpus componentium Conformatione, Organorum Debilitate aut Robore, Erroribus in Victu admissis, Aëris denique quem spirat Temperie & Indole. Quibus Circumstantijs *limitatæ generales Causæ* omnibus particularibus Scorbuti Symptomatis quantùmvis diversis omnique Morborum supra recensitorum Varietati gignendæ satis superque sufficiet.

Ex plurimis ejus Symptomatis unum quoddam præcipuum hîc exponere libet, quod, cùm inter *primos* viscosi acrisque Sanguinis, in quo Morbi Naturam sitam esse docui, Effectus sit, &, si quâ Ope Æger sanetur, omnium *diutissimè perduret*, pro Signo Morbi pathognomonico haberi potest. Illud autem est, *Materia viscosa* Linguam vicinasque Faucium Glandulas contegens, *alba* primùm, deinde *flavescens*, postea *ruffa*, crescente interim indies ejus *Lentore*; tandemque *nigra* evadens inque Crustæ Modum *dura*. Progrediente hâc Colorum serie, Cutis Maculis scorbuticis hîc illic distinguitur fœdaturque, Febres scorbuticæ ingruunt, Gingivæ Denteſque fœdè vitian-

tur, Atrophia denique & Hydrops Ægrum invadunt: Quò cùm eſt perventum minimum ei profectò Spei ſupereſt, corruptis jam Humoribus, integram denuò Sanitatem inſtaurari poſſe. Illa autem Cruſta, quâ & *Lingua* obtegitur & *Fauces*, non aliud eſt quàm *Mucus* üſdem lubricandis à Naturâ deſtinatus, jam *viſcidior* factus & Glandularum Ductibus excretorijs *hærens*, ibidemque à *calidis* & *ſalſuginoſis* è Ventriculo aſcendentibus Halitibus & reciproco *Spiritûs* Motu *exſiccatus*. Neceſſe eſt Ventriculi & Inteſtinorum omniumque patentiorum Ductuum Mucum *ſimul* etiam ſolito *lentiorem* fieri. At *ij* cùm in *abdito* lateant, *Lingua* autem in *propatulo* ſit; *hujus* Inſpectione de totius Corporis Statu dijudicandum eſt. Sunt qui Linguâ quotidie purgatâ, ſuccreſcentis nempe Materiæ Abraſione, Morbum *deleri* putant. At illi falluntur; cùm non niſi tenuis, refrigerantis & diluentis Victûs longo aliquot Menſium, forte & Annorum, Uſu ejus *Radices ſuccidantur*.

§. 4. Scorbutus igitur *Britannis endemius* Morbus eſt, à Cauſis *permanentibus* totique quà patet Regioni *communibus* orta, Populi ſcilicet circa Victum Moribus, Cœlique Naturâ, quibus ſanguis eo quem ſuprà expoſuimus Modo corrumpitur Fibriſque elaſtica ſua Vis perit. Ita ut pleraque *diuturnorum* Morborum Pars à *Scorbuto* Malorum

lorum feraciſſimo, tanquam à Radice ſurculi, pullulare videantur. *Diuturni* itaque Morbi, cùm Cœli Naturæ Victûſque *noſtratibus*, & omnibus quidem Gentibus *borealibus*, uſitati Rationi debeantur; *his* quàm *calidioribus* Regionibus longè frequentiores ſunt; *quarum* non tantùm *Incolæ* ijs ferè intacti degunt, ſed & *Advenæ* ijſdem liberantur, ſi modò tempeſtivè & nondùm penitùs conſumptis Naturæ Viribus eò advolaverint; conſpirante ad eundem Effectum & *Victûs* Tenuitate & blando *Aëris* Fotu quo perſpirabilis Materiæ Fluxus perennis & copioſior promovetur. Borealium quidem Regionum quàm auſtralium & calidiorum Incolis frequentior eſt *Longævitas*. Pleriſque tamen *illorum*, præcipuè honeſtiore Loco natis lautéque & in Otio viventibus, *diuturnus* aliquis Morbus ſenij Tempora anticipat, inque ipſo eos Ætatis Flore *frangit* aut *vehementer concutit*. Eâdem de Cauſâ familiarius eſt *Anglis* Suicidium. Paucis enim datum eſt forti Animo perferre continuos Morbi diuturni *Dolores*, præcipuèque acerbos & ferè perpetuos *dejecti Animi* et *Melancholiæ hypochondriacæ Cruciatus*; *qui Morbus* in *pleriſque*, imò (ut probabile fit) *omnibus* Suicidis ad Inſaniam & *Dementiam* uſque priùs progreſſus eſt quàm violentas ſibi injiciant Manus.

Quantumvis autem magna Hominum Multitudo Scorbuto laboret; nunquam tamen vel unum ex tanto Numero vidi qui *poſtquam Morbi Vires Diuturnitate creverant* ab eo *in integrum* priſtinæ Sanitati redditus fuerit; aut cui non identidem de novo pullulârit & *hoc* vel *illo* Symptomate *latentem* ſe prodiderit, tandemque *gravi aliquo* quod Vitæ Filum præciderit. Non quòd Morbus *inſanabilis* ſit, ſed quòd *eâ Methodo* ſit ſanandus quæ pleriſque noſtratibus minimè arridet, parco nempe tenuique Victu & à ſapidiore quoque Cibo potuque Palato gratiſſimo accuratâ Abſtinentiâ Moribus noſtris plurimùm adverſâ. Elegantiori autem lautoque Victui plus æquo dediti non alio Fine Medicos adhibent quàm ut *inſtante* periculo eorum Operâ liberati tutiùs in poſterum pergant Cupidini ſuæ indulgere: Ut Lotricibus Lintea purganda committunt, non quæ *pura mundaque conſervant* ſed quæ *denuo polluant*.

Non aliter certè Hydræ iſtius multa Capita *reprimas*, quàm parco modicoque Carnis Eſu, ejuſque ſolius quæ Sale urinario minùs abundat (qualis eſt juniorum Animalium et Coloris albicantis) Potuque ſpirituoſo parciſſimè adhibito, debito Corporis

ris Exercitio, cautèque te contrà inæqualis noſtri Cloei Injurias tuendo. Imò non niſi à Carnis Eſu potuque fermentato & ſpirituoſo penitùs abſtinendo hunc Morbum *ab imâ Radice reſcindas*. Nec iſtâ quidem *Abſtinentiâ* Rem conficies niſi *maturè* incipias; ante ſcilicet, aut non multò poſt Ætatem conſiſtentem. Alioquin Humores penitiùs corrumpentur, Vireſque frangentur, aut minus Temporis ſupererit quàm ut Morbus ita pervicax quique altas jam Radices egerit evelli poſſit. Quare iſto Morbo graviter preſſis & *abſtinendum* eſt & aliquid nihilominùs *ferendum*; neque enim firmior Valetudo ijs expectanda eſt quàm pro Morbi Genio ipſiuſque Ægri Ætate & Conſtitutione. Cauto tamen parcoque Victu, debito Exercitio, Cœlique varij Injurijs prudenter vitatis, Vita tolerabilis efficitur; præſertim ſi lenium Catharticorum idoneâ Frequentiâ adhibitorum Uſum prædictis adjungas.

PLANTARUM * *Seminibus vix quidquam* ineſt *Salis craſſioris & fixi, & teneris naviſque Germinibus perpuſillum.* Seminum à Diſtillatione Reſiduum nullâ Ignis vi in Calcem redigitur, nec Aquam affuſam Sale imbuit. Siquid igitur illis Salis eſt, illud volatile

* Comp. Act. Phil. Soc. Reg. Angl. Vol. i. p. 661.

volatile eſt, ideoque tenue & ſubtile, facilèque perſpiratione ejicitur minúſque Corporibus noſtris nocet. Tenerarum autem plantarum primum Nutrimentum eſt Seminis ſui longè maxima pars. Terra autem pro Nido, Solis Calor pro Incubatione eſt. Ea etiam Salis portio quam poſtmodum è Terrâ exſugunt, magnam partem in Auras cum aqueis earum Vaporibus abit, nec niſi adultarum Fibris induratis & rigidioribus notabili aliqua Quantitate hæret. Utique è lignearum tantùm & ad Ligni Duritiem accedentium ſive ligneſcentium Plantarum Caulibus Radicibuſque Lixivia parantur. Et potûs non fermentâti Sales ſi qui ſint, ita mollioribus Plantarum ex quibus expreſſus aut decoctus eſt Membranulis & Fibrillis intertexti, irretiti et obvoluti ſunt, ut ſe expedire nequeant aut ad Spiritus producendos conjungi aut Animalium Corporibus (niſi enormi Copiâ adſint) nocere. Hinc fit ut Victu ex ſolis *Seminibus plantiſque teneris* necdùm adultis parato, Potuque *Aquæ* aut Liquoris cujuſvis *non fermentati* (Decocti putà Hordei, Infuſi Theæ, Coffeæ, Glycyrrhizæ, Aurantiorum, quorumvis denique Seminum aut tenerarum Plantarum) per paucas Hebdomadas aut Menſes continuato, *Dentes* Gingivis Sale Scorbutico exeſis & corruptis *jamjam excidere* parati denuò *figantur*; fœdæque per Cutem *Eruptiones* & *Ulcera* ſerpentia, cujuſvis præterquam

quam *ſcrofuloſi* Generis, nullis *Medicamentis* ſanabilia ſanentur. Hinc præcipuum quoddam Axioma eſt in *Ulceribus* ſanandis, ea ad *Vulneris* Conditionem & Statum redigere; quo facto facilè ex ſe ſanantur. Et ut aliàs docui, vix tenuem aut infirmum quemvis *Britannum* reperias, aut Atrophiâ, hypochondriacâ aut hyſtericâ paſſione laborantem, cui non adſit *ſcorbutica* Cachexia aut latens aut manifeſta, cæterorum Malorum Parens; niſi Morbis à *Scrofula* ortis detentos excipias. Ex quibus omnibus colligas quantum rectè inſtituta Victûs Ratio, idonea Corporis Exercitatio, aliaque hoc Tractatu recenſita Auxilia in pleriſque diuturnis *Britannorum* Morbis poſſit.

§. 5. Cum toties *Nervorum* ſive *Fibrarum debilium & remiſſarum* Mentio facta ſit; non abs Re erit externa aliquot & Senſibus *obvia Signa* indicare, quibus pro ſe quiſque judicet an ſibi Fibræ infirmæ laxæque ſint; ne id ex diuturno *primùm* Morbo aut graviore aliquâ Noxâ reſciſcat, utque ſimul tempeſtivam his avertendis Operam dare poſſit. Fibræ igitur minimæ, ex quibus majores componuntur, pellucida, ſolida, elaſtica Filamenta ſunt, Vibrationis ſive Oſcillationis capacia. Eæ quibuſdam *ſummè elaſticæ* ſunt, & minimo quocunque Impetu impulſæ promptè contremunt. Alijs magis *rigent*, nec niſi majore Vi ictæ vibrant.

Alijs

Alijs denique *tenues*, *debiles*, *laxæ*, *remiſſæ* ſunt, quæ etſi minimâ quavis Vi tactæ facilè oſcillent, æquâ tamen Facilitate Motum ijs impreſſum amittunt; unde omnes illis omnium Organorum Functiones languent. De *ijs ſolis* per totum hunc Tractatum loquor. Sequentibus autem ſignis deprehenduntur:

1. QUIBUSCUNQUE à Naturâ *pili molles*, *tenues*, *breves*, dati ſunt. Pili enim Fibræ quædam elongatæ & extra Cutem productæ videntur. Ad majorum certè Fibrarum Modum plurimis Filamentis minoribus conſtant, ſolidis, pellucidis, elaſticis, communi Membranâ involutis. Fibrarum igitur Pili *Specimen* ſunt: Qualeſque *hi* viſuntur, tales etiam *illas* eſſe rectè conjicimus ſive *Robur* ſpectes ſive *Craſſitiem*.

2. QUIBUS *albi Pili* ſunt. Alba enim Corpora rariora, poroſa, & fungoſa ſunt, minoribuſque quàm fuſca aut obſcurè rubentia particulis conſtant.

3. QUIBUS *Muſculi* et *Oſſa exilia* ſunt. Illa enim ſi ex craſſis robuſtiſque Fibris compoſita ſint, craſſa item & robuſta; ſi ex tenuibus & exilibus, tenuia & exilia fore magnâ cum probabilitate colligitur, cùm hoc non aliud ſit quàm, Tota ad partes ex quibus componuntur certam habere Rationem.

4. QUI

4. QUIBUS *Caro mollis* est & Tactui facilè cedens: cùm è contra firmior Caro ex robustioribus se Fibris constare ostendat.

5. QUIBUS *Albus, pallidus* aut *cinereus* est *Cutis Color*: nam floridus, rubicundus, vividus, fuscus aut nigricans robustiorum est.

6. CORPULENTI *Pingues, pituitosi*; quòd eorum Fibræ nimiâ Humiditate maceratæ resolvantur: cùm siccis è contra & compactioris Habitûs Hominibus Fibræ tensiores sint & firmiores.

7. QUI *Evacuationibus* quibuscunque Naturæ *Modum excedentibus* frequentiùs obnoxij sunt, ut Diarrhœæ, Urinæ aquosæ profluvio, Pituitæ per os aut Nares Fluxui, aut profuso sudori: imò qui *unâ* tantùm Vice *enormem* Hæmorrhagiam, *violentiorem* Diarrhœam, Febrimve *periculosam* passi sunt, & Mulieres quibus solito *longè plenior* aut *diuturnior* menstrua Purgatio fuit: his omnibus aut infirmæ laxæque á primâ Origine Fibræ fuerunt, aut ipsis istis Evacuationibus nimijs resolutæ remissæque sunt.

8. QUI *Frigus non facilè ferunt, qui Frigus levi de Causa suscipiunt*, hoc est, quibus perspiratio promptè impeditur, quibus denique *extremi* Artus *facilè frigent*: Ista

enim omnia tardæ Humorum Circuitionis & interruptæ Perſpirationis Signa ſunt; quæ Fibrarum, ex quibus Canalium Latera, & Muſculi conſtructi ſunt, Squamarumque quibus Cuticula conſtat infirmam elaſticam Vim oſtendunt.

§. 6. Recensitis *Infirmarum Fibrarum* Signis, monendas exiſtimo Matronas earumque Maritos, facilè eas quæ infirmis *laxiſque Fibris* ſunt, levi quâcunque de Cauſâ, niſi maximâ Curâ ſibi caveant, *abortire:* quo magna illis *Poſterorum* Pars peribit (& magnus quidem indies ex illuſtriſſimis futurorum *Britanniæ* noſtræ Incolarum Numerus perit) & *illæ ipſæ* Hydropi, Atrophiæ, aut Morbo horum utrovis graviori, perpetuæ nempe Animi Dejectioni, Melancholiæ, alijſque ex hyſtericâ Paſſione ortis Malis obnoxiæ, miſeram Vitam tranſigent. Fœminas pleraſque *Natura* tenues, molles, delicatulas *formavit*. Debitæ Exercitationis Defectu, lauto Victu, Nutricularum Imprudentiâ, Matrumque Indulgentiâ, & hæreditariâ Humorum Acrimoniâ earum Infirmitas & Debilitas *creſcit*. Si quo autem Caſu *ſemel* Fœmina abortiat, prima hæc Abortio alteri, ſecunda tertiæ *Viam ſternit;* ita ut tandem confectæ neque Vires neque Animus, nec Cibi Appetitus nec ejus concoquendi Facultas ſuperſit. Semel enim *abortiviſſe* Vires magis frangit quàm bis *peperiſſe*.

periſſe. Hoc autem Infortunium non ullâ meliùs Ratione cavetur quàm ſi venienti occurratur Morbo; aut ſi id infeliciter ceſſerit, danda ſaltem eſt Opera ne eodem frequentiùs repetito miſeræ Vires penitùs frangantur.

NONNUNQUAM ipſius novæ Nuptæ, adhucdum Adoleſcentulæ, & puellarium Morum amantioris, huc illuc incautiùs diſcurrentis *Incuriæ* Abortus debetur: Sæpiùs tamen imperitæ Obſtetricis, aut imprudentis alicujus Chirurgi *inconſultæ Temeritati Sanguinis Miſſionem* levi quâcunque de Cauſâ ſuadentis, nullâ habitâ Virium prægnantis Ratione. *Robuſtis* quidem & ſanguine *plenis* Venæ ſectio ſæpè *proderit:* Tenuibus *infirmarum*que *Fibrarum* Fœminis nihil certè *nocentius*, nec ulla eſt promptior *abortiendi Cauſa.* Venæ enim ſectione non certiùs Sanguinis Copia minuitur quàm Fibræ relaxantur.

NULLAM Ego unquam Methodum ſequente efficaciorem *Abortui præcavendo* obſervavi: Ut ſcilicet prægnantibus pro omni Potu ſit Aqua è Fonte D. *Vincentij Briſtolienſi* Vini cujuſvis rubri *auſteri* pauxillo temperata. Ut Renum Regioni applicetur *Emplaſtrum ad Herniam* additâ *Olei Cinnamomi* & *Laudani Londinenſis* modicâ Quantitate. Ut *Victu* tenui, levi, facilè concoquendo

quendo utantur, è Lacte præcipuè & vegetabilibus farinaceis parato. Ut *Diascordio* & *Rhabarbaro torrefacto* earum Inteſtina, ſi nimis *lubrica* ſint, *roborentur*. Ut Lecticâ *geſtatæ* aut Rhedâ *vectæ* ſemel aut bis de Die *Aërem ſerenum* captent. Ut, denique, quibuſcunque Modis fieri poſſit, *hilares alacreſque* conſerventur. Iſta Methodus *rariſſimè* fallet; niſi *Scrofula* aut *hæreditaria* aliqua alia adſit Humorum prægnantis *Acrimonia*, Abortûs Cauſa difficillimè ſananda.

§. 7. Valetudinariis & *Fibrarum Infirmitate* debilibus Sanitatis tuendæ cupidis variarum *Anni Tempeſtatum* Ratio habenda eſt. * Aliàs monui *Infirmis* quotannis *languendi* & *in pejus vergendi Initia* fieri circa *Brumæ* aut *Nativitatis Chriſti* Tempus, ex quo pejore uſquè & pejore Loco eorum Res ſunt ad Veris extremum; cum *creſcente Calore creſcere etiam eorum Vires* uſque dum mediâ aut extremâ Æſtate ad ſummum pervenerint; *perdurare* autem quamdiu eas *ſolis* amicus *Calor* fovet, & donec quod acquiſiverant Firmitudinis *ingruente* Frigore pereat. Alij his adhuc *infirmiores maturiùs* fatiſcunt, circa ipſa nempe Æquinoctij *autumnalis* Tempora. Maturiùs etiam *eriguntur*;

* Tract de Arthrit. §. 9.

tur; quòd eorum *infirmiores Fibræ* cuivis Cauſæ mutanti minùs contranitantur. Novo ſole denuò fermenteſcunt, *rareſiunt* & *attenuantur viſcidi Infirmorum Humores*: quo fit ut *liberiore & pleniore Circuitione* omnes, etiam minimos, Corporis Canales ſubeant, *Perſpiratio* promoveatur & augeatur, *Fibrarumque* Onere ſuo levatarum *vividiores* ſint *Vibrationes*; unde illis *Appetitus* viget & *concoquendi Vis* creſcit: Ad quæ efficienda cum *Solis Calore* concurrunt *Aër ſerenus* & Corporis *Exercitatio* nunc commodiùs obeunda.

QUARE qui *præ Infirmitate* ſuâ ſic ſe affici ſentiunt, monitos velim ut Naturam Ducem ſequuti eo *Victu* utantur quem quæque *Anni Tempeſtas* porrigit, utpote, *Naturâ Indice*, commodiſſimum.

PRIMO *Vere* Spinachia, Aſparagus nobis dictus, ſummaque novarum Herbarum Cacumina Aſparagi Veteribus dicti veſca præſto ſunt: Lac item & Ova ſuppetunt. Ex his ſuadeo eo Tempore majorem Nutrimenti ſui Partem parent.

PROGREDIENTE Vere agnina & vitulina Caro, Piſa tenera & Herbæ Acetarijs aptæ abundant.

ÆSTATE

Æstate incipiente, Gallinarum vulgarium & Indicarum pullis, Cuniculis & Fructibus præcocibus vesci licet.

Media Æstas Perdices, Caules, Cinaras; Autumnus Rapa, pastinacam utramque, Carnemque bubulam & ferinam (hoc, *si ullo*, Tempore edendam) adfert.

Experientia Ostendet Infirmorum *Vim coctricem* indies *augeri*, prout Anni Tempestates *duriora* & *difficilioris* Digestionis Nutrimenta ministrant. Tempestates dico, non quibus & Plantæ & Animalia in *Londini* aut majoris cujusvis Urbis Viciniâ Emptorum Luxu & Venditorum Aviditate *provenire coguntur*; sed quibus Naturæ Instituto, vulgari Culturâ, Cœlique & soli Genio *sponte & copiosè proveniunt*. *Hoc* autem est quod *præcipuè* urgeo & *persuadere cupio Infirmis*, Eorum interesse ut Naturæ Ductum secuti, id sibi *Nutrimenti Genus* deligant quod *Anni Tempestas* pleniùs suppeditat, eamque sibi *Quantitatem* dimetiantur quam eorum *Vires Tempestatibus respondentes* suadent. Hæc si fiant, per totum Anni Decursum, Sanitatis ijs *Æquilibrium* quoddam conservabitur, aut ab eo non longè discedetur; *Languente* scilicet Vi coctrice, Fibrisque remissis, Nutrimentum & *facilè* concoquendum & *parvâ* Quantitate assumant: nec, nisi

niſi ijſdem *creſcentibus*, *difficilioris* Coctinnis Cibo aut *majore* ejus Quantitate utantur. Adde quòd ſicut Hyems Exercitationi *domeſticæ* convenit, ita Æſtas *campeſtri* aptior eſt; quæ cùm advenerit, Infirmis *ſub Dio* Corpora pleniùs exercenda ſunt; quo fiet ut Vires illis augeantur & firmior Valetudo creſcat; improbi enim Laboris omnia vincentis Commoda quis dignè ſcripſerit!

§. 8. GERMANIS Inter ſanitatis conſervandæ Præcepta eſt, *Hyberna prudentibus Veſtimenta maturè* (exeunte ſcilicet Autumno) *ſumenda eſſe, ſerò autem, nec niſi adulto jam Vere, deponenda.* Quo ſignificatur, benè valere cupientem, decere etiam bene veſtitum incedere. Quod fortaſſe *ſtrenuis Potoribus*, quibus ideò liberè *Sudorem* fluere commodum eſt, non malè ſuadetur: *ſobrijs* autem contraque *Cæli varij* Injurias ſe munire cupientibus omninò adſſueſcendum eſt ut quàm fieri poteſt *tenuiſſimè veſtiti* & Æſtatem tranſigant & ipſam etiam Hyemem. Ut taceam magnam Felicitatis partem eſſe, *quàm pauciſſimis indigere:* hoc ſaltem attentâ Conſideratione dignum eſt, *multis* magnique Ponderis *Veſtimentis Perſpirationem nimiùm* quantùm augeri, *Fibras debilitari* & teneras fieri, *Vireſque frangi*; quod *Keillius* noſter in Libello ſuo de *Medicinâ ſtaticâ Britannicâ* clarè oſtendit.

TENUIS

Tenuis imprimis panni lanei, Nomine á * *Lanulâ* deformato noſtratibus noti, Induſio qui ſe fovent, continuam ſibi *ſudationem*, Morbum profectò *Diabetæ* nec abſimilem nec minùs ferè gravem, accerſunt: *Sudationem* autem perpetuam, qui *Perſpirationi* liberæ plenæque conſervandæ ſtudet non magis ſibi optaverit, quàm *Diarrhœam* qui *aſtrictam Alvum* fugit. Utraque verò æquâ Curâ Infirmis vitanda cavendaque eſt, & Diarrhœa ſcilicet quâ *Inteſtinorum*, & nimia ſudatio quâ *Cutis* omniumque minimorum Vaſculorum Fibræ remollitæ & maceratæ reſolvuntur. Ex eo autem quòd Lanulâ iſtâ fotis perpetuò Cutis *madeat*, ipſeque pannulus *citiſſimè inquinetur*, ſatis patet *nimiam* per Cutis Poros Materiam excerni; quod, cùm præ nimio quo Corpus quaſi elixatur *Calore*, tùm propter continuam Cuticulæ à laneis panni Villis *Frictionem* fieri veriſimile eſt.

Qui *Potu* ſpirituoſo ſe ingurgitavit, ſi noxia Humoris Copia *quoquo Modo* è Corpore ejiciatur, benè profecto cum *illo* actum eſt; *ſudare* etenim præſtat quàm *Febri ardere*. Sed *Valetudinarijs*, *Infirmis*, interimque *ſobrijs* quantò *firmiores* & *conſtrictiores* ſunt

* Flanel.

ſunt omnium Excretionum Ductuum Fibræ (niſi *nimiâ* Conſtrictione obſtruantur) tantò melius eſt, tantóque fortiùs Noxis externis obniti poterunt. Sola *ſuperflua* Ingeſtorum, ſive Cibi ſive Potûs, Copia *Sudationis* præſidio & Levamine eget. Hâc de Cauſâ *Germanis*, (multùm tenuis ſubtiliſque & facilè Viam ſibi per minimos quoſque Meatus aperientis Vini bibentibus, quo per Cutem ſudoris ſpecie percolato nihil ab eo ampliùs periculi imminet) tantopere placet *Sudatio* ut * *Tſchirnhauſius*, doctus alioqui & ingenioſus Vir, omnium fere Morborum Curam in *Sudationem* reſolvat, cujus ſcilicet inſignem obſervaverat Efficaciam in prævertendis Febribus *ex Ebrietate* orituris, aut jam ortis profligandis. Sed Inſulæ noſtræ Incolæ, quibus propter *Infirmitatem* ſuam aut ſanitatis tuendæ Cauſâ *Sobrietas* placet, quanto *tenuiùs* de Die veſtiti incedant, quantoque *levioribus* Stragulis noctu cooperti decumbant, & Æſtatis & Hyemis Tempore, tanto etiam *firmiores* fient. Quantóque magis totum Corpus *Aëri*, ſi modò benigno, patuerit; tantò *fluidiores* erunt Humores Officijſque ſuis obeundis aptiores: unde *Perſpiratio* libera *plenaque*, nec tamen *nimia* erit. *Aër* recte conſtitutus Animalium Humoribus multum prodeſt, & Me-

* Medicina Ment & Corp.

dicamenti Loco eſt: cùm multiplicis, è contra, *Veſtitûs* grave Onus *excretæ* è Corporibus noſtris, nec ultrà utilis, Materiæ *Atmoſphærâ quâdam condenſatâ* nos ſtipet, ſalubriſque *Aëris* benignam Efficaciam intercipiat. Si quis verò *Frigoris* Mala timeat; is ſciat, *ſobrijs* (ſi modò *nitroſum, gelidum, humidumque* Aërem vitent; ſolo enim *hujuſmodi* Aëre Humores noſtri *coagulantur* aut *lenteſcunt*, qui *gravis* Frigoris ſuſcepti Effectus ſunt) de Frigore ſuſcipiendo parùm ſolicitos eſſe debere, quod nec temerè ab üs ſuſcipitur, & ſuſceptum facilè profligatur. Nec ſobrij ferè gravia Mala ex *mero* Frigore patiuntur, niſi *extremum* id fuerit, aut *diutiſſimè* ſupraque *omnem Modum* Actionem ejus ſuſtinuerint.

§. 9. Non Contemnendum *Infirmis* & *Sedentariis* Sanitatis Inſtrumentum eſt, frequenter *Barbam & Capillos demetere*, pedum *Plantas Scalpere* & *Ungues reſecare*. Maximum ad Oculos, Aures, totumque Caput redundans ex frequenti *Capillorum Tonſurâ* & quotidianâ Capitis in *Frigidam*, paucis *compoſiti Spiritûs Lavendulæ* aut *Aquæ Hungaricæ* Guttis miſtam, Immerſione *Commodum* (ut de *Voluptate* taceam) ſoli experti nôrunt. Caput detonſis Capillis *radere*, præſentaneum ferè Remedium eſt *Cephalalgiæ*, *Gravedinis*, *Oculorum Infirmitatis* à Fibrarum præcipuè nervearum Remiſſione

ortæ,

ortæ. Utque quovis *Exitu* Humorum Evacuationi *aperto* non tantùm eorum tota Quantitas minuitur, ſed quod ab illis reijciendum eſt *eò* præcipuè derivatur, quamdiu ejus Motui faves; quò *frequentiùs* Capillos reſcindis, tantò *uberiùs* proveniunt; ita ut frequens Barbæ Capitiſque Tonſura ſuperioribus Corporis Partibus inſtar *Fonticuli* aut perpetui Veſicatorij ſit. Ex eo autem quòd Capitis Cutis Aquâ *tepidâ* & Sapone frequenter *abluatur*, deinde Novaculæ quaſi *Strigilis* cujuſdam Acie *radatur*, aliud etiam Commodum naſcitur: Ductuum nempe perſpirabilis Materiæ Oſcula à porrigine & furfure illa obſtruente *mundantur*, quo eidem *Materiæ*, quæ retenta Capiti ipſique etiam Cerebro gravis futura erat, liber *Exitus aperitur:* Capite deinde in *Frigidam* immerſo & eâdem diligenter abluto, Cuticulæ Squamulæ ne turpiter hient nimiſque copioſum *Perſpirabilis* Materiæ Egreſſum patiantur, utque *Obſtructioni* ejuſdem à Frigore externo (*gravi Infirmis Malo*) validiùs renitantur, arctè *conſtringuntur*. Quare omnibus Infirmis Auctor ſum ut *ſingulis alterniſve Diebus*, ſaltem quoties commodè poſſunt, Capillos Barbamque Ferro reſecent, deinde Caput Frigidâ proluant.

Quod Tonſura ſuperioribus Corporis Partibus, id inferioribus præſtat *Plantas Pedis ſcalpſiſſe & Ungues reſecuiſſe*. Pe-

dum Plantæ cùm Titillationis impatientiſſimæ ſint; exinde patet quanta *nervinarum Fibrillarum Multitudo* illuc pertingat. Illæ ſtando & ambulando preſſæ *occalleſcunt*, Cutiſque denſatur & induratur; quare *Perſpiratio* obſtruitur Humorumque in illas *vitalium* Derivatio impeditur. Notiſſimum autem eſt nullum aliud manifeſtius eſſe integræ vegetæque *Sanitatis Signum* quàm blandum *Pedum Calorem*, liberamque per eos *Perſpirationem:* Plenum enim nec impeditum Humorum per *minimos* & à Caloris Motûſque Fonte *Corde remotiſſimos* Canales Circuitum, quæ *ipſa Sanitas* eſt, monſtrat. *Infirmis*, è contrà, Crura Pedeſque perpetuò *frigent*, ijſque primùm in Locis gelidi Aëris ſpiculis perfodiuntur. *Infirmi* igitur frequenter, ſingulis ad minimum *Hebdomadis*, *Pedes Aquâ tepidâ* foveant, *Plantas ſcalpant fricentque*, & *Ungues reſecent*. Quo, præter ſupra recenſita Commoda, fiet ut neque duriores *Calli Clavique* ſuccreſcant, neque *vægrandes Ungues* in Digitorum Carnem *devij ſe inſerant*.

Frivola hæc & minoris forſan ad Sanitatem Momenti *quibuſdam* videbuntur. Sed quod de Re longè *graviore* dictum eſt, de *hâc* etiam verum reperietur: qui nempe *Minutias ſpernit pedetentim* quidem illum & *paulatim*, ſed tamen, peſſum iturum.

§. 10.

§. 10. INFIRMIS & *Valetudinarijs legendo & ſcribendo* multùm occupatis, ſive Literarum ſtudio ſive Negotiorum Cauſâ, *erecto* quantum licet Corpus ſitu tenendum eſt, Caputque & Pectus *quamminimè* inclinandum, & Pluteo tantùm *innitendum* eſt leniter declivi. Iſto illi ſitu quamdiu poſſunt ſe detineant, fatigati paullùm deambulent aut diſcumbant; deinde Opus repetant. Uſu autem & aſſuetudine fiet ut minime moleſtus ſit, præcipuè ſi à primis Annis ei aſſueverint. Vix interim credi poteſt quantum Sanitati conferat. Sedendo enim, Corpuſque incurvando *multa Vaſcula comprimuntur*, Sanguiniſque & Humorum *per ea* Circuitus impeditur, dum *per alia* interim patentiora liberiùs peragitur. Hinc ille diutiuſculè deſidentibus *Crurum Stupor*, non niſi Deambulatione aut alio quo *Motu* pellendus, *quo* ſcilicet liber Humoribus per ea Circuitus aperitur. Hinc etiam *inæqualis* & ſubſultim factus Humorum *Circuitus* & *inæqualis* in Glandulis *Secretio*, *inæqualis* Partium *Incrementi* & *Roboris* Cauſa; eadem nempe quæ Pueris *Rachitidem* gignit, Incuriâ Nutricum, liberum illis & *æqualem* Humorum Circuitum Geſtatione, Cunarum Agitatione, alijſque Exercitijs promovere ceſſantium. Hâc forte Ratione inducti *Romani* & orientalium Regionum Incolæ *inter cœnandum*, & *ubicunque uno ſitu diu* illis manendum

manendum fuí, *reclinato in Latus* toto Corpore diſcumbebant. Scribentibus & legentibus, cùm *more noſtro* ſedent, *pectus* & *Ventriculus* perpetuò *comprimuntur:* quo fit ut harum Partium Functiones, *Concoctio* putà & *Reſpiratio, debilitentur.* Et verò *iſtarum* Partium Morbis *Scribæ* plerumque obnoxij reperiuntur. Præterea, *Capite multùm demiſſo,* Humorum per illud *Circuitio* impeditur, nimiaque fit eorundem intra Cranium *Coacervatio;* unde Animi Dejectio, fortaſſe & Tabes. Hæc autem Incommoda *erecto ſitu* magnam Partem vitantur. Is enim maximè *naturalis* eſt. *Stantibus* item, cùm *penitùs immoti* non perſtent, aliquammultorum Muſculorum Sanguinis Canales alternis comprimentium Actione, Humorum *Circuitio* promovetur: quorum etiam ad *inferiores* Partes à Motûs Caloriſque Fonte remotiſſimas *Deſcenſui,* quò eæ foveantur, ipſa eorundem *Gravitas,* dùm ſtatur, favet; quod non minimi ad Sanitatem Momenti eſt. Craſſiorum item *Recrementorum* Evacuatio promovebitur, Parteſque ſuperiores *puræ* & *ſerenæ* conſervabuntur. Hæc & *Sanitati* & *Longævitati* conducent. Dictantibus etiam & Conſulentibus, ſivè *Medicis* ſive *Iuriſconſultis,* ſtare aut deambulare prodeſt: *iſta* enim & Animo & Corpori ſunt Solamini.

§. II.

§. 11. PINGUIBUS nimiâque Corporis *Mole* gravatis, eóque ad Motum *ignavis*, præter ſuprà traditarum Regularum Obſervationem, ſuadeo ut *quantùm fieri poteſt* ab *omni* cujuſvis Generis *Potu* præcipuèque valentiore, abſtineant. Nihil quidquam uſquam excogitatum eſt aut excogitari poteſt hujuſmodi Hominum Vitæ conſervandæ & prolongandæ efficacius pervicaci ab omni omnis Generis Potu Abſtinentiâ. Si tam verum ſit quàm eſt vero ſimile ſolidas cùm Plantarum tùm Animalium Partes omnes non aliud eſſe quàm Tubos Canaleſque eorum ſeminibus concluſos omneſque ſimul & eodem Tempore primitùs formatos: Incrementum Molis erit eorundem Canalium Explicatio, Diſtenſio & *Repletio*, quæ *Humoribus* efficitur ex Nutrimento ingeſto genitis. Ex *Kircheri* autem & Domini *Woodward* Experimentis notum eſt Plantas ad inſignem Molem *ſolâ Aquâ* augeri. Duo *ejuſdem Fœturæ* Porcelli *æqualibus* Lactis Quantitatibus paſti ſunt, hoc tantùm Diſcrimine quòd alteri Lac *merum*, alteri *æquâ Aquæ portione admiſtum* exhibitum eſt. Menſe uno tranſacto uterque jugulatus eſt; & ille cujus Lacti *Aqua addita* eſt, altero longè *major* & *pinguior* inventus eſt. *Hydropis*, ſaltem *Anaſarcæ*, Curationem pertinaci ab omni *Potu Abſtinentiâ* aliquoties peractam fuiſſe accepimus. Et *Lethargus* à Cerebri *Humiditate*

miditate nimiâ oritur. *His* autem duobus præcipuè Morbis *obesiores* obnoxii sunt. Quare *illis Potus vitandus* est ut *Hydrophobiâ* correptis *vitatur.* Quod *facilè* efficient si juniorum tantùm Aminalium Carnibus & *humectante* & *refrigerante* è Plantis Nutrimento vescantur. Plantas autem *non crudas*, sed Igne *coctas* usurpari suppono, & *hîc* & *ubicunque* Victum ex iis paratum suadeo.

§. 12. SENIBUS *decrepitis* Vitæque Termino propioribus, si extrema ejus Tempora Dolore quantùm fieri potest immunia placidè transigere cupiant; *duorum* Præceptorum Observationem suadeo. Quorum *primum* est, ut quàm maximâ Diligentiâ ab *inclementis Cœli* Incommodis sibi caveant. Illis quippe sanguis effœtus, frigidus & viscidus est, Concoctio debilis, Perspiratio pauca & ferè nulla. Unde vel *minimâ* Cœli Inclementiâ læduntur. Quare *nubilo* aut *frigido Aëre*, aut *Vento validiùs* flante illi *domi* se contineant & luculento *Foco* assideant. Non enim illis firmæ Valetudinis *Incrementum* expectandum est. Satis est *Doloris expertibus* esse, & Flammam ijs vitalem nec *præmaturè* aut *fortuito Casu* extingui, & *lucidam claramque*, quamdiu ardet, ardere. Exercitio quidem *Superfluum* Nutrimentum è Corpore ejicitur. At *Senibus* potior Cura esse debet *nihil superflui* ingerere.

ingerere. *Minimum* enim, ſi ingeratur, in Exercitatione ſpei poſitum eſt *ſenibus*, quibus nempe ut oſſa lapideam ferè Duritiem, ſic Cartilagines & Tendines oſſeam, Muſculi omneſque Fibræ tendineam quandam *Rigiditatem* induunt, Vimque elaſticam penè totam amittunt, & fragile exuccumque Corpus Pulveri, Pulvis jamjam futurus, propius eſt & ſimilius. Quo fit ut nec *Decrepiti* ſenes Exercitiis obeundis *pares* ſint, nec, ſi obire poſſent, *quidquam* proficerent. Illis igitur ſufficiet ſereno Aëre & ſplendente ſole *ejus Jubare ſe fovere* æſtiviſque *Caloribus ſe refocillare*. Aut ſi Cornicis annoſam ſenectutem cupiant, Regionem aliquam Patriâ ſuâ *ardentiore ſole calentem* petant.

Alterum Præceptum *decrepitis ſenibus* obſervandum eſt, ut *creſcente* ſenio & *paulatim* labantibus eorum Viribus, *Victum* etiam *ſenſim parciorem* & tenuiorem adhibeant, & Viribus eorum coctricibus *aliquantò inferiorem*; nec expectandum ſibi putent donec *ipſâ Neceſſitate* Viriumque *Imbecillitate* cogantur id *jam* fruſtra nulloque ſuo Commodo facere quod *paulò priùs* factum multùm eorum ſanitati erat profuturum. Inſigniter enim iſta *indies creſcens* Temperantia conducit ad viridem *crudamque* ſenectam & *Dolore vacuam* aſſequendam. *Eâ Cornarus* Annos ſuos ultra centeſimum

produxit, Animique ſui Facultates *quaſi integras* conſervavit. *Eouſque* autem ille Abſtinentiæ proceſſit ut tandem, referente Vitæ ejus Scriptore, totum *triduum unius Ovi Vitello* victitaret. Non ego iſtud ut Exemplar *imitandum* propono, neque id mihi ſumo ut cuiquam *quo Tempore, quoties* & *quantùm* Victus ejus ſolitus minuendus ſit præſcribam. Hujus tamen rei eos memores eſſe decere puto; Ut ſcilicet *Decrepiti repueraſcunt*, ſi Concoctionis Vires ſpectes; ita *illis* ſubinde aliquid de Nutrimenti Quantitate eâque ejus Firmitudine & Robore propter quod difficiliùs digeritur, *detrahendum* eſſe, ut *Pueris* identidem aliquid *additur*. Cùm enim Fibrarum iis Facultas elaſtica perierit & Vis coctrix imminuta ſit, parùm perſpirent, *minimumque* eorum Corporibus *decedat*; *Supplementum* etiam ejus quod deteritur, ut ne vitalis Flammula extinguatur, minimumque illud quod ſupereſt Virium ne penitùs obruatur, *minimum* eſſe convenit. *Hujus Præcepti Neglectui* Rheuma, Catarrhus, Ructus, Coli Dolores, imminuta aut peſſundata Memoriæ Tenacitas, & hebetatum ſenſuum Acumen, reliquaque ferè decrepitæ ſenectutis Mala *maximam partem* debentur: quibus, *tempeſtivè & prudenter diminuto Victu*, occurri potuit, ſi non omnibus, at ſaltem *pleriſque* & *gravioribus*.

§. 13.

§. 13. VALETUDINARIIS & *Infirmis diuturnis Morbis* laborantibus nullus damnosior est Error quàm cùm vanâ se lactant spe *promptæ citæque Medelæ* aut vel *repentini Levaminis*. Eâ enim *frustrati* inconstantes plerique & leves Homines, ægréque ferentes cohiberi Appetitus suos; aut de se & salute suâ *desperantes*, Vincula rumpunt libereque sibi ea omnia permittunt, quibus Morbus vel *genitus fuit* vel novas *Vires acquisivit*; aut aliis atque aliis Medicis consultis, eorumque nullo *promptam* quam soliciti quærunt Medelam *spondente*, circumforanei tandem alicujus Empirici ingentibus *Promissis decepti* vanam suam *Credulitatem* & Vitâ & Nummis *luunt*. Mirandum sanè est Homines *Ratione* præditos Rem ita *Rationi* adversam sibi promittere posse, ut Morbus qui ex *viginti fortè Annorum continuatâ* Intemperantiâ aut incauto saltem Victu crevit, vel quem *à Parentibus hauserint*, ipsi Coporis quasi stamini intertextum, quâcunque Methodo aut Medicamentis *exiguo Tempore* possit sanari.

SI cui Res familiaris *angustior* sit, quæque *necessariis* tantùm Vitæ Usibus sufficiat; ille autem, quasi *in Re lautâ* foret, *splendidè* aliquot Annos vivens tantùm non decoxerit, tandem verò Pœnitentiâ ductus de

Fortunis ſuis *inſtaurandis* cogitet: Mentenè ſanum putemus ſi *paucorum* aliquot *Menſium* vel & *Annorum Parſimoniâ*, quanquam & *Operam ſuam* quotidianam Mercede locet, Res ſuas in integrum reſtituere ſperet? Næ, *parcendum* illi erit, & *laborandum* in *complures* Annos, idque *pro Ratione* prioris Profuſionis & præſentis Parſimoniæ. Si nempe prius non *omninò* intemperanter prodegerit, nunc autem *parciſſime* vivat, Pœnæ Tempora multùm *contrahet*; & ſi maturè occupaverit, Damna ſua *reſarciet*. Si verò Laboris & Parſimoniæ eum *tæduerit*, omninò illi *pereundum* erit: ſine his enim *non quidquam* proficiet. Hujus Prodigalitati reſpondet *Intemperantia* & incautus Victus, Parſimoniæ & Labori *Abſtinentia* & Corporis *Exercitatio:* Quæ diuturno Morbo laboranti per longius aut brevius Tempus continuanda ſunt *pro Ratione* prioris ejus Luxûs majoris aut minoris diutiúſque aut breviùs continuati.

Longos pleroſque Morbos oſtendimus ex *Humorum Vitio* & *Fibrarum ſolidarum Debilitate* naſci. *Ventriculi* autem & *Inteſtinorum* Vitium *hos* aut genuit aut ſaltem comitatur. Pone Morbum genitum eſſe Cachexiam *ſcorbuticam*, quæ ſe prodat Puſtulis Ichore manantibus, aut Tuberculis Maculiſque Cutis flaveſcentibus aut liventibus, craſſo, viſcido & Rheumaticorum ſimili, ſanguine

ſanguine, Hepatis Oppilatione perpetuâque Bilis Exundatione, Animi Dejectione, proſtrato Appetitu & Digeſtionis Imbecillitate, hincque natâ Atrophiâ, Laſſitudine, Anxietate, aliiſque ſignis; quæ *Luxurioſis*, quanquam *à Nativitate* robuſtis, vegetiſque ſæpenumerò accidere vidi. Nullâ ego Ope *hunc Morbum* ſanari poſſe puto, niſi lenibus Vomitoriis & Catharticis Stomachicis identidem repetitis prout *Bilis* aut *Pituitæ* nova ſeges ſuccreverit, (Diuturnitate autem Temporis pro *Bile* priùs evomi ſolitâ *Pituita* ſe offert, quæ non aliud eſt quàm Bilis dilutior ſive quæ ſolius ſeri eſt, ut Bilis morbida è Ventriculo rejecta totius ſanguinis eſt Recrementum. Cùmque Bilis in Pituitam mutata eſt, magna Curationis Pars eſt peracta, alterâ jam ſanguinis Parte purgatâ & Hepate pervio facto.) Medicamentis amaricantibus, aromaticis, & è Ferro paratis, prudenter, cautéque, & prout Ægri Vires ſinunt, adhibitis, & ſubinde mutatis (cùm ſcilicet unius alicujus diuturniore Uſu ejus Efficacia minùs ſentitur, alio in ejus Locum ſubſtituto) Aquis chalybeatis & mineralibus variorum Generum, jugi Corporis Exercitio, Victu refrigerante, parco, tenui, idoneoque ejus Regimine, cui conſtanter, imò pervicaciter, aliquamdiu inhærendum eſt. Ægri profectò frequentes erunt *Querelæ*. Quid, inquiet, nunquamne Finis erit vomendi, equitandi, amara-

amaraque Medicamenta devorandi? A Vomitione *præſens* tantùm *Levamen* ſentio cùm *perfectam Medelam* expectarem; at mihi è contrà Malum brevi *recrudeſcit*, & poſt aliquot jam Menſes *eodem* quo priùs Loco meæ videntur Res eſſe. Alii deinde atque alii Medici conſuluntur; quorum ſingulis, ſi, ut *probos* Viros decet, *eadem* præſcribant, eâdem etiam de Cauſâ valedicitur; ſi autem propior eos Lucelli ſui quàm Ægri Cura tangat, Ægro obſequuntur, proque juvantibus lædentia, aut ſaltem quæ nullius ſint in utramvis Partem Momenti, præſcribunt. Et cum *Medicorum* totum Agmen percurrerunt, *Agyrtarum* tandem ſe Fraudibus illaqueari ſinunt. Craſſiores certè & viſcidiores Humorum Partes cùm *ſemel* per eas Glandulas ſpongiæ ritu laxas fluere *cœperint*, per eundem ſemper Alveum fluere *pergent*, *quamdiu* aliqua earum Portio ejicienda reſtat. Quare ex eo quod *ſemel* vomueris *iterum* tibi vomendum eſt. Nec aliter quidem fieri poteſt *quamdiu* Materiæ Morbi *quidquam ſupereſt*. Ex *diminutâ* tamen Materiæ vomitu rejectæ *Quantitate minúſque frequenti* vomendi Neceſſitate, tanquam *certiſſimo ſigno*, *inclinati Morbi* Indicia ſumuntur. Iſta clarè illuſtrantur Exemplo Dolii *Oleo & Aquâ confuſis* pleni: è quo *facilè* Oleum, omiſſâ Aquâ, haurias, ſi quod in ſummo natat eximas, & ſubinde prout alia atque alia ejus Portio emerſerit illam

illam etiam atque illam auferas. Emerget autem *quamdiu quidquam* Aquæ commiſtum ſupereſt: à quâ ut ſe expediat ſi *ſatis illi Temporis* concedas, Oleum tandem *totum*, ſuperſtite Aquâ, exemeris. Idem etiam in diuturnorum Morborum Curatione faciendum. Nunquam enim quidquam eximium aut majoris Momenti perfectum eſt abſque *diutinâ Patientiâ* optimorumque Mediorum ad Finem propoſitum aſſequendum conferentium *conſtanti Uſu*. Natura non *ſubitò* & *ſubſultim* Opera ſua perficit, ſed *conſtanti Tenore* & *uniformiter* ſimul & *ſtrenuè* progreditur: Ipſa autem *Natura* eſt quæ Medici Munere *verè* fungitur; *Ars* enim, ejus *Miniſtra*, Obſtaculis amovendis, Æſtibus moderandis, Naturâque quò ipſa tendit quaſi Manu ducendâ occupatur. *Diuturnos* igitur Morbos *ſolum Tempus omnium edax Rerum, exedit abſumitque*.

§. 14. Cum autem *Dolores* nobis nonnunquam *intenſiſſimi* & *intolerandi* omnique vel patientiſſimâ Fortitudine ſuperiores oboriantur; Divinâ Clementiâ datum eſt nobis mirandum planè & penè divinum *Dolorum Lenimen*; cujus miras Virtutes maximamque Dei, id noſtræ Miſeriæ Levamen indulgentis, Benignitatem illi ſoli dignè celebrabunt, qui inter acerbiſſimos Cruciatus ineffabilem ejus in Doloribus leniendis Vim experti ſunt. *Opium* dico, aut ex Opio ſoluto

ſoluto paratum *Laudanum*, quod prudenter adhibitum Doloris omnis vel acerbiſſimi *certiſſimum* & *repentinum* Remedium invenitur. Quâ autem *Ratione* id præſtet ex ſupradictis non difficulter colligitur. *Dolore* Animalium Fibras plus æquo criſpari, *contrahi* & *intendi*; *Voluptate* è contra *remitti* & relaxari *ab eâ nimiâ Intenſione* extra omne dubium eſt. Fibras reſciſſas utrinque ſe recipere & contrahere aſpicimus. Omne Cauſticorum Genus, ab Acidis & Stypticis uſque ad Ferrum candens eas criſpant & corrugant. Omnis *Dolor* internus, violentus & intenſus in *ſpaſmos* & *Convulſiones* deſinit; ut omnis continuata & luxurioſa *Voluptas* in *Paralyſin*. Primo autem in Caſu omnes nôrunt Fibras affectas validè *contrahi*; in ſecundo plurimùm *remitti*. In Tumoribus & Inflammationibus *mollia*, *oleoſa*, *lenia* Cutem tenſam & contractam *relaxant*, Doloremque leniunt, *leniſque* & *mollis* Frictio temporarium *Levamen* dat. Cùm verò Cauſarum conſtantium & manentium *totalis* & *ultimus* Effectus determinatæ cujuſdam Naturæ eſt, Rationi congruum eſt cenſere *particulares* quaſvis earundem Cauſarum Actiones *congruæ* Naturæ Effectus producere. Quo autem Mechaniſmo Voluptas & Dolor hos Effectus producant non facile eſt explicatu. Eſt forte in Animalium Fibris regularis quædam & *ordinata* Partium poſitio, ei quæ *Pectinis*

Nomine

Nomine in Vegetabilibus & Mineralibus cernitur; *ſecundum cujus Ductum* cùm Corpora quævis agunt, fieri poteſt ut earum *Partibus commenſuratam* aut harmonicam, integram aut totalem Vibrationem aut Undulationem impertiantur, in quâ fortè *Voluptas* conſiſtit: Si verò *contra hujus Ductum* & Directionem agant, Fibræ faciliùs rumpuntur, earumque Partes divelluntur; unde ex his disjunctis & interruptis Vibrationum ſuccuſſibus *Dolor* creari poteſt. Et videmus Fibras aminales, cùm in eas *adigitur Cuneus aut multi Cuneoli* (ut cùm Fides aut Carnis muſcularis Fruſtulum *ſalſugine* aut *Lixivio* maceratur) *rigidas, tenſas* & *duras* fieri: Cùm è contrà *Oleo* aut *molli* aliquo lacteo Liquore macerantur, *molleſcere, uveſcere* & *laxari*. Utque Corpuſcula *Dolorem* creantia certè *dura* & *cuſpidata* ſive acuminata ſunt; *Voluptatem* è contra excitantia *rotunda* fortè ſunt, *lævia-que* & *flexilia*. Et ut *priora* ſe *in Fibram* fortè animalem *inſinuare* poſſunt ejuſque Partes in arctiorem & propiorem Contactum adigere, propterea quod illius *ſpatii aliquod occupent*, quo Fibræ Partes priùs continebantur: Ita *poſteriora ſecundum* naturalem ejus *Directionem* ſe *volutando* ejuſque Partes leniter comprimendo & quaſi mulgendo, Partium Contactum fieri poteſt ut *ſenſim* diſſolvant: Uti reipſâ cernimus Pilum ſæpiùs *ſecundum* Longitudinem extenſum

Vim ſuam elaſticam deperdere, & Juncum aut ſtipulam ſæpè validéque *ſecundum* Fibrarum ſuarum Ductum diſtrictam & quaſi mulgendo tractam, debilem, flexilemque fieri, licet priùs rigentem. Et *Voluptas* quidem Fibris Nervorum non niſi *continuo* earundem Uſu & *frequenti* Actione *ultimam* iſtam & *totalem* Relaxationem inducit. Ingrata enim *Doloris* perceptio nos à Corporum illum excitantium Commercio deterret: Cùm Voluptatis è contrà Lenocinio ducamur, ut Modos eum producendi ejuſque Actus ita frequenter *repetendi* ut in Dolorem tandem finiatur, inquiramus. Satis ſcio horum a Corporibus productorum Effectuum Cauſas *faciliùs* Modoque *obvio* reddi poſſe ex internis Corporum Proprietatibus, variis nempe eorundem inter ſe *Attractionibus* diverſiſque earum Gradibus & Legibus: Sed cùm iſta *æquè* ignota ſint ac Actiones à diverſis Corporum *Figuris* & *Motibus* ortæ; placuit *utrâque* Hypotheſi uti. Lectori verò liberum eſt *utramvis* amplecti; cùm utraque non aliud ſit quàm *Phantaſiæ Luſus*, uſquedum *Experimenta* de Rei Veritate decernant, nihilque in toto hoc Negotio certi ſit præter *unum iſtud*, *Dolore* Animalium Fibras *contrahi*, *Voluptate remitti* & laxari. In primis quidem & particularibus harum perceptionum Actibus *Fluidorum* Actiones & Motus concurrunt, & Varietatem forte aliquam

aliquam parere poterunt durantibus particularibus illis Actibus, ſaltem Voluptatis: Sed hunc eſſe *ultimum* & *totalem* eorundem Effectum certum eſt. Cùm itaque *Dolorem* Fibras animales criſpare, *conſtringere* & *contrahere* conſtet, *Opiumque* debitâ Quantitate exhibitum certiſſimè Dolorem *leniat*; non video quo potiùs Modo id efficiat quàm Fibras tantundem, aut paullò tantùm minùs *relaxando* & *remittendo* quantùm Dolore *intenſæ* & *contractæ* fuerant. Ita autem Rem ſe habere ex multis opiatorum Medicamentorum *Effectibus* colligitur. Imprimis enim, Nullum Medicamentum *Opio* certiùs aut efficaciùs *Diaphoreſin* promovet, Nihil profuſiorem *ſudorem* excitat, præcipuè ſi volatilia admiſceantur, & Liquoris tenuis & tepidi copioſo Potu ejus Vires juventur. Hæc autem non aliter efficit quàm Cutis & Glandularum perſpiratoriarum Fibras *laxando*. Deinde, nihil æquè *Appetitum proſternit* primaſque Digeſtiones debilitat, ac frequentior *opiatorum* Uſus: Ita ut pleriſque ſi pleniore Copiâ exhibeantur Nauſeam creent & Appetitûs Proſtrationem, eouſque duraturas donec Medicamenti Vis ceſſaverit. Iſta & Ventriculi & Inteſtinorum *relaxatorum* perpetua Symptomata ſunt. Tertio, Nihil æque *Eruptionem Variolarum*, *Catameniorum* & *Lochiorum Fluxum*, *Calculique* imò & *Fœtûs Expulſionem* promovet, ac Medi-

camenta *opiata:* Ita ut in difficili Partuea hodie Medicorum obſtetricantium ultimum ſint Perfuigium, & Volatilibus commiſta Parturientibus etiam *imbecillis validiſſimos vegetiſſimoſque* Niſus excitent. Quos Effectus ſolâ Fibrarum, quas Dolor ita intenderat ut elaſticam quodammodo Vim amiſerant, *Relaxatione* producit. Denique, Nullum adeo ſubitum certumque remedium Hyſtericarum & quibuſvis *Spaſmis* reperitur ac *Opium*. Spaſmos autem Fibrarum muſcularium violentis *Contractionibus* & Corrugationibus deberi nemo eſt qui neſciat. Iſta omnia aliaque multa *Opiata* præſtant eas Fibras *remittendo* & *laxando* quas violentus & acutus Dolor conſtrixerat & contraxerat, cumque Cruciatibus Inducias quaſi paciſcendo ut Naturæ (vero Medico) Opus ſuum obire liceat. *Opium* autem *Hypercatharſin* aut *Diarrhœam* ſanare videtur, Humores in Inteſtinis aqueos & acres *per Cutem eliminando* (Opium enim *Perſpirationem* validè promovet) ſpaſmos item, Convulſiones, & Vellicationes à nimiâ purgantium Vi excitatas *leniendo*, & violenter ſtimulatum Inteſtinorum Motum periſtalticum quo eorum Contenta extruduntur *ſedando*.

§. 15. Dum *Hygieinen* tracto non eſt mihi Animus *Therapeutica* Præcepta tradere. Quare nec quibus Morbis, quâve Quantitate exhibita, Medicamenta opiata conveniant, docen-

docendum ſuſcipio. Hoc tantùm, *in genere*, monendum puto, In omni *Dolore acutiſſimo & intolerabili*, ubi Convulſionis, Febris aut Inflammationis Periculum imminet, poſt præmiſſas univerſales Evacuationes (quæ nempe per Venæ ſectionem, Veſicatoria, Cucurbitas, Cathartica & Clyſteres fiunt, hæc aut illa prout Morbus fert aut poſtulat) Opiata & *tutò* exhiberi & *certiſſimum Levamen* adferre. Si Vomitio Morbum comitetur, præſtat Opium *ſolidâ* Formâ exhibitum; quia, cùm minoris Molis ſit, non ita facilè regeritur. Si Vomitio non adſit & *præſentiſſimum* Levamen quæritur; præſtat *Laudanum*: citiſſimè enim per Corporis Habitum diffunditur propter *Fluiditatem* ſuam: Et, cùm ſpirituoſum habeat Vehiculum, Finem ſuum *citiùs* aſſequitur, dejectas Vires plùs reficit, citiúſque & *altiùs* penetrat. In pleriſque Caſibus Vinum pro Vehiculo ſufficit; quòd Opium Vino optimè ſolvatur ut fiat Laudanum. Quatuor autem in Caſibus utiliſſimum, imò omninò *neceſſarium*, eſt *Opium*: In *Coli* nempe Doloribus; *Calculo*; Mulierum *Partu difficili*, *Lochiiſque* & *Catameniis ſegniter* procedentibus, præcipùe ſi *Dolor* adſit, ut adeſſe ſolet; in *Arthritide* demum & *Rheumatiſmo*. In quorum primo cum Opio *ſimul* exhibendum eſt Catharticum aliquod Stomachicum, ut Elixir ſalutis, Tinctura Hieræ Picræ cum ſyrupo Rhamni Cathartici

Cathartici, aut, ſi teneriora ſint Ægri Inteſtina, cum Tinctură Rhabarbari, præſertim ſi Dolor inferiora tantùm Inteſtina afficiat, nec Vomitio adſit; quo in Caſu Vomitus Arte priùs excitandus eſt, niſi id Circumſtantiarum aliqua prohibeat. In *Calculi* Doloribus cum Oleo Amygdalarum dulcium aut leniente aliquâ Emulſione, quæ Partes affectas lubricet, eſt exhibendum. In *poſterioribus duobus* Caſibus Opio jungi debent idonea Volatilia, Antihyſterica & Attenuantia. Cùm Dolor *acutus* eſt & *vehemens*, *majore* primùm Quantitate dandum eſt, ſive Laudanum à triginta uſque ad quadraginta & quinque Guttas, ſive Opii ſolidi quod ei æquivalet, à duobus cùm dimidio Granis ad tria cum Dimidio: Deinde ſingulis ſemihoris Laudani Guttæ quindecim aut Opii dimidium Granum exhibendum eſt, uſque dum Dolor *remitti* cœperit: Quod cùm fit, ſiſtendum eſt *nec ultrà* procedendum. Hàc Methodo propoſitum Finem conſequemur, neque interim de *nimiâ* Opii ingerendâ Quantitate periclitabimur. Cujus tamen Rei *minus* eſt quàm vulgò creditur Periculum. Qui enim *nimiâ* Laudani ingeſtâ Quantitate perire vulgò exiſtimantur, Laudano etiam non exhibito *paucos* tantùm Dies ſuperſtites fuiſſent. Et ſunt qui ei ita *aſſueverunt* ut quotidie duas Opii Drachmas devorent: Illæ autem ſex ferè Unciis, Laudani liquidi pares ſunt. Et novi qui,

qui, nunquam *anteà* deguſtato Laudano, tres ferè ejus Uncias pro Elixire ſalutis hauſerit. Ille, quanquam eo Medicamento vehementer *debilitatum ſenſerit Ventriculum* ad aliquod Tempus, & per integrum Menſem quaſi *Veterno* correptus obſtupuerit; *convaluit* tamen, nec quod ſciam è vivis etiamnùm exceſſit, etſi multis abhinc Annis id illi Infortunii acciderit. Cæterùm, ſi primò exhibita Quantitas Vomitu rejiciatur, tertia circiter ejus Pars intra Corpus permanere conjici poteſt; cujus Ratione habitâ ſubſequentes Quantitates dimetiendæ ſunt. Nec *Conſtitutionum Diverſitas* hic magni Momenti eſt ad Judicium de *Quantitate* exhibendâ ferendum, cùm *valdè imbecilles* rarò *acutiſſimis* Doloribus obnoxii ſint. De *Dolore* autem *leniendo* nunc diſſero.

§. 16. Quod ſupereſt: *Unicum Inſtrumentum* & quaſi *Arcanum Vitæ producendæ* in hoc conſiſtit ut ſanguini reliquiſque Humoribus debita & idonea *Tenuitas* & *Fluiditas* conſervetur, quò ei per minimos Canales Circuitioni, cui Vita & ſanitas conjuncta eſt, quàm minimo fieri poteſt cum Impedimento & Offenſione, perficiendæ apti & habiles ſint. Quicquid contra nitamur, Corporis noſtri Fibræ Diuturnitate Temporis *rigeſcunt*: Quod ex Fabricæ noſtræ Naturâ neceſſariò ſequitur. Ut enim in Megacoſmo

gacoſmo Fluidorum Moles † indies *minuitur*: Ita in Microcoſmo noſtro poſt aliquod Tempus, Appetitu Coctioniſque Vi labante, & Fluida *minore* Quantitate ſuppeditantur, & ſolidarum partium quotidianæ Reparationi *impenduntur*, quo fit ut mutatâ ſuâ Indole in *ſolida* Corpora tranſeant. Et illa cùm ſe intra ſolidarum Fibrarum Interſtitiola inſinuent, eoque minimos Canales, qui Nutrimentum vehunt ad interiores ſolidorum Partes *comprimant* & *obſtruant*, quò ea Humoribus & ſuccis *emollientibus* privantur; ſolida tandem *indurantur* & *rigeſcunt*, *elaſticamque* ſuam Vim deperdunt. Hîc mechanico & neceſſario Modo proceditur. Cùm ſcilicet longo Tempore & Ætate provectâ Coctionis Vis debilitetur, Calor naturalis qui in Humorum pleno vegetoque Circuitu conſiſtit imminuatur, ipſique Humores in *ſolidam* Materiam mutentur, eòque ſolidæ Partes figantur & *indurentur* & elaſticâ Vi priventur: Fluida proinde minore Vi & Velocitate circumaguntur, raróque ad Vaſorum minimorum *extremos* Fines pertingunt, majoribus tantùm & patentioribus ſe continent, perque ea ſola Circuitum ſuum peragunt. Si inevitabilibus hiſce Malis addas præterea & nutritiam ſeroſamque

† Neut. Princ. Mathemat, L. iii. Prop. xli.

que Sanguinis partem & eam quæ rubris Globulis conſtat, *incraſſari* & *lentam viſcidamque* fieri; vides Humorum Circuitioni tandem Obicem, Vitæque ipſi Finem ponendum eſſe. At certè nos ipſi multum poſſumus in Humorum *Fluiditate* & *Tenuitate* conſervandâ aut etiam producendâ, niſi penitiùs corrupti ſint ita ut quod ſupereſt Vitæ ſpatium anguſtius ſit quàm ut *longo* illi Operi perficiendo ſufficiat. Certè quodvis Fluidum *diluere* & *fluidius* efficere poſſumus ad quem Ingreſſus & à quo Egreſſus liber patet. Et quò *fluidior* eſt quivis Humor circumactus, hoc eſt, quò *minores tenuioreſque* ſunt ejus Particulæ, eò minore etiam Vi opus eſt ad ejus Motum cùm inchoandum tùm conſervandum. Et in Animalium Corporibus, quò *tenuiores* & *fluidiores* Humores ſunt, non tantùm eò minore Operâ in Circulum agentur & minore cum Renixu, hoc eſt, Dolore; ſed & Circuitu ſuo tantò diutiùs ne ſolidæ Partes *rigeſcant* & *indurentur* prohibebunt.

Et *ſenibus* verò quibus Fibræ, præter *alias* Cauſas, propter *hanc* etiam *rigent*, quòd non aliud ferè ſint quàm *Cicatricularum* ſeries millies hîc illîc per totam ſuam Longitudinem detritæ & *Vulnuſculis laceratæ*, totiéſque reſarcitæ, quod ſine Cicatriculis fieri minimè potuit; ſenibus, inquam, hâc de Cauſâ neceſſarius

eſt Victus, qui *parùm ſolidæ & multum liquidæ* Materiæ in ſe contineat: Ut & rigentibus minùſque elaſticis, hoc eſt *imbecillibus*, eorum *Fibris* circumagi poſſit, & ultimorum *Canaliculorum* Cavitates aut Meatus, qui illis *anguſtiores* ſunt nec, præ Fibrarum *Rigiditate*, dilatabiles, *pauxillum* ſolidæ Materiæ *multo* Humore invectum *ſubingredi* queat, quò aliqualis illis Nutritio diutiùs continuari poſſit, ne eorum Corpora *Atrophiâ*, quanquam Cibo, ſed Nutritioni inepto, repleta, *areſcant tabeſcantque*.

Nullus eſt major aut damnoſior Error iſto quo Hominum Vulgus *tenuem* ſanguinem *pauperem* vocant, effœtum ſignificantes & Vitæ Uſibus ineptum; cujus *metaphoricæ* non minùs quàm veræ *propriæque* Paupertatis Nomine terrentur. Verùm è contra ſanguis quò *fluidior* eò *ditior* eſt, hoc eſt, melior, ſi divitis & boni ſanguinis eadem ſit ſignificatio. Nam Hydrope, Anaſarcâ, Cachexiâ & Scorbuto laborantium Sanguinis & ſeroſa Pars & quæ Globulis conſtat, *craſſa*, *lenta* & *acris* eſt; ita ut nec Vaſorum minimorum extrema *permeare* poſſit, nec ipſis Vaſis diu *contineri*, quin ea *corrodat* & *exedat*, adeoque, tenuiore ſaltem ſui Parte, in Cavitates decidat & Hydropem gignat; aut ſiſtatur, & Vaſcula *obſtruat*, unde Anaſarca aut Scorbutus oriatur. In quibus

bus omnibus Casibus serosa sanguinis Pars nimiâ *salis* urinarii Copiâ abundat, merumque Lixivium fit, ita ut præ Crassitie suâ in Globulos formari nequeat, quibus Circuitus per capillaria Vàscula facilitetur (parvi enim illi Globuli elastici Figuram suam in ellipticam sive sphæroidem mutando mirè promovent Humorum Circuitum per minimos quosque Meatus) alteraque Pars Globulis constans in meram Placentam *tenacem* & *viscidam* abit. Atque ita seri Quantitas *crescit*, alteriusque Partis Copia sensim *minuitur*. Et hoc quidem sensu, abundantis nempe seri & deficientium Globulorum, hujusmodi sanguis *liquidior* dici potest; nullo autem sensu bonus. Sanguis *tenuissimus* & *fluidissimus* semper *optimus* existimandus est, utpote Partibus minimis & subtilissimis constans, quæ facillimè in Globulos rubros formantur, & per *capillaria* Vasa circumfluunt: Quod *Sanitatis* & *Longævitatis* solidissimum est Fundamentum. Jam sicut ex eo solo quòd quis Luxui suo lautum opiparumque Cibum indulgeat, quem coctrices ejus Vires nequeant in Particulas comminuere satis *tenues* ut in Globulos rubros facilè efformentur, & per minima Vascula fluant, quique eo ipso Humores nimio *sale urinario* imbuant, qui facilè in *Moleculas* concurrit, quibus primò *obstruuntur* deinde *rumpuntur* minuta ista Vascula; Potumque spirituosum liberiùs bibat quo

ſolidarum partium tenues Fibræ quaſi ſemi-coctæ *exeduntur*: Ut, inquam, ex ſolâ hâc Intemperantiâ *diu* & *pervicaciter* continuatâ, talis fluidorum & ſolidorum ſtatus gigni poteſt, atque ita Cachexia induci quæ in Hydropem deſinere poteſt, aut fatalem aliquem alium diuturnum Morbum, pro ſpeciali nempe Ægri Habitu, Fabricâ & Conſtitutione varium (nunquam enim quiſquam *parco tenuique* Victu, ſive Cibo ſive Potu, uſus in *Hydropem* incidit, ſi Corporis ejus Fibræ *à primâ Origine* firmæ fuerant, & Humores nullâ *Acrimonia hæreditariâ* infecti) ita nihil quidquam mihi videtur *certè integréque* efficere poſſe & progignere contrarium ſanguinis Humorumque ſtatum, ut nempe *fluidi* fiant & *dulceſcant*, præter contrariam prædictæ Methodum, quâ nempe ſolo Victu *tenui*, *macro*, *fluido* accuratâ cum ſeveritate utimur. Dolium Liquoribus *craſſis*, *viſcidis* & *impuris* plenum *purgare*, Humoreſque contentos *diluere* & *attenuare* ſi cupiamus; non aliâ potiùs Viâ id perficiemus quàm *tenuem*, *pellucidum*, *inſipidum* Liquorem iis affundendo, ipſumque Vas frequenter *agitando*. Eadem ferè eſt Ratio Corporis animati. Nullus unquam *Luxurioſus* aut *Ignavus*, niſi ferrei Roboris à Naturâ Corporis Machinam habuerat, *longævus* fuit. Et ſiquis fortè talis attigit ſenii Tempora, ut ærumnoſior ei, quàm ad Metalla damnato ſi modò ſobrio, Vita fuit; ita &

extrema

extrema ſenectutis ejus Cruciatibus, ipſaque Mors Horrore & Deſperatione plena fuit: Imò, Martyris ei cùm ſolatia deeſſent, Martyre tamen longè graviora & acerbiora paſſus eſt. Quibuſcunque Vita *longa* & *Dolore vacua* fuit, ii *abſtemii* fuerunt, *tenuique parco* & *macro*. Victu uſi ſunt. *Cornarus ſeverâ* Abſtinentiâ & quæ à *Jejunio* parùm differret Vitam ſibi ſenſuumque integrum Acumen ad extremam ſenectam conſervavit: Nec deſunt qui *ejus Exemplum* ſecuti *eorundem* Commodorum Participes facti ſunt. Ex eo quidem aliquatenùs imminutum eſt iis Corporis *Robur*, igneaque & *præfervida* Animi Vis et irrequetus Ardor refrixit. At ſenſuum omnium *Acumen* & *Integritatem* conſervârunt, *Dolores* leniverunt, Vitæ Tempora *produxerunt*, facilemque & *tranquillum* ex illâ Exitum ſibi parârunt. Lenium & domeſticorum, quæ vocant, *Catharticorum* frequens Uſus, idonea Corporis *Exercitatio*, aliaque Sanitatis Inſtrumenta *ſuprà præſcripta* non parùm ad hunc Finem conducent. Sed ab *Abſtinentiâ* tanquam *à ſolidiſſimo Fundamento inchoandum* eſt, in eam *deſinendum*. Abſtinentiæ autem Nomine non *Jejunium* intelligo (id enim neque neceſſarium eſt, & *noceret*) ſed *Victum tenuem* & *parcum*. Sine *hoc reliqua nihil* proderunt. *Hoc* autem ſolo, abſque *illis*, Vita tamdiu *in longum produci* poterit quamdiu ut duraret naturali

turali cujuſque Corporis Fabricâ conceſſum eſt; tandemque *placidè* & *tranquillè* finietur, ut Lucerna deficiente Fomite extinguitur.

CONCLUSIO.

IN ſummâ; Ut Argumentis ab *Officii noſtri erga* DEUM Ratione ductis *Temperantiam* ſuadere omittam, quanquàm ſupremus Legiſlator CHRISTUS non minùs verè *Corporum* quàm *Animarum* noſtrarum Reſpectu *Vitam* & *Immortalitatem* in apertum produxiſſe dici poſſit: Hoc ſaltem addam; ſi vel *Ethnicorum* Philoſophos audiremus,

——*ſervare Modum, Finemque tueri,*
Naturamque ſequi——

præcipientes; ſi in omni Cogitatione, Dicto, Factoque noſtro *Finem* tueremur, non dico Vitæ Terminum, ſed Finem quò illa ex ſe ſuâque Naturâ ultimò tendunt; ſi in omni Animi Affectu, Appetitu & Cupidine *auream Mediocritatem* ſervaremus, atque cùm iis indulgemus *incorruptæ* Naturæ Ductum ſequeremur, neque eam *ultra Modum* ſuum *incitantes*, nec æqua & modica appetentem

ſtrictis

ſtrictis *nimis* Habenis *coërcentes*: *Firmiore* certè *Valetudine*, *ſubtiliore* ſenſuum *Acumine*, eorumque *Objectis* magis *exquiſitâ* cum *Voluptate* frueremur, à *Dolore* magis *immunes* viveremus, minoreque cum Corporis Cruciatu Animique Angore morereremur. Nam abſque Parentum Luxuriâ, Libidine & immodicâ eorum erga quemcunque ſuum Appetitum & Cupidinem Indulgentiâ fuiſſet, quâ Corporum primùm *ſuorum* Craſin vitiârunt, ex quo deinde factum eſt ut *Filiis* ſuis non tàm Corpora quàm *Cadavera* gignerent morbida, caduca, Animæque Imperiis immorigera, ita ut *poſtremis his* Mundi ſeculis Animæ *ſceleris*, Corpora *Putredinis ultimâ Labe* contaminata eſſe videantur: Abſque his, inquam, Malis fuiſſet, nunquam Genus humanum iis *Morbis*, *Doloribus* & *Calamitatibus*, *ærumnoſæ* Vitæ & *miſerandæ* Morti obnoxium fuiſſet, quibus nunc obnoxium conſpicitur. E contrà, quanquam lapſi & primævâ Felicitate exuti, Homines ſi vel *Naturæ* & *Rationis*, ne dicam *Religionis*, Præcepta ſervaſſent; Vitæ ſuæ Tempora ab omni *Dolore* & *Morbo*, ſaltem *diuturno*, vacua, ſi non & innocuis *Voluptatibus* beata tranſegiſſent, extremi *ſenii* Annos illibatâ cum *ſenſuum* & *Intellectûs Integritate* attigiſſent, tandemque placidâ cum *Tranquillitate* Diem ſuum obiiſſent, ut Lucerna deficiente Oleo extinguitur. Illi autem *Temperantiæ*

perantiæ & Sobrietatis Deriſores quibus tantoperè placet ignea illis dicta & vivida Ingenii Vis, quantumvis ſibi plaudant, tranquillamque ſuam de *Vitâ futurâ ſecuritatem* jactent, quâ illis, excelſi *ſcilicet* Animi Viris, credi volunt liberum tutumque eſſe cuivis Animi Affectui & Cupidini Genioque ſuo indulgere; &, quæ ridicula illis videtur, de *Rebus futuris* Curam Ludibrio habeant: At! Puto, peractâ *Vitæ Fabulâ* cùm de Theatro decedendum eſt, inſtante *Mortis* Horâ, Vitam *ſobriè* & *temperanter* actam, Mortemque *tranquillam anxiâque* à *ſolicitudine* vacuam, omnibus *Luxûs Voluptatibus* vanæque & *inſcitæ* ſuæ de *ſecuritate*, nunc tandem interpellatâ, Jactationi *boni illi Viri* præoptarent, &, ſi liberum eſſet, commutarent.

FINIS.